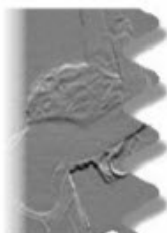
A woman with blonde hair, wearing a dark, sleeveless dress, is captured in a dynamic pose on a wooden boardwalk. She is holding a large, glowing orange hula hoop above her head with both hands. The background is a soft, hazy sunset over the ocean, with the boardwalk's wooden planks leading towards the water. The overall color palette is dominated by warm, golden-orange tones.

ALEPH

PAULO
COELHO

Paulo Coelho

ALEPH

Naslov izvornika:

PAULO COELHO O ALEPH

Biblioteka

DJELA PAULA COELHA.

Naslov izvornika:

Paulo Coelho O ALEPH.

copyright © 2010 Paulo Coelho

This edition was published by arrangements
with Sant Jordi Asociados, Barcelona, SPAIN.

All rights reserved.

Internetska stranica Paula Coelho:

www.paulocoelho.com

Copyright © 2011. za hrvatsko i bosansko izdanje: VB.Z. d.o.o.
Zagreb.

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne
knjižnice u Zagrebu pod brojem 775239.

ISBN: 978-953-304-342-5 (tvrdi uvez).

CIP - Katalogizacija u publikaciji Nacionalna i univerzitetska
biblioteka Bosne i Hercegovine, Sarajevo COBISS.BH-ID 18999814

ISBN: 978-9958-32-088- 0 (tvrdi uvez)

Neki čovjek ugledna roda ode u daleku zemlju da primi kraljevsko dostojanstvo, pa da se onda vrati.¹

Evandjelje po Luki, 19,12

*Promjer Alepha mogao je iznositi dva-tri centimetra, ali je u toj kuglici bio sadržan svemir, u naravnoj veličini. Svaka je stvar... bila beskonačan broj stvari, zato što sam je bjelodano vidio iz svih točaka univerzuma.*²

Jorge Luis Borges, Aleph

Ti znadeš sve. Ja ne vidim. Al 'neću zalud živjeti, Znam da ćemo se susresti U božanskoj vječnosti.

Oscar Wilde

Kralj mojeg kraljevstva

O NE! Zar opet novi ritual? Zar ponovo moram prizivati nevidljive sile da se objave u vidljivome svijetu? Kakve to ima veze sa svijetom u kojemu danas živimo? Mladi izlaze sa sveučilišta i ne uspijevaju se zaposliti. Stari odlaze u mirovinu bez novca za dostojan život. Odrasli nemaju vremena za snove — svakoga dana, između osam sati ujutro i pet poslijepodne, provedu u borbi kako bi uspjeli uzdržavati obitelj, platiti školovanje djece, suočavajući se s onime što svi poznajemo kao »okrutnu stvarnost«.

Svijet nikada nije bio tako podijeljen kao sada: vjerski ratovi, genocid, neobzirnost prema planetu Zemlji, ekonomske krize, depresija, siromaštvo. Svi žele trenutačne rezultate kako bi riješili barem neke od svjetskih ili svojih osobnih problema. Ali budućnost se čini sve crnijom, što joj se više približavamo.

* * *

A ja pokušavam slijediti nekakvu duhovnu tradiciju čiji se korijeni nalaze u dalekoj prošlosti daleko od svih izazova sadašnjosti.

Zajedno s J.- om, kojeg zovem Učiteljem, iako sam pomalo počeo sumnjati u to, hodam prema svetome hrastu, koji tu stoji petsto godina, ravnodušan prema ljudskim patnjama; jedina mu je briga predati lišće zimi i povratiti ga u proljeće.

Ne mogu više pisati o svojoj vezi s J.- om, mojim predvodnikom u Tradiciji. Čuvam na desetke dnevnika punih zabilješki o našim razgovorima, koje nikada ne čitam. Otkad sam ga upoznao u Amsterdamu 1982., sto puta

sam se naučio i odučio živjeti. Kad god me J. nauči nečemu novome, pomislim da je možda upravo to korak koji je nedostajao da stignem na vrh planine, nota koja će opravdati cijelu simfoniju, slovo koje će sažeti knjigu. Neko me vrijeme drži oduševljenje, koje malo — pomalo nestane. Ponešto ostane zauvijek, ali većina zadataka, postupaka, učenja, uskoro nestane u crnoj rupi. Ili mi se barem tako čini.

* * *

Tlo je mokro, pa će — koliko god oprezno hodao — moje tenisice, tako pažljivo oprane prije dva dana, biti potpuno blatne za još nekoliko koraka. Moja potraga za znanjem, duševnim mirom i spoznajom vidljive i nevidljive stvarnosti već se pretvorila u rutinu i više ne daje rezultate. Kada sam imao dvadeset dvije godine, posvetio sam se učenju magije; prošao sam mnogim putovima, balansirao na rubu ponora nekoliko važnih godina, pokliznuo se i pao, odustajao i vraćao se. Mislio sam da ću kada napunim pedeset devet godina već biti sasvim blizu raja i potpunog spokoja koji vidim u osmijesima budističkih redovnika.

Međutim, naprotiv, sada mi se čini da sam od toga dalje nego ikada. Nemam mira; stalno iznova ulazim u velike sukobe sa samim sobom, koji znaju trajati mjesecima. A trenutci u kojima uranjam u spoznaju magične realnosti ne traju duže od nekoliko sekunda. Tek toliko da se uvjerim u postojanje tog drugog svijeta i postanem nezadovoljan zato što ne uspijevam upiti u sebe sve što naučim.

Stigli smo.

Kada ritual završi, ozbiljno ću porazgovarati s njime. Prislonili smo dlanove na deblo svetoga hrasta.

* * *

J. izgovori jednu sufijsku molitvu:

»O, Bože, kada poklonim pozornost glasovima životinja, šumu drveća, žuboru vode, cvrkutu ptica, bujanju vjetra ili prasku groma, u njima čujem

svjedočanstvo Tvojega jedinstva; osjećam da si Ti vrhovna moć, sveznajuće biće, vrhovna mudrost, vrhovna pravda.

O, Bože, prepoznajem te u kušnjama kojima me podvrgavaš. Dopusti mi, Bože, da Tvoje zadovoljstvo bude moje zadovoljstvo. Da ja budem Tvoja radost, onakva kakvu Otac osjeća za sina. I da Te se sjećam sa smirenošću i odanošću, čak i kada mi bude teško reći da Te volim.«

Inače bih u takvim trenucima osjećao — samo na djelić sekunde, ali to mi je bilo dovoljno — Jedinstvenu Prisutnost koja pokreće Sunce i Zemlju i održava zvijezde na svojim mjestima. Ali danas ne želim razgovarati sa Svemirom; želim samo da mi ovaj čovjek pored mene da odgovore koje toliko trebam.

* * *

On polako odmiče ruke s hrastova debla i ja činim isto. Smiješi mi se i ja mu odvraćam osmijehom. Polako i u tišini krećemo prema mojoj kući, sjedamo na terasu i pijemo kavu, još uvijek u šutnji.

— Zašto smo napravili obred pored hrasta? Kako nam to pomaže da budemo bolji ljudi?

— Jer ljudi više ne rade obrede pored hrastova. A čineći stvari koje možda izgledaju besmisleno, dodirujemo nešto duboko u svojim dušama, u njihovom najdrevnijem dijelu, najbliskijem početku svega.

Istina. Pitao sam što znam i dobio odgovor koji sam očekivao. Trebao bih bolje iskoristiti svaku minutu uz njega.

Vrijeme je da kreneš — reče J. iznenada.

Gledam na sat. Objašnjavam mu da je zračna luka blizu i da možemo još neko vrijeme razgovarati.

— Ne mislim na to. Kada sam proživljavao ono što ti sada proživljavaš, pronašao sam odgovor u nečemu što se dogodilo prije nego što sam se rodio. Predlažem ti da učiniš isto.

Reinkarnacija? Ta uvijek me odgovarao od posjeta mojim prošlim životima.

— Već sam bio u prošlosti. Naučio sam to sam, prije nego što sam vas upoznao. Već smo razgovarali o tome; vidio sam dvije inkarnacije: onu francuskog pisca iz XIX. stoljeća i onu...

— Da, znam.

— Počinio sam pogreške koje sada ne mogu ispraviti. A vi ste mi rekli da to i ne pokušavam, jer ću samo povećati svoju krivnju. Putovati u prošle živote je kao kopati rupu u podu i puštati plamenu s kata ispod da zapali i sprži sadašnjost.

J. baca ostatke kruške pticama u vrtu i gleda me uzrujano:

— Ne pričaj gluposti, molim te. Ne tjeraj me da povjerujem da si u pravu i da zaista nisi ništa naučio u ovih dvadeset četiri godine koje smo proveli zajedno.

Da, znam o čemu govori. U magiji — i u životu — postoji samo sadašnji trenutak, SADA. Vrijeme se ne mjeri na isti način na koji se mjeri udaljenost između dvije točke. Vrijeme ne prolazi. Ljudima je jako teško usredotočiti se na sadašnjost; uvijek razmišljaju o onome što su učinili, o tome kako su to mogli napraviti bolje, koje su posljedice njihovih djela, zašto nisu učinili ono što su trebali učiniti. Ili se brinu za budućnost, što će raditi sutra, koje mjere opreza bi trebali poduzeti, koje ih opasnosti čekaju iza ugla, kako izbjeći ono što ne žele i kako postići ono o čemu su oduvijek sanjali.

J. nastavlja razgovor.

— Zato se počni pitati ovdje i sada: je li zaista nešto pošlo po zlu? Jest. Ali, u ovome trenutku, ti vrlo dobro znaš da možeš promijeniti svoju budućnost tako što ćeš donijeti prošlost u sadašnjost. Prošlost i budućnost postoje samo u našem umu.

A sadašnji je trenutak onkraj vremena: u njemu je Vječnost. Indijci u nedostatku bolje riječi kažu »karma«. Ali koncept karme pogrešno se tumači: neće ono što si učinio u prošlom životu utjecati na tvoju sadašnjost, već će ono što činiš sada iskupiti tvoju prošlost, i logično, promijeniti budućnost.

— Bolje rečeno...

Napravio je stanku, sve uzrujaniji što ne uspijevam shvatiti ono što mi

pokušava objasniti.

— Nema smisla ostati ovdje i ponavljati riječi koje ništa ne znače. Idi i istražuj. Vrijeme je da ti kreneš. Ponovo osvoji svoje kraljevstvo koje je zauzela rutina. Dosta je bilo ponavljanja uvijek iste lekcije, tako nećeš naučiti ništa novo.

— Ne radi se o rutini. Naprosto sam nesretan.

— To se zove rutina. Misliš da postojiš zato što si nesretan. Drugi ljudi postoje u funkciji svojih problema i žive neprestano pričajući o njima: problemima vezanim za djecu, supružnike, školu, posao, prijatelje. Ne zaustavljaju se da pomisle: pa ja sam tu. Rezultat sam svega što se dogodilo i što će se tek dogoditi, ali sam ovdje. Ako sam nekada u prošlosti pogriješio, to sada mogu popraviti ili barem moliti za oprost. A ako sam ispravno postupao, to me osnažuje i još čvršće povezuje sa sadašnjosti.

J. duboko uzdahne prije nego što će završiti:

— Ti više nisi ovdje. Vrijeme je da kreneš kako bi se ponovo mogao vratiti u sadašnjost.

* * *

Upravo ono čega sam se bojavao. Već neko vrijeme davao mi je naslutiti kako bih se trebao posvetiti trećem svetom putu. U međuvremenu, moj se život jako promijenio od daleke 1986., kada me hodočašće u Santiago de Compostelu dovelo do suočavanja s vlastitom sudbinom, to jest, s »Božjim planom«. Tri godine kasnije slijedio sam Rimski Put, u području u kojem se nalazimo sada, prolazeći jedan bolan, zamoran proces, u kojem sam sedamdeset dana proveo ispunjavajući sve besmislice koje sam sanjao noć prije (sjećam se dana kada sam četiri sata stajao na autobusnoj postaji a da se ništa važno nije dogodilo).

Otada sam disciplinirano izvršavao sve zadatke koje je moj posao od mene tražio. Na kraju krajeva, to je bio moj izbor i moj blagoslov. Zapravo, putovao sam kao lud Velike lekcije koje sam savladao upravo su one kojima su me naučna putovanja.

Točnije rečeno, oduvijek sam putovao kao lud, još od rane mladosti. Ali, u posljednje vrijeme, počeo sam se osjećati kao da živim po zračnim lukama i hotelima — i osjećaj pustolovine zamijenio je osjećaj duboke tjeskobe. Kada bih se žalio kako ne uspijevam dugo ostati na jednome mjestu, ljudi bi se oduševljavali: »Ali tako je dobro putovati! Šteta što ja nemam novca za takav život!«

Za putovanja nikada nije najvažnije imati novca, nego hrabrosti. Velik dio života proveo sam lunjajući svijetom kao hipi: koliko sam novca tada imao? Ništa. Jedva bih skucao dovoljno za kartu, ali smatram da su to bile najbolje godine moje mladosti — jeo sam loše, spavao po željezničkim kolodvorima, nisam se znao sporazumjeti zbog nepoznavanja jezika, često sam morao ovisiti o drugima kako bih pronašao prenoćište.

Nakon mnogo godina na putu, slušajući jezik koji ne razumiješ, koristeći novac kojemu ne znaš odrediti vrijednost, hodajući ulicama kojima nikada ranije nisi prošao, otkrivaš da je tvoje staro Ja, sa svime što je dotad naučilo, potpuno beskorisno pred tim novim izazovima — i počinješ shvaćati da, zakopan duboko u tvojoj podsvijesti, postoji netko puno zanimljiviji, pustolov otvoren svijetu i novim iskustvima.

Ali dođe dan kada kažeš: »Dosta!« Dosta! Za mene se putovanje pretvorilo u dosadnu rutinu. Ne, nije dosta. Nikada neće biti dosta — inzistira J — Naš je život stalno putovanje, od rođenja do smrti. Krajolici se mijenjaju, ljudi se mijenjaju, potrebe se preinačuju, ali vlak ide dalje. Život je vlak, a ne postaja. A ono što si ti dosad radio nije putovanje, nego prelazak iz zemlje u zemlju, a to je potpuno različito.

Niječno sam odmahnuo glavom.

— Putovanje mi neće pomoći. Ako moram ispraviti neku pogrešku iz prošloga života, a duboko sam svjestan te pogreške, mogu je ispraviti i ovdje. U toj sam tavnici samo izvršavao zapovijedi nekoga tko je naizgled poznao Božje namjere: Vas. Osim toga, već sam pronašao barem četiri osobe koje sam molio za oprost.

— Ali nisi razotkrio kletvu koja ja bila bačena.

— I vi ste bili prokleti u istom razdoblju. Jeste li vi razotkrili vašu

kletvu?

— Jesam. I uvjeravam te, bila je puno gora od tvoje. Ti si jednom bio kukavica, dok sam ja mnogo puta bio nepravedan. Ali to me oslobodilo.

— Ako moram putovati kroz vrijeme, zašto bih morao putovati i kroz prostor?

J. se nasmije.

— Jer svi mi imamo priliku za iskupljenje, ali za to moramo pronaći osobe kojima smo nanijeli zlo i moliti ih za oprost.

— I? Kamo trebam poći? U Jeruzalem?

— Ne znam. Kamo god odlučiš. Otkrij što si ostavio nedovršenim i završi posao. Bog će te voditi, jer je u ovdje i sada sadržano sve što si proživio i što ćeš proživjeti. U ovome trenutku svijet se stvara i razara. Onaj koga si pronašao, ponovo će se pojaviti, a koga si pustio da ode, vratit će se. Nemoj izdati milosti koje si dobio. Ako shvatiš što se događa tebi, znat će što se događa sa svijetom.

I nemoj misliti da ti donosim mir. Donosim ti mač.

Drhturim od hladnoće na kiši i prva mi je pomisao: »Dobit ću gripu,« Tješi me spoznaja da svi liječnici koje poznajem kažu kako gripu izaziva virus, a ne kapljice kiše.

Ne uspijevam biti ovdje i sada; u mojoj se glavi okreće pravi mlinski kotač: kamo trebam stići? Kuda trebam ići? Što ako ne uspijem prepoznati prave ljude na svojem putu? To se sigurno već događalo i ponovo će se dogoditi — da nije tako, već bih bio u miru.

Nakon pedeset devet godina života sa samim sobom, već poznajem neke svoje reakcije. Na početku našeg odnosa, činilo mi se da su J.- ove riječi nadahnute nekom svjetlošću puno moćnijom od njega. Sve sam prihvaćao bez propitivanja, išao sam samo naprijed bez straha i nikada se nisam pokajao zbog toga. Ali, kako je vrijeme prolazilo, naš je odnos rastao, a s njime je došla i navika. Iako me nikada ni u čemu nije prevario, više ga nisam mogao

gledati istim očima. Usprkos obećanju — koje sam dobrovoljno dao u rujnu 1992., deset godina nakon što smo se upoznali — i zbog kojeg sam ispunjavao sve što bi mi zadao, nisam to više činio s istim uvjerenjem kao prije.

Griješim. Ako sam odlučio slijediti Tradiciju magije, ne bih si sada smio postavljati ovakva pitanja. Slobodan sam napustiti je kad god poželim, ali nešto me vuče naprijed. Potpuno sam siguran da je J. u pravu; usprkos tome, navikao sam se na život koji vodim i ne trebaju mi novi izazovi. Samo mir.

Trebao bih biti sretan čovjek: uspješan sam u svojem poslu, jednom od najtežih na svijetu; već sam dvadeset sedam godina u braku sa ženom koju volim; dobra sam zdravlja; živim okružen ljudima kojima mogu vjerovati; moji me čitatelji srdačno pozdravljaju kada me sretnu na ulici. Bilo je trenutaka u kojima mi je to bilo dovoljno, ali u posljednje dvije godine kao da me ništa ne može zadovoljiti.

Radi li se samo o prolaznom nemiru? Nije li dovoljno izgovoriti svakidašnje molitve, poštovati prirodu kao Božji glas i prihvatiti ljepotu kojom sam okružen? Zašto bih želio ići dalje, ako sam tako uvjeren da sam stigao do svoje granice?

ZAŠTO NE MOGU BITI POPUT MOJIH PRIJATELJA?

Kiša pada sve jače i ne čuje se ništa osim šuma vode. Potpuno sam mokar i ne mogu se pomaknuti. Ne želim se maknuti, jer ne znam kamo ići, potpuno sam izgubljen.

J. ima pravo: da sam zaista došao do svoje granice, ovaj osjećaj krivnje i frustracije već bi bio prošao. Ali i dalje ga osjećam. Nemir i strepnja. Kada nezadovoljstvo ne prolazi, Bog ga je poslao iz jednog jedinog razloga: potrebno je sve promijeniti i krenuti iznova.

Već sam to doživio. Kada sam odbijao slijediti svoju sudbinu, u mojem se životu dogodilo nešto vrlo teško. I zbog toga sada ta velika strepnja: strah od tragedije. Tragedija je radikalna promjena u našim životima, uvijek vezana za isti princip: gubitak. Kada se nađemo pred velikim gubitkom, ne pomaže pokušati povratiti izgubljeno, bolje je iskoračiti u golem prostor koji se otvara i ispuniti ga nečim novim. Teoretski, svaki je gubitak za naše dobro; u

praksi, to su trenutci u kojima preispitujemo postojanje Boga i pitamo se: zar sam ovo zaslužio?

Gospodine, poštedi me tragedije i slijedit ću tvoje zapovijedi.

Čim sam to pomislio, jedan je grom udario vrlo blizu mene, a munja je osvijetlila cijelo nebo.

Ponovo nemir i strepnja. Znak. Pokušavam se uvjeriti da uvijek dajem sve od sebe, a priroda mi govori kako činim upravo suprotno: onaj koji je zaista posvećen životu, nikada ne staje. U ovome se času nebo i zemlja sudaraju u oluji koja će, kada prođe, pročistiti zrak i oploditi polja ali do tada će kuće već biti oštećene, stoljetna stabla porušena, rajska mjesta poplavljena.

Približava mi se neka figura žutih obrisa.

Predajem se kiši. Nove munje paraju nebo, dok se osjećaj nezaštićenosti polako mijenja u nešto pozitivno kao da mi dušu ispire voda praštanja.

»Blagoslovi i bit ćeš blagoslovljen.«

Riječi su same izašle iz moje nutrine — mudrost za koju nisam znao da je posjedujem, za koju znam da mi ne pripada, ali koja se povremeno pojavljuje i ne ostavlja mjesta sumnji u sve ono što sam naučio tijekom svih ovih godina.

Moj je veliki problem to što, usprkos takvim trenutcima, i dalje sumnjam.

Figura žutih obrisa preda mnom je. To je moja žena, s dva kričava ogrtača koje koristimo kada hodamo po planinskim bespućima; da se izgubimo, ne bi nas bilo teško pronaći.

— Zaboravio si da idemo na večeru.

Ne, nisam zaboravio. Izlazim iz metafizike svemira, u kojoj su gromovi glasovi bogova, i vraćam se stvarnosti gradića u unutrašnjosti, dobrome vinu, pečenoj janjetini, veselom čavrljanju s prijateljima, koji će nam ispričati zgone s njihova nedavnog putovanja Harley — Davidsonom. Odlazim kući kako bih se presvukao, i u nekoliko rečenica prepričavam ženi svoj popodnevi razgovor s J.-om.

— Je li ti rekao kamo trebaš ići? — pita moja žena.

— »Uputi se«, rekao mi je.

— I to je neki problem. Prestani biti mrzovoljan. Izgledaš stariji nego što jesi.

Herve i Veronika pozvali su na večeru, osim nas, još jedan francuski par srednjih godina. Muškarca su mi predstavili kao »vidovnjaka« kojeg su upoznali u Maroku.

Čovjek ne izgleda ni jako simpatično ni antipatično, jednostavno, čini se odsutnim. Odjednom, usred večere, kao da je ušao u neku vrstu transa, obrati se Veroniki:

— Budi oprezna s automobilom. Dogodit će ti se nesreća.

Takvo upozorenje smatram jako lošim jer, ako ga Veronika uzme za ozbiljno, njezin bi strah mogao privući negativnu energiju i nesreća bi se zaista mogla i dogoditi.

— Kako zanimljivo! — kažem prije nego što je itko drugi uspio reagirati. — Nema sumnje da se može putovati kroz vrijeme, u prošlost ili u budućnost. Baš sam o tome danas popodne razgovarao s jednim prijateljem.

Mogu vidjeti. Kada Bog to dopusti, mogu vidjeti. Znam što jest, što je bila i što će biti svaka osoba koja sjedi za ovim stolom. Ne razumijem svoj dar, ali naučio sam prihvatiti ga.

Trebali smo razgovarati o putovanju na Siciliju s prijateljima koji dijele strast prema klasičnim Harley — Davidsonima. Odjednom se razgovor opasno približio stvarima o kojima trenutačno ne želim ni čuti. Potpuni sinkronicitet.

Moj je red da progovorim.

— Znae i to da nam Bog dopušta uvid u budućnost samo kada želi da se nešto promijeni.

Okrećem se Veroniki i kažem:

— Samo malo pripazi. Kada se nešto iz astralnog plana premjesti na ovu našu razinu, gubi znatan dio svoje moći. Želim reći da sam gotovo siguran

kako se to neće dogoditi.

Veronika svima ulijeva još vina. Misli da smo ja i marokanski vidovnjak ušli u neki sukob. Ali to nije istina; taj čovjek zaista »vidi« i to me plaši. Poslije ću o tome popričati s Herveom.

Čovjek me jedva gleda — i dalje djeluje odsutno, poput nekoga tko je, ne želeći to, ušao u drugu dimenziju, ali sada osjeća obavezu ispričati ono što je doživio. Želi mi nešto reći, ali odabire obratiti se mojoj ženi:

— Jedna duša iz Turske predat će vašemu mužu svu ljubav koju posjeduje. Ali prolit će njegovu krv prije nego otkrije za čime traga.

Još jedan znak koji mi potvrđuje — da ne bih trebao otputovati sada, mislim u sebi, iako znam da uvijek pokušavamo vidjeti stvari onakvima kakve želimo da budu, a ne onakvima kakve zaista jesu.

Kineski bambus

BITI U OVOME VLAKU koji me vozi iz Pariza u London na Sajan knjiga, za mene je pravi blagoslov. Kada god dođem u Englesku, sjetim se 1977., kada sam napustio posao u diskografskoj kući i odlučio ostatak života živjeti od pisanja. Unajmio sam mali stan u Bassett Roadu, stekao mnogo prijatelja, studirao vampirologiju, upoznao grad šetajući njegovim ulicama, zaljubio se, pogledao sve filmove koji su igrali u kinima i, prije nego li je prošlo godinu dana, vratio se u Brazil, nesposoban napisati ijedan redak.

Ovaj put ostat ću u gradu samo tri dana. Susrest ću se s čitateljima, večerati u indijskim i libanonskim restoranima, razgovarati u predvorju hotela o knjigama, knjižarama i piscima. Ne namjeravam se vratiti u svoju kuću u Saint Martinu do kraja godine. Iz Londona odletjet ću u Rio de Janeiro, gdje mogu slušati svoj materinji jezik na ulicama, svaku večer pijuckati sok od palme i, da mi to nikad ne dosadi, sa svojega prozora uživati u najljepšem pogledu na svijetu: na plažu Copacabanu.

Malo prije dolaska u London, neki mladić ulazi u vagon s buketom ruža i počne se ogledavati oko sebe. Neobično, nikad nisam vidio prodavače cvijeća u Eurostaru.

— Trebam dvanaest dobrovoljaca — reče mladić glasno. — Svaki bi trebao sa sobom ponijeti jednu ružu. Čeka me žena mojega života i želio bih je zaprositi.

Nekoliko ljudi, uključivši i mene, ponudilo se pomoći mu, ali na kraju nisam izabran. Međutim, kada je vlak stigao, svejedno se odlučujem priključiti grupi. Mladić pokazuje neku djevojku na peronu. Jedan po jedan,

putnici joj prilaze i pružaju joj svoje ruže. Na kraju, on joj izjavljuje ljubav, svi im plješču, a djevojka spušta pogled, sva rumena od stida. Odmah se potom ljube i odlaze zagrljeni.

Jedan otpremnik vlakova komentira:

— Ovo je najromantičnija stvar koja se dogodila otkako radim na ovoj postaji.

* * *

Jedini susret s čitateljima koji je bio u programu Sajma trajao je gotovo pet sati, ali me napunio pozitivnom energijom i zapitao sam se: otkud toliki unutarnji sukobi u meni u posljednjih nekoliko mjeseci? Ako je moj duhovni napredak zaista naišao na nepremostivu prepreku, nije li najbolje malo se strpjeti? Već sam proživio toliko toga što je tek šačica ljudi koji me okružuju imala prilike vidjeti i doživjeti.

Prije ovoga putovanja, otišao sam do jedne male kapele u Barbazan — Debatu. Tamo sam zamolio Djevicu Mariju da mi pokaže put svojom ljubavlju, i omogući mi da prepoznam sve znakove koji će me odvesti do susreta sa samim sobom. Znam da se nalazim u ljudima koji me okružuju i da se oni nalaze u meni. Zajedno pišemo Knjigu Života, u susretima koje uvijek određuje sudbina i s rukama trajno sklopljenim u vjeri da možemo promijeniti ovaj svijet. Svatko od nas pridonese tek jednom riječju, jednom rečenicom ili jednom slikom, ali na kraju sve dobije smisao: sreća pojedinca pretvori se u radost za sve.

Uvijek ćemo si postavljati ista pitanja. Uvijek će nam trebati dovoljno poniznosti da prihvatimo kako su naša srca ta koja razumiju razlog zašto smo ovdje. Naravno, teško je razgovarati s vlastitim srcem, no je li to zaista nužno? Dovoljno je imati povjerenja, slijediti znakove, živjeti svoju Osobnu Legendu i, prije ili kasnije, shvatit ćemo da sudjelujemo u nečemu velikome, čak i ako to ne budemo mogli razumjeti. Kaže se da trenutak prije smrti svatko spozna istinski razlog svojeg postojanja. I da se u tome trenutku rađa Pakao ili Raj.

Pakao je pogledati unazad i u tom djeliću sekunde shvatiti kako smo

potratili priliku da oplemenimo čudo života. Raj je u tom času moći reći: »Počinio sam neke pogreške, ali nisam bio kukavica. Proživio sam svoj život i činio što sam trebao učiniti.«

Zato ne bih trebao predusretati svoj pakao i neprestano se pitati zašto ne uspijevam nastaviti sa svojom »Duhovnom Potragom«. Trebao bih i dalje pokušavati, i to je dovoljno. Već je oprosteno i onima koji nisu učinili sve što su mogli; kroz život su ispaštali svoje pogreške, bili nesretni, a mogli su osjećati mir i spokoj. Svi smo mi već iskupljeni, slobodni nastaviti svoj put bez početka i bez kraja.

* * *

Nisam sa sobom ponio nijednu knjigu. Dok čekam da dođe vrijeme večere s mojim ruskim izdavačima, prelistavam jedan od onih časopisa kakvi se uvijek nalaze na stolićima u hotelskim sobama. Bez nekog velikog interesa čitam neki članak o kineskom bambusu. Nakon što se posije sjeme, punih pet godina ne vidi se ništa — osim jednog sićušnog pupa. Sav rast zbiva se pod zemljom; razvija se zamršena struktura korijenja, koje se pruža vertikalno i horizontalno kroz tlo. A onda, krajem pete godine, kineski bambus munjevitom brzinom izraste do visine od dvadeset pet metara.

Nisam mogao naći dosadnije štivo da mi prođe vrijeme. Bolje da siđem i promatram što se događa u predvorju hotela.

* * *

Pijuckam kavu dok čekam večeru. Monica, moja agentica i najbolja prijateljica, također silazi i sjeda za moj stol. Razgovaramo o beznačajnim sitnicama. Vidim da je umorna nakon dana koji je provela u razgovoru s izdavačima i istovremeno pratila preko telefona s britanskim izdavačem što se zbiva za vrijeme mojeg susreta s čitateljima.

Počeli smo poslovno surađivati kada je imala tek dvadeset godina; bila je jedna od mnogih mojih gorljivih čitateljica uvjerenih da bi djela jednog brazilskog pisca mogla biti prevedena i objavljena i u inozemstvu. Monica je

napustila fakultet Kemijskog inženjerstva u Rio de Janeiru i s momkom se odselila u Španjolsku, gdje je neumorno kucala na vrata izdavačkih kuća i slala im pisma u kojima objašnjava zašto bi trebali posvetiti pozornost mojim djelima.

Jednog sam dana otputovao u maleni grad u Kataloniji gdje je živjela, pozvao sam je na kavu i zamolio je da prestane s time i da se više posveti svojem životu i svojoj budućnosti, jer njezini naponi i tako nisu urodili plodom. Usprotivila mi se i rekla da se ne bi mogla vratiti u Brazil tako poražena.

Pokušao sam je uvjeriti da je već pobijedila, uspjela je preživjeti (dijeleći letke i radeći kao konobarica) i stekla je jedinstveno iskustvo života u stranoj zemlji. Monica mi se i dalje protivila. Izašao sam iz tog kafića s osjećajem kako odbacuje svoj život, ali da je nikada neću uspjeti uvjeriti da se predomisli jer je bila neizmjenjivo tvrdoglava. Nakon šest mjeseci, njezina se situacija potpuno promijenila i imala je dovoljno novca da si kupi stan.

Vjerovala je u nemoguće i upravo je zbog toga uspjela dobiti bitke koje smo svi — uključujući i mene — smatrali izgubljenima. U tome je snaga ratnika: u spoznaji da volja i hrabrost nisu jedno te isto. Hrabrost može privući strah i laskanje, ali snaga volje zahtijeva strpljenje i posvećenost. Muškarci i žene jake volje često su usamljeni jer odašilju hladnoću. Mnogi ljudi misle da je Monica hladna osoba, ali ne mogu biti dalje od istine: u njezinu srcu gori skriveni plamen, jednako jak kao i onoga dana kad smo se susreli u katalonskom kafiću. Usprkos svemu što je postigla, ona i dalje radi s jednakim žarom.

Kada sam joj htio ispričati — da je malo zabavim — svoj nedavni razgovor s J.-om, u kafić su ušle dvije urednice iz Bugarske. Mnogi sudionici Sajma knjiga smješteni su u našem hotelu. Uljudno čavrljamo i Monica ubrzo preuzima glavnu riječ. Kao i obično u takvim razgovorima, jedna od urednica obraća mi se s pitanjem:

— Kada ćete nas ponovo posjetiti u našoj zemlji?

— Ako mi uspijete organizirati put, mogu doći već sljedeći tjedan. Jedino želim malu proslavu nakon književne večeri.

Obje me gledaju s nevjericom.

KINESKI BAMBUS!

Monica me gleda prestravljeno:

— Pogledat ćemo u rokovnik...

— ... ali sigurno mogu biti u Sofiji već sljedeći tjedan — prekidam Monicu.

I kažem joj na portugalskom: — Objasnit ću ti kasnije.

Monica shvaća da se ne šalim, ali urednice su još sumnjičave. Pitaju me ne bih li ipak radije malo pričekao, da uspiju pripremiti promotivnu kampanju.

— Sljedeći tjedan — ustrajem ja. — Ili ćemo odgoditi susret za neku drugu priliku.

Tek tada im postaje jasno da mislim ozbiljno. Okreću se prema Monici i čekaju da im ona kaže pojedinosti. Upravo u tom trenutku prilazi nam moj španjolski izdavač. Prekidamo razgovor i predstavljam ih međusobno, a Španjolac postavlja uobičajeno pitanje:

— Onda? Kada ćemo opet imati priliku ugostiti vas u našoj zemlji?

— Odmah nakon mojeg posjeta Bugarskoj.

— A kada će to biti?

— Za dva tjedna. Možemo ugovoriti jednu književnu večer u Santiago de Composteli i drugu u Baskiji. S proslavama kojima ćemo okruniti naše susrete i na koje ćemo pozvati neke čitatelje.

Bugarske urednice ponovo počinju sumnjati, a Monica im upućuje bespomoćan osmijeh.

»Odvaži se!«, rekao je J.

Bar se polako popunjava. Na svim velikim sajmovima, bilo da se radi o knjigama, bilo o teškoj mehanici, stručnjaci su obično smješteni u dva ili tri hotela, a velik dio poslova sklapa se u predvorjima ili na večerama, baš poput onih koji će se sklopiti te večeri. Pozdravljam se sa svim izdavačima i prihvaćam njihove pozive čim mi postave uobičajeno pitanje: »Kada ćete

posjetiti našu zemlju?»

Trudim se razgovarati dovoljno dugo da Monica ne dobije priliku pitati me što se događa. Preostaje joj jedino u svoj rokovnik zabilježiti obaveze koje sam preuzeo.

U jednom času prekidam razgovor s arapskim izdavačem kako bih saznao koliko smo posjeta ugovorili.

— Zaista si me stavio u nezavidnu situaciju — ljutito mi odgovara Monica na portugalskom.

— Koliko?

— Šest zemalja u pet tjedana. Zar ne znaš da je ovaj Sajam za izdavače, a ne za pisce? Ti ne bi trebao prihvaćati nijedan poziv, to je moj posao...

Uto stiže portugalski izdavač pa ne možemo nastaviti razgovor na našem tajnom jeziku. Budući da on ne govori ništa osim uobičajenih uljudnih rečenica, ponudim se:

— Zar me nećete pozvati da posjetim Portugal?

On priznaje kako je bio u blizini i da je uspio čuti razgovor između mene i Monice.

— Ne šalim se. Zaista bih volio održati književnu večer u Guimaraesu i još jednu u Fatimi.

— Ali takve stvari ne možete u zadnji tren otkazati, znate...

— Neću otkazati. Obećavam.

On pristaje, a Monica bilježi i Portugal u rokovnik: još pet dana. Konačno stižu i moji ruski izdavači — muškarac i žena — prilaze nam i pozdravljaju nas. Monica uzdahne s olakšanjem. Konačno me može odvući u restoran.

Dok čekamo taksi, povlači me u stranu.

— Zar si poludio?

— Još prije mnogo godina, kao što dobro znaš. Jesi li čula za kineski bambus? Pet godina ostaje skriven u malenome pupu, dok mu samo korijenje raste pod zemljom. A onda, u roku od nekoliko sati, naraste dvadeset pet metara.

— I kakve to ima veze s ludošću kojoj sam upravo nazočila?

— Kasnije ću ti prepričati razgovor koji sam vodio s J. — om prije mjesec dana. Stvar je u tome da se to i meni događa: uložio sam puno rada, vremena i napora, pokušavao poticati svoj rast s puno ljubavi i posvećenosti, ali ništa se nije dogodilo. Godinama se nije dogodilo ništa.

— Kako se nije dogodilo ništa? Pa zar ne znaš tko si?

Stiže taksi. Ruski izdavač Monici otvara vrata.

— Govorim o duhovnoj razini. Mislim da sam ja kineski bambus i da je došla moja peta godina. Vrijeme je da se ponovo podignem. Pitala si me jesam li poludio i odgovorio sam ti šalom. Ali činjenica je da sam zaista poludio. Počeo sam misliti da ništa od onoga što sam naučio nije pustilo korijenje.

U jednom djeliću sekunde, odmah nakon dolaska bugarskih izdavača, osjetio sam J.-ovu prisutnost i odjednom shvatio značenje njegovih riječi — bez obzira na to što se ta spoznaja dogodila tek nakon što sam prelistao jedan vrtlarski časopis u trenutku potpune dosade. Izgnanstvo koje sam si sam nametnuo, i koje mi je omogućilo mnoge važne spoznaje o samome sebi, također je imalo i vrlo ozbiljnu posljedicu: samoća se pretvorila u porok. Moj se svijet ograničio na nekoliko prijatelja u planinama, odgovaranje na pisma i e - mailove i na iluziju da je »sve ostalo vrijeme samo moje«. U konačnici, bio je to život bez prirodnih problema koji nastaju zbog suživota s drugim ljudima, zbog ljudskog kontakta.

Ali zar je zaista to ono što tražim? Život bez izazova? I kakva je čar u potrazi za Bogom izvan ljudi?

Poznajem mnoge koji su to činili. Jednom sam imao ozbiljan i istodobno vrlo zabavan razgovor s jednom budističkom svećenicom koja je provela dvadeset godina izolirana u nekoj špilji u Nepal. Upitao sam je što je postigla. »Duhovni orgazam«, odgovorila je. Rekao sam joj kako postoje i puno lakši načini da se postigne orgazam.

Nikada ne bih mogao slijediti takav put — ne vidim ga na svojem horizontu. Jednostavno ne mogu; ne bih mogao provesti ostatak svojeg života u potrazi za duhovnim orgazmima ili u promatranju hrasta u svojem vrtu,

očekujući da mi spoznaja dođe iz kontemplacije. J. to zna i zato me potaknuo na ovo putovanje, kako bih shvatio da se moj put ocrtava u očima drugih i, ako želim pronaći samoga sebe, potrebna mi je ta mapa.

Ispričavam se ruskim izdavačima i objašnjavam im kako trebam završiti razgovor s Monicom na portugalskom. Počinjem joj pričati jednu priču:

— Neki se čovjek poskliznuo i upao u rupu. U blizini prolazio je neki svećenik, i čovjek ga zamoli za pomoć da izađe odatle. Svećenik ga blagoslovi, ali nastavi dalje. Nakon nekoliko sati, pojavi se liječnik. Čovjek ga zamoli za pomoć, a liječnik se ograniči na to da mu izdaleka pregleda ogrebotine, napiše recept i kaže mu neka kupi te lijekove u najbližoj ljekarni. Napokon se pojavio netko koga čovjek nikada prije nije vidio. Ponovo je zamolio za pomoć, a neznanac se baci u rupu. »Pa što ćemo sad? Sada smo obojica ovdje zarobljeni!« Na to neznanac odgovori: »Ne, nismo zarobljeni. Ja sam ovdje domaći i znam kako možemo izaći iz rupe.«

— Što bi značilo...? — reče Monica.

— Da trebam te neznance — pojasnim. — Moje je korijenje spremno, ali uspjeh ću nastaviti svoj put samo uz pomoć drugih. Ne samo uz tebe, ili J.-a, ili svoju ženu, nego uz ljude koje nikad prije nisam vidio. Siguran sam u to. Zato sam zatražio da organiziraju proslavu nakon svake književne večeri.

— Ti nikada nisi zadovoljan — žali se Monica.

— Zato me i obožavaš — kažem sa smiješkom.

U restoranu razgovaramo o svemu pomalo, slavimo poneke uspjehe i pokušavamo uskladiti neke pojedinosti. Stalno se suzdržavam od suvišnih upadica jer je Monica zadužena za sve poslove vezane za izdavaštvo. Ali, u jednom trenutku, ponovo začujem pitanje — ovoga puta upućeno njoj:

— I kada možemo računati na Paulov posjet Rusiji?

Monica počinje objašnjavati kako je moj trenutačni raspored jako zgusnut i da imam ugovorenu cijelu seriju gostovanja već od sljedećeg tjedna. I tada se ipak ubacujem:

— Već dugo imam jedan san. Već sam ga dvaput pokušao ostvariti, ali nisam uspio. Ako mi pomognete, doći ću u Rusiju.

— A koji je to san?

— Da prijedem vašu zemlju vlakom, sve do Tihog oceana. Mogao bih zastati na nekim mjestima i održati književne večeri. Tako bih mogao stići do čitatelja koji nikada neće imati priliku doći u Moskvu.

Oči mojeg izdavača sjaje od sreće. Upravo je bio govorio o problemima s kojima se susreću distribuirajući knjige u tako velikoj zemlji, podijeljenoj na sedam vremenskih zona.

— Vrlo romantična ideja, taman u stilu kineskog bambusa, ali ne baš jako praktična — nasmije se Monica. — Znaš da ne bih mogla ići s tobom jer imam malu bebu.

Izdavač je, naprotiv, oduševljen. Naručuje već petu kavu te večeri i obećava da će se on za sve pobrinuti, da me može zastupati Monicina zamjenica, da se ona ne treba ni za što brinuti: sve će biti dobro.

Tako sam popunio svoj raspored za sljedeća dva mjeseca, ostavljajući usput mnogo sretnih ljudi koji su se našli pod velikim pritiskom jer će sve morati organizirati u vrlo kratkom roku, moju agenticu i prijateljicu koja me sada gleda s dragošću i poštovanjem, mojeg učitelja koji nije prisutan, ali zna da sam se odvažio i krenuo na put, iako nisam dobro razumio što mi je govorio. Noć je hladna i poželio sam se sam prošetati natrag do hotela, pomalo prestrašen, ali sretan jer znam da više nema povratka.

A upravo sam to želio. Ako ja povjerujem u pobjedu, i pobjeda će povjerovati u mene. Nijedan život nije potpun bez malog dodira ludosti. Ili, kako bi rekao J.: trebam ponovo osvojiti svoje kraljevstvo. Ako uspijem razumjeti svijet, uspjet ću razumjeti i sebe.

* * *

U hotelu me čeka poruka moje žene, koja kaže kako me nije uspjela dobiti i moli me da joj se javim čim uzmognem. Srce mi zastaje jer me ona jako rijetko zove kada sam na putu. Odmah joj uzvraćam poziv. Sekunde

između zvona čine se beskonačnima.

Ona se konačno javlja.

— Veronika je imala tešku prometnu nesreću, ali nije u opasnosti — reče uzbuđeno.

Pitam mogu li je odmah nazvati, ali odgovor je »ne«. Veronika je u bolnici.

— Sjećaš se vidovnjaka?

Naravno da se sjećam! Predvidio je nešto i za mene. Završavamo razgovor i odmah zovem Monicu. Pitam je jesmo li slučajno zakazali posjet Turskoj.

— Ne sjećaš se poziva koje si prihvatio?

Kažem da se ne sjećam. Upao sam u neku vrstu euforije kada sam počeo govoriti »da« svim izdavačima.

— Ali znaš koje si sve obaveze prihvatio, zar ne? Još uvijek možemo nešto otkazati, ako se radi o tome.

Objašnjavam joj kako sam zadovoljan ugovorenim obavezama, ne radi se o tome. U ovo doba noći bilo bi jako teško objasniti joj cijelu priču o vidovnjaku, predskazanjima, Veronikinoj nesreći. Zato samo inzistiram da mi Monica kaže jesam li zakazao posjet Turskoj.

— Ne — odgovara. — Turski izdavači smješteni su u drugom hotelu. U protivnom...

Oboje se smijemo.

Mogu mirno spavati.

Svjetiljka jednog stranca

NAKON GOTOVO dva mjeseca hodočašća, radost se vratila, ali svake se noći pitam hoće li taj osjećaj sreće ostati i nakon što se vratim kući. Činim li zaista sve što je potrebno kako bi kineski bambus narastao? Već sam prošao šest država, susretao se s čitateljima, zabavljao se, privremeno odagnao depresiju koja me gotovo bila obuzela, ali nešto mi govori da još nisam povratio svoje kraljevstvo. Sve što sam činio ne razlikuje se puno od mojih prijašnjih putovanja.

Ostaje još samo Rusija. Što ću nakon toga? Nastaviti zakazivati obaveze i ići dalje, ili zaustaviti se i pokušati sagledati rezultate?

Nisam još ništa odlučio. Znam samo da je život bez cilja život bez smisla. I ne smijem dopustiti da mi se to dogodi. Ako bude potrebno, putovat ću do kraja godine.

Nalazim se u afričkom gradu Tunisu, u Tunisu. Konferencija samo što nije počela i — hvala Bogu — dvorana je prepuna. Trebala bi me predstaviti dva lokalna intelektualca. Na kratkome sastanku koji smo imali nešto ranije jedan od njih pokazao mi je tekst od dvije minute, a drugi je napisao esej od pola sata o mojem radu.

Vrlo oprezno, koordinator objašnjava kako nije moguće u cijelosti pročitati esej jer bi cijeli događaj trebao trajati najviše pedeset minuta. Zamišljam koliko li je samo čovjek radio na tom tekstu, ali koordinator je u pravu: tu sam kako bih ostvario kontakt sa svojim čitateljima. Nakon kratke diskusije, autor teksta odbija sudjelovati u događaju i odlazi.

Konferencija počinje. Uvod i zahvale traju najviše pet minuta, a sve ostalo vrijeme na raspolaganju mi je za otvoren razgovor. Kažem da nisam

ovdje kako bih bilo što objašnjavao i kako bi bilo najbolje da se uobičajena prezentacija pretvori u razgovor.

Jedna djevojka postavlja prvo pitanje: koji su to znakovi o kojima toliko pišem u svojim knjigama? Odgovaram da je to vrlo osobni jezik koji razvijemo tijekom života, učeći kroz pokušaje i pogreške, sve dok ne shvatimo kada nam Bog pokazuje put. Drugi čovjek pita me je li me neki znak doveo i u ovu daleku zemlju. Odgovaram da jest, ali ne ulazim u detalje.

Razgovor se nastavlja, vrijeme brzo prolazi i već trebam završiti s predavanjem. Izabirem nasumce, između šesto ljudi, jednog sredovječnog muškarca s velikim brkovima da mi postavi završno pitanje.

— Ne želim ništa pitati — reče on. — Samo bih želio reći jedno ime.

I kaže ime jedne malene crkve u Barbazan — Debatu, koja se nalazi usred ničega, tisuće kilometara daleko od mjesta na kojem se nalazimo, u kojoj sam nekada postavio pločicu kako bih se zahvalio na jednome čudu. To je ime crkvice u koju sam otišao prije ovog hodočašća zamoliti Djevicu Mariju da me štiti na mojem putu.

Više ne znam kako nastaviti konferenciju. Sljedeće riječi napisao je jedan od predstavljača koji je sjedio sa mnom za stolom:

»Odjednom kao da se Svemir zaustavio u dvorani. Toliko se toga dogodilo: vidio sam vaše suze. Vidio sam suze vaše drage žene kada je taj nepoznati čitatelj izgovorio ime kapele izgubljene na drugom kraju svijeta.

Izgubili ste glas. Vaše nasmiješeno lice odjednom se uozbiljilo. Vaše su se oči napunile sramežljivim suzama koje su drhtale na vrhovima trepavica, kao da se ispričavaju što su došle nepozvane.

I ja sam u grlu osjetio čvor, a da nisam znao zašto. Pogledom sam u gledalištu potražio svoju ženu i kćer, jer njih tražim uvijek kada se nađem na pragu nečega što ne poznajem. Bile su tamo, očiju uprtih u vas, tihe kao i svi ostali, pokušavajući vam dati podršku svojim pogledima, kao da se pogledom čovjeku može dati podrška.

Zatim sam pogledao Christinu, tražeći pomoć, pokušavajući shvatiti što

se događa, kako da prekinem tu tišinu koja se činila vječnom. I vidjeh da i ona plače, u tišini, kao da ste vas dvoje note iste simfonije i kao da se vaše suze dodiruju usprkos udaljenosti.

U tih nekoliko dugih sekunda nije više bilo dvorane, ni publike, ničega. Vi i vaša žena otišli ste nekamo kamo vas nitko nije mogao slijediti; postojala je još samo radost življenja, izrečena samo tišinom i emocijama.

Riječi su napisane suze. Suze su riječi koje trebaju poteći. Bez njih, nijedna radost ne sja, nijedna tuga nema kraja. I zato, hvala vam na vašim suzama.«

Trebao sam reći djevojci koja je postavila prvo pitanje — o znakovima — da je ovo jedan od njih, koji mi potvrđuje da se nalazim točno na mjestu na kojem bih trebao biti, u pravom času, usprkos tome što nikada nisam razumio što me zapravo ovamo dovelo.

Ali mislim da nije bilo potrebno: sigurno je i sama shvatila.

Žena i ja šetamo, držeći se za ruke, po tuniskom bazaru, petnaestak kilometara od ruševina Kartage, koja se u nekoj davnoj prošlosti mogla suprotstaviti moćnome Rimu. Razgovaramo o epopeji jednoga njezinog ratnika, Hanibala. Rimljani su očekivali pomorsku bitku, s obzirom na to da je ta dva grada dijelilo tek nekoliko stotina kilometara mora. Međutim, Hanibal je prešao pustinju, preplovio Gibraltarski tjesnac s golemom vojskom, prošao cijelu Španjolsku i Francusku, uspeo se na Alpe s vojnicima i slonovima i napao Carstvo sa sjevera, u jednoj od najvećih poznatih vojnih epopeja.

Pobijedio je sve neprijatelje na svojem putu i odjednom — sve do danas nitko točno ne zna zašto — zaustavio se pred Rimom i nije ga napao u pravome trenutku. Rezultat toga trenutka oklijevanja: rimske su lađe izbrisale Kartagu s karte svijeta.

— Hanibal je stao i zato je bio poražen — mislim naglas. — Zahvalan sam što sam nastavio svoj put, iako mi je na početku bilo teško. Polako se navikavam na putovanje.

Moja se žena pravi da ne čuje jer je već shvatila da se opet pokušavam u nešto uvjeriti. Odlazimo u jedan bar, gdje smo se dogovorili naći s čitateljem Samilom, slučajno odabranim na domjenku poslije konferencije. Molim ga da izbjegne sve spomenike i turističke atrakcije i da nam pokaže gdje se nalazi pravi život grada.

Samil nas odvodi do jedne lijepe zgrade, gdje je 1754. jedan brat ubio drugoga. Njihov je otac na tom mjestu odlučio sagraditi palaču i otvoriti u njoj školu kako bi sjećanje na ubijenog sina ostalo živo. Primjećujem da je tako održao živom i uspomenu na sina ubojicu.

— Nije baš sasvim tako — reče Samil. — U našoj kulturi, zločinac dijeli krivnju sa svima koji su mu dopustili da počini zločin. Kada jedan čovjek ubije drugoga, onaj tko mu je prodao oružje dijeli pred Bogom njegovu krivnju. Jedini način da otac iskupi pogrešku koju je smatrao svojom, bio je da pretvori tragediju u nešto što će pomoći drugima.

Odjednom sve nestaje — fasada kuće, ulica, grad, Afrika. U jednom golemom skoku uranjam u tamu, ulazim u tunel koji izlazi u nekom vlažnom podrumu. Stojim tamo ispred J.- a, u jednom od mnogih života koje sam proživio, dvjesto godina prije zločina u toj kući. Njegov je pogled tvrd, sprema se osuditi me.

Istom brzinom vraćam se u sadašnjost. Sve se dogodilo u djeliću sekunde; kuća, Samil, moja žena i žamor ulice u Tunisu opet su tu. Zašto? Zašto korijenje bambusa i dalje ustraje u trovanju biljke? Sve je već proživljeno i cijena je plaćena.

»Ti si jednom bio kukavica, dok sam ja mnogo puta bio nepravedan. Ali to me oslobodilo«, rekao mi je J. u Saint — Martinu. Baš on, koji me nikad nije poticao da se vraćam u prošlost, koji je bio apsolutno protiv knjiga, priručnika i zadataka koji to podučavaju.

Umjesto da posegne za osvetom, koja se ograničava na kaznu, škola je omogućila da se znanje i mudrost prenose više od dva stoljeća — završava Samil.

Nisam propustio nijednu njegovu riječ, iako sam napravio golem skok u vremenu.

— To je to.

— Što je to? — pita moja žena.

— Putujem. Počeo sam shvaćati. Sve ima smisla.

Obuzela me potpuna euforija. Samil ne razumije što se događa.

— Što islam misli o reinkarnaciji? — pitam.

Samil me gleda iznenađeno.

— Nemam pojma, nisam to proučavao — reče.

Molim ga da sazna. On uzima mobitel i nekoga zove. Nas dvoje odlazimo u obližnji bar i naručujemo jaku kavu. Oboje smo umorni, ali večeras ćemo jesti plodove mora i trebamo se oduprijeti porivu da nešto sada prezalogajimo.

— Imao sam *deja vu* — objašnjavam.

— Svi ih katkada imamo. To je onaj čudni osjećaj da smo već nekada proživjeli sadašnji trenutak. Za to nije potrebno biti čarobnjak — šali se Christina.

Naravno da nije. Ali *deja vu* je puno više od običnog iznenađenja koje brzo zaboravimo, jer se nikad ne zadržavamo u nečemu što nema nikakvog smisla. On pokazuje da vrijeme ne prolazi. To je skok u nešto što je zaista proživljeno i što se ponovilo.

Samil je nestao iz našeg vidokruga.

Dok nam je mladić pričao priču o kući, na djelić sekunde otputovao sam u prošlost. Siguran sam da se to dogodilo u trenutku kad je rekao kako odgovornost nije samo na ubojici, nego i na svima ostalima koji su stvorili uvjete za zločin. Prvi put kad sam bio s Jom, 1982., spomenuo mi je nešto o mojoj povezanosti s njegovim ocem. Nikada poslije nije mi to spomenuo i ja sam na to potpuno zaboravio. Ali maloprije sam vidio njegova oca. I sada znam o čemu je govorio.

— U onom životu o kojem si mi pričao...

— Točno. U tom životu za vrijeme španjolske inkvizicije.

— To je davno prošlo. Nema smisla vraćati se i mučiti se zbog nečega

što si učinio tako davno.

— Ne mučim se. Već sam odavno naučio da svoje rane mogu izliječiti samo ako smognem hrabrosti suočiti se s njima. Naučio sam i kako si oprostiti i ispraviti svoje pogreške. Usprkos tome, otkad sam krenuo na ovo putovanje kao da se nalazim pred golemom slagalicom, čiji dijelovi mi se polako počinju otkrivati; dijelovi ljubavi, mržnje, žrtve, praštanja, radosti, nesreće. Zato sam ovdje s tobom. Osjećam se puno bolje, jer tragam za svojom dušom, za svojim kraljevstvom, umjesto da se samo žalim kako ne mogu usvojiti sve što sam naučio.

»Ne mogu jer sve to ne razumijem dobro. Ali, kada shvatim, istina će me osloboditi.«

* * *

Samil se vraća s nekom knjigom na arapskom. Sjeda za naš stol, baca pogled na svoje zabilješke i lista knjigu s dubokim poštovanjem, mrmljajući riječi na arapskom.

— Razgovarao sam s tri stručnjaka — reče konačno. — Dvojica su mi potvrdila da nakon smrti pravednici odlaze u Raj. Ali treći me uputio da pročitam nekoliko stihova iz Kurana.

Vidim da je uzbuđen.

Evo prvoga: 2:28: *»Alah će te usmrtiti, a potom će te oživjeti i ponovo ćeš se k Njemu vratiti.«* Oprostite mi ako moj prijevod nije potpuno precizan, ali značenje je otprilike takvo.

Ponovo počinje uzbuđeno listati svetu knjigu. Prevodi drugi stih, 2:154:

»I ne govori o onima koji su žrtvovani u Alahovo ime: 'Oni su mrtvi.' Ne, oni žive, iako ih ne možeš vidjeti.«

— To je to!

— Imam zabilježeno još stihova. Ali, istini za volju, nerado sad o tome razgovaram. Radije bih vam pričao o Tunisu.

— Dovoljno si već rekao. Ljudi nikada ne odlaze. Uvijek smo tu u našim

prošlim i budućim životima. Za tvoju informaciju, ta tema se pojavljuje i u Bibliji. Sjećam se jednog odlomka u kojem Isus spominje Ivana Krstitelja kao Ilijinu inkarnaciju: »I ako želite to prihvatiti, ovaj čovjek (Ivan) je onaj koji bijaše Ilija.«

— Ali ima i drugih stihova koji o tome govore — kažem.

Samil nam pripovijeda nekoliko legendi o nastanku grada. Osjećam kako je došao čas da ustanemo i nastavimo šetnju gradom.

* * *

Na jednim vratima drevnih zidina obješena je svjetiljka.

Samil nam objašnjava njezino značenje:

— Ovdje je izvorište jedne od najpoznatijih arapskih izreka: »Svjetlost obasjava samo stranca.«

Kaže da ta izreka jako dobro opisuje trenutak u kojemu živimo. Samil želi biti pisac i bori se za priznanje u svojoj vlastitoj zemlji, dok sam ja, Brazilac, u njegovoj zemlji već poznat i prepoznat.

Kažem mu da i mi koristimo sličnu izreku: »Nitko nije prorok u vlastitoj zemlji.« Imamo običaj vrednovati sve što dolazi izdaleka, a ne prepoznajemo ljepotu kojom smo okruženi.

— Zato, — nastavljam — katkada trebamo biti stranci sebi samima. Tako će svjetlost skrivena u našim dušama obasjati ono što trebamo vidjeti.

Moja se žena čini pomalo odsutnom, kao da ne prati naš razgovor. Ali u jednom trenutku okreće se prema meni i kaže:

— Ima nešto u toj svjetiljci što ne mogu baš dobro objasniti, ali odnosi se na situaciju u kojoj se ti sada nalaziš. Kada shvatim što je to, reći ću ti.

* * *

Malo smo odspavali, večerali s prijateljima i ponovo odlazimo u šetnju gradom. Tek tada moja mi žena uspijeva reći ono što je osjetila tog popodneva:

— Ti putuješ, ali istodobno nisi ni izašao iz kuće. I sve dok smo zajedno, to će se i dalje događati jer imaš uza se nekoga tko te poznaje i to ti daje varljiv osjećaj da ti je sve poznato. Zato mislim kako je došao trenutak da nastaviš sam. Samoća može tištati i biti velik teret, koji će polako nestajati kako budeš dolazio u dodir s drugim ljudima.

Nakon kratke pauze, ona nastavlja:

— Negdje sam pročitala da ne postoje dva identična lista u šumi u kojoj raste stotinu tisuća stabala. Tako ne postoje ni dva ista putovanja na istome Putu. Ako nastavimo zajedno putovati i pokušamo stvari prilagoditi našem načinu viđenja svijeta, to neće koristiti nijednome od nas. Blagoslivljam te i kažem ti: »Naći ćemo se u Njemačkoj, na prvoj utakmici Svjetskog prvenstva.«

Ako zapuše hladan vjetar

PRED HOTELOM u Moskvi stoji jedna djevojka i dočekuje me kada stižem s mojim izdavačima. Prilazi mi i prima me za ruke.

— Moram razgovarati s vama. Samo sam zbog toga došla iz Jekaterinburga.

Umoran sam. Ustao sam ranije nego obično, u Parizu sam morao presjedati na drugi zrakoplov jer nije bilo izravnog leta, pokušao sam odspavati putem, ali kad god bih zadrijemao, upao bih u uvijek isti, neugodan san koji se stalno ponavljao.

Moj izdavač podsjeća me da ćemo sutra imati književnu večer tu u Moskvi, a za tri dana bit ćemo u Jekaterinburgu, prvoj postaji na našem putovanju vlakom. Pružam joj ruku da se pozdravim i primjećujem da su joj ruke jako hladne.

— Zašto me niste čekali u hotelu?

Zapravo sam je želio pitati kako je otkrila u kojem ću hotelu odsjesti. Ali izgleda da to nije jako teško, nije prvi puta da se tako nešto dogodilo.

— Neki dan čitala sam vaš *blog* i shvatila sam da pišete meni.

Počeo sam objavljivati svoja promišljanja o ovome putovanju na blogu. Još je bio u probnoj fazi i, kako sam slao tekstove nekoliko dana unaprijed, nisam znao točno na koji je članak mislila. Svejedno, sasvim sam siguran da nisam napisao ništa o toj djevojci koju sam upoznao tek prije nekoliko sekunda.

Ona izvlači papir na kojem je otisnut dio mojeg teksta. Znam ga napamet, iako se ne sjećam tko mi je ispričao tu priču: neki čovjek kojem je hitno

potreban novac upita svojega gazdu da mu pomogne. Gazda mu postavi izazov: ako cijelu noć provede na vrhu planine, dobit će veliku nagradu, ali ako ne uspije, morat će raditi za badava.

Tekst se nastavlja:

»Kada je izašao iz dućana, osjeti kako puše ledeni vjetar, uplaši se i odluči upitati Aydija, svojega najboljeg prijatelja, nije li ludost prihvatiti takvu ponudu.

Nakon kratkog promišljanja, Aydi reče: 'Pomoći ću ti. Sutra, kada budeš na vrhu planine, pogledaj u daljinu. Ja ću biti na vrhu susjedne planine, na kojoj ću provesti cijelu noć i upaliti veliku vatru za tebe. Gledaj u vatru, misli na naše prijateljstvo i to će te ugrijati. Uspjet ćeš, a kasnije ću te ja moliti za protuuslugu.'

Ali je uspio izvršiti zadatak, uzeo novac i otišao do prijateljeve kuće: 'Rekao si mi kako želiš nešto zauzvrat.'

Aydi odgovori: 'Da, ali ne želim novac. Obećaj mi da ćeš, ako nekada u mojem životu zapuše hladan vjetar, zapaliti za mene vatru prijateljstva.«

Zahvaljujem joj na ljubaznosti, kažem kako sam sada zauzet, ali ako želi doći na jedinu književnu večer koju ću održati u Moskvi, rado ću potpisati neku od njezinih knjiga.

— Nisam zato došla. Znam da ćete proputovati Rusiju vlakom i ja ću poći s vama. Kada sam pročitala vašu prvu knjigu, neki mi je glas rekao da ste jednom za mene zapalili svetu vatru i da ću vam jednog dana morati uzvratiti uslugu. Mnogo sam noći sanjala tu vatru i mislila sam čak oputovati u Brazil kako bih vas našla. Znam da vam je potrebna pomoć i ovdje sam kako bih vam pomogla.

Ljudi iz mogega društva smiju se. Ja pokušavam biti ljubazan i kažem joj da ćemo se vidjeti sljedeći dan. Moj me izdavač podsjeća da me netko čeka, što mi je dobrodošao izgovor da se oprostim od nje.

— Zovem se Hilal — kaže ona prije negoli ode.

Nakon desetak minuta odlazim u svoju sobu. Već sam zaboravio djevojku koja me dočekala pred hotelom. Ne sjećam se njezina imena i

vjerojatno je ne bih ni prepoznao da je ponovno sretnem.

Ali nešto u vezi s njom lagano me uznemirilo. Njezine su oči istodobno odražavale ljubav i smrt.

Potpuno gol otvaram tuš i ulazim pod vodu — jedan od mojih omiljenih rituala.

Namještam glavu tako da ne mogu čuti ništa osim šuma vode u mojim ušima; to me udaljuje od svega. Taj me šum prenosi u drugi svijet. Poput dirigenta koji obraća pozornost na svaki instrument u orkestru počinjem razaznavati svaki zvuk koji se polako pretvara u riječi koje ne razumijem, ali znam da postoje.

Umor, tjeskoba, osjećaj dezorijentiranosti koji proizlazi iz putovanja tolikim zemljama — sve to nestaje. Svakoga mi je dana sve jasnije da ovo dugo putovanje postiže željeni učinak. J. je imao pravo. Dopustio sam da me rutina polako truje: kupao sam se samo kako bih oprao kožu, jeo sam samo kako bih nahranio tijelo, šetnje nisu služile ničemu drugome nego da odagnaju moguće probleme sa srcem u budućnosti.

Sada se stvari mijenjaju, neprimjetno, ali se mijenjaju. Obroci su postali trenutci u kojima se mogu nakloniti nazočnosti i učenju mojih prijatelja, šetnje ponovo postaju svojevrsna meditacija o sadašnjem trenutku, a šum vode u mojim ušima utišava mi misli, smiruje me i podsjeća me da su male, svakodnevne geste one koje nas približavaju Bogu — ako im uspijemo pridati važnost koju zaslužuju.

Kada mi je J. rekao: »Izađi iz svojega udobnog života i pođi u potragu za svojim kraljevstvom«, osjećao sam se izdano, zbunjeno, napušteno. Očekivao sam neko rješenje ili odgovor na svoje sumnje, nešto što bi me utješilo i ponovo mi umirilo dušu. Svi koji krenu u potragu za svojim kraljevstvom znaju da neće pronaći ništa od toga — nego samo izazove, duge periode iščekivanja, neočekivane preokrete, ili, što je još gore, da neće naći ništa.

Pretjerujem. Ako nešto zaista tražimo, to također traži nas.

Svejedno, treba biti spreman na sve. U tom trenutku donosim odluku koja

mi je nedostajala: ako na svojem putu vlakom ne pronađem ništa, svejedno ću nastaviti dalje — jer sam onoga dana u hotelu u Londonu shvatio kako je moje korijenje spremno, ali da mi duša malo — pomalo vene iz razloga koji je vrlo teško otkriti, a još ga je teže izliječiti.

Rutina.

Rutina nema ništa zajedničko s ponavljanjem. Kako bi se postigla izvrsnost u bilo čemu u životu, potrebno je ponavljati i vježbati.

Vježbati i ponavljati, ovladati tehnikom tako dobro da postane intuitivna. Naučio sam to još u djetinjstvu, u jednom gradu u unutrašnjosti Brazila, gdje je moja obitelj provodila ljetne praznike. Bio sam očaran poslom jednog kovača koji je živio u blizini: sjedio bih i satima promatrao kako njegov čekić udara po vrelom čeliku dok su iskre frcale posvuda, poput kakva vatrometa. Jednom me upitao:

— Misliš li da stalno radim isto?

Odgovorio sam potvrdno.

— U krivu si. Svaki put kada udarim čekićem, snaga je udarca drukčija, nekad jača, nekad slabija. Ali naučio sam kontrolirati tu snagu tek nakon što sam mnogo godina ponavljao taj isti pokret. Sve dok nisam došao do trenutka u kojem nisam morao misliti, već sam samo pustio ruku da sama obavlja moj posao.

Nikada nisam zaboravio tu rečenicu.

Dijeljenje duša

POGLEDAM SVAKOG OD svojih čitatelja, pružim mu ruku, zahvaljujem što su došli. Iako moje tijelo putuje, kada mi duša leti s jednog mjesta na drugo, nikada nisam sam: ja sam svi oni ljudi koje sam susreo i koji su upoznali moju dušu kroz moje knjige. Nisam stranac ovdje u Moskvi, kao što nisam bio stranac ni u Londonu, Sofiji, Tunisu, Kijevu, Santiagu de Composteli, Guimaraesu, ni ostalim gradovima u kojima sam boravio u proteklih mjesec i pol dana.

Iza sebe čujem neku uzrujanu diskusiju; pokušavam se usredotočiti na to što radim. Međutim, diskusija ne zvuči kao da će uskoro prestati. Na kraju se okrećem i pitam svojeg izdavača što se događa.

— Ona djevojka od jučer. Kaže kako želi ostati u blizini pod svaku cijenu.

Ne sjećam se djevojke od jučer. Ali molim ih da učine bilo što, samo da diskusija prestane. Nastavljam potpisivati knjige.

Netko sjeda pored mene, jedan od čuvara knjižare dolazi udaljiti tu djevojku i diskusija ponovo počinje. Prestajem potpisivati knjige.

Pored mene je ta djevojka, čije oči odražavaju ljubav i smrt. Prvi put vidim kakva je: crna kosa, stara između dvadeset dvije i dvadest devet godina (jako sam slab u procjenjivanju godina), izlizana kožna jakna, traperice, tenisice.

— Već smo pogledali što ima u ruksaku — reče čuvar. — Ništa zabrinjavajuće. Ali ne može ostati ovdje.

Ona se samo smiješi. Pored mene je čitatelj koji čeka da razgovor završi

kako bih mogao potpisati njegove knjige. Shvatio sam da djevojka neće otići ni pod koju cijenu.

— Hilal, sjećate se? Došla sam upaliti svetu vatru.

Kažem kako se sjećam, što nije istina. Ljudi u redu počinju pokazivati nestrpljenje, čitatelj pored mene obraća joj se na ruskom i, sudeći po tonu njegova glasa, nije joj rekao ništa uljudno.

U portugalskom postoji jedna poznata poslovice: *»Što ne možeš popraviti, popraviti će se samo.«* Budući da sada nemam vremena za rasprave i moram brzo odlučiti što učiniti, molim je samo da se malo odmakne kako bih mogao imati malo prostora za svoje čitatelje. Ona pristaje, ustaje i diskretno staje sa strane, na razumnoj udaljenosti.

Već nakon nekoliko sekunda, zaboravljam na nju i posvećujem se tome što radim. Svi mi zahvaljuju, ja im uzvraćam zahvale, i ta četiri sata protiču kao da sam u raju. Svakih sat vremena izlazim popušiti cigaretu, ali nisam nimalo umoran. Nakon svake književne večeri osjećam se kao da sam napunio baterije i da imam više energije nego ikad.

Na kraju, molim pljesak za izvrsnu organizaciju. Trebam krenuti na sljedeći dogovor. Djevojka na koju sam već bio zaboravio, ponovo mi se obraća.

— Želim vam pokazati nešto važno.

— To sada nije moguće — odgovaram. — Imam dogovorenu večeru.

— Nije nemoguće — kaže ona. — Ja sam Hilal, ona koja vas je jučer dočekala pred hotelom. I mogu vam pokazati to što želim sada i ovdje, dok se pripremate za izlazak.

Prije nego što sam uspio bilo što reći, ona iz ruksaka vadi violinu i počinje svirati.

Čitatelji koji su već bili izašli, vraćaju se na taj neočekivani koncert. Hilal svira zatvorenih očiju, kao da je u transu. Promatram njezino gudalo kako se pomiče s jedne strane na drugu, a ona lagano dodiruje žice i stvara glazbu, melodiju koja, iako je nikada prije nisam čuo, govori nešto što trebam čuti ne samo ja, nego i svi prisutni. U nekim trenutcima zastaje, u nekima je u

ekstazi, u nekima cijelo njezino biće pleše zajedno s instrumentom, ali većinu vremena samo se njezin gornji dio tijela i ruke pomiču.

Svaki ton u nama izaziva neko sjećanje, ali cijela melodija je ta koja nam priča priču. Priču o nekome tko se želi približiti drugoj osobi i iako mnogo puta biva odbijen, svejedno ne odustaje. Dok Hilal svira, prisjećam se mnogih trenutaka u kojima mi je pomoć došla upravo od onih ljudi za koje sam mislio da nemaju nikakvog dodira s mojim životom.

Kada je završila, nije bilo pljeska, ničega, osim gotovo opipljive tišine.

— Hvala — kažem.

— Podijelila sam s vama malo svoje duše, ali još je puno potrebno kako bih izvršila svoju misiju. Mogu li poći s vama?

Obično reagiram na dva načina ako netko na nečemu jako inzistira. Ili se odmah udaljim, ili budem potpuno fasciniran. Ne mogu nikome reći da je nemoguće ostvariti snove. Nisu svi jaki poput Monice, koja je to pokazala u onome baru u Kataloniji, i ako uvjerim čak i jednu osobu da se prestane boriti za ono za što je sigurna da je vrijedno borbe, uvjerit ću u to i sebe samoga — bit će to gubitak za cijeli moj život.

Danas je bio bogat dan. Zovem veleposlanika i pitam ga je li moguće pozvati još jednog uzvanika na večeru. Ljubazno mi kaže kako su moji čitatelji oni koji me predstavljaju.

* * *

Usprkos formalnom ozračju, brazilski veleposlanik uspijeva opustiti sve prisutne. Hilal se pojavila u haljini koju bih, najblaže rečeno, nazvao neukusnom — u svim bojama, odudarala je od umjerene odjeće ostalih uzvanika. Kako nisu znali kamo smjestiti prekobrojnu gošću, organizatori su joj dodijelili počasno mjesto, pored domaćina.

Prije nego što sjedamo za stol, moj najbolji ruski prijatelj, industrijalac, kaže mi kako ćemo imati problema s agenticom, koja je za vrijeme cijelog koktela raspravljala s mužem na telefon.

— O čemu točno?

— Izgleda da si trebao svratiti do kluba koji on vodi i da si otkazao taj posjet.

Zaista, u mojem putnom rokovniku bilo je zabilježeno nešto kao »rasprava o meniju na putovanju Sibirom«, što mi je bilo najmanje važna briga toga dana ispunjenog pozitivnom energijom. Otkazao sam dogovor koji mi se činio besmislenim; nikad u životu nisam raspravljao o meniju. Radije sam svratio do hotela i istuširao se, puštajući šum vode da me odvede na mjesta koja ni samome sebi ne znam objasniti.

Jelo je servirano, paralelni razgovori prirodno se odvijaju za stolom i u jednom trenutku veleposlanikova žena ljubazno zamoli Hilal da kaže nešto o sebi.

— Rodila sam se u Turskoj i s dvanaest godina došla studirati violinu u Jekaterinburgu. Zna li kako se odabiru glazbenici?

— Ne. Paralelni razgovori polako su utihnuli. Kao da sve prisutne zanima ta neobična djevojka u kričavoj haljini.

— Svako dijete koje počne svirati neki instrument vježba određeni broj sati tjedno. U toj fazi, svatko od njih jednoga dana može svirati u nekome orkestru. Međutim, kako odrastaju, neki od njih počnu vježbati više od drugih. Na kraju, izdvaja se jedna mala skupina djece koja sviraju više od četrdeset sati tjedno. Poslanici iz velikih orkestara redovito obilaze glazbene škole u potrazi za novim talentima, koje onda pozovu da postanu profesionalci. Tako je bilo i sa mnom.

— Izgleda da ste vi pronašli svoje zvanje — kaže veleposlanik.

— Ne pruži se svakome takva prilika.

— Nije to baš sasvim moje zvanje. Počela sam svirati mnogo sati dnevno jer sam bila seksualno zlostavljana kad sam imala deset godina.

Razgovor za stolom potpuno utihne. Veleposlanik pokušava promijeniti temu komentarom o brazilsko — ruskim pregovorima o uvozu i izvozu teških strojeva. Ali nikoga, ama baš nikoga, u tome trenutku ne zanima trgovinska bilanca moje zemlje. Osjećam kako trebam preuzeti nit razgovora.

— Hilal, ako vam nije neugodno, mislim da nas sve jako zanima ta veza

između zlostavljane djevojčice i virtuoza na violini.

— Što znaci vase ime? — upita veleposlanikova žena, u očajničkom pokušaju da definitivno promijeni tijek razgovora.

— Na turskome znači mladi mjesec. To je onaj crtež na zastavi moje zemlje. Moj je otac bio radikalni nacionalist. Zapravo, to bi ime bolje pristajalo muškarcu nego ženi. Izgleda da na arapskom ima neko drugo značenje, ali ja ga ne znam točno.

Ja se ipak ne dam samo tako nadglasati:

— Ali, da se vratimo na temu, biste li nam ispričali svoju priču? Ta svi smo dio iste obitelji.

Obitelji? Većina ljudi za stolom upoznala se tek za vrijeme večere.

Svi izgledaju jako zaokupljeni svojim tanjurima, priborom za jelo i čašama i prave se jako usredotočeni na hranu, dok zapravo izgaraju od želje da čuju ostatak priče. Hilal odgovara kao da se radi o najprirodnijoj stvari na svijetu.

— Bio mi je susjed, jedan gospodin kojeg su svi smatrali dragim, uslužnim, najboljim prijateljem u teškim trenucima. Bio je oženjen, otac dviju kćeri mojih godina. Kad god bih se došla igrati s njegovim djevojčicama, posjeo bi me u krilo i pripovijedao mi lijepe priče. Ali za to vrijeme, njegova je ruka dodirivala moje tijelo, što sam u početku smatrala bezazlenim izrazom nježnosti. Ali kako je vrijeme prolazio, počeo mi je dodirivati spolovilo i moliti me da ja dodirujem njegovo i takve stvari.

Pogleda ostalih pet žena za stolom i kaže:

— Na žalost, mislim da se to ne događa tako rijetko. Slažete li se?

Nijedna ne odgovara. Moja mi intuicija govori da su barem jedna ili dvije od njih imale slično iskustvo.

— Međutim, to nije bio jedini problem. Najgore od svega bilo mi je što se meni to počelo sviđati, iako sam znala da je to pogrešno. Sve dok jednoga dana nisam donijela čvrstu odluku kako se više neću vratiti u tu kuću, bez obzira na to koliko moji roditelji inzistirali da se igram sa susjedovim kćerima. Tada sam tek učila svirati violinu i opravdavala sam se kako mi ne

ide dobro na satovima i kako trebam više vježbati. Počela sam svirati kompulzivno, očajnički.

Nitko se ne pomiče, nitko ne zna što reći.

— A kako sam nosila tu krivnju duboko u sebi, jer žrtve često same sebe smatraju krivima, odlučila sam kažnjavati se za svoj grijeh, sve do sada. Otkad se osjećam ženom, u svim svojim odnosima s muškarcima tražim patnju, sukobe i očaj.

Pogleda me u oči. Svi za stolom razumiju njezin pogled.

— Ali to će se sada promijeniti, zar ne?

Do tada sam usmjeravao situaciju, ali u tome času potpuno gubim kontrolu. Uspijevam jedino promrmljati nešto poput »nadam se da hoće« i brzo mijenjam temu razgovora na lijepu zgradu u kojoj je smješteno Brazilsko veleposlanstvo u Rusiji.

* * *

Na izlazu pitam Hilal gdje je smještena i pokušavam nagovoriti mojeg prijatelja industrijalca da je odveze kući prije nego što mene ostavi u hotelu. On pristaje.

— Hvala vam na muziciranju. I hvala što ste podijelili svoju priču s ljudima koje nikada prije niste vidjeli. Svakog jutra, dok vam je um još prazan, posvetite malo vremena Bogu. Zrak ima neku kozmičku snagu koju svaka kultura naziva drugačije, ali to nije važno. Važno je činiti ono što vam sada govorim. Duboko udahnite i molite da svi blagoslovi koji ispunjavaju zrak uđu u vaše tijelo i prošire se po svim njegovim stanicama. Izdahnite polako, rasipajući oko sebe puno radosti i mira. Ponovite to deset puta. Tako ćete izliječiti sebe i pridonijeti izlječenju svijeta.

— Što time želite reći?

— Ništa. Samo ponavljajte taj obred. Tako ćete, malo — pomalo, ugasiti negativne osjećaje o ljubavi. Ne dopustite da vas uništi sila koja je usidrena u naša srca da nam uljepša živote. Dok udišete, upijajte sve što postoji na nebu i na Zemlji. Dok izdišete, raspršujte ljepotu i plodnost. Vjerujte mi, to

će vam pomoći.

— Ali ja nisam ovamo došla naučiti nekakvu vježbu koju mogu pronaći u svakoj knjizi o jogi — reče Hilal nestrpljivo.

S vanjske strane prozora, prolazila je Moskva. Zapravo bih jako želio šetati tim ulicama i negdje popiti kavu, ali dan je bio dug i moram ujutro rano ustati kako bih odradio cijeli niz obaveza koje me čekaju.

— Onda, povest ćete me sa sobom, zar ne?

Nemoguće! Zar ona ne zna pričati ni o čemu drugome?

Upoznao sam je prije manje od dvadeset četiri sata — ako se jedan tako neuobičajen susret uopće može nazvati poznanstvom. Moj se prijatelj smije, ali ja pokušavam biti ozbiljniji.

— Slušajte: već sam vas poveo na večeru s veleposlanikom. Nisam na ovo putovanje krenuo s namjerom da promoviram svoje knjige, nego...

Na čas oklijevam.

— ... iz privatnih razloga.

— Znam.

Zbog načina na koji je izgovorila tu riječ, shvatio sam da zaista zna. Ali odabrao sam ne povjerovati vlastitoj intuiciji.

— Zbog mene su mnogi muškarci patili i sama sam puno propatila — nastavlja Hilal. — Svjetlost ljubavi izlazi iz moje duše, ali ne može otići dalje: blokira je bol. Koliko god udisala i izdisala svakog jutra do kraja života, neću je uspjeti osloboditi. Pokušala sam izraziti ljubav kroz violinu, ali to nije dovoljno. Znam da me vi možete izliječiti i da ja mogu izliječiti ono što vi osjećate. Upalila sam vatru na susjednoj planini, možete računati na mene.

— Zašto ona to govori?

— Ono što nas povrjeđuje istodobno nas i liječi — nastavlja. — Moj život nije uvijek bio lak, ali me naučio mnogo toga. Iako vi to ne možete vidjeti, moje je tijelo sve u ranama, živim ranama koje ne prestaju krvariti. Svakog se jutra budim sa željom da umrem prije nego li dan završi, ali i dalje sam živa, trpim i borim se, borim se i trpim, hvatajući se za obećanje da će

svemu tome jednoga dana doći kraj. Molim vas, ne ostavljajte me samu. Ovo putovanje je moj spas.

Moj prijatelj zaustavlja automobil, poseže rukom u džep i daje Hilal sav novac koji ima.

— Vlak nije njegov — kaže. — Uzmite, mislim da tu ima više nego dovoljno za kartu drugog razreda i za tri obroka dnevno.

Zatim se obraća meni:

— Ti znaš kroz što trenutačno prolazim. Žena koju sam volio umrla je i, koliko god udisao i izdisao do kraja života, neću više moći biti sretan. Moje su rane otvorene, moje tijelo krvari. Dobro razumijem o čemu ova djevojka govori. Znam da si na ovo putovanje krenuo iz nekog meni nepoznatog razloga, ali ne ostavljaj je tako olako. Ako iskreno vjeruješ u riječi koje pišeš, dopusti ljudima koji te okružuju da rastu s tobom.

— U redu, vlak nije moj. Znajte samo da ću stalno biti okružen ljudima i da nećemo imati puno prilike za razgovor.

Moj prijatelj ponovo pali motor i vozi u tišini još petnaestak minuta. Stigli smo u neku ulicu koja se širi u malen trg pun drveća. Ona pokazuje gdje da zaustavimo automobil, izlazi i oprašta se od mojeg prijatelja. Ja izlazim za njom i pratim je do vrata zgrade u kojoj stanuju njezini prijatelji.

Na rastanku brzo me poljubi u usta.

— Vaš se prijatelj prevario, ali ako pokažem radost, tražit će da mu vratim novac — reče, smiješeći se. — Moja patnja nije tako teška kao njegova. Ali, s druge strane, nikada nisam bila tako sretna kao sada, jer sam strpljivo slijedila znakove i znam da će ovo putovanje sve promijeniti.

Okreće se i ulazi u zgradu.

Tek tada, dok se vraćam prema automobilu i gledam svojeg prijatelja koji je izašao popušiti cigaretu i smiješi se jer je vidio poljubac, dok slušam vjetar koji šušti u granama drveća oživljenog snagom proljeća, svjestan da se nalazim u gradu koji volim, iako ga gotovo ne poznajem, dok u džepu tražim cigaretu i razmišljam o sljedećem jutru u kojem će započeti pustolovina o kojoj sam tako dugo sanjao, tek tada...

... tek tada mi iz sjećanja izranja proročanstvo vidovnjaka kojeg sam upoznao u Veronikinoj kući. Spominjao je nekoga iz Turske, ali više se ne sjećam točno što je bio rekao.

TRANSIBIRSKA željeznička pruga jedna je od tri najduže na svijetu. Započinje na nekoj postaji u Europi, ali njezin ruski dio dug je 9288 km, povezuje stotine malih i velikih gradova, pokriva 76 posto ruskog teritorija i prolazi kroz šest različitih vremenskih zona. U trenutku kada ulazim u vlak u Moskvi, u jedanaest sati navečer, u Vladivostoku, njezinoj krajnjoj postaji, već je svanuo novi dan.

Sve do kraja XIX. stoljeća, malo je bilo onih koji bi se odvažili na put u Sibir, u kojem je izmjerena najniža temperatura na Zemlji:

— 71,2° C u gradu Ojmjakonu. Rijeke koje povezuju to područje s ostatkom svijeta bile su njegove prve prometnice, koje su, međutim, osam mjeseci godišnje bile okovane ledom. Stanovništvo Srednje Azije živjelo je praktički izolirano, iako se upravo tamo nalazio dobar dio prirodnih bogatstava tadašnjeg Ruskog carstva. Iz strateških i političkih razloga, car Aleksandar II. podupro je izgradnju željeznice, čiju je konačnu cijenu nadmašio samo vojni budžet Ruskog carstva tijekom cijelog Prvog svjetskog rata.

Nakon Komunističke revolucije 1917., željeznica je bila poprište velikih bitaka u građanskome ratu koji je buknuo u zemlji. Snage vjerne svrgnutome caru, pogotovo Čehoslovačka legija, koristile su blindirane vagone poput tenkova na šinama, što im je omogućavalo da bez većih poteškoća odbiju napade Crvene armije, dok su se opskrbljivali municijom i namirnicama s Istoka. Tada su se u akciju uključili i diverzanti, koji su dizali u zrak mostove i presijecali komunikacijske kabele. Imperijalističke su se snage tada počele povlačiti prema kraju Azijskog kontinenta, nakon čega je velik

dio njih prešao u Aljasku i Kanadu, da bi se kasnije raštrkali svuda po svijetu.

U trenutku kada sam ušao na moskovsku postaju, cijena karte od Europe do Tihog oceana, u kupeu za tri osobe, kretala se između trideset i šezdeset eura.

* * *

Otišao sam do table s voznim redom vlakova i klik! Moja prva fotografija pokazivala je polazak u 23.15! Srce mi je kucalo uzbuđeno, kao da sam ponovo u svojoj rodnoj kući, s električnim vlakićem koji juri po sobi dok ja u mislima putujem u daleke krajeve, daleke poput ovoga gdje se upravo nalazim.

Moj razgovor s J.-om u Saint Martinu, koji se odigrao prije nešto više od tri mjeseca, činio mi se tako dalek, kao da je vođen u nekoj prethodnoj inkarnaciji. Kakva li sam mu samo glupa pitanja tom prilikom postavio! Koji je smisao života? Zašto ne napredujem? Zašto mi se čini da se duhovni svijet sve više od mene udaljava? Odgovor nije mogao biti jednostavniji: jer ja više nisam istinski živio!

Kako bi dobro bilo opet biti dijete, osjetiti krv u žilama i sjaj u očima, oduševiti se pogledom na peron prepun ljudi, koji miriše na strojno ulje i hranu, slušati škripu kočnica vlakova koji dolaze i oštar zvuk teretnih vagona i zvižduka.

Živjeti i proživljavati bez puno razmišljanja o smislu života. Naravno da ne moraju svi prijeći Aziju ili hodočastiti Putom Santiaga. U Austriji sam upoznao jednog opata koji gotovo nikada nije izlazio iz samostana u Melku, a poznavao je svijet bolje od mnogih putnika koje sam susreo. Imam prijatelja koji je doživio velika duhovna otkrića dok je gledao svoju djecu kako spavaju. Moja žena, kada započinje slikati novu sliku, ulazi u neku vrstu transa i razgovara sa svojim anđelom čuvarom.

Ali ja sam se rodio kao hodočasnik. Čak i kada me obuzme lijenost ili kad čeznem za kućom, čim napravim prvi korak potpuno me ponese uzbuđenje putovanja. Na Jaroslavskom kolodvoru, dok hodam prema petome

peronu, spoznajem kako nikada ne bih stigao tamo gdje želim kada bih ostao stalno na jednome mjestu. Uspijevam razgovarati sa svojom dušom samo u pustinjama, gradovima, na planinama ili ulicama.

Naš je vagon posljednji u kompoziciji; na pojedinim postajama našega puta povremeno će ga odvajati i spajati na vlak. S mjesta na kojem se nalazim ne mogu razabrati lokomotivu — samo tu golemu zmiju od čelika, s Mongolima, Tatarima, Rusima i Kinezima, od kojih neki sjede na golemim koferima, svi u iščekivanju da se otvore vrata. Ljudi oko mene razgovaraju, ali ja se udaljavam jer ne želim misliti ni o čemu drugome nego samo o tome da sam ovdje, sada, spreman za još jedan odlazak, za novi izazov.

* * *

Trenutak dječjeg zanosa sigurno nije trajao više od pet minuta, ali upio sam svaku pojedinost, svaki zvuk, svaki miris. Sve će mi to ubrzo ispariti iz sjećanja, ali to nije važno: vrijeme nije videokazeta koju možemo premotavati prema naprijed ili prema natrag.

»Zaboravi da ćeš to jednom pričati drugima. Vrijeme je ovdje. Iskoristi ga.«

Prilazim grupi i vidim da su i ostali jako uzbuđeni. Predstavljaju mi prevoditelja koji će me pratiti putem: zove se Yao, rođen je u Kini, ali kada je bio dijete došao je kao izbjeglica u Brazil za vrijeme građanskog rata u njegovoj zemlji. Visoko školovanje završio je u Japanu i sada je profesor jezika na Sveučilištu u Moskvi. Ima oko sedamdeset godina, visok je i jedini u našoj grupi besprijekorno odjeven u odijelo s kravatom.

Moje ime znači »jako dalek« — kaže da probije led.

— A moje ime znači »mali kamen« — odgovaram sa smiješkom. Zapravo, smiješim se još od večeri prije, kada sam jedva uspio zaspati s mislima o pustolovini koja danas započinje. Zaista sam izvrsno raspoložen.

Sveprisutna Hilal u blizini je mogjeg vagona, iako je njezin kupe vjerojatno dosta daleko. Nisam se iznenadio što je tu — znao sam da će doći. Šaljem joj poljubac na daljinu, a ona odvrća sa smiješkom na usnama. Siguran sam

kako će biti odlično popričati s njom u nekom trenutku na putu.

Miran sam i s pažnjom pratim svaku pojedinost koja se oko mene događa, poput kakvog mornara koji kreće u potragu za *Mare Ignotum*. Prevoditelj poštuje moju tišinu. Ali primjećujem da se nešto događa — izdavači izgledaju zabrinuti. Molim ga da mi objasni što je bilo.

Kaže mi da se nije pojavila osoba koja me zastupa u Rusiji. Prisjećam se jučerašnjeg razgovora s mojim prijateljem, ali kakve to veze ima? Ako se nije pojavila, njezin problem.

Vidim da je Hilal nešto rekla urednici iz izdavačke kuće, a odgovor je bio neuljudan. Ali Hilal ne gubi hladnokrvnost — kako je nije izgubila ni kada sam joj rekao da se ne možemo naći. Sve mi se više sviđa njezina prisutnost, njezina odlučnost, njezin stav. Dvije žene počnu se prepirati.

Opet pitam prevoditelja o čemu se radi, a on mi objašnjava kako je urednica zamolila Hilal da se vrati u svoj vagon. Izgubljena bitka, pomislim za sebe — ta djevojka će učiniti samo ono što sama odluči. Zabavljam se promatrajući jedino što mogu razumjeti: intonaciju glasova i govor tijela. A onda procjenjujem da je dosta i približavam im se, i dalje se smiješeći.

— Nemojmo unositi negativne vibracije u ovo putovanje. Ta svi smo zadovoljni i uzbuđeni, zar ne? Nijedna od vas nikada prije nije bila na ovakvome putu.

— Ona želi...

— Ma pustite je. Kasnije će otići u svoj vagon.

Urednica više ne inzistira.

Vrata se otvaraju uz tresak koji odjekuje duž cijelog perona i ljudi se počinju komešati. Tko sve ulazi u ovaj vlak? Što ovo putovanje znači za svakog pojedinog putnika? Sastanak s voljenom osobom, posjet obitelji, potraga za snom o bogatstvu, slavodobitni povratak ili pak pokunjeni povratak, otkriće, pustolovina, potreba za bijegom ili za spoznajom? Vlak se ispunio različitim mogućnostima.

Hilal uzima svoju prtljagu — jednu naprtnjaču i šarenu torbu — spremna uspeti se s nama stubama. Urednica se smiješi kao da je zadovoljna što je

diskusija završena, ali znam da će se željeti osvetiti prvom prilikom. Nema smisla objašnjavati joj da se osvetom možemo samo izjednačiti sa svojim neprijateljima, dok praštanjem pokazujemo mudrost i pamet. Mislim da svi osim redovnika na Himalaji i svetaca u pustinjama povremeno imaju takve osjećaje jer oni su sastavni dio ljudske prirode. Ne bismo zbog njih trebali osuđivati jedni druge.

* * *

U našem vagonu četiri su kupea, kupaonice, maleni salon u kojem mi se čini da ćemo provesti veći dio putovanja i kuhinja.

Odlazim u svoju sobu: bračni krevet, ormar, stolić sa stolcem okrenutim prema prozoru, vrata koja vode u jednu od kupaonica. U dnu primjećujem druga vrata. Otvaram ih i vidim da vode u jednu praznu sobu. Znači da dvije sobe dijele istu kupaonicu.

Mora da je to soba agentice koja nije došla. Ali zašto bi to uopće bilo važno?

Začuje se zvižduk. Vlak se počinje polako kretati. Svi pritrčavamo prozoru malenog salona i mašemo ljudima koje nikada prije nismo vidjeli, gledamo kako peron ostaje za nama, kako svjetla prolaze sve većom brzinom, kako se pojavljuju tračnice i jedva osvijetljeni električni vodovi. Impresionira me potpuni muk svih prisutnih; nitko od nas ne želi razgovarati, svi zamišljamo što se sve može dogoditi, i nitko, potpuno sam siguran, ne razmišlja o onome što je ostavio za sobom, već o onome što će pronaći na putu.

Kada su tračnice nestale u mračnoj noći, svi sjedamo oko stola. Na stolu je velika košara s voćem, ali kako smo svi već večerali u Moskvi, jedino što nas zanima svjetlucava je boca votke, koju odmah i otvaramo. Pijuckamo i razgovaramo o svemu, osim o putovanju — jer ono je sadašnjost, a ne sjećanje na prošlost. Kako se čašice nižu, pomalo počinjemo pričati o tome što svatko od nas očekuje od dana koji slijede. Još malo pijemo i odjednom cijeli prostor zahvaća opća radost. A mi se osjećamo kao da se znamo cijeli život.

Prevoditelj mi priča o svojem životu i svojim strastima: književnosti, putovanjima i borilačkim vještinama. Slučajno sam učio aikido kad sam bio mlad pa mi on predlaže da, ako u nekom trenutku dosade ne budemo imali o čemu razgovarati, možemo malo trenirati u malenom hodniku pored kabina.

Hilal razgovara s urednicom koja joj nije htjela dopustiti da uđe. Znam da se obje trude nadići nesporazume, ali isto tako znam da će već sutra, ili koji dan kasnije, naša zatvorenost u skućenom prostoru prouzročiti nove sukobe i da će izbiti nove svađe. Nadam se da neće uskoro.

Čini se da prevoditelj čita moje misli. Svima toči votku i govori kako se u aikidu suočava sa sukobima:

— Nije to u pravom smislu riječi borba. Cijelo vrijeme pokušavamo umiriti duh i pronaći izvor iz kojeg se sve rađa, odbacujući pritom svaki trag zlobe ili egoizma. Ako se previše usredotočimo na to što je dobro ili loše u našem protivniku, zaboravit ćemo svoju vlastitu dušu i iscrpit će nas i poraziti upravo energija koju smo potrošili na prosuđivanje drugih.

Nitko ne izgleda jako zainteresiran za riječi sedamdesetogodišnjaka. Početna radost koju je probudila votka sada ustupa mjesto općem umoru. U nekom trenutku odlazim u kupaonicu i, kad sam se vratio, nalazim potpuno prazan salon.

Osim Hilal, naravno.

— Gdje su svi? — pitam.

— Pristojno su čekali da se vi prvi povučete. Otišli su spavati.

— Pa otiđite i vi.

— Znam da je u vagonu jedna prazna kabina...

Podižem njezinu naprtnjaču i torbu, nježno je primam za ruku i pratim je do vrata vagona.

— Ne izazivajte svoju sreću. Laku noć.

Ona me pogleda i bez riječi krene prema svojoj kabini, za koju nemam pojma gdje se nalazi.

Odlazim u svoju sobu, a moje uzbuđenje zamjenjuje osjećaj dubokog umora. Na stol stavljam računalo, a moje svece — koji me prate svuda —

polažem pored kreveta i odlazim u kupaonicu oprati zube. Shvaćam da je taj zadatak puno teži nego što sam zamišljao: zbog ljuljanja vlaka čaša s mineralnom vodom u mojoj ruci stalno poskakuje. Nakon nekoliko pokušaja, konačno uspijevam postići svoj cilj.

Oblačim pidžamu, pušim cigaretu, gasim svjetlo, zatvaram oči i zamišljam da je ljuljanje vlaka slično onome u majčinoj utrobi i da će mi ova noć biti blagoslovljena anđelima.

Slatke li iluzije.

Hilaline oči

KADA JE konačno svanuo dan, ustajem, oblačim se i odlazim u salon. Svi su već tamo — uključujući Hilal.

— Morate mi napisati dozvolu kako bih se mogla vratiti ovamo — reče ona, prije nego li mi je zaželjela dobro jutro. — Danas sam se dobrano namučila dok sam stigla, kondukteri su mi u svakom vagonu rekli da će me pustiti da prođem samo ako...

Ne obazirem se na njezine riječi i pozdravljam ostale. Pitam ih jesu li dobro proveli noć.

— Ne — stiže kolektivni odgovor.

Očito nije samo meni bilo tako.

— Ja sam odlično spavala — nastavlja Hilal, ne sluteći kako time izaziva opći gnjev. — Moj se vagon nalazi u sredini vlaka i puno se manje trese od ovoga. Ovo je najgori vagon za putovanje.

Izdavač je zaustio da nešto opsuje, ali uspio se suzdržati. Njegova žena gleda kroz prozor i pali cigaretu kako bi prikrila razdraženost. Druga urednica ima izraz lica koji je svima jasan: »Nisam li rekla da je ova djevojka sasvim neprikladna?«

— Svaki dan na zrcalo ću zalijepiti jednu izreku — reče Yao, koji je, čini se, također vrlo dobro spavao.

Ustaje, prilazi zrcalu koje se nalazi u salonu i na njega lijepi papirić na kojemu piše:

»Tko želi vidjeti dugu, mora naučiti voljeti kišu.«

Nitko nije osobito oduševljen optimističnom rečenicom. Nije nužno imati

telepatske moći da bih znao što se događa u glavama svih tih ljudi: »Bože, zar ćemo ovo morati trpjeti još 9000 km?«

— Na mobitelu imam jednu fotografiju koju bih vam željela pokazati — nastavlja Hilal. — A donijela sam i violinu, u slučaju da poželite slušati glazbu.

Već slušamo glazbu s radioaparata koji se nalazi u kuhinji. Napetost u kabini raste; uskoro će netko stvarno postati nasilan i ja više neću moći kontrolirati situaciju.

— Molim vas, dopustite da doručujemo u miru. Možete nam se pridružiti ako želite. Nakon toga pokušat ću malo odspavati. Tek onda ću pogledati vašu fotografiju.

Prasak grmljavine; mimoilazimo se s drugim vlakom koji vozi u suprotnom smjeru. To se događalo cijele noći, i to nevjerojatno često. A ljuljanje vagona, umjesto da me podsjeća na nježnu ruku koja njiše kolijevku, više mi je sličilo pokretu konobara koji priprema dry martini. Fizički mi je loše i još se osjećam krivim što sam sve ove ljude natjerao da me prate u mojoj pustolovini. Počinjem shvaćati zašto se popularni »vlak smrti« u luna-parku na mnogim jezicima zove »ruska planina«.

Hilal i prevoditelj nekoliko puta pokušavaju zapodjenuti razgovor, ali nitko za stolom — urednica, izdavač, izdavačeva žena, pisac čija je ideja ovo putovanje i bilo — nije raspoložen nastaviti ga. Doručujemo u tišini; s vanjske strane prozora stalno se ponavljaju isti krajolici — maleni gradovi, šume, maleni gradovi, šume.

— Koliko još ima do Jekaterinburga? — pita urednik Yaoa.

— Stići ćemo u zoru.

Čuje se opći uzdah olakšanja. Možda ćemo se moći predomisлити i reći da nam je dosta tog iskustva. Nije se potrebno uspeti do vrha planine kako bismo spoznali da je visoka; nije potrebno stići do Vladivostoka kako bismo mogli reći da smo putovali Transsibirskom željeznicom.

— Dobro, sad idem opet pokušati malo odspavati.

— A moj papir? A fotografija?

— Papir? Ah, da, dozvola da se može vratiti u naš vagon. Prije nego što sam uspio zaustiti, Yao piše nešto na ruskom i moli me da potpišem. Svi u vagonu — uključujući mene — gledamo ga ljutito.

— Dodajte, molim vas: samo jednom dnevno.

Yao učini što sam ga zamolio, ustaje i odlazi potražiti nekog konduktera kako bi ga zamolio da udari pečat na izjavu.

— A fotografija u mobitelu?

Sada već pristajem na sve, samo da se mogu vratiti u svoju sobu. Ali ne želim više dosađivati ljudima koji su me pozvali na ovo putovanje. Molim Hilal da pođe sa mnom do kraja vagona. Otvaramo prva vrata i ulazimo u maleni odjeljak gdje se nalaze dvojica vanjska vrata vlaka i treća, koja vode u prednji vagon. Buka u odjeljku nesnosna je, ne samo zbog kloparanja kotača po tračnicama, nego i zbog škripanja platformi koje omogućuju prelazak iz jednog vagona u drugi.

Hilal mi pokazuje fotografiju na zaslonu mobitela, snimljenu vjerojatno čim je svanulo. Izduženi oblak na nebu.

— I? Vidite li?

— Da, vidim oblak.

— Prati nas.

Prati nas oblak koji je vjerojatno već sasvim nestao s neba. Ja se i dalje slažem s bilo čime, samo da razgovor završi što prije.

— Imate pravo. Popričat ćemo o tome kasnije. Sada se vratite u svoju kabinu.

— Ne mogu. Dali ste mi dozvolu za samo jedan prolazak dnevno.

Zbog umora nisam mogao dobro razmisliti i nisam bio shvatio da sam stvorio čudovište. Ako može dolaziti samo jednom dnevno, dolazit će svakog jutra i odlaziti tek navečer. Kasnije ću se pobrinuti za to da ispravim tu pogrešku.

— Slušajte: i ja sam pozvan na ovo putovanje. Volio bih cijelo vrijeme biti u vašem društvu, stalno ste puni energije, nikad ne prihvaćate »ne« kao odgovor, ali...

Oči. Zelene, bez ikakve šminke.

— ... ali...

Možda je to zbog iscrpljenosti. Više od dvadeset četiri sata bez sna ostavlja nas bez ikakvih obrambenih mehanizama; a ja sam sada u tom stanju. Taj odjeljak bez ičega, samo od stakla i čelika, kao da se rasplinuo. Buka se polako smanjuje, koncentracija nestaje i ja više nisam siguran niti tko sam niti gdje se nalazim. Pokušavam se usredotočiti, ali ne uspijevam jasno razmišljati. Znam kako je želim zamoliti da se ponaša dolično, da se vrati otkud je došla, ali ono što izlazi iz mojih usta nema nikakve veze s onime što vidim.

Gledam svjetlost, koja dolazi iz svetoga mjesta i preplavljuje me val koji me ispunjava mirom i ljubavlju, iako to dvoje gotovo nikada ne ide skupa. Vidim samoga sebe, ali tu su istodobno i slonovi s podignutim surlama u Africi, deve u pustinji, ljudi koji razgovaraju u nekom baru u Los Angelesu, pas koji prelazi ulicu, kist koji se pomiče u rukama neke žene koja upravo dovršava sliku ruže, snijeg koji se topi na nekoj planini u Švicarskoj, redovnici koji pjevuje egzotične napjeve, hodočasnik koji stiže pred crkvu u Santiagu, pastir sa svojim ovcama, vojnici koji su upravo ustali i spremaju se za ratovanje, ribe u oceanu, gradovi i šume cijeloga svijeta — sve tako jasno i tako golemo, tako maleno i nježno.

Ušao sam u Aleph, točku u kojoj je sve u isto vrijeme na istome mjestu.

Nalazim se na prozoru i gledam svijet i njegova tajna mjesta, poeziju izgublenu u vremenu i riječi zaboravljene u prostoru. Te mi oči govore o stvarima za koje i ne znamo da postoje, ali koje su tu, i čekaju da ih otkriju i upoznaju same duše, a ne tijela. Rečenice savršeno razumljive prije nego li se izgovore. Osjećaji koji uzbuđuju i guše istodobno.

Nalazim se pred vratima koja se otvaraju samo na djelić sekunde i odmah se zatim zatvaraju, ali nam omogućuju da proniknemo u ono što je iza njih skriveno — blaga, zamke, putovi kojima nikada nitko nije prošao i putovanja o kojima nikada nitko ni sanjao nije.

— Zašto me tako gledate? Zašto mi vaše oči sve to pokazuju?

Nisam u onome tko govori, nego sam u djevojci, ili ženi, koja stoji preda

mnom. Naše se oči pretvaraju u zrcala naših duša — možda ne samo naših, nego i duša svih bića koja u ovome trenu na ovome svijetu hodaju, vole, rađaju se i umiru, trpe ili sanjaju.

Nisam ja... nego...

— Ne mogu dovršiti rečenicu, jer se vrata i dalje otvaraju i otkrivaju svoje tajne. Vidim laži i istine, egzotične plesove pred slikom neke boginje, mornare koji se bore protiv podivljalog mora, neki par koji sjedi na plaži promatrajući to isto more koje izgleda mirno i gostoljubivo. Vrata se i dalje otvaraju, vrata Hilalinih očiju, i vidim samoga sebe, kao da se poznajemo već dugo, jako dugo...

— Što to radite? — pita me.

— Aleph...

Kao da suze te djevojke, ili žene, koja stoji preda mnom, žele izaći kroz neka od tih vrata. Netko je rekao da su suze krv duše, i baš to sada vidim jer sam ušao u tunel, putujem u prošlost, a ona me i tamo čeka, ruku sklopljenih u najsvetiju molitvu koju je Bog ikada otkrio ljudima.

Da, ona je tamo, preda mnom, kleči na tlu, smiješi se i govori kako ljubav može spasiti sve, ali ja gledam svoju odjeću, svoje ruke, u jednoj je od njih pero...

— Prestani! — povičem.

Hilal zatvara oči.

Opet sam u vagonu vlaka koji juri prema Sibiru i prema Tihom oceanu. Osjećam se još iscrpljenijim nego prije, nesposoban objasniti što se dogodilo, iako to dobro razumijem.

Ona me grli. Uzvraćam joj zagrljaj i nježno joj milujem kosu.

— Znala sam — reče ona. — Znala sam da sam te poznavala. Znala sam čim sam prvi put vidjela tvoju sliku. Kao da smo se morali ponovno naći u nekome trenutku u ovome životu. Govorila sam to svojim prijateljima i prijateljicama, ali svi bi mi rekli da umišljam, da sigurno tisuće drugih ljudi goyori isto o tisućama nekih drugih ljudi svakoga dana. Mislila sam da su u pravu, ali život... život te doveo k meni. Došao si pronaći me, zar ne?

Polako se oporavljam od iskustva koje sam upravo proživio. Da, znam o čemu ona govori jer sam prije mnogo stoljeća prošao kroz jedna od vrata koje sam sada vidio u njezinim očima. I ona je bila tamo, zajedno s drugima. Vrlo pažljivo pitam je što je vidjela.

— Sve. Mislim da nikada u životu neću to moći objasniti. Ali u trenutku kad sam zatvorila oči bila sam na tako ugodnom mjestu, tako sigurnom, kao da sam... kao da sam kod kuće.

Ne, ona ipak ne zna o čemu govori. Još ne zna. Ali ja znam. Uzimam njezinu torbu i vodim je nazad u salon.

— Sada ne mogu ni misliti ni razgovarati. Sjedni ovdje, čitaj nešto, pričekaj da se malo odmorim i odmah se vraćam. Ako netko bude imao primjedbi, reci da sam te ja zamolio da ostaneš.

Napravila je što sam je zamolio. Odlazim u svoju sobu, bacam se na krevet potpuno odjeven i padam u dubok san.

Netko kuca na vrata.

— Stižemo za deset minuta.

Otvaram oči, već je noć. Ili bolje rečeno, izgleda kao da je jutro. Spavao sam cijeli dan i sada ću teško opet zaspati.

— Otkaçit će vagon i ostaviti ga u postaji, tako da trebamo ponijeti sve što nam je potrebno za dvije noći u gradu — nastavlja glas izvana.

Otvaram rolete na prozoru. Počinju se pojavljivati svjetla, vlak pomalo usporava, zaista stižemo. Umivam lice, na brzinu spremam u naprtnjaču stvari koje će mi trebati za dva dana u Jekaterinburgu. Malo — pomalo, ipak mi se vraća onaj osjećaj jutra.

Kada sam izašao, svi su već u hodniku — osim Hilal, koja sjedi na istome mjestu gdje sam je ostavio. Ne smiješi se, samo mi pokazuje neki papir.

— Yao mi je dao dozvolu.

Yao me pogleda i prošapće:

— Jeste li pročitali *Tao*?

— Da, naravno da sam pročitao *Tao Te Ching*, kao i gotovo svi iz moje generacije.

Onda znate: »Troši svoju energiju i ostat ćeš zauvijek mlad.«

Gotovo neprimjetnim pokretom glave pokazuje na djevojku koja je još sjedila. Smatram taj komentar nepristojnim.

— Ako mislite da...

— Ništa ja ne mislim. To što ste pogrešno shvatili, samo pokazuje što je u vašoj glavi. Budući da niste shvatili riječi Lao Tzua, objasnit ću vam što je želio reći: ako izbacite sve što vam leži na duši, obnovit ćete snagu, pomladit ćete se. Koliko ja vidim, ona je prava osoba koja vam može pomoći.

Zar su njih dvoje razgovarali? Ili je, možda, u trenutku kad smo ušli u Aleph, Yao prolazio onuda i vidio što se događa?

— Vjerujete li vi u duhovni svijet? U paralelni svemir, u kojemu su vrijeme i prostor vječni i stalno prisutni? — upitam ga.

Začuje se škripa kočnica. Yao potvrdno kimne glavom, ali shvaćam da zapravo odmjerava što će reći. Na kraju odgovara:

— Ne vjerujem u onakvog Boga kakvim ga vi zamišljate. Ali vjerujem u mnoge stvari o kojima vi i ne sanjate. Ako sutra navečer budete slobodni, možemo izaći zajedno.

Vlak se zaustavlja. Hilal konačno ustaje i prilazi nam, Yao se smješka i grli je. Svi oblačimo kapute. Silazimo na postaji u Jekaterinburgu u 1.04 sat ujutro.

Ipatjevski dom

SVEPRISUTNA Hilal nestala je.

Sišao sam u predvorje hotela misleći da ću je naći tamo, ali nije je bilo. Iako sam prethodni dan proveo praktički onesviješten u krevetu, uspio sam se dobro naspavati na »čvrstome tlu«. Telefoniram Yaou u sobu i izlazimo zajedno prošetati gradom. Upravo ono što mi sada treba — hodati, hodati i hodati, udisati svježi zrak, gledati nepoznati grad i osjećati ga svojim.

Yao mi izlaže neke činjenice o gradu — treći po veličini grad u Rusiji, mineralna bogatstva, podaci koji se mogu pronaći u svakoj turističkoj brošuri — ali koji mene trenutačno nimalo ne zanimaju. Zastajemo pred golemom pravoslavnom crkvom.

— Ovo je Crkva u krvi, sagrađena na mjestu na kojem je nekada stajala kuća čovjeka po imenu Nikolaj Ipatjev. Uđimo nakratko.

Prihvaćam njegov prijedlog jer mi već pomalo postaje hladno. Odlazimo do dijela koji izgleda poput malenog muzeja, ali svi su natpisi samo na ruskom. Yao me promatra kao da bi mi sve trebalo biti jasno, ali zapravo ne razumijem ništa.

— Zar ništa ne osjećate?

Odgovaram niječno. On razočarano inzistira:

— Ali vi, koji vjerujete u paralelne svjetove i u vječnost sadašnjeg trenutka, zar zaista baš ništa ne osjećate?

Poželio sam mu ispričati da me upravo to dovelo sve do ovoga mjesta: moj razgovor s J.-om i moji unutarnji sukobi oko vlastite sposobnosti da se povežem sa svojom duhovnom stranom. Jedino što to sada više nije sasvim

točno. Otkako sam krenuo iz Londona, kao da sam postao druga osoba, usmjerena na potragu za vlastitim kraljevstvom i za vlastitom dušom, i zbog toga sam miran i sretan.

Na trenutak se prisjećam događaja u vlaku, Hilalina pogleda, i odmah tu sliku pokušavam odagnati iz glave.

— To što ništa ne osjećam ne znači nužno da nisam povezan. Možda je trenutačno moja energija usmjerena na otkrića neke druge vrste. Nalazimo se u crkvi koja je, izgleda, tek nedavno sagrađena. Što se ovdje zbilo?

— U kući Nikolaja Ipatjeva skončalo je Carstvo. U noći sa 16. na 17. srpnja 1918. ubijena je obitelj Nikolaja II., posljednjeg cara svih Rusija, zajedno s njihovim liječnikom i troje zaposlenih u kućanstvu. Prvo su ubili samoga cara, ispalivši mu nekoliko metaka u glavu i prsa. Posljednje su umrle Anastazija, Tatjana, Olga i Marija, izbodene bajunetama. Priča se da njihovi duhovi još uvijek ovdje lutaju, u potrazi za nakitom koji su ovdje ostavile. Također se priča i da je Boris Jeljcin, nekadašnji predsjednik Rusije, odlučio srušiti staru kuću i na njezinu mjestu sagrađiti ovu crkvu, kako bi duhovi mogli otići, a Rusija ponovno početi rasti.

— Zašto ste me doveli ovamo?

Po prvi puta otkako smo se upoznali u Moskvi, Yao izgleda pokunjeno.

— Jer ste me jučer pitali vjerujem li u Boga. Nekada sam vjerovao, sve dok me nije razdvojio od osobe koju sam volio najviše na svijetu, od moje žene. Uvijek sam mislio da ću otići prije nje, ali ni je se tako dogodilo — pripovijeda Yao. — Onoga dana kad smo se upoznali, bio sam siguran kako je poznajem od dana kad sam rođen. Padala je kiša, ona nije prihvatila moj poziv na šalicu čaja, ali ja sam znao da smo poput dva oblaka koji se spoje na nebu i više nitko ne može reći gdje počinje jedan, a gdje završava drugi. Godinu dana kasnije bili smo u braku, kao da je to najočekivanija i najprirodnija stvar na svijetu. Imali smo djecu, poštovali Boga i obitelj... sve dok jednoga dana nije zapuhao jak vjetar i razdvojio oblake.

Čekam da završi sve što je želio reći. Njegove oči lutaju po Ipatjevskom domu.

— To nije pravedno. Jednostavno nije pravedno. Možda zvuči apsurdno,

ali bilo bi mi draže da smo svi zajedno otišli u drugi život, poput cara i njegove obitelji.

Ne, vidim da još nije izrekao sve što je želio. Čeka da ja nešto kažem, ali ja i dalje šutim. Čini se kao da smo zaista okruženi duhovima mrtvih.

— Kad sam vidio vas i djevojku kako se gledate u vlaku, u onom odjeljku gdje se nalaze vrata, sjetio sam se svoje žene, njezina prvog pogleda koji mi je, bez ijedne prethodne riječi, govorio: »Opet smo skupa.« Zato sam vas odlučio dovesti ovamo. Da vas pitam možete li vidjeti ono što mi ne možemo, znate li gdje je ona sada.

Dakle, vidio je trenutak u kojemu smo Hilal i ja ušli u Aleph.

Ponovno gledam oko sebe i zahvaljujem mu što me ovamo doveo, te ga molim da krenemo dalje.

— Ne mučite tu djevojku. Svaki put kada je vidim kako vas gleda, čini mi se kao da se poznajete odavno.

Pomislil sam za sebe kako to nije ono zbog čega bi se trebao brinuti.

— U vlaku ste me pitali da li bih želio izaći s vama večeras. Vrijedi li poziv još uvijek? O ovome možemo kasnije razgovarati. Da ste me ikada vidjeli kako promatram svoju ženu dok spava, mogli biste pročitati moje oči i bilo bi vam jasno zašto smo u braku već gotovo trideset godina.

* * *

Hodanje čini dobro mojem tijelu i mojoj duši. Potpuno sam usredotočen na sadašnji trenutak: tu su znakovi, paralelni svjetovi, čuda. Vrijeme zaista ne postoji: Yao pripovijeda o carevoj smrti kao da se dogodila jučer, pokazuje svoje ljubavne rane kao da su se otvorile prije nekoliko minuta, dok se ja prisjećam željezničkog perona u Moskvi kao nečega u dalekoj prošlosti.

Zaustavljamo se u nekom parku i promatramo ljude. Žene s djecom, užurbani muškarci, mladići koji nešto žustro raspravljaju u jednome uglu, okupljeni oko radija koji svira glasnu glazbu. Djevojke su se okupile na suprotnome uglu, potpuno udubljene u živahan razgovor o nečemu potpuno beznačajnom. Starci u dugim zimskim kaputima, iako je već proljeće. Yao

kupuje dva *hot-doga* i vraća se.

— Je li teško pisati? — upita.

— Ne. Je li teško naučiti toliko stranih jezika?

— Nije. Dovoljno je biti usredotočen.

— Pa ja provodim cijeli život usredotočen, ali nikada nisam naučio ništa više nego što sam znao u mladosti.

— Ja nikada nisam pokušao pisati jer su mi još odmalena govorili da za to moram puno učiti, čitati beskrajno puno dosadnih knjiga i stalno razgovarati s intelektualcima. A mrzim intelektualce.

Ne znam želi li mi neizravno nešto reći. Srećom, jedem svoj *hot-dog* i ne moram mu odgovoriti. Ponovno razmišljam o Hilal i Alephu. Može li biti da se uplašila, odustala od putovanja i otišla kući? Još prije nekoliko mjeseci bio bih strašno zabrinut zbog toga što se proces prekinuo na pola puta, i mislio bih da cijeli moj nauk ovisi samo i isključivo o tome. Ali sja sunce i znam da se svijet čini mirnim jer zaista jest u miru.

— Što je sve potrebno za pisanje? — inzistira Yao.

— Voljeti. Kao što ste vi voljeli svoju ženu. Ili, bolje rečeno, kako vi volite svoju ženu.

— Samo to?

— Vidite li ovaj park pred nama? Tu su se susrele različite priče koje, iako su već bezbroj puta ispričane, uvijek vrijedi ponoviti. Pisac, pjevač, vrtlar, prevoditelj, svi smo mi poput zrcala svojeg vremena. Svi mi pretačemo svoju ljubav u naš posao. U mojem slučaju, naravno da je važno čitati, ali tko god se samo drži znanstvenih rasprava i tečajeva kreativnog pisanja, promašuje bit: riječi su život pretočen na papir. Zato, potražite ljude.

— Kad god bih vidio te književne tečajeve na fakultetu na kojem sam predavao, činili su mi se nekako...

— ... umjetni, pretpostavljam — prekidam ga i dovršavam njegovu rečenicu. — Nitko ne može naučiti voljeti iz priručnika, niti itko može naučiti pisati na tečaju. Ne kažem vam da tražite druge pisce, nego ljude različitih znanja i profesija, jer pisanje se ni po čemu ne razlikuje od bilo koje druge

aktivnosti koju obavljamo s radošću i entuzijazmom.

— Biste li napisali knjigu o posljednjim danima Nikolaja II.?

— Ta me tema osobito ne zanima. Priča je zanimljiva, ali pisanje je za mene prije svega proces kojim otkrivam sebe samoga. Kad bih vam trebao dati samo jedan savjet, bio bi to ovaj: ne dajte da vas smete mišljenje drugih. Samo je čovjek osrednjih sposobnosti siguran u sebe, zato se izložite riziku i učinite to što zaista želite.

Potražite ljude koji se ne boje pogriješiti i koji, stoga, griješe. Zato njihov rad nije uvijek prepoznat i cijenjen. Ali to su ljudi koji mijenjaju svijet i koji će, nakon puno pogrešaka, uspjeti postići nešto što će promijeniti njihovo društvo.

— Poput Hilal.

— Da, poput nje. Ali želim vam nešto reći: ono što ste vi osjećali prema svojoj ženi, ja osjećam prema svojoj. Nisam nikakav svetac i nemam ni najmanju namjeru to biti, ali, da upotrijebim vašu sliku, bili smo dva oblaka, a sada smo jedan. Bili smo dvije kockice leda koje su sunčeve zrake otopile i postali smo ista živa voda.

— Svejedno, kada sam prošao i vidio kako se vi i Hilal gledate...

Ne želim nastaviti razgovor i on zašuti.

U parku, mladići uopće ne pogledavaju prema djevojkama koje su udaljene tek nekoliko metara — iako su obje grupe vrlo zainteresirane jedna za drugu. Starci prepričavaju svoje doživljaje iz djetinjstva. Majke se smiješe svojoj djeci, kao da su sva budući umjetnici, milijunaši i predsjednici republika. Scena pred nama sinteza je sveg ljudskog ponašanja.

— Živio sam već u mnogim zemljama — kaže Yao. — Naravno da sam proživio i puno napornih trenutaka, suočio se s nepravdom, podbacio kad se od mene očekivalo bolje. Ali ta sjećanja nemaju nikakvog značenja za moj život. Važni trenutci, koji su mi ostali u sjećanju, oni su u kojima sam čuo kako netko pjeva, priča priče, koristi životne prilike. Izgubio sam svoju ženu prije dvadeset godina; svejedno mi se čini kao da je bilo jučer. Ona je i dalje tu, sjedi s nama na klupi i prisjeća se radosnih trenutaka koje smo zajedno

preživjeli.

Da, ona je zaista ovdje. Kada bih mogao pronaći prave riječi, rekao bih mu to.

Moj je senzibilitet sada jako izoštren, nakon što sam vidio Aleph i shvatio o čemu mi je J. pričao. Ne znam hoću li uspjeti to razriješiti, ali barem sam svjestan problema.

— Uvijek se isplati ispričati priču, pa bilo to i samo vlastitoj obitelji. Koliko djece imate?

— Dva sina i dvije kćeri. Ali njih moje priče ne zanimaju osobito jer sam ih izgleda već previše puta ispričao. Hoćete li napisati knjigu o svojem putovanju Transsibirskom željeznicom?

— Ne.

Kad bih i želio, kako bih ikada mogao opisati Aleph?

Aleph

SVEPRISUTNE Hilal i dalje nema.

Nakon što sam se uspio suzdržati gotovo do kraja večere, zahvalio sam svima na izvrsnoj organizaciji književne večeri, na ruskoj glazbi i plesu na večernjoj zabavi (u Moskvi i u drugim zemljama bendovi su uglavnom svirali međunarodnu glazbu), i tek sam sada pitao je li joj netko dao adresu našeg restorana.

Svi me iznenađeno pogledaju: pa naravno da ne! Koliko su shvatili, ta me djevojka ne ostavlja na miru. Sva sreća da se nije pojavila za vrijeme mojeg susreta s čitateljima.

— Možda bi opet poželjela svirati violinu kako bi bila u centru pozornosti — primijeti urednica.

Yao me pogleda s druge strane stola shvaćajući da zapravo govorim suprotno: »Volio bih da je ovdje.« Ali zašto? Da još jednom posjetim Aleph i prođem kroz vrata koja skrivaju za mene nimalo ugodne uspomene? Znam kamo vode ta vrata; bio sam tamo već četiri puta i nikada nisam uspio pronaći odgovor koji sam trebao. Nije to ono za čime sam pošao u potragu kada sam odlučio krenuti na ovo dugo putovanje povratka mojemu kraljevstvu.

Završili smo s večerom. Dvoje uzvanika, slučajno odabranih među mojim čitateljima, fotografiraju se sa mnom i pitaju me želim li upoznati grad. Da, volio bih.

— Nešto smo se bili dogovorili — kaže Yao.

Razdraženost izdavača, koja je prije bila usmjerena prema odlučnoj djevojci koja je inzistirala da bude stalno sa mnom, sada se okreće ka

prevoditelju kojega su sami unajmili, a koji je počeo zahtijevati moju pozornost, iako je trebalo biti upravo suprotno.

— Mislim da je Paulo umoran — reče urednica. — Dan je bio dug.

— Ne, nije umoran. Energija mu je vrlo dobra, zbog vibracija punih ljubavi koje je večeras primio.

Izdavači su u pravu. Usprkos svojim godinama, Yao kao da želi svima pokazati da ima povlašten položaj u »mojem kraljevstvu«. Razumijem njegovu tugu što je s ovoga svijeta morao ispratiti ženu koju je volio i u pravome ću trenutku znati što i kako da mu kažem. Ali bojim se da mi sada želi ispričati »fantastičnu priču na kojoj bih mogao bazirati odličnu knjigu«. Već sam to mnogo puta čuo, pogotovo od ljudi koji su nekoga izgubili.

Odlučilo sam udovoljiti svim stranama:

— Odšetat ću do hotela s Yaom. A onda trebam malo biti sam. — Bila je to moja prva samotna večer otkako smo se ukrcali.

* * *

Temperatura se spustila niže nego što smo očekivali, a vjetar koji puše još pojačava osjećaj hladnoće. Prolazimo živahnom ulicom i čini mi se da nisam jedini koji što prije želi stići kući. Vrata dućana zatvaraju se, stolci su već preokrenuti i stavljeni na stolove, svijetleći natpisi gase se jedan po jedan. Usprkos tome, nakon što sam proveo cijeli dan i pol zatvoren u vlaku i znajući da me u njemu očekuje još mnogo kilometara, trebam iskoristiti svaku priliku za bilo kakvu fizičku aktivnost.

Yao zastaje ispred prikolice u kojoj se prodaju pića i naručuje dva soka od naranče. Nisam imao namjeru ništa popiti, ali možda nije loše uzeti malo vitamina C na ovako niskoj temperaturi.

— Sačuvajte čašu.

Ne shvaćam baš zašto, ali je čuvam. Nastavljamo šetnju glavnom ulicom u Jekaterinburgu. Odjednom zastajemo ispred kina.

— Odlično. S tom kapuljačom i šalom nitko vas neće prepoznati. Sad ćemo malo prostiti.

— Prositi? Kao prvo, još od svoje hipi faze to ne radim. A osim toga, time bismo uvrijedili nekoga kome je stvarno potrebna milostinja.

— Vama je potrebna milostinja. Kada smo bili u Ipatjevskom domu, bilo je trenutaka u kojima uopće niste bili prisutni; kao da ste bili daleko, zarobljeni u prošlosti, grčevito se držeći za ono što ste postigli i što pod svaku cijenu pokušavate zadržati. Zabrinut sam i za djevojku i ako se želite imalo promijeniti, prošnja vas može preobraziti u neku drugu osobu, neviniju, otvoreniju.

I ja sam zabrinut za djevojku. Ali mu objašnjavam da savršeno dobro razumijem što mi želi reći. Štoviše, jedan od mnogih razloga zašto sam krenuo na ovo putovanje upravo je da se vratim u prošlost, u podzemlje, svojim korijenima.

Poželio sam ispričati priču o kineskom bambusu, ali odustajem.

— Vi ste taj koji je zarobljen u vremenu. Umjesto da prihvatite gubitak svoje žene, ne možete se s time pomiriti. Rezultat toga je da ona ostaje ovdje, pored vas, i pokušava vas utješiti, a već bi trebala poći daleko, ususret Božanskoj svjetlosti. — Zatim završavam: — Nitko nikoga ne gubi. Svi smo mi jedna jedinstvena duša koja treba nastaviti rasti i razvijati se kako bi svijet mogao napredovati, a mi se svi ponovno susresti. Tuga nimalo ne pomaže.

On malo promisli o mojim riječima, a zatim reče:

— Ali to nije sve.

— Ne, nije sve — slažem se. — Kada za to dođe pravi trenutak, objasnit ću vam bolje. Hajdemo do hotela.

Yao pruža ruku i počinje moliti novac od prolaznika. Želi da i ja učinim isto.

— Naučio sam to u Japanu, sa zen — budističkim redovnicima. To se zove *Takuhatsu*, prosjačko hodočašće. Osim što tako pomažu svoje samostane koji žive od donacija i osim što se tako učenici uče poniznosti, ta praksa ima još jedno značenje: da pročisti grad u kojem se odvija. Zato što su onaj koji daje, onaj koji prosi, i sama milostinja, svi dio jednog važnog

lanca ravnoteže.

»Onaj koji prosi čini to zato što mora, ali onaj koji daje također to čini zbog potrebe. Milostinja služi kao veza između te dvije potrebe, davatelja i primatelja, i atmosfera u gradu tako se mijenja nabolje jer svi mogu djelovati na način na koji imaju potrebu djelovati. Vi ste na hodočašću, vrijeme je da pomognete gradovima koje upoznajete.«

Tako sam iznenađen da ne mogu odmah reagirati. Yao misli da je možda pretjerao i čini rukom pokret kao da će vratiti čašu u džep.

— Ne! To je zaista sjajna ideja!

Sljedećih desetak minuta proveli smo svaki na svojoj strani pločnika, skakućući s noge na nogu kako bismo se malo zagrijali, s čašama pruženim prema prolaznicima.

U početku samo držim čašu pruženu preda se, ali malo pomalo moja nelagoda nestaje i počinjem moliti za pomoć — izgubljeni stranac.

Nikada mi nije bilo ni najmanji problem moliti za nešto. U životu sam upoznao puno ljudi koji se brinu za druge i koji su nevjerojatno darežljivi kada trebaju nekome nešto dati i jako im je drago kada ih netko moli za savjet ili za pomoć. Što se toga tiče, sve je u redu — divno je kada možemo činiti dobro bližnjemu.

Međutim, ne poznajem puno ljudi koji znaju nešto primiti — čak i kada im je to dano velikodušno i s ljubavlju. Kao da ih sam čin primanja stavlja u podređen položaj, kao da je ovisiti o nekome nešto nečasno. Oni misle: »Ako nam netko nešto daje, to je zato što nismo sposobni doći do toga vlastitim snagama.« Ili pak: »Osoba koja mi nešto daje, jednog će mi dana to naplatiti s kamatama.« Ili, što je najgore: »Ja nisam dostojan usluge koju mi žele učiniti.«

Ali tih deset minuta podsjećaju me na to tko sam bio, poučavaju me, oslobađaju me. Na kraju prelazim ulicu s novcem u vrijednosti od jedanaest dolara, u svojoj čaši od soka. Yao je dobio približno isto toliko. Suprotno onome što mi je bio rekao, ovaj povratak u prošlost bio je lijep; ponovno sam proživio nešto što dugo već nisam pokušao i tako sam obnovio ne samo grad, nego i samoga sebe.

— Što ćemo s tim novcem? — upitam.

Moje mišljenje o njemu opet se mijenja. On zna neke stvari, ja znam neke druge, i tako se možemo nastaviti međusobno poučavati.

— Teoretski, taj je novac naš, jer smo ga dobili. Zato ga sačuvaj te na nekom odvojenom mjestu i upotrijebite ga za nešto što ćete smatrati važnim.

Spremam kovanice u lijevi džep i mislim učiniti točno ono što mi je rekao. Brzim koracima hodamo prema hotelu jer je vrijeme provedeno na svježem zraku sagorjelo sve kalorije od večere.

* * *

Sveprisutna Hilal čeka nas u predvorju hotela. S njom je neka jako lijepa žena i gospodin u odijelu i kravati.

— Zdravo — kažem. — Koliko shvaćam, vratila si se kući. Bilo mi je drago što si proputovala sa mnom ovaj dio puta. To su tvoji roditelji?

Muškarac ne reagira, ali lijepa se gospođa nasmije.

— Da smo barem! Ova djevojka je čudo. Šteta što se ne može dovoljno posvetiti svojemu zvanju. Svijet time gubi veliku umjetnicu!

Hilal se ne osvrće na komentar. Okreće se ravno prema meni:

— Zdravo? To je sve što mi imaš za reći nakon onoga što se dogodilo u vlaku?

Žena nas zaprepašteno pogleda. Mogu zamisliti što misli: što se to dogodilo u vlaku? Zar ja ne vidim da bih mogao biti otac toj djevojci?

Yao se ispričava i kaže kako je vrijeme da se povuče u svoju sobu. Gospodin u odijelu s kravatom ne reagira, vjerojatno jer ne razumije engleski.

— Ništa se nije dogodilo u vlaku. Barem ništa od onoga što mislite! A što se vas tiče, gospođice, što ste očekivali da ću reći? Da ste mi nedostajali? Bio sam vrlo zauzet cijeli dan.

Žena prevodi moje riječi gospodinu s kravatom i svi se nasmiju, uključujući Hilal. Iz moje je rečenice shvatila da mi je nedostajala jer sam to spontano spomenuo a da me ona ništa nije pitala.

Zamolim Yaoa da još malo ostane jer ne znam kamo će nas odvesti ovaj razgovor. Sjedamo i naručujemo čaj. Lijepa žena predstavlja se kao profesorica violine i objašnjava nam da je gospodin u odijelu ravnatelj mjesne Muzičke akademije.

— Mislim da je Hilal zapustila svoj talent — reče profesorica.

— Strašno je nesigurna. Već sam joj to rekla nekoliko puta i opet ponavljam. Nema nimalo vjere u ono što radi, misli da nitko ne prepoznaje njezinu vrijednost, da ljudi mrze njezin repertoar. Ali to nije istina.

Hilal nesigurna? Ne sjećam se da sam upoznao puno ljudi odlučnih poput nje.

— I baš poput mnogih tako senzibilnih osoba — nastavi profesorica milog i ljubaznog pogleda — malo je... kako da kažem... nestabilna.

— Nestabilna! — ponavlja Hilal glasno. — To je samo pristojnija riječ da se kaže: *luda!*

Profesorica je nježno pogleda, a onda se opet okreće prema meni, očekujući da ja nešto kažem. Ja ne kažem ništa.

— Znam da joj vi možete pomoći. Znam da ste je u Moskvi čuli kako svira. I da je nagrađena pljeskom. To je potvrda njezina talenta jer su stanovnici Moskve jako zahtjevni prema glazbenicima. Hilal je disciplinirana, uči više od većine drugih, već je svirala u važnim orkestrima ovdje u Rusiji i s nekima od njih putovala u inozemstvo. Ali, odjednom se nešto dogodilo i više nije mogla napredovati.

Vjerujem u dobre namjere te žene. Mislim da zaista iskreno želi pomoći Hilal i svima nama. Ali rečenica:

»Odjednom se nešto dogodilo i više nije mogla napredovati«, odjeknula je u mojem srcu. Upravo je to bio razlog zašto sam došao ovamo.

Gospodin s kravatom ne uspijeva sudjelovati u razgovoru — očito je došao samo dati podršku lijepoj ženi nježnih očiju i talentiranoj violinistici. Yao se pravi da je usredotočen na svoj čaj.

— Ali, što ja mogu učiniti?

— Znate dobro što možete učiniti. Iako ona više nije dijete, njezini su

roditelji silno zabrinuti. Ne može sada usred proba prekinuti svoju karijeru kako bi slijedila nekakvu iluziju.

Lijepa žena napravi malu pauzu. Svjesna je da zapravo nije izgovorila baš pravu rečenicu.

— To jest, neka putuje do Tihog oceana neki drugi put, a ne baš sada kada uvježbavamo novi koncert.

Slažem se. Što god ja rekao, Hilal će učiniti ono što sama u svojoj glavi odluči. Mislim kako je dovela ovo dvoje da me testira, da vidi je li zaista dobrodošla, ili je došao trenutak da stane.

— Zahvaljujem vam na posjetu. Poštujem vašu pažljivost i vašu posvećenost poslu — kažem ustajući. — Ali nisam ja pozvao Hilal. Niti sam ja taj koji plaća njezino putovanje. Gotovo je i ne poznajem.

Hilalin pogled kaže: »Lažljivče.« Ali ja nastavljam.

— Tako da, ako se sutra pojavi u vlaku za Novosibirsk, ja neću imati ništa s time. Da se mene pita, ona bi ostala ovdje. Ako je uspijete nagovoriti da ostane, bit ću vam zahvalan i ja i mnogi drugi putnici u vlaku.

Yao i Hilal se nasmiju.

Lijepa mi žena zahvaljuje, kaže kako potpuno razumije moju situaciju i da će razgovarati s njom i pokušati joj objasniti što je životna realnost. Pozdravljamo se, gospodin u odijelu i kravati rukuje se sa mnom, nasmiješi se i, ne znam zašto, čini mi se kako jako želi da Hilal nastavi svoje putovanje. Mora da ona pravi probleme cijelome orkestru.

Yao mi zahvaljuje na posebnoj večeri i odlazi u svoju sobu. Hilal se ne miče:

— Idem spavati. Čula si razgovor. I, iskreno, ne razumijem zašto si otišla na Akademiju: zamoliti ih za dopuštenje da nastaviš putovanje? Pohvaliti se što putuješ s nama kako bi tvoji kolege bili ljubomorni?

— Otišla sam tamo da se uvjerim kako još postojim. Nakon onoga što se dogodilo u vlaku, ni u što više nisam sigurna. Što je to bilo?

Znam što želi reći. Sjećam se svojeg prvog susreta s Alephom, koji se dogodio sasvim slučajno u koncentracijskom logoru u Dachauu, u Njemačkoj 1982. Bio sam sav izgubljen nekoliko dana i da nije bilo moje žene, zacijelo bih bio dobio moždani udar.

— Što se dogodilo? — upitam.

— Srce mi je puklo, mislila sam da više nisam na ovome svijetu, osjetila sam strašan napad panike i vidjela smrt izbliza. Sve je oko mene izgledalo potpuno nepoznato i da me ti nisi primio za ruku, mislim da se ne bih mogla pomaknuti. Imala sam osjećaj da se pred mojim očima događaju silno važne stvari, ali ništa od toga nisam razumjela.

Poželio sam joj reći: navikni se.

— Aleph — kažem.

— U nekome trenutku tog beskrajnog vremena, u kojem sam upala u trans kakav nikada prije nisam doživjela, čula sam kako izgovaraš tu riječ.

Opet se sva uznemirila od samog sjećanja na to što se dogodilo. Trebam iskoristiti taj trenutak:

— Još uvijek misliš da bi trebala nastaviti putovanje?

— Više nego ikad. Strah me oduvijek fascinirao. Sjećaš se one priče koju sam ispričala u veleposlanstvu...

Molim je da ode do bara i donese nam kavu — mislim da samo ona može nagovoriti konobara da nas posluži, jer smo posljednji ostali u baru i on zacijelo jedva čeka da ugasi svjetlo. Ona odlazi do bara i, nakon kratke rasprave s konobarom, vraća se s dvije šalice turske kave, s neprocijedenim talogom. Budući da sam rođeni Brazilac, ne smeta mi jaka kava navečer: hoću li spavati dobro ili loše ovisi o drugim stvarima.

— Nije moguće objasniti Aleph, to si i sama vidjela. Ali u Tradiciji magije, on se pojavljuje u dva oblika. Prvi je jedna točka u Svemiru, u kojoj su sadržane sve druge točke, sadašnje i prošle, male i velike. Najčešće je otkrijemo slučajno, kao što se to dogodilo u vlaku. Da bi se to dogodilo, osoba — ili osobe — moraju se fizički zateći na mjestu na kojemu se on nalazi. To se zove mali Aleph.

— Hoćeš reći da bi svi koji uđu u taj vagon i izađu u odjeljak između platformi osjetili to što smo mi osjetili?

— Ako mi dopustiš da ispričam do kraja, možda ćeš shvatiti. Da, svi bi nešto osjetili, ali ne nužno na način na koji smo mi to osjetili. Sigurno si nekad na nekoj proslavi otkrila da se na nekim mjestima u dvorani osjećaš bolje i sigurnije nego na drugima. To je vrlo blijeda usporedba s Alephom, ali Božanska energija za svakog teče na različite načine. Ako na proslavi uspiješ naći dobro mjesto, ta će ti energija pomoći da se osjećaš sigurnije i da budeš prisutnija. Kada bi netko prošao pokraj te naše točke u vlaku, osjetio bi se neobično, kao da mu je sve jasno. Ali ako ne stane da ispita taj osjećaj, sve će se rasplinuti već u sljedećem trenutku.

— Koliko je takvih mjesta na svijetu?

— Ne znam točno. Ali ima ih na milijune.

— A koji je drugi oblik?

— Čekaj da dovršim prvi: primjer s proslavom dao sam ti samo zbog usporedbe. Mali se Aleph uvijek pojavljuje slučajno. Šetaš ulicom, ili sjedneš na određeno mjesto, i odjednom se tamo stvori cijeli Svemir. Prvo osjetiš golemu potrebu da plačeš, ne od tuge ili od radosti, nego od dirnutosti. Znaš da nešto *spoznajesh*, čak ni ako sama sebi to ne uspijevaš objasniti.

Konobar nam prilazi, kaže nešto na ruskom i pruža mi neku cedulju da je potpišem. Hilal kaže da trebamo izaći. Odlazimo do vrata.

Spas u zadnji čas!

— Nastavi: koji je drugi?

Očito igra još nije završena.

— Drugi je veliki Aleph.

Najbolje da joj odmah pokušam sve objasniti, dok se još može vratiti na svoju Muzičku akademiju i zaboraviti sve što se dogodilo.

— Veliki Aleph dogodi se kada se u malome Alephu slučajno nađu dvije ili više osoba s nekom vrstom vrlo jakog međusobnog afiniteta. Te dvije različite energije, koje nadopunjuju jedna drugu, mogu pokrenuti lančanu

reakciju. Te dvije energije...

Ne znam je li pametno da joj to kažem, ali prekasno je za razmišljanje o tome. Hilal dovršava rečenicu:

— One su kao pozitivni i negativni pol baterije, koji kad se spoje upale svjetiljku. I u tu se svjetlost one preobražavaju. Dva planeta koji se privlače i na kraju se sudare. Ljubavnici koji se susreću nakon mnogo, mnogo godina. Drugi Aleph također se dogodi slučajno, kada se na pravome mjestu nađu dvije osobe koje je Sudbina odabrala za posebnu zajedničku misiju.

Točno to. Ali želim biti siguran da je dobro shvatila.

— Što točno podrazumijevaš pod »pravim mjestom«?

— Želim reći da dvije osobe mogu provesti zajedno cijeli život, raditi zajedno, ili se mogu susresti samo jednom i zauvijek se rastati jer nisu prošle pokraj fizičke točke iz koje nekontrolirano šikne ono što ih je spojilo na ovome svijetu. Odnosno, rastanu se a da nikad zapravo ne shvate što ih je približilo. Ali, ako je to Božja volja, oni koji su jednom upoznali ljubav, vraćaju se da bi se ponovno susreli.

— Ne nužno. Ali osobe koje dijele slične sklonosti, kao što smo, na primjer, moj učitelj i ja ...

— ... prije, u prošlim životima. — prekida me Hilal. — Ili oni koji se susretnu, kao na proslavi koju si uzeo za primjer, u malome Alephu i isti se čas zaljube. Famosna ljubav na prvi pogled.

Bolje da nastavim s primjerom kojim se ona koristi.

— U njihovom slučaju, ta veza uopće nije na »prvi pogled«, nego je povezana s cijelim nizom stvari koje su se dogodile u prošlosti. To ne znači da je svaki takav susret nužno povezan s romantičnom ljubavi. Većina njih se dogodi jer postoje stvari koje još nisu razriješene i trebamo novu inkarnaciju da bismo mogli završiti procese koji su prekinuti na pola puta. Umišljaš si stvari koje ne odgovaraju istini.

— Volim te.

— Ne, ne govorim o tome — povičem razdraženo. — Već sam pronašao ženu koju sam trebao pronaći u ovoj inkarnaciji. Trebalo mi je tri braka da je

nađem, ali sada je ne namjeravam ostaviti ni za što na svijetu. Poznajemo se već mnogo stoljeća i nastaviti ćemo biti zajedno kroz stoljeća koja slijede.

Ali ona ne želi čuti ostatak. Kao što je učinila i u Moskvi, utisne mi brzi poljubac na usne i izađe u ledenu noć Jakaterinburga.

Sanjare se ne može pokoriti

ŽIVOT JE VLAK, a ne postaja. A nakon gotovo dva dana puta, tu je još i zumor, pometnja, napetost koja raste unutar grupe zatvorene u istom prostoru i čežnja za ona dva dana koja smo proveli u Jekaterinburgu.

Na dan ukrcaja, na recepciji hotela dočekala me Yaova poruka u kojoj me pita želim li s njime malo trenirati aikido, ali nisam mu odgovorio: trebao sam nekoliko sati biti sam.

Cijelo to jutro proveo sam krećući se najviše što sam mogao — što za mene znači hodati i trčati. Tako ću, kada se vratim u vagon, sigurno biti dovoljno umoran da zaspim. Uspio sam se telefonski čuti i sa ženom — mobitel mi ne radi u vlaku. Rekao sam joj kako nisam siguran da mi je Transsibirska željeznica bila baš najbolja ideja i kako nisam siguran da ću ići do kraja, ali da se već dosad pokazala kao vrijedno iskustvo.

Odgovorila mi je da učinim kako god želim i da ne brinem za nju: potpuno je zaokupljena slikanjem. Ispričala mi je i san koji nije mogla protumačiti: u njezinu snu ja sam bio na plaži, a netko je došao iz mora i rekao mi da konačno ispunjavam svoju misiju. Odmah zatim ta osoba je nestala.

Pitao sam ju je li se radilo o muškarcu ili ženi. Rekla je da je lice te osobe bilo zaklonjeno kapuljačom pa ga nije vidjela. Blagoslovila me i ponovila kako ne moram brinuti za nju i da je u Rio de Janeiru vruće kao u pećnici, iako je već jesen. Dala mi je i podršku da slijedim svoju intuiciju i da se ne obazirem na to što drugi govore.

— U istome snu, s tobom je na plaži bila neka žena ili djevojka.

— Ima ovdje jedna djevojka. Ne znam točno koliko je stara, ali sigurno

nema više od trideset godina.

— Možeš u nju imati povjerenja.

* * *

Poslije podne sastao sam se s izdavačima, dao nekoliko intervjua, večerali smo u izvrsnom restoranu i otišli na postaju oko jedanaest sati navečer. Prešli smo Ural - planinski lanac koji razdvaja Europu od Azije - u potpunome mraku. Nitko nije vidio ništa.

Nakon toga ponovno je zavladala rutina. Kada je svanuo dan, svi smo se, kao pozvani nekim nečujnim zvoncem, okupili oko stola za doručak u salonu. Opet nitko nije uspio ni oka sklopiti. Čak ni Yao, koji je bio navikao na takva putovanja; djelovao je sve umornije i sve tužnije.

Kao i uvijek, Hilal nas je već čekala. I kao i uvijek, spavala je bolje od svih. Na početku razgovora, žalili smo se na treskanje vlaka i, doručkovali. Ja sam se potom vratio u sobu i pokušao još malo odspavati, a nakon nekoliko sati ustao i vratio se u salon u kojemu sam zatekao opet iste ljude; razgovarali smo o tisućama kilometara koji su još pred nama, gledali kroz prozor, pušili, slušali dosadnu glazbu koja je dopirala iz zvučnika u vlaku.

Hilal nije govorila gotovo ništa. Cijelo je vrijeme sjedila u istome kutu, otvorila knjigu i čitala, sve udaljenija od naše grupe. To kao da nikome nije smetalo, osim meni — smatrao sam da je njezino ponašanje vrlo nepristojno prema svima. Ipak, čim sam se sjetio njezinih, uvijek neumjesnih, komentara, odlučio sam ne reći ništa.

Završio sam s obrokom, opet se vratio u sobu, malo pisao, ponovno pokušao zaspati, odrijemao nekoliko sati — i pojam o vremenu brzo se počeo gubiti, kao što su mi i drugi rekli. Nikome više nije bilo važno je li dan ili noć; vodili smo se prema obrocima, kako zamišljam da to čine zatvorenici.

U nekom trenutku svi smo se vratili u salon, večera je bila poslužena, više votke nego mineralne vode, više šutnje nego razgovora. Izdavač mi je ispričao da, kada me nema u blizini, Hilal svira zamišljenu violinu, kao da vježba. Znam da šahisti rade istu stvar: cijele partije mogu odigrati u glavi,

usprkos tome što pred sobom nemaju tablu.

— Da, ona svira tihu glazbu za nevidljiva bića. I ona je trebaju.

* * *

Još jedan doručak. Ali danas je drugačije — kako to obično u životu biva, polako smo se počeli privikavati. Moj se izdavač žali da mu mobitel ne radi dobro (moj ne radi uopće). Njegova je žena obučena poput žene iz turskog harema — što mi je istodobno smiješno i apsurdno. Iako ne govori engleski, s njom se sasvim dobro sporazumijevam gestama i pogledima.

Hilal se odlučila uključiti u razgovor pa nam pripovijeda o poteškoćama na koje nailaze profesionalni glazbenici. Unatoč društvenom prestižu, profesionalni glazbenici često zarađuju manje od taksista.

— Koliko imate godina? — pita urednica.

— Dvadeset jednu.

— Ne izgledate tako.

Rekla je to na način kojim kao da želi neizravno dati do znanja da izgleda starije. Ona doista izgleda starije. Nisam ni pomislio da bi mogla biti tako mlada.

Ravnatelj Muzičke akademije potražio me u hotelu u Jekaterinburgu — nastavi urednica. — Rekao mi je da ste vi jedna od najtalentiranijih violinistica koje je ikad upoznao. Ali da ste odjednom potpuno izgubili zanimanje za glazbu.

— Zbog Alepha — odgovara Hilal, izbjegavajući moj pogled.

— Alepha?

Svi je začuđeno pogledaju. Ja se pravim da nisam čuo što je rekla.

— Upravo tako. Zbog Alepha. Nisam ga nikako uspijevala pronaći, energija nije tekla kako sam očekivala. Nešto je u mojoj prošlosti ostalo zablokirano.

Razgovor zvuči potpuno nadrealistično. Ja i dalje šutim, ali moj izdavač pokušava popraviti situaciju.

— Objavio sam jednu knjigu o matematici, koja je u naslovu imala tu riječ. U tehničkom jeziku, Aleph je »broj koji sadrži sve brojeve«. U knjizi se radilo o vezi između Kabale i matematike. Matematičari koriste Aleph kao oznaku za glavni broj koji definira beskonačnost...

Čini se da nitko ne prati njegovo izlaganje pa se zaustavlja u pola priče.

— Aleph postoji i u Apokalipsi — kažem ja kao da je to prvi puta da razgovaram o toj temi. — Kada Jaganjac Božji definira što je početak, a što kraj, Aleph ostaje izvan vremena. To je također i prvo slovo hebrejskog, arapskog i aramejskog alfabeta.

Urednica se do tada već pokajala što je postavila Hilal u središte pozornosti. Ali mora je još malo bocnuti.

— Bilo kako bilo, za jednu dvadesetjednogodišnjakinju koja je tek izašla iz muzičke škole i pred sobom ima sjajnu karijeru, svakako bi trebalo biti dosta već i to što je došla od Moskve do Jekaterinburga.

— Još pogotovo ako je *violino di spalla*.

Hilal je vidjela kakvu je pomutnju izazvala s prethodnom riječi pa je sad zabavlja provocirati urednicu još jednim tajanstvenim pojmom.

Napetost raste. Yao se odlučio umiješati:

— Vi ste *violino di spalla*? Čestitam!

Zatim se obrati grupi:

— Kao što vjerojatno svi znate, *violino di spalla* je prva violina u orkestru. To je posljednji glazbenik koji ulazi na pozornicu prije dirigenta i uvijek sjedi u prvom redu slijeva. Po njemu se ugađaju svi drugi instrumenti. Želio bih vam ispričati jednu zanimljivu priču o tome, koja se dogodila baš kada sam bio u Novosibirsku, našoj sljedećoj postaji. Želite li je čuti?

Svi se slažu, kao da točno znaju što znači ta riječ.

Yaova pripovijest nije osobito zanimljiva, ali je barem odgodila sukob između Hilal i urednice. Nakon jako dosadnog nabranjanja turističkih atrakcija Novosibirska, duhovi su se smirili i svi bi se najradije ponovno vratili u svoje sobe i pokušali se malo odmoriti, a ja opet žalim zbog ideje da proputujem cijeli jedan kontinent vlakom.

— Zaboravio sam izvjesiti današnju izreku.

Yao na žutom papiriću napiše: »Sanjare se ne može pokoriti« i zalijepi izreku na zrcalo pored one prethodne.

— Na jednoj od sljedećih postaja čeka nas televizijski novinar i pita bi li vas mogao intervjuirati — kaže izdavač.

Naravno da može. Prihvaćam svaku razonodu, bilo što od čega će mi vrijeme brže proći.

— Pišite o nesanicu — predlaže mi izdavač. — Možda vam to pomogne da zaspate.

— I ja vas želim intervjuirati — upada Hilal, koja je za čas izašla iz letargije u kojoj je bila prethodnog dana.

— Dogovorite vrijeme s mojim izdavačem.

Ustajem, odlazim u kabinu, zatvaram oči i sljedeća dva sata se, kao i obično, prevrćem s jedne strane na drugu; moji biološki mehanizmi do sada su se već potpuno poremetili. I poput svih koji pate od nesаницe, mislim da mogu iskoristiti to vrijeme za razmišljanje i refleksiju o zanimljivim i važnim stvarima, što je sasvim nemoguće.

Odjednom začujem glazbu. U početku pomislim kako mi se spoznaja duhovnog svijeta vratila a da se nisam morao pretjerano potruditi. Ali onda primjećujem da, osim glazbe, čujem i kloparanje kotača vlaka po tračnicama i stvari koje se tresu na stolu u mojoj kabini.

Glazba je stvarna. I dolazi iz kupaonice. Ustajem i odlazim tamo.

Hilal stoji jednom nogom u kupaonici, a drugom izvan nje i, održavajući ravnotežu kako zna i umije, svira violinu. Nasmiješi se kada me ugleda jer sam samo u gaćama. Ali situacija se doima tako prirodnom i prisnom da mi ne pada na pamet vratiti se u kabinu samo da bih navukao hlače.

— Kako si ušla?

Ona ne prestaje svirati; glavom pokazuje prema vratima susjedne sobe, koja dijeli kupaonicu s mojom. Kimnem glavom i sjednem na drugi kraj kade.

— Jutros sam se probudila sa spoznajom da ti trebam pomoći da ponovno ostvariš kontakt s energijom Svemira. Bog mi je dodirnuo dušu i

rekao mi da će se to, ako se dogodi tebi, dogoditi i meni. I zamolio me da dođem ovamo i odsviram ti uspavanku.

Nikada joj nisam rekao da sam u određenom trenutku osjetio da sam izgubio taj kontakt. Njezina me gesta dirnula. Nas dvoje pokušavamo održati ravnotežu u vagonu koji nas bacaka čas na jednu, čas na drugu stranu, gudalo pleše po žicama, žice proizvode zvuk, zvuk se širi prostorom, prostor se preobražava u glazbeno vrijeme i ispunjavaju ga mir i božanska svjetlost koja dolazi od svega što je u pokretu i što je živo. I sve to zahvaljujući njezinoj violini.

Hilalina duša u svakoj je noti, u svakome akordu. Aleph mi je otkrio djelić te žene koja stoji preda mnom. Ne sjećam se svake pojedinosti naše zajedničke priče, ali znam da smo se već sreli. Nadam se da ona nikada neće otkriti u kojim okolnostima. Ovo je trenutak u kojem me ona obavija energijom Ljubavi, kao što je to vjerojatno činila i u prošlosti; neka samo nastavi jer jedino će nas ljubav uvijek moći spasiti, bez obzira na pogreške koje smo počinili. Ljubav je uvijek jača.

Počinjem je oblačiti u odjeću koju je nosila posljednji put kad smo se vidjeli nasamo, prije nego li su drugi ljudi došli u grad i promijenili čitavu povijest: vezeni prsluk, bijela čipkasta košulja, haljina duga do gležnjeva, od crnog baršuna sa zlatim nitima. Slušam kako mi priča o svojim razgovorima s pticama, o svemu onome što ptice govore ljudima — iako ih ljudi većinom ne razumiju. U tom sam trenutku ja njezin prijatelj, njezin ispovjednik, njezin...

Stop. Ne želim otvoriti ta vrata, osim ako to ne bude posve neizbježno. Već sam četiri puta prošao kroz njih i nisam ništa time postigao. Da, sjećam se svih osam žena koje su bile tamo, znam da ću jednoga dana pronaći odgovor koji mi nedostaje, ali to me nikad dosad nije sprječavalo da živim svoj sadašnji život. Prvi sam se put prestravio, ali odmah sam potom shvatio da je oprost olakšanje samo za onoga tko ga prihvati.

A ja sam prihvatio oprost.

U Bibliji je opisan trenutak na Posljednjoj večeri, u kojem Isus u istoj rečenici kaže: »Jedan od vas poreći će me, a drugi će me izdati.« Time izjednačava težinu oba grijeha. Juda ga izdaje — i mučen osjećajem krivnje,

na kraju se objesi. Petar ga poriče — i to ne jednom, nego čak tri puta. Imao je dovoljno vremena da promisli, ali je svejedno ponovio pogrešku. Ali, umjesto da samoga sebe kazni, pretvorio je svoju slabost u snagu: postaje prvi veliki propovjednik poruke onoga kojega je napustio kada je on najviše trebao njegovu podršku.

Drugim riječima, poruka ljubavi bila je veća od pogreške. Juda to nije shvatio, ali Petar ju je upotrijebio kao svoje oruđe.

Ne želim otvoriti ta vrata jer su ona poput brane u oceanu. Dovoljno je napraviti sitnu rupicu i uskoro će pritisak vode raznijeti cijelu branu i potopiti ono što nije trebalo biti potopljeno. Nalazim se u vlaku i postoji samo žena po imenu Hilal, Turkinja, prva violina u orkestru, koja svira u kupaonici. Počinje mi se spavati — lijek djeluje. Glava mi se spušta, oči mi se sklapaju. Hilal prestaje svirati i moli me da legnem. Poslušao sam je.

Ona sjeda na stolac i nastavlja svirati. I odjednom više nisam ni u vlaku, ni u onome vrtu gdje sam je vidio u bijeloj košulji — putujem dugačkim tunelom koji će me odvesti u ništavilo, u dubok san bez snova. Posljednje čega se sjećam prije sna rečenica je koju je Yao zalijepio na zrcalo tog jutra.

Yao me budi.

— Novinar je stigao.

Još je dan, a vlak stoji na postaji. Ustajem s vrtoglavicom, otvaram vrata i u hodniku vidim svojeg izdavača.

— Koliko sam dugo spavao?

— Cijeli dan, rekao bih. Sada je pet popodne.

Kažem mu da trebam malo vremena — da se istuširam, razbudim, da ne kažem stvari zbog kojih bi mi poslije bilo žao.

— Bez brige. Vlak će tu stajati cijelih sat vremena.

Sva sreća da stojimo: tuširanje u vagonu koji se sav trese zahtjevna je i opasna zadaća, mogao bih se poskliznuti, ozlijediti se i završiti putovanje na najgluplji mogući način — s ortopedskim pomagalom. Kad god uđem u tu

kupaonicu, osjećam se kao da sam stao na dasku za surfanje. Ali danas je bilo lako.

Nakon petnaest minuta izlazim, pijem kavu s ostalima, upoznaju me s novinarom i ja ga pitam koliko mu vremena treba za intervju.

Dogovorili smo sat vremena. Mislio sam vas otpratiti do sljedeće postaje i...

— Deset minuta. Nakon toga odmah se možete iskrcati, ne bih vam želio oduzeti previše vremena.

— Ali niste...

— Ne želim vam oduzimati vrijeme — odgovaram. Zapravo nisam trebao prihvatiti nikakav intervju, ali obvezao sam se bez razmišljanja. Razlog mogega putovanja drugi je.

Novinar pogleda izdavača, koji se okreće ka prozoru. Yao pita možemo li sjediti za stolom za vrijeme snimanja.

— Bilo bi mi draže da odemo u odjeljak s vratima između vagona.

Hilal me pogleda; tamo je Aleph. Zar se ona nikad ne umori od vječnog sjedenja za tim stolom? Pitam se je li me ostala gledati kako spavam, nakon što me svojim sviranjem poslala nekamo izvan vremena i prostora. Imat ćemo vremena, dovoljno vremena, da porazgovaramo o tome kasnije.

— Izvrsno — odgovaram. — Možete postaviti kameru. Ali, čisto zbog znatiželje, želio bih vas pitati zašto baš tamo, u tome malenom, bučnome odjeljku, kad možemo jednostavno ostati ovdje?

Novinar i snimatelj već idu prema odabranome mjestu, a mi ih slijedimo.

— Zašto u tako malenom odjeljku? — inzistiram, dok oni namještaju opremu.

— Kako bismo gledateljima bolje dočarali stvarnost. Tu se odvijaju sve značajne stvari na putovanju. Ljudi izlaze iz svojih kupea i zbog skućenog prostora hodnika radije dolaze ovdje popričati. Tu se sastaju i pušači. Za nekog ovo može biti mjesto za tajne sastanke. Svi vagoni imaju ovakvo malo predvorje.

U odjeljku se u tome času nalazimo ja, snimatelj, izdavač, Hilal i kuhar

kojega je zanimao naš razgovor.

— Bilo bi bolje da imamo malo privatnosti.

Iako je televizijski intervju najmanje privatna stvar na svijetu, izdavač i kuhar udaljavaju se. Hilal i prevoditelj ne miču se.

— Možete li se pomaknuti malo ulijevo?

Ne, ne mogu. Tamo je Aleph koji su stvorili mnogi ljudi koji su se na tom mjestu već našli. Iako je Hilal na sigurnoj udaljenosti i, iako znam da možemo uroniti u točku jedinstva samo ako se u njoj nađemo zajedno, ipak ne želim riskirati.

Kamera počinje snimati.

— Prije nego li počnemo, rekli ste da intervju i promocija nisu osnovni razlog vašeg putovanja. Možete li nam objasniti zašto ste odlučiti putovati Transsibirskom željeznicom?

— Jer sam to želio. Sanjam o tome još od adolescentskog doba. Ništa više.

— Koliko sam shvatio, vlak poput ovoga i nije najudobnije mjesto na svijetu.

Uključujem automatskog pilota i počinjem odgovarati bez puno promišljanja. Pitanja se nižu jedno za drugim — o dosadašnjem iskustvu, očekivanjima, susretima s čitateljima. Odgovaram pristojno i strpljivo, ali jedva čekam da razgovor završi. U glavi procjenjujem da je prošlo već više od deset minuta, ali novinar ne prestaje postavljati pitanja. Diskretno, da kamera ne ulovi pokret moje ruke, pokazujem da je vrijeme isteklo. To ga malo dekoncentrira, ali svejedno ne odustaje od još jednog pitanja.

— Putujete li sami?

Lampica za uzburku zabljesne mi pred očima. Očito je kako glasine već kruže. I shvaćam da je to bio jedini razlog za ovaj neočekivani intervju.

— Nipošto. Zar niste vidjeli koliko je ljudi sjedilo za stolom?

— Ali, očigledno je da prva violina Muzičke akademije iz Jekaterinburga...

Kao svaki dobar novinar, najteže pitanje ostavio je za kraj. U svakom slučaju, to mi nije prvi intervju u životu, pa ga prekidam:

— ... da, i ona putuje istim vlakom — ne dopuštam mu da nastavi.

— Čim sam to saznao, pozvao sam je da nas posjeti u našem vagonu kad god poželi. Obožavam glazbu.

Pokazujem prema Hilal.

— Radi se o vrlo talentiranoj djevojci, koja nam s vremena na vrijeme priušti užitek slušanja njezine violine. Ne biste li i s njom porazgovarali? Siguran sam da bi vrlo rado odgovorila na vaša pitanja.

— Ako bude vremena.

Naravno, on nije ovdje da bi razgovarao o glazbi, ali ipak ne inzistira i mijenja temu.

— Što vama predstavlja Bog?

— Tko poznaje Boga, ne opisuje ga. Tko Boga opisuje, taj ga ne poznaje.

Opa!

Iznenaden sam vlastitim odgovorom. Budući da su mi nebrojeno puta postavili to pitanje, odgovor automatskog pilota uvijek je isti: »Kada se Bog otkrio Mojsiju, rekao mu je: ‘Ja jesam’. Zato on nije ni subjekt ni predikat, nego glagol, čisto djelovanje.«

Yao nam se približava.

— Izvrsno, intervju je završen. Hvala vam na vašem vremenu.

Kao suze na kiši

U LAZIM U SVOJU kabinu i grozničavo zapisujem sve o čemu sam s drugima razgovarao. Uskoro ćemo stići u Novosibirsk. Ne smijem ništa zaboraviti, ni najmanju pojedinost. Nije važno tko je postavio koje pitanje. Ako uspijem zapisati sve svoje odgovore, imat ću puno fantastičnog materijala za promišljanje.

* * *

Čim je intervju završio, zamolio sam Hilal da ode do svojeg vagona i donese violinu, jer sam znao da će novinar još neko vrijeme ostati s nama. Tako će je kamera moći snimiti, što je prilika da njezin rad bude predstavljen javnosti. Ali novinar kaže da odmah mora izaći iz vlaka i poslati snimljeni materijal u redakciju.

U međuvremenu, Hilal se vraća s instrumentom, koji je bila ostavila u sobi do moje.

Urednica negoduje.

— Ako želite ostati ovdje, morat ćete s nama podijeliti troškove vagona. Zauzimate ovo malo mjesta što imamo za sebe.

Mora da joj je moj pogled sve rekao; isti je čas zašutjela.

— Kad ste već spremni za koncert, zašto nam ne biste nešto odsvirali? — upita Yao.

Zamolim da isključe zvučnike u vagonu. I predlažem joj da nam odsvira nešto kratko, jako kratko. Poslušala me.

Odjednom cijeli prostor odiše lakoćom. Zacijelo su svi to primijetili jer je

stalni osjećaj umora potpuno nestao Obuzima me dubok mir, još dublji od onoga koji sam prije nekoliko sati osjetio u svojoj sobi.

Zašto sam se prije nekoliko mjeseci žalio da više nisam povezan s Božanskom Energijom? Kakva glupost! Povezani smo uvijek, samo nam rutina često ne dopušta da to primijetimo.

— Moram govoriti. Ali, budući da ne znam točno što, molim vas da me pitate što god želite — kažem.

Jer neću ja biti taj koji će govoriti. Ali ne bi imalo smisla to sad svima objašnjavati.

— Jesmo li se nas dvoje već susreli nekad u prošlosti? — upita Hilal.

Zar tu? Pred svima? To je pitanje na koje bi željela da joj odgovorim?

— To nije važno. Trebala bi razmišljati o tome gdje smo sada. U ovome trenutku. Navikli smo mjeriti vrijeme kao što mjerimo udaljenost između Moskve i Vladivostoka. Ali nije tako. Vrijeme niti se kreće, niti stoji. Vrijeme se mijenja. Nalazimo se u središtu te stalne promjene, u našem Alephu. Spoznaja o tome da vrijeme prolazi važna je da bismo znali u koliko sati vlak kreće, ali osim toga, ne služi gotovo ničemu. Čak niti za kuhanje. Svaki put kada ponovimo neki recept, jelo ispadne drukčije. Jesam li dobro objasnio?

Hilal je probila led i svi počinju postavljati pitanja.

— Nismo li svi mi plod onoga što smo naučili?

— Učili smo u prošlosti, ali nismo plod toga. Patili smo u prošlosti, voljeli smo u prošlosti, plakali smo i smijali se u prošlosti. Ali to nam u sadašnjosti ne pomaže. Sadašnjost nosi svoje izazove, svoje dobro i svoje loše. Ne možemo kriviti prošlost ili joj zahvaljivati za ono što se događa sada. Svako novo ljubavno iskustvo nema baš ništa s prošlim iskustvima: uvijek je novo.

Razgovaram s njima, ali i sa samim sobom.

— Može li itko učiniti da se ljubav zamrzne u vremenu? — pitam se naglas. — Možemo pokušati, ali pretvorit ćemo si život u pakao. Ja već više od dva desetljeća nisam u braku s istom osobom. To je laž. Ni ona ni ja više

nismo isti i zato naša veza može biti življa nego ikada. Ne očekujem od nje da se ponaša isto kao onda kad smo se upoznali. Ni ona ne želi da ja budem isti kao što sam bio tada. Ljubav je s onu stranu vremena. Ili bolje rečeno, ljubav je i vrijeme i mjesto u jednoj jedinoj točki, u Alephu, koji se neprestano mijenja.

— Ali ljudi nisu navikli na to. Žele da sve uvijek ostane kao...

— ... i jedino što time postižu je patnja — upadam. — Mi nismo ono što bi drugi željeli da budemo. Ono smo što sami odlučimo biti. Najlakše je kriviti druge. Možete provesti život u okrivljavanju drugih, ali vaši uspjesi ili porazi isključivo su vaša odgovornost. Možete pokušati zaustaviti vrijeme, ali samo ćete uzalud potrošiti energiju.

Odjednom vlak jako zakoči i svi se prepadnu. Nastavljam objašnjavati što sam započeo, iako nisam siguran da me ljudi oko stola prate.

— Zamislite da vlak ne koči, dogodi se nesreća i sve završi. Sve uspomene, sve nestane kao suze na kiši, kako bi rekao android iz Blade Runnera. Ali, je li baš tako? Ništa ne nestaje, sve ostaje sačuvano u vremenu. Gdje je spremljen moj prvi poljubac? Na nekom skrovitom mjestu u mojem mozgu? U nizu električnih impulsa koji su dosad već deaktivirani? Moj je prvi poljubac življi nego ikada, nikada ga neću zaboraviti. On je tu, pored mene. Pomaže sastaviti moj Aleph.

— Ali u ovome trenutku postoji cijeli niz problema koje trebam riješiti.

— Ti se problemi nalaze u onome što vi nazivate »prošlost« i čekaju odluku koju ćete donijeti u onome što nazivate »budućnost« — kažem. — Oni vas opterećuju, usporavaju vas i ne dopuštaju vam da shvatite sadašnjost. Tjeraju vas da djelujete samo na osnovi iskustva i da ponavljate stara rješenja za nove probleme. Poznajem mnogo ljudi koji uspijevaju izgraditi vlastiti identitet isključivo kada pričaju o svojim problemima. Tako oni postoje: jer imaju probleme vezane za ono što smatraju svojom poviješću.

Budući da nitko ništa ne komentira, nastavljam objašnjavati:

— Potrebno je učiniti veliki napor da bi se čovjek oslobodio od sjećanja, ali kada mu to jednom uspije, otkrit će da može puno više nego što misli.

Stanujete u ovom golemom tijelu koje nazivamo Svemirom, u kojem se nalaze sva rješenja i svi problemi. Posjetite svoju dušu, umjesto da posjećujete svoju prošlost. Svemir prolazi kroz mnoge mijene i nosi vas sa sobom. Svaku od tih mijena nazivamo »jedan život«. Ali, kao što se mijenjaju stanice u vašem tijelu, a vi ostajete isti, tako se i vrijeme samo mijenja, a ne prolazi. Mislite da ste ista ona osoba koja bila u Jekaterinburgu. Ali niste. Ja nisam isti koji sam bio kad sam počeo pričati. Ni vlak više nije na istome mjestu na kojem je bio kad je Hilal svirala violinu. Sve se promijenilo a da mi to zapravo i nismo primijetili.

— Ali jednom vrijeme ovoga života završi — dobacuje Yao.

— Završi? Smrt je samo prolaz u drugu dimenziju.

— Svejedno, usprkos svemu što govorite, i naši najdraži i mi sami jednom ćemo otići.

— Nikada, ali baš nikada ne gubimo one koje volimo — kažem odlučno.

— Oni nas prate, ne nestanu iz naših života. Samo se nađemo u odvojenim sobama. Ja ne mogu vidjeti što je u prednjem vagonu, ali i u njemu ljudi putuju isto kada i ja, i vi i svi ostali. To što ne možemo razgovarati s njima, ili što ne znamo što se događa u njihovu vagonu, to uopće nije važno; oni su tamo. Tako je i ono što zovemo »život« samo vlak s puno vagona. Nekada smo u jednom, nekada u drugome. A nekada i prelazimo iz jednoga u drugi, na primjer kada sanjamo ili kad dopustimo da nas ponese čudo.

— Ali ne možemo ih vidjeti niti komunicirati s njima.

— O, da, možemo. Svake noći, dok spavamo, prijedemo u drugu sferu. Razgovaramo sa živima, s onima koje smatramo mrtvima, s onima koji se nalaze u nekoj drugoj dimenziji, s nama samima — s onima koji smo bili ili koji ćemo tek biti.

Energija postaje sve tečnija i znam da bih svaki čas mogao izgubiti vezu.

— Ljubav uvijek pobjeđuje ono što nazivamo smrt. Zato ne trebamo oplakivati naše najdraže jer i dalje ih volimo, a oni ostaju uz nas. Ljudima je jako teško to prihvatiti. Ako u to ne vjerujete, nema smisla da nastavim dalje objašnjavati.

Primjećujem da je Yao spustio glavu. Dobio je odgovor na pitanje koje mi je prije bio postavio.

— A oni koje mrzimo?

— Ne trebamo podcjenjivati ni naše neprijatelje koji su prešli na drugu stranu — odgovaram. — U Tradiciji magije, njih zovemo »putnicima«. Ne kažem da nam oni ovdje mogu nanijeti zlo. Ne mogu, ako im to ne dopustimo. Jer, zapravo mi smo tamo s njima, baš kao što su i oni tu s nama. U istome vlaku. Jedini način da riješimo problem je da ispravimo pogreške i nadidemo sukobe. I to će se u jednom trenutku i dogoditi, iako je katkada potrebno mnogo »života« da stignemo do te točke. Susrećemo se i rastajemo kroz cijelu vječnost. Nakon svakog odlaska slijedi povratak, nakon svakog povratka, odlazak.

— Ali rekli ste da smo svi mi samo dio cjeline. I da drugačije ne postojimo.

— Postojimo kao što postoji stanica našeg organizma. Ona može uzrokovati rak koji uništava i zahvaća velik dio organizma.

Ili može proizvoditi kemijske tvari koje uzrokuju radost i ugodu. Ali ona nije osoba.

— Zašto je onda toliko sukoba?

— Da bi Svemir išao naprijed. Da bi se tijelo pokretalo. Ništa osobno. Slušajte.

Svi slušaju, ali ne čuju. Bolje da pojasnim.

— U ovome trenutku, tračnice i kotači u sukobu su i čujemo zvuk škripanja između ta dva metala. Ali kotači postoje zbog tračnica i tračnice postoje zbog kotača. Škripanje metala je nevažno. To je samo pokazatelj, a ne krik sukoba.

Energija se gotovo sasvim rasplinula. Moji suputnici i dalje postavljaju pitanja, ali ja više ne uspijevam koncizno odgovarati.

Svi shvaćaju da bi trebalo prestati.

— Hvala — reče Yao.

— Nemojte mi zahvaljivati. I ja sam samo slušao.

— Govorite o...

— Ne govorim ni o čemu posebno, a opet govorim o svemu. Vidjeli ste da sam promijenio svoj stav prema Hilal. Možda to sada ne bih trebao govoriti, jer to joj ni u čemu neće pomoći; naprotiv, neka bi slaba duša mogla osjetiti nešto što degradira ljudska bića, a što zovemo zavist. Ali moj susret s Hilal otvorio mi je jedna vrata; ne ona koja sam želio, nego jedna druga. Prošao sam u drugu dimenziju svojeg života. U drugi vagon, u kojem postoji puno neriješenih sukoba. Tamo su ljudi koji me čekaju i moram otići k njima.

— Druga dimenzija, drugi vagon...

— Točno tako. Vječno se vozimo u istome vlaku, sve dok ga Bog ne odluči zaustaviti iz nekog, samo njemu poznatog razloga. Ali, budući da je nemoguće ostati samo u našoj vlastitoj kabini, prelazimo s jednog kraja na drugi, iz jednog života u drugi, kao da se oni događaju jedan za drugim. Ali nije tako: ja sam i onaj koji sam bio i koji ću tek biti. Kada sam susreo Hilal ispred hotela u Moskvi, ispričala mi je priču koju sam bio napisao o vatri upaljenoj na vrhu planine. Postoji još jedna priča o svetoj vatri, koju ću vam sada ispričati:

»Veliki rabin Israel Shern Tov, kada je vidio patnje svojeg naroda, otišao je u šumu, zapalio svetu vatru i izmolio posebnu molitvu u kojoj se obratio Bogu da zaštiti njegov narod. I Bog je poslao čudo.

Kasnije je njegov učenik, Maggid od Meztricha, slijedeći stope svojeg učitelja, otišao do istog mjesta u šumi i rekao: 'Gospodaru Svemira, ja ne znam kako zapaliti svetu vatru, ali još uvijek znam posebnu molitvu. Usliši me, molim te!' I čudo se dogodilo.

Prošla je još jedna generacija i rabin Moshe Leib od Sassova, kada je vidio proganjanja svojeg naroda, otišao je u šumu i rekao: 'Ja ne znam zapaliti svetu vatru, niti izreći posebnu molitvu, ali još se sjećam ovog mjesta. Pomozi nam, Gospode!' I Gospod je pomogao.

Pedeset godina kasnije, rabin Israel od Rzhina, usvojim invalidskim kolicima, razgovarao je s Bogom: 'Ne znam zapaliti svetu vatru, ne poznajem riječi posebne molitve, a i ne mogu otići u šumu. Sve što mogu je nastaviti pričati ovu priču i nadati se da će me Bog čuti'.«

Sada već govorim samo ja. Božja Energija već je sasvim nestala. Ali, iako ne znam ponovno zapaliti svetu vatru, i ne znam točno ni zašto je ona prvi put upaljena, barem mogu ispričati tu priču.

— Budite ljubazni s njom.

Hilal se pravi da nije čula. Kao i svi ostali.

Sibirski Chicago

S VI SMO MI duše koje lutaju Svemirom i živimo svoje živote, s osjećajem da prelazimo iz jedne inkarnacije u drugu. Što jednom dodirne našu dušu, nikada ne bude zaboravljeno i utječe na sve ostalo.

Promatram Hilal s ljubavlju, ljubavlju koja se kao u zrcalu odražava kroz vrijeme ili kroz ono što smatramo vremenom. Nikada nije bila moja i nikada i neće biti, jer tako je zapisano. Iako smo mi i stvoritelji i stvorenja, također smo i marionete u Božjim rukama, i postoji granica koju ne možemo prijeći — jer je određena razlozima koje ne možemo spoznati. Možemo doći vrlo blizu, dodirnuti površinu vode nožnim prstima, ali zabranjeno nam je uroniti u rijeku i pustiti da nas struja nosi.

Zahvaljujem životu što mi je dopustio da je pronađem u času kada mi je potrebna. Konačno počinjem prihvaćati spoznaju da je nužno proći kroz ta vrata i peti put — čak i ako ni ovaj put ne otkrijem odgovor. Zahvaljujem životu i zato što sam se prije bojao, a sada se više ne bojim. I treći put zahvaljujem životu što me poveo na ovo putovanje.

Drago mi je vidjeti da je noćas i ona ljubomorna. Iako je neprikosnoveni violinistički talent i prava ratnica u umijeću da postigne ono što želi, nikada nije prestala biti dijete, i nikada i neće prestati, baš kao ni ja, ni svi oni koji zaista žele proživjeti najbolje od života. To samo dijete može.

Probudit ću njezinu ljubomoru jer će tako saznati što učiniti kada se bude morala nositi s ljubomorom drugih. Prihvatit ću njezinu bezuvjetnu ljubav jer će tako moći hodati po poznatom terenu, jednom kada ponovno bude mogla bezuvjetno voljeti.

— Zovu ga i »Sibirski Chicago«.

Sibirski Chicago. Takve usporedbe najčešće zvuče čudno. Prije nego li je izgrađena Transsibirska željeznica Novosibirsk je imao manje od osam tisuća stanovnika. Sada njegova populacija prelazi 1,4 milijuna, zahvaljujući mostu koji je omogućio željeznici da nastavi svoj put od čelika i pare prema Tihome oceanu.

Legenda kaže da u gradu žive najljepše žene Rusije. Sudeći po onome što sam vidio, ta je legenda duboko ukorijenjena u stvarnosti, iako mi nije palo na pamet uspoređivati ih sa ženama iz ostalih mjesta kroz koje smo prošli. Upravo se u društvu s Hilal i jednom od tih boginja iz Novosibirsk nalazim pred nečime što potpuno odskače od trenutne realnosti: golemim kipom Lenjina, čovjeka koji je komunističke ideje pretočio u stvarnost. Teško mogu zamisliti išta manje romantično od pogleda na tog čovjeka s kozjom bradicom uperenom u budućnost, koji ne može iskoračiti iz kipa da bi mijenjao svijet.

Usporedbu s Chicagom izrekla je upravo boginja, inženjerka po imenu Tatjana, žena od kojih tridesetak godina (nikad ne pogodim, ali stvaram svoj svijet na osnovu svojih pretpostavki), koja je nakon proslave i večere odlučila malo prošetat s nama. »Čvrsto tlo« sada na mene ostavlja dojam kao da sam na drugome planetu. Nije mi lako navići se na tlo koje se sve vrijeme ne miče.

Hajdemo u neki bar popiti nešto, a onda se dobro isplesati. Potrebna nam je sva moguća vježba.

— Ali umorni smo — reče Hilal.

U takvim trenucima naučio sam biti poput žena i odmah čitam što se skriva iza njezinih riječi: »Želiš ostati s njom.«

— Ako si umorna, možeš se vratiti u hotel. Ja ću ostati s Tatjanom.

Hilal mijenja temu:

— Željela bih ti nešto pokazati.

— Pa pokaži. Ne moramo biti sami. Ta poznajemo se tek desetak dana, zar ne?

Tom sam rečenicom uništio pozu: »Ja sam s njim.« Tatjana je odjednom sva živahna — ne zbog mene, nego zato što su žene prirodno jedna drugoj

katkada suparnice. Kaže da će mi vrlo rado pokazati noćni život »Sibirskog Chicaga«.

Lenjin nas gleda ravnodušno sa svojega pijedestala, kao da je sve to već vidio i ranije. Da se kojim slučajem, umjesto pokušaja da stvori komunistički raj, posvetio diktaturi ljubavi, sve bi ispalo puno bolje.

— Pa dobro onda, dodite sa mnom.

»Dodite sa mnom?« Prije nego li sam uspio reagirati, Hilal krene čvrstim koracima. Željela je preokrenuti igru i tako preusmjeriti udarac, a Tatjana je upala u zamku. Koračamo po širokoj aveniji koja vodi k mostu.

— Vi poznajete grad? — upita boginja pomalo iznenađeno.

— Ovisi što podrazumijevate pod »poznati«.

— Svi sve poznajemo. Kada sviram violinu, oko sebe osjećam postojanje...

Ona zastaje u potrazi za pravim riječima. Konačno uspijeva pronaći nešto što ja razumijem, ali što služi samo tome da još više udalji Tatjanu iz razgovora.

— ... golemog i moćnog »polja informacija«. To nije nešto čime ja mogu upravljati, nego ono upravlja mnome i usmjerava me prema pravome akordu u trenutcima sumnje. Nije potrebno da poznajem grad, dovoljno je da mu dopustim da me odvede kuda želi.

Hilal hoda sve brže. Na moje iznenađenje, Tatjana ju je vrlo dobro shvatila.

— Ja obožavam slikati — reče. — Iako sam po zanimanju inženjerka, ispred praznog platna otkrivam da je svaki dodir kista poput male vizualne meditacije. Putovanje koje mi donosi radost koju ne mogu pronaći u svojem poslu i za koju se nadam da je nikada neću morati napustiti.

Mora da je Lenjin već mnogo puta svjedočio sličnim događajima. U početku, dvije sile se sukobe, jer postoji treća koju žele zadržati ili osvojiti. Malo kasnije, te dvije sile već su ujedinjene, a treća je zaboravljena ili je prestala biti važna. Ja ih samo slijedim, dok njih dvije, kao da su prijateljice iz djetinjstva, živahno razgovaraju na ruskom, potpuno zaboravivši na mene. Iako je i dalje hladno — a mislim da je tamo hladno cijele godine, jer ipak

smo u Sibiru — šetnja mi godi i sve sam bolje raspoložen. Svaki me prijeđeni kilometar sve više približava mojem kraljevstvu. U jednom trenutku u Tunisu, mislio sam da se to nikada više neće dogoditi, ali moja je žena imala pravo: istina je da sam ranjiviji kada sam sam, ali sam tada i otvoreniji.

Umorio sam se slijedeći te dvije žene. Sutra ću Yaou ostaviti poruku da malo vježbamo aikido. Moj mozak radi više nego moje tijelo.

* * *

Zastajemo usred ničega, na nekome trgu na kojem nema ništa osim malene fontane u sredini. Voda je još uvijek zaleđena. Hilal ubrzano diše; ako nastavi s time, uskoro će se zbog viška kisika osjećati kao da lebdi. Umjetno izazvani trans, koji me više ne impresionira.

Hilal se pretvara u majstoricu ceremonije u nekom, meni nepoznatom, spektaklu. Moli nas da si damo ruke i da gledamo u fontanu.

— Svemogući Bože, — počinje Hilal, još uvijek ubrzano dišući — pošalji sada svoje glasnike Tvojim djeci koja ovdje stoje, srca otvorena da ih prime.

Ona nastavlja s jednim vrlo poznatim načinom prizivanja. Primjećujem da je i Tatjanina ruka počela drhtati, kao da i ona ulazi u trans. Hilal izgleda kao da je u kontaktu s Univerzumom, ili s onime što ona naziva »poljem informacija«. Nastavlja moliti, a Tatjanina ruka prestaje drhtati i steže moju svom snagom. Nakon deset minuta, ritual završava.

Nisam siguran trebam li joj reći što mislim. Ali ta je djevojka čista velikodušnost i ljubav, zaslužuje da čuje.

— Nisam razumio — kažem.

Ona se doima zbunjenom.

— To je obred približavanja duhovima — objašnjava.

— A gdje si ga naučila?

— U jednoj knjizi.

Da nastavim ili da ipak razgovaramo o tome nasamo? Ali budući da je

Tatjana nazočila ritualu, ipak odlučim nastaviti.

— S punim poštovanjem prema tvojoj potrazi i prema osobi koja je napisala tu knjigu, mislim da potpuno promašuje bit. Čemu služi taj ritual na način na koji je izveden? Vidim milijune i milijune ljudi uvjerenih da komuniciraju sa Svemirom i da time spašavaju ljudski rod. Kada im to ne uspije, jer uistinu na taj način i ne može uspjeti, oni pomalo gube nadu. Onda je ponovno pronalaze u nekoj drugoj knjizi ili na sljedećem seminaru, na kojem uvijek nauče nešto novo. Ali za nekoliko tjedana zaborave što su bili naučili i njihova nada opet nestaje.

Hilal je iznenađena. Željela mi je pokazati nešto osim svojeg talenta za violinu, ali dirnula je u opasno područje, jedino u kojem je moja tolerancija ravna nuli. Tatjana sigurno misli da sam jako nepristojan i zato ustaje u obranu svoje nove prijateljice:

— Ali, zar nas molitve ne približavaju Bogu?

— Odgovorit ću vam pitanjem. Zar će zbog svih tih molitava sunce ujutro izaći? Naravno da ne: sunce izlazi jer se povinuje univerzalnom zakonu. Bog je blizu nas, neovisno o molitvama koje molimo.

— Želite reći da su naše molitve besmislene? — inzistira Tatjana.

— Nipošto. Ako ne ustanete rano, nikada nećete vidjeti kako se sunce rađa. Ako se ne molite, iako je Bog uvijek blizu, nećete nikada moći osjetiti Njegovu prisutnost. Ali, ako vjerujete da ćete nekamo stići samo putem rituala poput ovog, onda je bolje da se preselite u pustinju Sonora u Sjedinjenim Državama ili da provedete ostatak života u nekom ašramu u Indiji. U stvarnome svijetu, Bog je više u violini te djevojke koja mu se upravo molila.

Tatjana odjednom gorko zajeca. Ni Hilal ni ja ne znamo što učiniti. Nadamo se da će uskoro prestati plakati i ispričati nam što osjeća.

— Hvala — reče. — Iako je po vašem mišljenju bilo beskorisno, ipak vam hvala. Prisiljena sam ponašati se kao da sam najsretnija osoba na svijetu, a nosim sa sobom stotine rana. Barem danas osjetila sam kako me netko drži za ruku i kaže: nisi sama, dođi s nama, pokaži mi što poznaješ. Osjetila sam se voljenom, korisnom, važnom.

Obraća se Hilal i nastavlja:

— Čak i kada si rekla da poznaješ ovaj grad bolje od mene, koja sam u njemu proživjela cijeli svoj život, nisam se osjetila nedostojnom i uvrijeđenom. Vjerovala sam da nisam više sama i da će mi netko pokazati nešto što ne poznajem. I zaista, nisam nikada prije vidjela ovu fontanu, a sada ću svaki put kad se osjetim slabom moći doći ovamo i moliti Boga da me zaštiti. Znam da te riječi nisu značile ništa posebno. Već sam puno puta u životu izmolila slične molitve koje nikada nisu uslišane i svaki je puta moja vjera sve više nestajala. Ali danas se nešto zbilo, zbog vas dvoje koji ste stranci, ali niste strani.

Tatjana još nije završila:

— Ti si puno mlađa od mene, nisi propatila ono što sam ja propatila, ne poznaješ život, ali imaš sreće. Zaljubljena si u jednog čovjeka, i time si učinila da se ja opet zaljubim u život, što će mi pomoći da se lakše opet zaljubim u nekoga.

Hilal spušta pogled. Nije željela da ja to čujem. Možda je imala u planu reći mi to, ali te riječi sada izgovara neka druga osoba, u Novosibirsku u Rusiji, koji je baš onakav kakvim ga mi zamišljamo, iako puno drugačiji od onog kakvim ga je Bog stvorio na ovome planetu. Njezine misli sada se bore između riječi koje izlaze iz Tatjanina srca i logike koja inzistira da prekine taj čudesni trenutak upozorenjem: »Svi vide. I svi u vlaku su shvatili.«

— Bez puno razmišljanja sama sam sebi oprostila i osjećam se lakše — nastavlja Tatjana. — Ne razumijem zašto ste ovamo došli i zašto ste me povelili sa sobom, ali potvrdili ste ono što sam i prije osjećala: ljudi se susretnu kada se trebaju susresti. Upravo sam se spasila od sebe same.

Zaista, izraz njezina lica promijenio se. Boginja se pretvorila u vilu. Širi ruke prema Hilal, koja joj prilazi. Grle se. Tatjana me pogleda i napravi glavom znak da im se pridružim, ali ja se ne mičem. Hilal je taj zagrljaj potrebniji nego meni. Željela mi je pokazati nešto magično, a pokazala je nešto obično, a zatim se obično pretvorilo u magično zbog prisutnosti te žene, koja je uspjela promijeniti energiju i učiniti je svetom.

Njih su dvije i dalje u zagrljaju. Gledam zaleđenu vodu u fontani i znam

da će jednoga dana opet poteći, zalediti se i ponovno poteći. Tako je i s našim srcima, koja se povinuju zakonima vremena, ali nikada se ne zaustave zauvijek.

Ona vadi posjetnicu iz torbice. Nakratko oklijeva, ali na kraju je pruža Hilal.

— Zbogom — reče Tatjana. — Ovdje je broj mojeg telefona, iako znam da vas više nikada neću vidjeti. Možda sve od ovoga što sam upravo rekla nije ništa više od jednog trenutka nepopravljive romantike i ubrzo će sve ponovno biti kao i prije. Ali za mene je taj trenutak bio jako važan.

— Zbogom — odgovori Hilal. — I ne brini. Ako sam znala put do fontane, znat ću se i vratiti do hotela.

Pružila mi ruku. Hodamo kroz hladnu noć i, po prvi puta otkad smo se upoznali, želim je kao ženu. Ostavljam je na vratima hotela i kažem da trebam još malo prošetati, sam, i razmisliti o životu.

Put mira

NE SMIJEM. Ne mogu. I moram si tisuću puta reći: ne želim. Yao skida odjeću i ostaje samo u gaćama. Iako ima više od sedamdeset godina, njegovo je tijelo sve od kože i mišića. I ja se skidam.

Trebam ovu vježbu. Ne toliko zbog toga što sam zatvoren proveo u vlaku toliko vremena, nego zato što je moja želja sada počela nekontrolirano rasti. Iako je najснаžnija samo kada nismo zajedno — kada je ona u svojoj sobi ili kada ja moram izvršiti neku profesionalnu obvezu — znam da malo nedostaje da joj podlegnem. Tako je bilo i u prošlosti, kada smo se susreli prvi put; kada bi se udaljila od mene, nisam mogao misliti ni o čemu drugome. Kada bi mi bila blizu, vidljiva, opipljiva, demoni bi nestali a da se nisam morao posebno kontrolirati.

Zato ona mora ostati ovdje. Sada. Prije nego što bude prekasno.

Yao oblači kimono, i ja činim isto. U tišini odlazimo u dojo, dvoranu za borbu, koju je on uspio pronaći nakon tri ili četiri telefonska razgovora. Nekoliko ljudi trenira; našli smo jedan slobodan ugao za nas.

»Put Mira prostran je i beskrajan, i u njemu se odražava veliki nacrt vidljivoga i nevidljivoga svijeta. Ratnik je Božansko prijestolje i uvijek služi višem cilju.« Rekao je to Morihei Ueshiba prije gotovo stotinu godina, dok je razvijao tehniku aikida.

Put prema njezinu tijelu vodi kroz vrata tik do nas. Pokucat ću na njih, a ona će ih otvoriti i neće me pitati što točno želim; pročitat će to u mojim očima. Možda će se plašiti ili će mi reći: »Uđi, čekala sam ovaj trenutak. Moje je tijelo prijestolje Božansko i služi tome da nam ovdje pokaže sve ono što već živimo u drugoj dimenziji.«

Yao i ja tradicionalno se klanjamo jedan drugome i naše se oči mijenjaju. Sada smo spremni za borbu.

U mojoj mašti, i ona spušta glavu kao da kaže »Da, spremna sam, zagrlj me, uhvati me za kosu.«

Yao i ja približavamo se jedan drugome, primamo se za ovratnike na kimonima, postavljamo se u borbeni položaj i borba počinje. Sekundu nakon toga, ja sam na podu. Ne smijem misliti na nju — zazivam duh Ueshibe i on mi dolazi u pomoć putem njegova učenja. Uspijevam se vratiti u dojo, mojemu protivniku, borbi, aikidu, Putu Mira.

»Tvoj um mora biti u skladu sa Svemirom. Tvoje tijelo mora pratiti Svemir. Ti i Svemir ste jedno.«

Ali snaga udarca dovela me još bliže k njoj. Činim istu stvar. Primam je za kosu i bacam je na krevet. Bacam se na nju, i to je sklad u Svemiru: kad muškarac i žena postaju jedinstvena energija.

Ustajem. Godinama se već nisam borio, moja je mašta daleko odavde, zaboravio sam kako zadržati ravnotežu. Yao čeka da se priberem; gledam njegov stav i prisjećam se položaja u kojem bih trebao držati stopala. Stajem pred njega u ispravnom položaju, ponovno naglo posežemo za ovratnicima na kimonima.

Ponovno preda mnom ne stoji Yao, nego Hilal. Čvrsto držim njezine ruke, prvo rukama, a zatim koljenima. Počinjem joj otkopčavati bluzu.

Opet letim prostorom, potpuno nesvjestan kako se to dogodilo. Ležim na podu, gledam u fluorescentna svjetla na stropu i nije mi jasno kako sam mogao tako nevjerojatno slabo postaviti svoju obranu. Yao mi pruža ruku da mi pomogne ustati, ali odbijam ga; to mogu i sam.

Opet se primamo za ovratnike na kimonima. Opet moja mašta putuje daleko: vraćam se u krevet, bluza joj je već raskopčana i saginjem se da poljubim njezine malene grudi s tvrdim bradavicama, dok se ona malo opire — mješavina užitka i uzbuđenja zbog sljedećeg pokreta.

— Saberite se — reče Yao.

— Pa sabran sam.

To je laž. I on to zna. Iako mi ne može čitati misli, zna da nisam prisutan. Tijelo mi gori zbog adrenalina koji mi teče krvlju, od padova i od svega što je palo zajedno s udarcima koje sam primio: bluza, traperice, tenisice odbačene daleko. Nije moguće predvidjeti sljedeći udarac, ali mogu djelovati instinktivno, pažljivo i...

Yao pušta moj ovratnik i prima me za prst, savijajući ga na klasičan način. Samo jedan prst, a cijelo je tijelo paralizirano. Jedan prst i ništa drugo ne funkcionira. Ulažem velik napor da ne kriknem, ali vidim sve zvijezde i dvorana odjednom kao da je nestala, toliki je intenzitet boli.

U prvi mah, bol me prisilila da se usredotočim na ono po što sam došao: Put Mira. Ali odmah zatim pretočila se u osjećaj da mi ona grize usne dok se ljubimo. Ruke joj više nisu prikliještene mojim koljenima i sada me čvrsto privlače, nokte je zarila u moja leđa, a u lijevome uhu čujem njezino stenjanje. Zubi popuštaju pritisak, ona pomiče glavu i ljubi me.

»Vježbaj svoje srce. To je disciplina nužna svakom ratniku. Ako uspiješ srcem ovladati, porazit ćeš protivnika.«

Upravo to i pokušavam. Uspijevam se pribrati od udarca i ponovno držim njegov kimono. On misli da se osjećam poniženo, vidi da nisam uvježban i siguran sam da će mi sada dopustiti da ga napadnem.

Pročitao sam mu misli, pročitao sam i njezine i dopuštam joj da me svlada — Hilal se valja po krevetu, penje se na moje tijelo, otvara kopču na mojem remenu i počinje mi otvarati raspacak na hlačama.

»Put Mira teče poput rijeke i, budući da se ničemu ne opire, pobijedio je već prije nego što je borba počela. Umjetnost mira nepobjediva je jer se nitko ne bori protiv nikoga, nego samo protiv sebe. Pobijedi samoga sebe i pobijedit ćeš svijet.«

Da, upravo to sada radim. Krv mi kola žilama brže nego ikada, znoj mi kaplje u oči i na djelić sekunde ništa ne vidim, ali moj protivnik ne koristi se svojom prednošću. U dva pokreta, on je na podu.

— Ne činite to — kažem. — Nisam malo dijete koje pod svaku cijenu mora pobijediti. Moja se borba u ovome času odvija na drugome planu. Nemojte mi dopustiti da pobijedim bez zasluge ili radosti da sam bolji.

On shvaća i ispričava se. Nismo ovdje da se borimo, nego da vježbamo Put. On me ponovno prima za kimono, ja se pripremam za udarac zdesna, ali u zadnji čas on mijenja smjer. Jedna Yaova ruka ščepa me za moju ruku i izvije je tako da moram kleknuti kako se ne bi slomila.

Usprkos boli, osjećam se puno bolje. Put Mira izgleda kao borba, ali on to nije. To je umjetnost popunjavanja onoga što nedostaje i pražnjenja onoga čega ima previše. U to usmjeravam svu svoju energiju i, malo po malo, moja mašta napušta krevet i djevojku s malim grudima i tvrdim bradavicama, koja otkopčava moje hlače i pritom mi miluje spolovilo. U ovoj se bitci borim sam sa sobom i jednostavno moram pobijediti, pod svaku cijenu, čak i ako to znači pasti i ustati bezbroj puta. Polako nestaju nikad dani poljupci, orgazmi koji su se trebali dogoditi, nepostojeća milovanja nakon divljeg i žestokog seksa, romantičnog i bez granica i predrasuda. Nalazim se na Putu Mira, sva je moja energija ulivena u njega, teče s rijekom koja se ničemu ne opire i zato uspijeva slijediti svoj tok do samog kraja i stići do mora kako je i planirala.

Ponovno ustajem. Ponovno padam. Borimo se gotovo pola sata, potpuno nesvjesni svih ostalih u dvorani, koji su također usredotočeni na ono što rade, u potrazi za pravim položajem koji će im pomoći da pronađu savršeni stav za svakodnevni život.

Na kraju, obojica smo iscrpljeni i znoj kaplje s nas. On mi čestita, ja čestitam njemu i odlazimo do tuševa. Iako sam cijelo vrijeme primao udarce, na mojem tijelu nema nikakvih vidljivih znakova: raniti protivnika znači raniti samoga sebe. Kontrolirati agresivnost tako da ne ozlijedimo drugoga znači biti na Putu Mira.

Puštam da mi se voda slijeva niz tijelo, ispirući sve što se skupilo i otopilo u mojoj mašti. Kada se želja vrati, a znam da će se vratiti, opet ću zamoliti Yaoa da pronađe mjesto na kojem možemo vježbati aikido — pa bilo to i u hodniku vlaka — i ponovno ću pronaći Put Mira.

Život je jedna duga vježba, priprema za ono što nas očekuje. Život i smrt gube smisao, postoje samo u izazovima koje prihvaćamo s veseljem i svladavamo s mirom.

* * *

— Jedan čovjek želi s vama razgovarati — kaže Yao dok se oblačimo.
— Rekao sam da ću mu ugovoriti sastanak s vama jer mu dugujem uslugu.
Učinite to za mene.

— Ali sutra rano putujemo — prisjećam se.

— Čekat će nas na sljedećoj postaji. Ja sam, naravno, samo vaš prevoditelj i, ako ne želite, reći ću mu da ste zauzeti.

Nije on tek moj prevoditelj i to dobro zna. On je čovjek koji vidi kada trebam pomoć, čak i kada ne zna zašto.

— Naravno, učinit ću to što me molite — složim se.

— Želio bih da znate da imam cijeli jedan životni vijek iskustva u borilačkim vještinama — započne on. — Kada je Ueshiba razvijao Put Mira, nije mislio isključivo na savladavanje fizičkog neprijatelja. Sve dok učenik na putu ima jasnu namjeru, moći će pobijediti i unutarnjeg neprijatelja.

— Već se dugo nisam borio.

— Ne vjerujem. Možda dugo niste trenirali, ali Put Mira je i dalje u vama. Kad ga jednom usvojimo, nikada ga ne zaboravljamo.

Znao sam što Yao želi reći. Mogao sam prekinuti razgovor, ali sam mu ipak dopustio da nastavi. On je iskusan čovjek, prekaljen u mnogim nevoljama, koji je puno toga proživio i uvijek uspio preživjeti, iako je mnogo puta morao mijenjati svjetove u ovoj inkarnaciji. Iluzorno je pokušati nešto sakriti od takvog čovjeka.

Molim ga da nastavi što je počeo.

— Niste se borili sa mnom. Borili ste se s njom.

— Istina je.

— Onda ćemo nastaviti trenirati, kad god nam to putovanje dopusti. Želio bih vam zahvaliti na onome što ste rekli u vlaku, kada ste usporedili život i smrt s prijelazom iz jednog vagona u drugi, i kada ste objasnili da to činimo mnogo puta u životu. Po prvi put otkako sam izgubio ženu, proveo sam mirnu noć. Susreo sam se s njom u snu i vidio sam da je sretna.

— Govorio sam to i sebi.

Zahvaljujem mu što mi je bio dostojan protivnik i nije mi dopustio da pobijedim u borbi u kojoj to nisam zaslužio.

Vatreni prsten

POTREBNO je razviti strategiju koja će koristiti sve što je oko nas. Najbolji način da se pripremimo za izazov jest da se naoružamo s beskonačno mnogo mogućih odgovora.«

Konačno sam se uspio spojiti na internet. Morao sam se prisjetiti svega što sam naučio o Putu Mira.

»Potraga za mirom jedan je način molitve, koji u konačnici stvara svjetlost i toplinu. Zaboravite malo na sebe i znajte da je u svjetlosti skrivena mudrost, a u toplini suosjećanje. Dok kročite ovim planetom, pokušajte uočiti istinski oblik neba i zemlje. To će biti moguće ako se ne budete dali paralizirati strahom i ako odlučite da vaše geste i stajališta zaista odgovaraju onome što mislite.«

Netko kuca na vrata. Tako sam usredotočen da jedva shvaćam što se događa. Moj je prvi impuls da jednostavno ne odgovorim, ali pomislim da bi moglo biti nešto hitno — pa tko bi imao hrabrosti probuditi drugu osobu u ovo doba?

Dok prilazim vratima da ih otvorim, shvaćam da postoji jedna osoba koja ima dovoljno hrabrosti za to.

Hilal stoji pred vratima u crvenoj majici i hlačama od pidžame. Bez riječi ulazi u moju sobu i ispruži se na krevet.

Legnem pored nje. Ona mi se približi i privijem je u zagrljaj.

— Gdje si bio? — pita.

»Gdje si bio?« više je od običnog pitanja. Onaj tko to pita, istovremeno kaže i: »Nedostajao si mi«, »Željela sam biti s tobom«, »Želim čuti tvoje

korake«.

Ne odgovaram, nego joj samo milujem kosu.

— Nazvala sam Tatjanu i provele smo večer zajedno — odgovara ona na pitanje koje nisam postavio, niti sam odgovorio na njezino. — Ona je jedna tužna žena, a tuga je zarazna. Ispričala mi je da ima sestru blizanku, ogrezlu u drogu, koja ne može naći nikakav posao, niti imati normalnu ljubavnu vezu. Ali Tatjanina tuga ne dolazi odatle, nego iz činjenice da je ona uspješna, lijepa, privlačna muškarcima, ima posao koji joj se sviđa i, iako je rastavljena, upoznala je drugog muškarca koji je ludo zaljubljen u nju. Problem je u tome što je, svaki put kad vidi svoju sestru, obuzme užasan osjećaj krivnje. Ponajprije zato što ne može ništa učiniti. A zatim jer njezine pobjede čine sestrine poraze još gorčima. Točnije rečeno, nikada neće biti sretna, bez obzira na okolnosti. Tatjana nije jedina osoba na svijetu koja tako misli.

Ja joj i dalje milujem kosu.

— Sjećaš se što sam ispričala u veleposlanstvu, zar ne? Svi su uvjereni da sam iznimno nadarena, da sam velika violinistica i da će moja karijera biti prepuna slave i priznanja. Moja profesorica ti je to rekla i još je dodala: »Ona je jako nesigurna, nestabilna.« To nije istina; ovladala sam tehnikom, znam gdje trebam uroniti da pronađem inspiraciju, ali nisam za to rođena i nitko me ne može uvjeriti u suprotno. Violina je moj način da pobjegnem od stvarnosti, moja vatrena kočija koja me može odvesti dovoljno daleko od mene, i njoj trebam zahvaliti što sam živa. Preživjela sam da bih pronašla osobu koja će me spasiti od sve mržnje koju osjećam. Čitajući tvoje knjige, otkrila sam da si ti ta osoba. Naravno.

— Naravno.

— Pokušala sam pomoći Tatjani i ispričala sam joj da od najranije mladosti uništavam svakog muškarca koji mi se približi, samo zato što je jedan od njih nesvjesno pokušao uništiti mene. Ali ona mi ne vjeruje; misli da sam još djevojčica. Pristala je naći se sa mnom kako bih joj omogućila pristup k tebi.

Ona se pomiče, prilazi još bliže. Osjećam toplinu njezina tijela.

— Pitala me može li s nama putovati do Bajkalskog jezera. Rekla mi je da, iako vlak svakoga dana prolazi kroz Novosibirsk, nikada nije imala pravi razlog ukrcati se na njega. Sada ima.

Kao što sam i mislio, sada kada smo zajedno u krevetu, osjećam jedino nježnost prema toj djevojci do mene. Gasim svjetlo i soba ostaje osvijetljena samo iskrama čelika koji se kali u vatri na obližnjem gradilištu.

— Rekla sam joj da ne može. I da, čak i da se ukrca, nikada neće moći stići do tvojeg vagona. Čuvari ne dopuštaju prijelaz iz jedne klase u drugu. Shvatila je da je ne želim u blizini.

— Ovi ljudi rade cijelu noć — kažem.

— Slušaš li me uopće?

— Slušam, ali te ne razumijem. Još jedna osoba traži me u istim okolnostima u kojima si me i ti tražila. Umjesto da joj pomogneš, ti je potpuno udaljavaš.

— Jer se bojim. Bojim se da će ti se previše približiti i da ćeš izgubiti zanimanje za mene. Budući da ne znam točno ni tko sam ni što ovdje radim, sve može nestati u tren oka.

Pomičem lijevu ruku, pronalazim cigarete i palim jednu za sebe i jednu za nju. Pepeljaru stavljam na prsa. — Želiš li me? — upita.

Želim joj reći: »Da, želim te kada si daleko, kada si samo maštarija u mojoj glavi. Danas sam se gotovo sat vremena borio misleći na tebe, na tvoje tijelo, na tvoje noge, tvoje grudi, i borba je uspjela potrošiti samo majušni dio te energije. Ja jako volim i želim svoju ženu ali ipak želim i tebe. Nisam jedini koji te želi i nisam jedini oženjeni muškarac koji želi drugu ženu. Svi mi činimo preljub barem u mislima, tražimo oprost i opet ga činimo. I nije strah od grijeha taj koji me sprječava da te dodirujem, iako te držim u naručju. Ne osjećam taj vid krivnje. Ali postoji nešto puno važnije od toga hoću li sada voditi ljubav s tobom ili ne. Zbog toga sam miran pored tebe, dok gledam sobu hotela osvijetljenu iskrama s obližnjeg gradilišta.«

— Naravno da te želim. Jako. Ja sam muškarac, a ti si jako privlačna žena. Osim toga, osjećam silnu nježnost prema tebi, koja je svakim danom

sve veća. Divno mi je kako se s lakoćom pretvaraš iz žene u djevojčicu i iz djevojčice u ženu. Poput gudala koje dodiruje žice violine i svira neku božansku melodiju.

Žar na dvije cigarete pojačava se. Dva dima.

— Zašto me onda ne dodiruješ?

Gasim svoju cigaretu i ona čini isto. Nastavljam joj milovati kosu i požurujem putovanje u prošlost.

— Moram učiniti nešto jako važno za nas oboje Sjećaš se Alepha? Moram proći kroz ona vrata koja su nas uplašila.

— A što ja trebam učiniti?

— Ništa. Samo budi sa mnom.

Počinjem zamišljati prsten zlatne svjetlosti koji se penje i spušta oko mog tijela. Počinje kod nogu i uspinje se do glave, pa se vraća nazad. U početku mi je teško usredotočiti se na taj pokret, ali malo — pomalo, prsten se kreće sve brže i brže.

— Smijem li govoriti?

Da, smije. Vatreni prsten nije iz ovoga svijeta.

— Nema ništa gore nego kad te netko odbije. Tvoja svjetlost susretne svjetlost druge duše, pomisliš da će se prozori otvoriti, sunce će ući i rane prošlosti konačno će zacijeliti. A onda, odjednom, ne događa se ništa od onoga što si zamišljao. Možda plaćam zbog svih muškaraca koje sam povrijedila.

Zlatna svjetlost, koja je maločas bila tek plod moje mašte, dobro poznat način ulaska u putovanje kroz vrijeme, sada se pokreće neovisno o meni.

— Ne, ni za što ne plaćaš. Ni ja ne plaćam ni za što. Sjeti se što sam govorio u vlaku: sada živimo sve što je bilo u prošlosti i što će biti u budućnosti. Točno u ovome trenutku, u hotelu u Novosibirsku, svijet se stvara i razara. Iskupljujemo sve svoje grijehe, ako to želimo.

Ne samo u Novosibirsku, nego na svim mjestima u Svemiru, vrijeme kuca poput divovskog Božjeg srca, šireći se i skupljajući. Ona mi se još više približava i osjećam kako njezino maleno srce također kuca pored mene, sve

jače i jače.

Baš kao što se sve brže pomiče i zlatni prsten oko mojega tijela.

Prvi put kad sam izvodio tu vježbu — odmah nakon što sam pročitao knjigu koja govori o tome »kako otkriti tajne prošlih života« — odmah sam se našao u Francuskoj, sredinom 19. stoljeća, i vidio sam se kako pišem knjigu o istim temama kojima se bavim i danas. Otkrio sam svoje ime, svoju adresu, vrstu pera kojim sam se koristio za pisanje i rečenicu koju sam upravo tada napisao. Tako sam se jako uplašio da sam se istog časa vratio u sadašnjost, na plažu Copacabanu, u sobu u kojoj je moja žena mirno spavala pored mene. Sljedećeg sam dana istražio sve što sam mogao o osobi koja sam bio i, tjedan dana kasnije, odlučio sam ponoviti eksperiment i susresti se sa samim sobom. Nije mi uspjelo. I koliko god sam poslije pokušavao, i dalje nije uspijevalo.

Pričao sam o tome s J.-om. Rekao mi je da sam prvi put imao »početničku sreću«, koju nam je Bog darovao kako bi nas uvjerio da je sve moguće; ali ta se situacija brzo preobrati i putovanje postane teško kao i svako drugo. Predložio mi je da se više ne bavim time, osim ako se ne dogodi da moram riješiti nešto jako važno iz nekog od mojih prošlih života; u protivnom, to je samo običan gubitak vremena.

Nekoliko godina kasnije, upoznao sam jednu ženu iz Sao Paula. Liječnica homeopatije, vrlo uspješna u životu i s dubokim suosjećanjem za svoje pacijente. Svaki puta kad bismo se susreli, imao sam dojam kao da je već otprije poznajem. Razgovarali smo o tome i rekla mi je da i ona osjeća isto. Jednoga dana bili smo na balkonu hotela u kojem sam bio odsjeo i promatrali smo grad, a ja sam joj predložio da zajedno pokušamo izvesti eksperiment s prstenom. Zajedno smo odbačeni do istih onih vrata koja sam vidio kada smo Hilal i ja otkrili Aleph. Toga se dana liječnica oprostila od mene s osmijehom na licu, ali više nikad nisam uspio s njom stupiti u kontakt. Nije mi više odgovarala na telefonske pozive, nije me htjela primiti kada sam otišao u kliniku u kojoj je radila i shvatio sam da nema smisla dalje inzistirati.

Međutim, vrata su se otvorila; mala pukotina u brani pretvorila se u rupu

kroz koju je voda nadirala sve jače. Tijekom godina, susreo sam se s još tri žene koje su u meni pobudile taj osjećaj da se otprije poznajemo — samo što s njima nisam ponovio pogrešku koju sam počinio s liječnicom i sam sam izveo eksperiment. Nijedna od njih nikada nije saznala da sam odgovoran za nešto strašno što im se dogodilo u prošlim životima.

Spoznaja moje pogreške ipak me nikada nije paralizirala. Bio sam iskreno naumio ispraviti je. Osam je žena bilo žrtvom tragedije i bio sam siguran da će mi jedna od njih jednom ispričati kako je točno završila ta priča. Jer ja sam saznao gotovo sve; sve osim prokletstva koje je bačeno na mene.

I tako sam se ukrcao na Transsibirsku željeznicu i, više od dekade kasnije, ponovno sam uronio u Aleph. Sada pored mene leži peta od tih žena i priča mi o stvarima za koje počinjem gubiti interes jer se vatreni prsten sve brže i brže okreće oko mene. Ne, ne želim je povesti sa sobom onamo gdje smo se ranije susreli.

— Samo žene vjeruju u ljubav. Muškarci ne — kaže ona.

— I muškarci vjeruju u ljubav — odgovaram.

I dalje joj milujem kosu. Otkucaji njezina srca se smiruju. Zamišljam da su joj oči zatvorene i da se osjeća voljenom i zaštićenom, i da ju je osjećaj odbačenosti napustio isto tako brzo kao što se i pojavio.

Njezini udisaji postaju sve sporiji. Ponovno se pomiče, ali ovaj put samo kako bi se ugodnije smjestila. I ja se pokrećem, mičem pepeljaru sa svojih prsa, stavljam je na noćni ormarić i obgrlim djevojku rukama.

Zlatni prsten sada se okreće nevjerojatnom brzinom, putujući od mojih nogu ka glavi i od glave k nogama. I odjednom osjećam da zrak oko mene titra, kao da je nešto u blizini eksplodiralo.

Naočale su mi zamagljene. Nokti su mi prljavi. Svijeća jedva malo osvjetljava prostor, ali mogu vidjeti rukave odore koju nosim: debele i grubo tkane.

Preda mnom stoji pismo. Uvijek isto pismo.

Cordoba, 11. srpnja 1492.

Dragi moj,

Malo nam je još oružja preostalo, a jedno od njih je i Inkvizicija, koja je u zadnje vrijeme na meti žestokih napada. Zle namjere jednih i predrasude drugih, proglasile su inkvizitora maltene čudovištem. U ovome teškom i osjetljivom trenutku, kada ta tobožnja Reforma potiče pobunu u domovini i nereda na ulicama, klevećući ovaj Kristov sud i optužujući ga za mučenja i grozote, mi smo vlast! A vlast je obvezna izreći najstrožu kaznu onima koji opasno prijete općem dobru i amputirati s bolesnoga tijela ud koji ga truje, te tako spriječiti druge da slijede njegov primjer. Upravo je zato pravedno da se smrtna kazna primijeni na one koji — uporno propovijedajući herezu — osuđuju mnoge duše na Pakleni oganj.

Te žene misle da imaju potpunu slobodu da objavljuju otrov svojih pogrešaka i da siju svijetom pohotu i obožavanje vruga. Vještice, to su one! Duhovne kazne nisu uvijek dovoljne. Većina ljudi nije ih u stanju shvatiti. Crkva mora imati — i ima — pravo prijaviti zlo i od vlasti zahtijevati radikalne poteze.

Te žene ovdje su da bi udaljile muža od žene, brata od sestre, oca od djece. Nema sumnje da je Crkva poput milosrdne majke uvijek spremna oprostiti svojoj djeci koja griješe. Naš je jedini cilj postići da se one pokaju kako bismo Svevišnjemu mogli predati njihove duše već očišćene od grijeha. Poput božanskog umijeća — koje se vodi za nadahnutim Kristovim riječima — razdijeli svoju kaznu po stupnjevima, sve dok one ne priznaju svoje obrede, svoje spletke i čini koje su posijale gradom, osudivši ga na kaos i anarhiju.

Ove godine već smo uspjeli potisnuti Muslimane na drugu stranu Afrike, vodeni pobjedničkom Kristovom rukom. Gotovo su uspjeli pokoriti Europu, ali Vjera nam je pomogla da pobijedimo u svim

bitkama. I Židovi su također pobjegli, a oni koji su ostali preobratit će se milom ili silom.

Još gore od Židova i Arapa izdaja je onih koji tvrde da vjeruju u Krista, a pritom nam zabijaju nož u leđa. Ali i oni će biti kažnjeni kada to najmanje budu očekivali — to je samo pitanje vremena.

U ovome trenutku trebamo usmjeriti svoje snage na one koji se podmuklo uvlače u naše stado, poput pravih vukova obučenih u janječú kožu. Vi imate priliku pokazati svima da zlo nikada neće proći neprimijećeno jer, kada bi te žene uspjele, vijest bi se proširila, loš primjer bi se ukorijenio, a vjetar grijeha pretvorio bi se u uragan — to bi nas oslabilo, Arapi bi se vratili, Židovi bi se ponovno okupili i tisuću i pet stotina godina borbe za Mir u Kristu bilo bi izgubljeno.

Priča se da je sud Svetog oficija uveo mučenja. Kako je to daleko od istine! Upravo suprotno: kada je Rimsko pravo dozvolilo mučenja, Crkva ga je u početku odbacila. Sada smo ga, pritisnuti okolnostima, jednostavno prisiljeni prihvatiti, ali njegova je uporaba OGRANIČENA! Papa je dopustio — ali ne i zapovjedio — da se mučenje primjenjuje u izuzetno rijetkim slučajevima. A i ta se dozvola odnosi isključivo na heretike. Svi kodeksi ovog Inkvizijskog suda, tako nepravedno ozloglašenog, mudri su, pošteni i razboriti. Nakon svake prijave, bez iznimke dopuštamo grešnicima milost svete ispovijedi prije nego što izađu pred Nebeski sud, gdje sve tajne bivaju otkrivene. Naš je osnovni cilj spasiti te jadne duše, a inkvizitor ima pravo ispitivati i propisati metode koje smatra nužnima kako bi okrivljeni PRIZNAO Tu ponekad dolazi do primjene mučenja, ali isključivo u ranije opisanome obliku.

Usprkos tomu, protivnici božje slave optužuju nas da smo krvnici bez srca, a ne vide da Inkvizicija primjenjuje mučenja s mjerom i popustljivošću nepoznatima ijednome civilnome sudu našega

vremena! Mučenje se može primijeniti samo JEDNOM u svakome procesu i zato se nadam da nećete propustiti tu jedinu priliku koju imate. Ako ne postupite ispravno, diskreditirat ćete ovaj sud i morat ćemo osloboditi te žene koje su došle na ovaj svijet samo da bi po njemu sijale sjeme grijeha. Svi smo mi slabi, samo je Gospod jak. Zato nas On osnažuje kada nam omogući čast da se borimo za slavu Njegova imena.

Vi nemate pravo na pogrešku. Ako su te žene krive moraju to priznati i ispovijediti svoje grijeha prije nego što ih predamo Božjoj milosti.

I, iako vam je to prvi put i vaše je srce puno onoga što smatrate suosjećanjem, ali zapravo nije ništa drugo doli slabost, sjetite se da Isus nije oklijevao izbičevati trgovce u Hramu. Poglavar će se pobrinuti za to da vam ukaže na ispravne postupke, tako da ćete, ubuduće kada dođe vaš čas za djelovanje, moći upotrijebiti bič, kotač, ili bilo što drugo što vam bude na raspolaganju a da to ne oslabi vaš duh. Sjetite se da ne postoji ništa pobožnije od smrti na lomači To je najnepatvoreniji način pročišćenja. Plamen pali meso, ah čisti dušu, koja se tada može uzdići k Božjoj slavi!

Vaš je rad od temeljne važnosti za održanje reda, kako bi naša zemlja mogla nadići unutarnje poteškoće i kako bi Crkva ponovno preuzela moć ugroženu zlobnim klevetama, a riječ Jaganjčeva ponovno odjekivala u ljudskim srcima. Ponekad je potrebno koristiti se strahom da bi duša mogla pronaći pravi put. Ponekad je potrebno poći u rat da bismo na kraju mogli živjeti u miru. Nije nam važno kako nas sada osuđuju jer će nas budućnost opravdati i priznati naš rad.

Štoviše, čak i ako ljudi u budućnosti ne budu imali razumijevanja za ono što mi radimo i ako zaborave da smo bili prisiljeni ostati čvrsti kako bi svi mogli živjeti u blagosti koju je propovijedao Sin Božji, mi

znamo da nas naša nagrada čeka u Nebesima.

Sjeme zla treba iščupati iz zemlje prije nego li proklije i ukorijeni se. Pomozite svojem Poglavaru da ispuni svetu zadaću — bez mržnje prema sirotim bićima, pokazujući milosrđe prema Zlu.

Sjetite se da na Nebu postoji još jedan sud, i da ćete njemu polagati račune o tome kako ste provodili Božju volju na zemlji.

F. T. T. O. P.

Vjeruj i kada nitko drugi u tebe ne vjeruje

PROVELI SMO CIJELU noć nepomični. Budim se s njom u zagrljaju, u istom položaju u kojem smo bili prije zlatnoga prstena. Boli me vrat jer je ukočen od dugog sna.

— Ustanimo. Moramo nešto učiniti.

Ona se okreće na drugu stranu, promrmljavši nešto poput: »Sunce izlazi jako rano u Sibiru u ovo doba godine.«

— Hajde, ustanimo. Moramo izaći sad odmah. Odi u svoju sobu, obuci se i nađimo se dolje.

* * *

Hotelski portir dao mi je plan grada i pokazao mi kuda trebam ići. Mjesto je udaljeno tek pet minuta hoda. Ona prigovara što hotelski bar još nije otvoren.

Prošli smo dvije ulice i uskoro stižemo na mjesto na koje sam trebao stići.

— Ali to je... crkva!

Da, to je crkva.

— Mrzim rano ustajanje. A još više mrzim... ovo — prstom pokazuje na kupolu u obliku glavice luka obojane u plavo, sa zlatnim križem na vrhu.

Vrata su otvorena i nekoliko starijih gospođa ulazi u crkvu.

Ogledam se oko sebe i vidim da je ulica potpuno pusta, još nema nijednog automobila na vidiku.

— Jako mi je važno da učiniš nešto za mene.

Ona se konačno prvi put tog jutra nasmiješi. Ja je molim za uslugu! Potrebna mi je u životu!

— Nešto što samo ja mogu učiniti?

— Da, samo ti. Ali nemoj me pitati zašto to tražim od tebe.

* * *

Uzimam je za ruku i uvodim unutra. To nije prvi put da se nalazim u pravoslavnoj crkvi. Nikada nisam naučio što bih točno trebao napraviti, osim što znam da trebam zapaliti tanke voštane svijeće i moliti svece i anđele da me štite. Usprkos tomu, uvijek me očara ljepota tih hramova, koji slijede idealan arhitektonski projekt: svod u obliku neba, središnja lađa bez ijedne klupe, pobočni lukovi, ikone koje su umjetnici oslikali zlatom u molitvi i postu, pred kojima se neke od gospođa koje su upravo ušle klanjaju i ljube zaštitno staklo.

Kako to uvijek biva, stvari počinju savršeno sjedati na svoje mjesto kada smo potpuno usredotočeni na ono što želimo. Usprkos svemu što sam proživio te noći i, iako nisam uspio otići dalje od čitanja pisma, još je dug put do Vladivostoka i moje srce je mirno.

Hilal također izgleda očarana ljepotom tog mjesta. Mora da je zaboravila da se nalazimo u crkvi. Odlazim do jedne gospođe koja sjedi u kutu, kupujem četiri svijeće i tri od njih palim pred slikom koja predstavlja svetog Jurja, dok molim za sebe, za svoju obitelj, svoje čitatelje i svoj rad.

Četvrtu zapaljenu svijeću pružam Hilal.

— Molim te, učini sve što te zamolim. Primi ovu svijeću.

Ona se instinktivno osvrće oko sebe, da vidi obraća li netko pozornost na to što radimo. Valjda misli da time možda povrjeđujemo svetost mjesta na kojem se nalazimo. Ali već u sljedećem trenutku to joj više nije važno. Mrzi crkve i ne mora se u njima ponašati poput drugih.

Plamen svijeće odražava se u njezinim očima. Saginjem glavu. Ne osjećam ni najmanju krivnju, samo prihvaćanje neke daleke boli koja se pokazuje u drugoj dimenziji, boli koju moram primiti u sebe. — Izdao sam te. I molim te da mi oprostiš.

— Tatjana!

Prstima joj zatvaram usne. Usprkos snazi njezine volje, njezine borbe, njezinog talenta, ne smijem zaboraviti da ona ima samo dvadeset jednu godinu. Trebao sam drugačije sročiti rečenicu.

— Ne, ne radi se o Tatjani. Molim te, samo mi oprosti.

— Ne mogu ti oprostiti kad ne znam o čemu se radi.

— Sjeti se Alepha. Sjeti se osjećaja koji te obuzeo u tom trenutku. Pokušaj u ovo sveto mjesto donijeti nešto što ne poznaješ, ali što se nalazi u tvom srcu. Ako je potrebno, zamisli kako sviraš neku simfoniju koju jako voliš i pusti da te ona odvede do mjesta do kojeg trebaš stići. Samo je to sada važno. Riječi, objašnjenja i pitanja sada nam ne bi bili ni od kakve pomoći, samo bi dodatno zakomplicirali nešto što je i ovako već dosta složeno. Jednostavno mi oprosti. Taj bi oprost trebao doći iz dubine tvoje duše, iste one duše koja prelazi iz jednog tijela u drugo i ući putujući kroz vrijeme koje ne postoji i kroz prostor koji je beskonačan.

»Nikada ne možemo povrijediti dušu, jer nikada ne možemo povrijediti Boga. Ali ostajemo zarobljeni u sjećanju i zbog toga nam životi budu tužni, iako nam ništa ne nedostaje za sreću. Kada bismo barem mogli biti u potpunosti ovdje, kao da smo se ovog trenutka probudili na planetu Zemlji i našli se u hramu obloženu zlatom. Ali to ne možemo.«

— Ne znam zašto bih trebala oprostiti čovjeku kojeg volim. Možda za to postoji samo jedan jedini razlog: jer nikada nisam čula tu rečenicu iz njegovih usta.

Prostorom se počinje širiti miris tamjana. Svećenici ulaze na jutarnju molitvu.

— Zaboravi tko si ti u ovome trenutku i otiđi na mjesto gdje je ona koja si oduvijek bila. Tamo, na tom mjestu, pronaći ćeš prave riječi oprosta za

mene.

Hilal traži nadahnuće u zlatnim zidovima, u stupovima, u ljudima koji ulaze u crkvu u to rano jutro, u plamenu upaljenih svijeća. Zatvara oči i možda, slijedeći moj savjet, zamišlja note neke glazbe.

— Nećeš vjerovati. Kao da vidim neku djevojku... koja više nije ovdje, a želi se vratiti...

Zamolim je da posluša što djevojka govori.

— Djevojka prašta. Ne zato što je postala svetica, nego zato što više ne može nositi u sebi svu tu mržnju. Mržnja umara. Ne znam mijenja li to išta na Nebesima ili na Zemlji, spašava li to ili osuđuje moju dušu, ali ja sam iscrpljena i tek sada to shvaćam. Opraštam čovjeku koji me želio uništiti kad sam imala deset godina. On je znao što radi, ja nisam znala. Ali mislila sam da sam ja kriva, mrzila sam samu sebe i sve koji bi mi se približili i sada se moja duša oslobađa.

Ne, nisam to očekivao.

— Oprosti svima i svemu, ali oprosti i meni — molim je. — Uključi me u svoj oprost.

— Opraštam svima i svemu, uključujući i tebe, čiji zločin ne poznajem. Opraštam ti jer te volim i jer ti ne voliš mene, opraštam ti jer mi pomažeš da budem blizu svojih demona, iako nisam na njih mislila već godinama. Opraštam ti jer me odbacuješ i time umanjuješ moju snagu, opraštam ti jer ne vidiš tko sam i što ovdje radim. Opraštam tebi i demonu koji mi je dodirivao tijelo dok još uopće nisam znala što je život. Dodirivao mi je tijelo, ali mi je izobličio dušu.

Ona sklapa ruke u molitvu. Volio bih da je oprostila samo meni, ali Hilal iskupljuje cijeli svoj svijet. A možda je i bolje tako.

Njezino tijelo počinje drhtati. Oči joj se pune suzama.

— Zar to baš mora biti ovdje? Mora li biti u crkvi? Hajdemo van, pod otvoreno nebo. Molim te!

— Mora biti u crkvi. Jednoga dana napraviti ćemo to pod otvorenim nebom, ali danas mora biti u crkvi. Molim te, oprosti mi.

Ona zatvara oči i podiže ruke prema stropu. Neka žena ulazi u crkvu i, vidjevši njezinu gestu, odmahuje glavom u znak neodobravanja: nalazimo se na svetome mjestu, običaji su ovdje drugačiji, trebali bismo poštovati tradiciju. Pravim se da ne primjećujem njezin pogled i osjećam olakšanje jer Hilal sada razgovara s Duhom svetim, koji diktira molitve i istinske zakone i ništa na ovome svijetu ne može ga omesti.

Oslobađam se mržnje putem oprosta i ljubavi. Shvaćam da je patnja, kada se ne može izbjeći, ovdje kako bi mi pomogla na mojem putu prema blaženstvu. Shvaćam da se sve isprepliće, da se svi putovi susreću, sve rijeke teku prema istome moru. Zato sam u ovome trenutku ja instrument oprosta. Oprosta za počinjene zločine, od kojih jedan poznajem, a drugi ne poznajem.

Da, jedan duh govori kroz nju. Upoznao sam tog duha i tu molitvu, koju sam prije mnogo godina naučio u Brazilu. Bila je to molitva jednog mladića, a ne djevojke. Ali ona ponavlja riječi koje lutaju Svemirom, čekajući da ih iskoristi tko god ih zatreba.

Hilal govori tiho, ali akustika crkve tako je savršena da sve što govori odzvanja u svim uglovima.

— Za sve suze koje samo prolila, opraštam.

Za boli i razočaranja, opraštam.

Za izdaje i laži, opraštam.

Za klevete i spletke, opraštam.

Za mržnju i progone, opraštam.

Za udarce koji me raniše, opraštam.

Za razrušene snove, opraštam.

Za uništene nade, opraštam.

Za nedostatak ljubavi i zavist, opraštam.

Za ravnodušnost i zle namjere, opraštam.

Za nepravdu u ime pravde, opraštam.

Za srdžbu i zlostavljanje, opraštam.

Za nemar i zaborav, opraštam.

Cijelome svijetu, za sva zla, opraštam.

Ona spušta ruke, otvara oči i prekriva lice rukama. Prilazim joj da je zagrlim, ali ona me zaustavlja pokretom ruke.

— Nisam još završila.

Ponovno zatvara oči i pogleda prema gore.

— Opraštam i samoj sebi. Da nevolje iz prošlosti više ne budu teret na mojem srcu. Na mjesto boli i povrijeđenosti stavljam razumijevanje i spoznaju. Na mjesto nemira stavljam glazbu koju stvara moja violina. Na mjesto žalosti stavljam zaborav. Na mjesto osvete stavljam pobjedu.

— Moći ću slobodno voljeti i ljubavlju nadići svu mržnju,

Darovati i kada ništa ne posjedujem,

Raditi s veseljem i usred brojnih zapreka,

Pružiti ruku čak i u potpunoj samoći i napuštenosti,

Osušiti suze još u jecajima,

Vjerovati i kada nitko drugi u mene ne vjeruje.

Ona otvara oči, polaže dlanove na moju glavu i govori sa sigurnošću koja dolazi iz Visina:

— Tako neka bude. Tako će i biti.

* * *

U daljini pjeva pijetao. To je znak. Uzimam je za ruku i izlazimo, gledajući grad koji se polako budi. Malo je iznenađena onime što je rekla, a ja osjećam da je njezin oprost bio najvažnija stvar do sada na mojem putu. Ali to nije posljednji korak, još moram saznati što se dogodilo nakon što sam pročitao ono pismo.

Stigli smo na vrijeme da doručujemo zajedno s ostalima iz naše grupe, da spremimo torbe i uputimo se na željezničku postaju.

— Hilal će spavati u praznoj kabini u našem vagonu — kažem. Nitko ništa ne komentira. Mogu pretpostaviti što misle, ali ne da mi se objašnjavati da to nema nikakve veze s time.

— *Korkmaz Igit* — kaže Hilal.

Po iznenađenom izrazu na licima sviju — uključujući i mojeg prevoditelja — to sigurno nije ruski.

— *Korkmaz Igit* — ponavlja. — Na turskome to znači »on odlazi i ne plaši se«.

Listići čaja

SVI SU SE OČITO već privikli na putovanje. Stol je središte našeg malenog svemira, oko kojeg se svakog jutra okupljamo za doručak, ručak, večeru, razgovore o životu i o onome što nas još očekuje na ovome putovanju. Hilal je sada s nama u vagonu, sudjeluje u obrocima, koristi moju kupaonicu za svoja dnevna tuširanja, provodi dane kompulzivno svirajući violinu i sve manje sudjeluje u raspravama.

Danas razgovaramo o šamanima s Bajkalskog jezera, naše sljedeće postaje. Yao kaže da bi mu bilo jako drago kada bih upoznao jednoga od njih.

— Vidjet ćemo kad stignem.

U prijevodu: »Nisam osobito zainteresiran.«

Ali ne vjerujem da će ga to pokolebati. U borilačkim vještinama, jedan od najpoznatijih principa jest nepružanje otpora. Dobri borci uvijek koriste energiju udarača protiv onoga koji ga je uputio. Tako da, što više svoje energije koristim na riječi, sve sam manje uvjeren u to što govorim i uskoro će me biti lako savladati.

— Sjetila sam se razgovora koji smo vodili prije dolaska u Novosibirsk — kaže urednica. Rekli ste da je Aleph neka točka izvan nas, ali da dvoje zaljubljenih mogu tu točku prenijeti na bilo koje mjesto. Šamani misle da su im dane posebne moći i da samo oni mogu ostvariti takvu vrstu vizija.

Ako govorimo o Tradiciji magije, odgovor je: »Ta se točka nalazi izvan nas.« Ali ako govorimo o ljudskoj tradiciji, zaljubljeni u nekim trenutcima, ali samo u vrlo posebnim prilikama, mogu doživjeti Potpunost. U pravom životu, doživljavamo se kao odijeljena bića, ali cijeli je Svemir smo jedno,

samo jedna jedinstvena duša.

Usprkos tomu, da bismo na taj način prizvali Aleph, potrebno je da doživimo nešto vrlo intenzivno: snažan orgazam, velik gubitak, vrhunac teškog sukoba, trenutak ushićenja pred nečime nevjerojatne ljepote.

— Sukoba nam barem ne nedostaje — kaže Hilal. — Živimo uronjeni u sukobe, čak i u ovome vagonu.

Djevojka koja je do sada šutjela, kao da se vratila na početak putovanja i opet provocira situaciju koja je već davno riješena. Zauzela je teritorij i želi dokazati svoju tek stečenu moć. Urednica zna da su te riječi upućene njoj.

— Sukobi su za duše koje nisu pretjerano razborite — odgovara pokušavajući generalizirati, ali pogađa direktno u metu. — Svijet je podijeljen na one koji me razumiju i na one koji me ne razumiju. U ovom drugom slučaju, ja jednostavno puštam te osobe da se muče pokušavajući zadobiti moje simpatije.

— Zanimljivo, jako smo slične — uzvraća Hilal. — Uvijek sam bila takva i uvijek sam uspjela postići ono što sam naumila. Očiti primjer toga je što sada imam ležaj u ovome vagonu.

Yao ustaje. Očigledno nema strpljenja za takve razgovore.

Izdavač značajno pogleda prema meni. Što očekuje od mene? Da se uključim u raspravu?

— Vi nemate pojma o čemu govorite — kaže urednica, ovaj put obraćajući se izravno Hilal. — I ja sam uvijek mislila da sam spremna na sve, sve dok nisam rodila sina. Cijeli svijet u mojoj glavi srušio se, osjetila sam se slabom, beznačajnom, nesposobnom da ga zaštitim. Zna li tko samoga sebe smatra sposobnim za sve? Dijete. Ono ima povjerenja, ne boji se ničega, vjeruje u svoju vlastitu moć i uspije dobiti sve što naumi.

»Ali dijete raste. I počinje shvaćati da nije baš tako moćno i da su mu za preživljavanje potrebni drugi. Tada počinje voljeti i nadati se da će zbog toga biti nagrađeno. Kako život odmiče, ono sve više želi da njegova ljubav bude uzvraćena. Spremno je žrtvovati sve, čak i svoju moć, samo da zauzvrat dobije onoliko ljubavi koliko je i daje. Sve dok ne dođemo do onoga što smo

danas: odrasli koji čine bilo što samo kako bi bili prihvaćeni i voljeni.«

Yao se vratio, ali je ostao stajati, održavajući ravnotežu s poslužavnikom na kojem se nalazi čajnik i pet šalica.

— Zato sam postavila pitanje o Alephu i ljubavi — nastavlja urednica. — Nisam govorila ni o kakvom muškarcu. U nekim sam trenutcima, gledajući svojeg sina kako spava, mogla vidjeti sve što se zbiva na svijetu: mjesto s kojega je došao, mjesta koja će tek upoznati, kušnje koje će trebati proći da bi stigao tamo gdje sam sanjala da će stići. On je rastao, ja sam ga voljela jednako kao i prije, ali Aleph je nestao.

Da, ona je shvatila Aleph. Nakon njezinih riječi nastupila je tišina puna poštovanja. Hilal je ostala potpuno razoružana.

— Izgubljena sam — priznaje Hilal. — Čini mi se da su nestali svi razlozi zbog kojih sam dovdje došla. Mogu sići na sljedećoj postaji, vratiti se u Jekaterinburg, posveti i i ostatak svojeg života violini i nikada ne shvatiti sve ovo. A na dan svoje smrti, pitat ću se: što sam ja radila ovdje?

Primam je za ruku.

— Pođi sa mnom.

Želio sam je ponovno odvesti u Aleph kako bi otkrila zašto je odlučila proputovati Aziju vlakom. Pripremio sam se za svaku njezinu moguću reakciju i bio sam spreman prihvatiti što god ona odluči. Sjetio sam se liječnice koju nikada više nisam vidio — s Hilal će se vjerojatno dogoditi isto.

— Samo čas — reče Yao.

Zamoli nas na ponovno sjednemo, podijeli nam šalice i stavi čajnik na sredinu stola.

— Dok sam živio u Japanu, naučio sam cijeniti ljepotu jednostavnih stvari. A najjednostavnija i ujedno najprofinjena od njih bilo je ispijanje čaja. Ustao sam s namjerom da učinim ovo: da objasnim kako, unatoč svim našim sukobima, poteškoćama, sitničavosti ili velikodušnosti, možemo uživati u onome što je jednostavno. Samuraji su ostavljali svoje sablje vani, ulazili u dvoranu, sjeli bi u pravilan položaj i pili čaj u ceremoniji razrađenoj

do najsitnijih detalja. Tijekom tih nekoliko kratkih minuta, mogli su zaboraviti na rat i posvetiti se isključivo obožavanju ljepote. Učinimo to.

On ulije čaj u svaku šalicu. Mi ostali u tišini čekamo.

— Otišao sam po čaj jer sam vidio dva samuraja spremna na borbu. Ali kada sam se vratio, zatekao sam časne ratnike izmijenjene u dvije duše pune međusobnog razumijevanja, i ništa od ovoga više nije bilo potrebno. Ipak, popijmo čaj zajedno. Ujedinimo naše snage u pokušaju da dostignemo Savršenstvo kroz nesavršene geste svakidašnjeg života. Istinska se mudrost sastoji od poštovanja jednostavnih stvari koje radimo, jer nas one mogu odvesti tamo kamo trebamo stići.

Puni poštovanja pijemo čaj koji nam je Yao poslužio. Sada, kada mi je oprošteno, mogu osjetiti okus mladih listova, pobranih žuljevitom rukom, osušenih na suncu i pretvorenih u napitak koji posvuda širi harmoniju. Nitko od nas nije u žurbi; za vrijeme ovog putovanja, svi neprestano rušimo i ponovno stvaramo predodžbe o sebi.

Kada smo završili, ponovno pozivam Hilal da me slijedi. Ona ima pravo znati i sama odlučiti.

Našli smo se u odjeljku koji vodi do vrata vlaka. Neki čovjek otprilike mojih godina razgovara s nekom ženom točno na mjestu gdje se nalazi Aleph. Zbog energije kojom to mjesto zrači, moguće je da će se duže zadržati na njemu.

Odlučili smo malo pričekati. Dolazi i treća osoba, pali cigaretu i pridružuje se drugim dvjema.

Hilal se ne želi vratiti u salon:

— Ovo je samo naš odjeljak. Oni ne bi trebali biti ovdje, nego u prednjem vagonu.

Molim je da ne poduzima ništa. Možemo pričekati.

— Čemu takva agresivnost kada se ona željela pomiriti? — pitam.

— Ne znam. Izgubljena sam. Na svakoj postaji, svakoga dana, sve sam

više izgubljena. Mislila sam da mi je sveta dužnost zapaliti vatru u planini, biti uz tebe, pomoći ti da ostvariš neku, meni nepoznatu, misiju. Mislila sam da ćeš reagirati točno onako kako si reagirao: učiniti sve što možeš da se to ne dogodi. I molila sam se da budem sposobna premostiti zapreke, podnijeti posljedice, biti ponižena, uvrijeđena, odbačena i gledana s prezirom, sve u ime ljubavi za koju nisam ni slutila da može postojati, ali koja je tu.

»I konačno sam stigla blizu: u sobu pored tvoje, praznu jer je Bog htio da osoba kojoj je ta soba bila namijenjena u zadnji čas odustane. Nije ona donijela tu odluku: ona je došla Odozgo, u to sam sigurna. Ali, usprkos tomu, po prvi put otkako sam ušla u ovaj vlak prema Tihome oceanu, nemam volje nastaviti dalje.«

Još se jedna osoba pridružuje društvu u odjeljku. Donijela je i tri limenke piva. Izgleda da će taj razgovor još potrajati.

— Znam o čemu govoriš. Pomisliš da si došla do kraja, ali nisi. I u pravu si, moraš shvatiti što radiš ovdje. Došla si mi oprostiti i želio bih ti pokazati za što. Ali riječi ubijaju, samo iskustvo ti može pomoći da sve shvatiš. Bolje rečeno, da nas dvoje sve shvatimo, jer ni ja ne znam kraj, posljednji redak, posljednju riječ te priče.

— Pričekajmo ovdje da oni izađu pa da možemo ući u Aleph.

— I ja sam tako mislio, ali oni neće tako skoro otići, upravo zbog Alepha. Iako ga nisu svjesni, osjećaju euforiju i ispunjenost. Dok sam ih promatrao, shvatio sam da bih te možda ipak ja trebao voditi, a ne ti jednostavno pokazati sve odjednom.

»Dođi noćas u moju sobu. Ionako je teško zaspati u ovom vagonu koji se trese; samo zatvori oči, opusti se i budi pored mene. Dopusti da te zagrlim onako kao što sam te zagrlio u Novosibirsku. Pokušat ću sam otići do kraja priče i ispričati ti točno što se dogodilo.«

— To je sve što sam željela čuti. Poziv da dođem u tvoju sobu. Molim te, nemoj me ponovno odbaciti.

Peta žena

NISAM STIGLA oprati pidžamu.

Hilal na sebi ima samo majicu koju je malo prije od mene posudila i koja pokriva gornji dio njezina tijela, otkrivajući joj noge. Ne mogu vidjeti nosi li još nešto na sebi ispod majice. Uvlači se pod pokrivač.

Milujem joj kosu. Moram biti taktičan i obziran koliko god to mogu, reći joj sve, a ne reći ništa.

— Sve što trebam u ovome trenutku je zagrljaj. Taj pokret star kao i samo čovječanstvo, koji znači puno više od pukog susreta tijela. Zagrljaj znači: ti me ne ugrožavaš, ne bojim se biti tako blizu tebe, mogu se opustiti, osjetiti se kao kod kuće, zaštićen sam i netko me razumije. Tradicija kaže da svaki put kada nekog iskreno zagrlimo, dobijemo još jedan dan života. Molim te, učini to sada za mene — molim je.

Naslanjam glavu na njezine grudi i ona me prima u naručje. Ponovno čujem kako brzo kuca njezino srce i osjećam da ne nosi grudnjak.

— Zaista bih ti želio ispričati što ću pokušati napraviti, ali ne mogu. Nikada nisam došao do kraja, do trenutka u kojem se sve razrješava i objašnjava. Uvijek stanem na istome mjestu, kada izlazimo.

— Kada izlazimo odakle? — pita Hilal.

— Kada svi izlaze s trga, ne traži od mene da bolje objasnim. Tamo je osam žena i jedna od njih kaže mi nešto što ne uspijevam čuti. U ovih dvadeset godina bio sam s četiri od njih, i nijedna me nije uspjela odvesti do raspleta. Ti si peta koju sam susreo. Budući da se ovo putovanje nije dogodilo slučajno i da se Bog ne kocka sa Svemirom, razumijem zašto te

priča o svetoj vatri dovela k meni. Shvatio sam to kada smo zajedno uronili u Aleph.

— Trebam cigaretu. Budi jasniji. Mislila sam da želiš biti sa mnom.

Sjeli smo na krevet i zapalili svatko jednu cigaretu.

— Silno bih želio biti jasniji i ispričati ti sve, samo trebam shvatiti što se događa nakon pisma koje se prvo pojavljuje. Nakon toga čujem glas svojeg poglavara koji mi kaže da nas osam žena čeka. I znam da mi, na kraju, jedna od vas nešto kaže, što može biti blagoslov ili kletva.

— Govoriš o prošlim životima? O nekom pismu?

To sam želio da sazna. Samo da me sad ne pita o kojem se životu radi.

— Sve je sadržano tu, u sadašnjosti. Ili sebe osuđujemo ili sebe spašavamo, ovdje i sada, sve vrijeme. Neprestano mijenjamo strane, preskačemo iz jednog vagona u drugi, iz jednog paralelnog svijeta u drugi. Moraš mi vjerovati.

— Vjerujem ti. Mislim da znam o čemu govoriš.

Još jedan vlak prolazi u suprotnom smjeru. Zabljesne nas svjetlo osvijetljenih prozora, čujemo buku, osjećamo udar zraka. Vagon se trese jače nego inače.

— Ono što sada moram učiniti je prijeći na drugu stranu, koja se nalazi u istome »vlaku« koji zovemo vrijeme i prostor. To nije teško: dovoljno je da zamislim zlatni prsten kako se pomiče gore — dolje oko mogega tijela, u početku sporo, a kasnije sve brže i brže. Kada smo u Novosibirsku bili u ovome položaju, proces je tekao nevjerojatno lako. Zato bih želio da ponovimo isto što smo radili tamo: ti si me zagrlila, ja sam zagrlio tebe i prsten me odbacio u prošlost bez velikog napora.

— To je dovoljno? Da zamislimo prsten?

Pogled mi padne na računalo koje se nalazi na malenom stolu u mojoj sobi. Ustajem i donosim ga u krevet.

— Mi mislimo da se ovdje nalaze fotografije, riječi, slike, pravi prozor u svijet. Ali zapravo se iza svega što vidimo u računalu nalaze nizovi nula i jedinica. Programeri to zovu binarnim kodom.

»Tako i mi moramo oko sebe stvoriti vidljivu stvarnost. Da to nismo učinili, ljudski rod ne bi nikada preživio razdoblje predatora. Izmislili smo nešto što smo nazvali 'memorijom', kao i onu koja postoji u računalu. Memorija nas čuva od opasnosti, omogućuje nam da živimo u društvu, da pronađemo hranu, da rastemo i da na sljedeći naraštaj prenesemo sve što smo naučili. Ali ona nije osnovna tvar života.«

Ponovno stavljam računalo na stol i vraćam se u krevet.

— Plameni je prsten samo oruđe kojim se možemo osloboditi memorije. Pročitao sam nešto o tome, ali ne sjećam se tko je to napisao. Nesvjesno to činimo svake noći kada sanjamo: odlazimo u našu davnu ili nedavnu prošlost. Budimo se uvjereni da smo u snu proživjeli prave besmislice, ali to nije točno. Bili smo u drugoj dimenziji, u kojoj se stvari ne odvijaju isto kao u ovoj. Mislimo da ništa od toga nema smisla jer se, čim se probudimo, vraćamo u svijet organiziran »memorijom«, na kojoj se temelji naša sposobnost da shvatimo sadašnjost. Ono što smo vidjeli brzo zaboravljamo.

— Zar je zaista tako jednostavno vratiti se u prošli život ili ući u drugu dimenziju?

— Jednostavno je kada sanjamo ili kada to izazovemo, ali u ovom drugom slučaju, to je krajnje nepreporučljivo. Jednom kada prsten zaposjedne tvoje tijelo, tvoja se duša odvoji i ulazi na ničiju zemlju. Ako ne zna kuda ide, upast će u dubok san koji je može odvesti u područja u kojima nije dobrodošla, gdje neće naučiti ništa, ili će probleme iz prošlosti donijeti u sadašnjost.

Popušili smo cigarete. Odlazem pepeljaru na stolac, koji služi kao noćni ormarić, i molim je da me opet zagrlj. Srce joj kuca brže nego ikada.

— Ja sam jedna od tih osam žena?

— Da. Sve osobe s kojima smo imali problema u »prošlosti«, ponovno se pojavljuju u našim životima, u onome što mistici zovu Vremenskim Kolom. U svakoj inkarnaciji postajemo sve svjesniji toga i ti se sukobi postupno rješavaju. Kada sukobi svih nas sa svim osobama konačno nestanu, ljudski će rod ući u novi stadij.

— Znači da smo u prošlosti stvarali sukobe samo zato da bismo ih

kasnije mogli rješavati?

— Ne, nego zato da bi ljudski rod mogao napredovati u smjeru neke točke za koju ne znamo točno što je. Zamisli vrijeme u kojem smo svi bili tek djelić organskog kotla koji je prekrivao planet. Tijekom milijuna godina stanice su se dijelile na isti način, sve dok se jedna nije promijenila. U tom trenutku, milijarde ostalih stanica rekle su: ‘Pogriješila je, ušla je u koliziju sa svima nama.’

»Usprkos tome, ta je mutacija omogućila i drugim stanicama pored nje da se promijene. I tako, pogrešku za pogreškom, početni se kotao počeo ispunjavati amebama, ribama, životinjama i ljudima. Konflikt je osnova evolucije.«

Ona pali još jednu cigaretu.

— A zašto ih trebamo rješavati sada?

— Jer se Svemir, Božje srce, stalno steže i širi. Osnovni moto alkemičara bio je *Salve et coagula*. Rastopi i zgrušaj. Ne pitaj me zašto: ne znam.

»Danas popodne ti i moja urednica sukobile ste se. Zahvaljujući tom sukobu, svaka je od vas mogla otkriti svjetlost koje druga nije bila svjesna. Otopile ste se i ponovno zgrušale i svi mi oko vas bili smo na dobitku. Moglo se također dogoditi i obrnuto: sukob bez pozitivnih rezultata. U tom slučaju, ili se ne radi o nečemu važnome ili će se to morati riješiti kasnije. Bez rješenja ne može ostati, jer energija mržnje između dvije osobe može zaraziti cijeli vagon. A ovaj je vagon metafora života.«

Hilal ne pokazuje osobit interes za teorije.

— Počni. Ja idem s tobom.

— Ne, nemoj ići sa mnom. Iako sam u tvojim rukama, ti ne znaš kuda idem. Ne čini to. Obećaj mi da to nećeš učiniti, da nećeš zamisliti prsten, čak i ako ne uspijem pronaći rješenje, reći ću ti gdje smo se prije sreli. Ne znam je li to jedini put da smo se sreli u svim mojim životima, ali je jedini za koji sam siguran.

Ona ne odgovara.

— Obećaj mi — inzistiram. — Danas sam te pokušao odvesti u Aleph,

ali tamo su bili neki ljudi. To znači da ja trebam otići tamo prije tebe.

Ona raširi ruke i pokuša ustati. Zadržavam je u krevetu.

— Hajdemo u Aleph sada — kaže. — U ovo doba sigurno nikoga nema.

— Molim te, vjeruj mi. Opet me zagrlj i pokušaj ne micati se previše, čak i ako ne budeš mogla zaspiti. Dopusti da prvo ja pokušam doći do odgovora. Zapali svetu vatru na planini jer odlazim na mjesto hladno poput smrt.

— Ja sam jedna od tih žena — potvrđuje Hilal.

Da, ponavljam da jest. Slušam njezino srce.

— Zapalit ću svetu vatru, ostat ću ovdje i biti tvoja podrška. Idi u miru.

Zamišljam prsten. Oprost me oslobodio i prsten ubrzo kruži oko mojeg tijela, gurajući me na poznato mjesto na koje ne želim ići, ali kojemu se moram vratiti.

Ad extirpanda

PODIŽEM POGLED s pisma i pred sobom vidim dvoje lijepo odjevenih ljudi. Muškarac nosi besprijekorno čistu bijelu lanenu košulju i preko nje kaput od baršuna s rukavima izvezenim zlatnim nitima. Žena je također u bijeloj bluzi, s dugim rukavima i visokim ovratnikom izvezenim zlatom, koji uokviruje njezino zabrinuto lice. Preko košulje obukla je vuneni prsluk s niskom bisera, a preko ramena prebacila je krzneni kaput. Oni razgovaraju s mojim poglavarom.

— Prijatelji smo već godinama — kaže ona, s neprirodnim smiješkom na licu, kao da nas želi uvjeriti da je sve i dalje isto i da se radi tek o neugodnom nesporazumu. Vi ste je krstili i uputili je na Božji put.

Zatim se obraća meni:

— Vi je poznajete bolje negoli itko. Igrali ste se skupa, zajedno ste rasli, a udaljili ste se tek kada ste vi prihvatili svećenički poziv.

Inkvizitor je ravnodušan.

Njih dvoje ne skidaju pogled s mene, očima me moleći da im pomognem. Mnogo sam puta spavao u njihovoj kući i jeo njihovu hranu. Nakon što su moji roditelji umrli od kuge, oni su se pobrinuli za mene. Potvrдно kimam glavom. Iako sam pet godina stariji od nje, da, ja je poznajem bolje nego bilo tko drugi: skupa smo se igrali, zajedno rasli i, prije nego što sam ušao u Dominikanski red, ona je bila žena s kojom sam želio provesti ostatak svojih dana.

— Ne govorimo o njezinim prijateljicama — sada se otac obraća inkvizitoru, također s lažno povjerljivim smiješkom na licu. — Ne znam što one rade ili su radile. Mislím da Crkva treba stati na kraj herezi, onako kako

je stala na kraj maurskoj prijetnji. Mora da su krive jer Crkva nikada nije nepravedna. Ali vi znate da je naša kći nevina.

Prethodnoga dana, kao što je to bio običaj svake godine, poglavari Reda posjetili su grad. Tradicija je nalagala da se svi skupe na glavnome trgu. Nisu to morali učiniti, ali tko se ne bi pojavio, odmah bi postao sumnjiv. Obitelji iz svih slojeva društva okupile su se pred crkvom, i jedan od poglavara pročitao je dokument u kojem je objašnjen razlog njihova posjeta: otkriti heretike i privesti ih pravdi, kako zemaljskoj, tako i božanskoj. Nakon toga, nastupio je trenutak milosrđa: tko istupi korak naprijed i dobrovoljno prizna da se ogriješio o božanske dogme, bit će podvrgnut blagoj kazni. Usprkos strahu u svim očima, nitko se nije ni pomaknuo.

A tada je došao trenutak da susjedi prijave bilo kakvu sumnjivu aktivnost. Tada je jedan zemljoradnik, poznat po tome da tuče svoje kćeri i da se loše odnosi prema svojoj posluži, ali koji se pojavljuje na misi svake nedjelje, poput pravog jaganjca Božjeg, prišao Svetom oficiju i počeo prstom pokazivati na svaku od osam djevojaka.

* * *

Inkvizitor se okreće prema meni i glavom mi daje znak da mu pružim pismo. Stavi ga na vrh gomile knjiga.

Bračni par čeka. Usprkos hladnoći, čelo moćnoga čovjeka obliveno je znojem.

— Nitko iz naše obitelji nije istupio naprijed jer smo mi bogobojažni ljudi. Nisam došao ovamo kako bih spasio sve njih, želim samo da mi vratite moju kćer. I kunem se svime što mi je sveto da ću je, čim navršim šesnaest godina, predati u samostan. Njezino tijelo i njezina duša neće imati drugu zadaću na ovome svijetu doli zemaljske posvećenosti Božanskoj Uzvišenosti.

— Taj ih je čovjek optužio pred svima — konačno kaže inkvizitor. — Da to nije istina, ne bi se izložio riziku da bude javno osramoćen. Inače smo navikli na anonimne prijave jer ne nalazimo uvijek tako hrabre ljude.

Zadovoljan što je inkvizitor prekinuo tišinu, moćni i dobro odjeveni

čovjek ponadao se da ipak postoji mogućnost dijaloga.

— On je naš neprijatelj, ta znate to. Otpustio sam ga s posla jer je pohotno gledao moju kćer. To je učinio iz čiste osvete, bez ikakve veze s našom vjerom.

Istina je, poželio sam reći u tom trenutku. I ne samo nju, nego i ostalih sedam optuženih djevojaka. Glasine kruže da je taj zemljoradnik već imao spolne odnose sa svoje dvije kćeri — da je po prirodi pervertit, koji jedini užitek nalazi u djevojčicama.

Inkvizitor izvlači jednu knjigu s hrpe na radnom stolu.

— Želio bih vjerovati da je to istina. I spreman sam to i dokazati, ali moram slijediti točnu proceduru. Ako je ona nevinna, nema se čega bojati. Neće joj se dogoditi ništa, baš ništa osim onoga što je ovdje zapisano. Nakon početnih krajnosti, sada smo puno bolje organizirani i oprezni: danas više nitko ne umire u našim rukama.

Pružna nam knjigu: *Directorium Inquisitorum*. Čovjek prihvaća knjigu, ali ne otvara je. Napetim rukama čvrsto drži korice ne bi li od prisutnih sakrio da sav drhti.

— Naš kodeks ponašanja — nastavlja. — Korijeni kršćanske vjere. Perverznost heretika. I kako možemo razlikovati jedno od drugoga.

Žena prinosi ruku usnama i grize si prste, jedva susprežući plač i strah. Shvatila je da ništa neće postići.

— Nisam ja taj koji će sudu reći da sam je kao djevojčicu vidio kako razgovara sa, kako ih je sama nazvala, »nevidljivim prijateljima«. Cijelom je gradu poznato da se ona i njezine prijateljice okupljaju u obližnjoj šumi i stavljaju prste na čašu, pokušavajući je pomaknuti snagom misli. Četiri od njih već su priznale da su pokušale stupiti u kontakt s duhovima mrtvih kako bi im otkrili budućnost. I da su obdarene demonskim moćima poput sposobnosti da razgovaraju sa, kako ih one zovu, »prirodnim silama«. Bog je jedina sila i jedina moć.

— Ali sva djeca to rade!

On ustaje, prilazi mojem radnom stolu, uzima drugu knjigu i počinje je

listati. Usprkos prijateljstvu koje ga veže s tom obitelji — što je jedini razlog zbog kojeg je pristao na ovaj sastanak — nestrpljiv je da prije nedjelje privede kraju svoj posao. Pokušavam pogledom utješiti muža i ženu jer pred svojim poglavarom ne smijem pokazati svoje mišljenje.

Ali oni me uopće ne primjećuju: potpuno su usredotočeni na svaki pokret inkvizitora.

— Molim vas — ponavlja majka, više ne pokušavajući sakriti svoj očaj. — Poštedite našu kći. Ako su njezine prijateljice priznale, bilo je to zato što su bile podvrgnute...

Muškarac prima ženu za ruku, prekidajući njezinu rečenicu. Ali inkvizitor je dovršava:

— ... mučenju. Ta zar vi, koje već toliko dugo poznajem, i s kojima sam već razgovarao o svim aspektima teologije, ne znate da, ako je Bog s njima, nikada ne bi dopustio da pate ili da priznaju nešto što ne postoji? Zar mislite da je malo bola dovoljno da iščupa najgore sramote iz njihovih duša? Mučenje je prije tri stotine godina odobrio Papa Inocent IV. u svojoj povelji *Ad Extirpanda*. Ne činimo to iz užitka; to što radimo ispit je vjere. Onoga koji nema što priznati sam Duh Sveti izbavit će i zaštititi.

Upadljiva odjeća bračnog para napadno odudara od golih zidova prostorije lišene svakog luksuza, osim malenog kamina s vatrom upaljenom da malo zagrije prostor. Zraka sunca ulazi kroz pukotinu na kamenom zidu i odbija se od nakita koji žena nosi na prstima i oko vrata.

— Ovo nije prvi put da je Sveti oficij prošao kroz vaš grad — nastavlja inkvizitor. — U prijašnjim posjetima nitko se od vas nije žalio ili smatrao nepravednim ono što se događalo. Upravo suprotno, na jednoj od naših zajedničkih večera podržali ste tu praksu koja traje već tri stoljeća i rekli ste da je to jedini način da se spriječe sile zla. Svaki put kada bismo čistili grad od heretika, vi ste nam pljeskali. Shvaćali ste da nismo krvnici, nego da samo tražimo istinu, koja nije uvijek tako očita kako bi trebala biti.

— Ali...

— Ali tada se radilo o drugima. Onima za koje ste smatrali da zaslužuju mučenje i lomaču. Jednom ste čak — obraća se inkvizitor muškarcu — vi

prijavili jednu obitelj. Rekli ste da majka izvodi magijske obrede kako bi uginula vaša stoka. Uspjeli smo dokazati da je to istina, oni su osuđeni i...

Kratko zastane prije nego li će dovršiti rečenicu, kao da uživa u svojim riječima. — ... ja sam vam pomogao da budzašto kupite zemlju tih ljudi, koji su vam bili susjedi. Vaša je pobožnost bila nagrađena.

Okreće se k meni:

— *Malleus Maleficarum*.

Odlazim do police s knjigama, koja se nalazi iza stola. On je dobar čovjek, duboko uvjeren u ispravnost onoga što čini. On ništa ne radi iz osobne osvete, nego isključivo u ime svoje vjere. Iako nikada ne govori o svojim osjećajima, često ga vidim odsutnog, kako gleda u prazno, kao da pita Boga zašto je tako težak teret natovario na njegova leđa.

Predajem mu debelu knjigu ukoričenu u kožu, s naslovom vatrom utisnutim na koricama.

Sve je ovdje. *Malleus Maleficarum*. Dugačko i detaljno istraživanje o univerzalnoj uroti kojoj je svrha povratak u poganstvo, o vjerovanjima u prirodu kao našu jedinu spasiteljicu, o praznovjerjima koja potvrđuju postojanje prijašnjih života, o zabranjenoj astrologiji i još zabranjenijoj znanosti koja se suprotstavlja tajnama vjere. Vrag zna da ne može ništa postići sam, potrebne su mu njegove vještice i njegovi znanstvenici da zavedu i pokvare svijet.

»Dok naši ratnici ginu u bitkama za obranu naše Vjere i Kraljevstva Božjeg, žene su počele misliti kako su rođene da vladaju, a kukavice koje se smatraju pametnima počeli su u kojekakvim pokretima i teorijama tražiti odgovore koje su odmah mogli pronaći u Bibliji. Naša je zadaća spriječiti to. Nisam ja doveo te djevojke ovamo. Zadužen sam samo za to da otkrijem jesu li nevine, ili ih je potrebno spasiti.«

Ustaje i traži da mu se pridružim.

— Moram ići. Ako je vaša kći nevina, vratit će se kući prije zore.

Žena se baci na tlo i klekne pred njegovim nogama. — Molim vas! Vi ste je držali u naručju dok je još bila beba!

Muškarac pokušava izvući svoj posljednji adut. — Darovat ću svu svoju zemlju i sve svoje bogatstvo Crkvi ovdje i sada. Dajte mi svoje pero i komad papira, i potpisat ću ga. Želim izaći odavde vodeći svoju kćer za ruku.

Inkvizitor pokušava odvući ženu, koja i dalje ostaje klečati lica zaronjena među dlanove i nezaustavljivo jeca.

— Dominikanski red izabran je upravo zato da bi se ovo izbjeglo. Stare je inkvizitore bilo lako potkupiti novcem Ali mi smo oduvijek živjeli od prošnje i uvijek ćemo prositi. Nas novac ne privlači; naprotiv, ovom nečuvenom ponudom samo pogoršavate svoju situaciju. Čovjek me prima za ramena.

— Ti si nam bio poput sina! Nakon što su ti roditelji umrli, primili smo te u kuću i tako te spasili od stričeva zlostavljanja!

»Ne brinite«, prošapćem mu na uho, u strahu da me inkvizitor ne čuje. »Ne brinite se«. Usprkos tomu što me primio u svoju kuću kako bih radio poput roba na njegovu imanju. Usprkos tomu što me i on tukao i vrijeđao kad god bih u nečemu pogriješio.

Oslobađam se njegova stiska i odlazim do vrata. Inkvizitor se još jednom obraća bračnome paru:

— Jednog dana zahvalit ćete mi što sam spasio vašu kćer od vječne kazne.

— Skinite joj odjeću. Neka bude potpuno gola.

Inkvizitor sjedi za golemim stolom, a pored njega nekoliko je praznih stolaca.

Dva joj čuvara prilaze, ali djevojka odmahuje rukom.

— Nije potrebno, mogu to učiniti i sama. Samo me nemojte povrijediti, molim vas.

Polagano skida baršunastu haljinu izvezenu zlatnim nitima, elegantnu poput one koju je nosila njezina majka. Dvadeset muškaraca u dvorani hini nezainteresiranost, ali znam što se zbiva u njihovim glavama. Pohota, blud,

pohlepa, izopačenost.

— I bluzu.

Ona skida bluzu koja je jučer zacijelo bila bijela, a danas je prljava i poderana. Njezini pokreti promišljeni su i vrlo spori, ali ja znam što misli: »On će me spasiti. On će to sada zaustaviti.« Ja ne govorim ništa, samo u tišini pitam Boga je li sve to ispravno — počinjem kompulzivno moliti Očenaš, preklinjući Svevišnjega da prosvijetli i nju i mojega poglavara. Znam i što on sada misli: ta žena nije prokazana samo zbog zavisti ili osvete, nego i zbog svoje nevjerojatne ljepote. Ona je slika i prilika Lucifera, najljepšeg i najizopačenijeg nebeskog anđela.

Svi prisutni poznaju njezina oca, znaju da je moćan i može nauditi bilo kome tko takne njegovu kćer. Ona me gleda i ja ne skrećem pogled. Ostali su raštrkani po golemoj podzemnoj dvorani, skrivajući se u sjeni, u strahu da bi ona mogla odatle izaći živa i odati ih. Kukavice! Pozvani su da služe višem cilju, da pomognu očistiti svijet. Zašto se skrivaju od bespomoćne djevojke?

— Skini i ostalo.

Ona i dalje upire pogled u mene. Podiže ruke, odvezuje vezicu plavog kombinea koji joj je pokrivao tijelo i pušta ga da polako padne na pod. Pogledom me moli da učinim nešto da to izbjegne, a ja joj pokretom glave odgovaram da će sve biti dobro, neka ne brine.

— Potraži Đavolji biljeg — naređuje mi inkvizitor. Prilazim joj sa svijećom u ruci. Bradavice na njezinim malim grudima ukrućene su, ne znam je li zbog hladnoće ili podsvjesnog uzbuđenja što je pred svima gola. Koža joj je naježena. Visoki prozori s debelim staklima ne propuštaju puno svjetlosti u dvoranu, ali ono malo svjetla što kroz njih ulazi naglašava besprijekornu bjelinu njezina tijela. Ne moram puno tražiti: blizu njezina spolovila — koje sam, u svojim najgorim kušnjama, mnogo puta zamišljao da ljubim — ugledam Đavolji biljeg sakriven među stidnim dlačicama, na gornjoj strani slijeva. To me uplaši; možda je inkvizitor u pravu: preda mnom je nepobitan dokaz da je spolno općila s vragom. Osjećam gađenje, tugu i bijes, sve istodobno.

Moram biti siguran. Kleknem pred njezino golo tijelo da još jednom

provjerim biljeg. Maleni crni madež u obliku polumjeseca.

— Imam ga od rođenja.

Kao i maloprije njezini roditelji, i ona misli da može ostvariti dijalog i uvjeriti prisutne da je nevinna. Otkako sam ušao u dvoranu nisam se prestao moliti, očajnički preklinjući Boga da mi da snage. Malo bola i sve će biti gotovo za manje od pola sata. Usprkos tome što je taj biljeg neporecivi dokaz njezinih zločina, volio sam je prije nego li sam predao svoju dušu i tijelo u Božju službu — jer sam znao da njezini roditelji nikada neće dopustiti da se ta plemkinja uda za običnog seljaka.

I ta je ljubav još uvijek jača od moje snage da je prevladam. Ne želim je vidjeti kako pati.

— Nikada nisam zazivala vraga. Vi me poznajete i također znate tko su moje prijateljice. Recite mu — pokaže prema mojem poglavaru — da sam nevinna.

Inkvizitor govori s iznenađujućom blagošću, koja može biti nadahnuta jedino božanskom milošću.

— I ja poznajem tvoju obitelj. Ali Crkva zna da vrag ne bira svoje podčinjene ovisno o društvenom sloju kojem pripadaju, nego o svojoj sposobnosti da ih zavede riječima ili lažnom ljepotom. Zlo izlazi iz usta čovjeka, rekao je Isus. Ako je zlo u tebi, ono će izaći kroz krikove i pretvoriti se u priznanje koje svi očekujemo. Ako zla u tebi nema, odoljet ćeš bolu.

— Hladno mi je, je li...

— Ne govori dok ti se ja prvi ne obratim — odgovaram joj nježno, ali odlučno. Samo mi daj znak glavom potvrdno ili niječno. Tvoje četiri prijateljice ispričale su ti što će se dogoditi, zar ne?

Ona potvrdno kimne.

— Zauzmite svoja mjesta, gospodo.

Sada će kukavice morati pokazati svoja lica. Suci, notari i plemići sjedaju za veliki stol za kojim je do sada sjedio samo inkvizitor. Samo ja, stražari i djevojka ostajemo stajati.

Dao Bog da tu nije ta gomila ljudi. Da smo nas troje sami, siguran sam da bi on bio ganut. Da prijava nije bila javna, što je bilo jako rijetko jer se većina ljudi boji ogovaranja susjeda i draža im je anonimnost, možda se ništa od ovoga ne bi sada događalo. Ali sudbina je htjela da stvari krenu drugim tokom, a Crkvi je potrebna ova gomila kako bi proces tekao legalnim putem. Nakon što smo osuđeni za ispade u prošlosti, propisano je da sve mora biti zapisano u prikladnim civilnim dokumentima.

Tako će u budućnosti svi znati da je crkvena moć djelovala dostojanstveno i u legitimnoj obrani vjere. Presude izriče Država: na inkvizitorima je samo da odrede krivca.

— Ne boj se. Maloprije sam razgovarao s tvojim roditeljima i obećao sam im da ću učiniti sve što je moguće kako bih dokazao da nikada nisi sudjelovala u obredima koje ti pripisuju. Da nisi zazivala mrtve, da nisi pokušala saznati budućnost, da nisi pokušala posjetiti prošlost, da nisi štovala prirodu kao božanstvo, da Sotonini učenici nikada nisu dodirnuli tvoje tijelo, usprkos biljegu koji očito postoji.

— Vi znate da...

Svi prisutni, čija lica optuženica sada može vidjeti, okrenu se prema inkvizitoru s izrazima negodovanja, očekujući opravdani izljev gnjeva. Ali on samo podigne ruke k usnama ponovno je moleći za poštovanje suda.

Moje su molitve uslišane. Molim Boga Oca da moga poglavara obdari strpljenjem i popustljivošću, da je ne pošalje na Kotač. Nitko se ne može oduprijeti Kotaču tako da se njemu podvrgavaju samo oni za koje je sigurno da su krivi. Do sada nijedna od četiri djevojke kojima je suđeno nisu zaslužile najstrožu kaznu: da ih se zaveže za vanjski dio obruča, preko kojeg su postavljeni šiljati čavli i žeravica. Kada jedan od nas okreće Kotač, na tijelu nastaju opekotine, a čavli polako paraju meso.

— Donesite krevet.

Bog je čuo moje molitve. Jedan od stražara izvikuje naredbu.

Ona pokušava pobjeći, iako zna da to nije moguće. Trči s jednog kraja dvorane na drugi, baca se na kamene zidove, odlazi do vrata, ali je odguruju nazad. Usprkos hladnoći i vlazi, njezino je tijelo obliveno znojem, koji se

sjaji obasjan oskudnom svjetlošću koja ulazi u dvoranu. Ne više poput ostalih, samo pokušava pobjeći. Stražari je konačno uspijevaju šcepati: u općem metežu namjerno dodiruju njezine malene grudi, njezino spolovilo sakriveno velikim busenom dlačica.

Dva muškarca donose drveni krevet, izrađen u Nizozemskoj za potrebe Svetog oficija. Danas njegovu uporabu preporučuju u mnogim zemljama. Prislanjaju ga uz stol i vežu djevojku koja se još tiho borila. Rašire joj noge i pritegnu joj gležnjeve u dva prstena na kraju kreveta. Nakon toga povlače joj ruke odzada i vežu ih užadi pričvršćenima za jednu polugu.

— Ja ću namjestiti polugu — kažem.

Inkvizitor me pogleda. To je inače posao jednoga od vojnika. Ali znam da joj ti divljaci mogu iskidati mišice i zato je u prethodna četiri slučaja dopustio da ja to učinim.

— U redu.

Odlazim do jednog kraja kreveta i stavljam ruke na komad drveta izlizan od česte uporabe. Muškarci se naginju prema naprijed. Gola djevojka raširenih nogu privezana za krevet istodobno može biti i paklena i rajska slika. Vrag me iskušava, izaziva. Noćas ću se bičevati sve dok ga ne istjeram iz svojega tijela, a s njime će izaći i osjećaj da u ovome trenutku želim biti tamo, zagrliti je i zaštititi je od tih pohotnih pogleda i osmijeha.

— Odlazi u ime Isusovo!

Uzviknuo sam to vragu, ali sam pritom nehotice pogurnuo polugu i njezino se tijelo istegnulo. Samo je zastenjala kada joj se kralježnica svinula u luk. Popuštam pritisak i ona se vraća u normalan položaj.

I dalje se molim bez prestanka, preklinjući Boga za milost. Jednom kada se prijede granica bola, duh se osnažuje. Želje svakidašnjeg života gube svoje značenje i osoba se pročišćava. Patnja dolazi od želje, a ne od bola.

Moj je glas miran i utješan.

— Prijateljice su ti ispričale o čemu se radi, zar ne? Kada pomaknem ovu polugu, ruke će ti se povući unazad, ramena će iskočiti s mjesta, kralježnica će se slomiti, a koža će popucati. Ne tjeraj me da idem do kraja. Jednostavno

priznaj, poput tvojih prijateljica. Moj će ti poglavar dati oprost grijeha, moći ćeš se vratiti kući samo s pokorom i sve će opet biti dobro. Sveti oficij neće više tako skoro doći u grad.

Gledam u stranu da se uvjerim bilježi li zapisničar točno moje riječi. Da sve bude zapisano za budućnost.

— Priznajem — kaže ona. — Recite mi moje grijeha i ja ću ih priznati.

Pomičem polugu jako pažljivo, ali dovoljno da ona ispusti bolan jecaj. Molim te, ne daj mi da idem dalje. Molim te, pomoz mi i priznaj odmah.

— Nisam ja taj koji će ti reći tvoje grijeha. Iako su mi poznati, ti ih sama moraš izreći, zbog suda.

Ona počinje govoriti sve što smo očekivali, bez potrebe za mučenjem. Ali tako izgovara svoju smrtnu presudu i ja to nekako moram izbjeći. Pogurnem polugu još malo ne bih li je ušutkao, ali, usprkos bolu, ona nastavlja. Govori o predosjećajima, o tome kako može naslutiti što će se dogoditi u budućnosti, kako je priroda njoj i njezinim prijateljicama otkrila razne tajne medicine. U očajanju počinjem pritiskati polugu, ali ona ne prestaje, prekidajući riječi bolnim jecajima.

— Samo trenutak — kaže inkvizitor. — Poslušajmo što nam želi reći, popusti pritisak.

Zatim se obraća ostalima:

— Svi ste vi svjedoci. Crkva zahtjeva smrt na lomači za ovu sirotu žrtvu đavla.

Ne! Želio bih joj reći da ušuti, ali svi me gledaju.

— Sud se slaže — kaže jedan od sudaca.

Ona je to čula. Izgubljena je zauvijek. Prvi put otkako je ušla u dvoranu, njezine se oči mijenjaju, dobivaju snagu koja može doći samo od Zla.

— Priznajem da sam zgriješila sve grijeha svijeta. Da sam sanjala da mi muškarci dolaze u krevet i ljube mi stidnicu. Jedan od tih muškaraca bio si i ti, i priznajem da sam te izazivala u snovima. Priznajem da sam se sastajala sa svojim prijateljicama i zazivala duhove mrtvih jer sam željela saznati hoću li se jednoga dana udati za čovjeka za kojeg sam oduvijek sanjala da ću s

njim provesti život.

Glavom pokazuje prema meni.

— Ti si bio taj čovjek. Čekala sam da još malo odrastem i da te pokušam udaljiti od redovničkog života. Priznajem da sam pisala pisma i dnevnike, koje sam spalila, jer su govorili o jednoj jedinoj osobi koja je, osim mojih roditelja, suosjećala sa mnom i koju sam zbog toga voljela. Ti si bio ta osoba...

Snažno povlačim uže, onda vrisne i onesvijesti se. Njezino je bijelo tijelo okupano znojem. Stražari donose hladnu vodu da joj poliju lice kako bi došla k svijesti i kako bismo mogli nastaviti iz nje izvlačiti priznanje, ali inkvizitor ih prekida.

— Nema potrebe. Smatram da je sud čuo sve što je trebao čuti. Možete joj obući donje rublje i vratiti je u tamnicu.

Oni podižu njezino beživotno tijelo, uzimaju s poda bijelu košulju i odnose je daleko od naših pogleda. Inkvizitor se obraća ljudima tvrda srca koji sjede u dvorani.

— A sada, gospodo, očekujem pismenu potvrdu presude. Osim ako se ovdje ne nalazi netko tko bi imao nešto reći u korist optužene. U tom slučaju, ponovno ćemo razmotriti optužbu.

Ne samo on, nego i svi ostali, okreću se k meni jedni me pogledom mole da ne kažem ništa, a drugi da je spasim, jer je, kako je sama rekla, ja poznajem.

Zašto je morala izreći te riječi tu pred svima? Zašto je morala ponovno izvući te stvari preko kojih sam tako teško prešao kada sam odlučio služiti Bogu i ostaviti svjetovni život za sobom? Zašto mi nije dopustila da je branim kad sam joj mogao spasiti život? Ako sada kažem bilo što u njezinu obranu, sljedećeg će dana cijeli grad govoriti da sam je spasio jer je rekla da me je uvijek voljela. Moj ugled i moja karijera bit će zauvijek uništeni.

— Spreman sam pokazati popustljivost Majke Crkve ako se samo jedan glas podigne u njezinu obranu.

Nisam ja jedini od prisutnih koji poznaje njezinu obitelj. Neki im duguju

usluge, drugi novac, neki su im zavidni. Nitko ne namjerava otvoriti usta. Osim onih koji ne duguju ništa.

— Da smatram slučaj završenim?

Inkvizitor kao da traži moju pomoć, iako je učeniji i posvećeniji od mene. Ali ona je svima rekla da me voli.

»Reci jednu riječ i moj će sluga biti spašen«, rekao je centurion Isusu. Dovoljna je jedna riječ i moja će sluškinja biti spašena.

Moje se usne ne pomiču.

Inkvizitor to ne pokazuje, ali znam što osjeća prema meni: prezir. Okreće se grupi:

— Crkva, ovdje zastupana po svojem poniznom branitelju, očekuje potvrdu smrtne presude.

Muškarci se okupljaju u jednome uglu, a ja čujem vruga kako više sve jače u mojim ušima i pokušava me zbuniti, kao što je to već činio ranije toga dana. Ni na jednoj djevojci nisam ostavio nepovratne ožiljke. Već sam vidio braću koji guraju polugu do krajnjih granica tako da osuđeni umiru uništenih organa, dok im krv curi iz usta, tijela produženih za više od trideset centimetara.

Muškarci se vraćaju s presudom koju su svi potpisali. Presuda je ista kao i kod četiri prethodne djevojke: smrt na lomači.

Inkvizitor zahvaljuje svima prisutnima i izlazi ne uputivši mi ni riječi. Muškarci koji su proveli zakon i pravdu također odlaze, neki već razgovarajući o tricama koje se zbivaju u susjedstvu, drugi pognute glave. Ja odlazim do kamina, uzimam nekoliko komada žeravice i stavljam ih ispod halje. Osjećam smrad spaljenog mesa, ruke mi gore, tijelo mi se grči od bola, ali ne pomičem nijedan mišić.

— Gospode — konačno kažem kada bol malo popusti. — Neka ožiljci od ovih opeklinu zauvijek ostanu na mojem tijelu, da nikada ne zaboravim tko sam danas bio.

Osujećivanje sile bez ijednog pokreta

ŽENA S NEKOLIKO, točnije s mnogo kilograma previše, pretjerano znašminkana i obučena u narodnu nošnju, pjeva lokalne pjesme. Nadam se da se svi dobro zabavljaju, proslava je odlična, nakon svakog kilometra provedenog na putu sve me više obuzima euforija.

U jednom sam času tog popodneva, stari ja — koji sam bio prije nego što sam krenuo na ovo putovanje, upao u depresiju, ali uskoro sam se oporavio — ne bih smio sam sebe okrivljavati što mi je Hilal oprostila. Nije lako, niti je potrebno, vraćati se u prošlost i ponovno otvarati ožiljke starih rana. Jedino opravdanje zašto sam to učinio spoznaja je da će mi to znanje pomoći bolje shvatiti sadašnjost.

Još od posljednje književne večeri pokušavam pronaći prave riječi kojima ću usmjeriti Hilal prema istini. Prokletstvo riječi u tome je što nam daju privid da možemo razumjeti i spoznati ono što nam drugi govore. Ali, čim se okrenemo i nađemo licem u lice s vlastitom sudbinom, shvaćamo da nam one nisu dovoljne. Koliko samo ljudi poznajem koji su majstori riječi, ali potpuno nesposobni živjeti ono što propovijedaju! Osim toga, jedno je opisati neku situaciju, a drugo proživjeti je. Zato sam već odavno shvatio da se ratnik u potrazi za svojim snom nadahnjuje onime što čini, a ne onime što zamišlja da čini. Nema smisla ispričati Hilal što smo proživjeli zajedno; riječi kojima bih mogao tako nešto opisati bile bi mrtve prije nego što bih ih izgovorio.

Da ponovno proživi to podzemlje, mučenje i smrt na lomači, ne bi joj ni

najmanje pomoglo — upravo suprotno, to bi joj moglo veoma nauditi. Pred sobom imamo još nekoliko dana, siguran sam da ću pronaći najbolji način da ona shvati naš odnos, bez potrebe da još jednom prolazi kroz svu tu patnju.

Mogao bih odlučiti i da je ostavim u neznanju i ne ispričam joj ništa. Ali, iz nekog razloga, imam osjećaj da bi istina i nju oslobodila od mnogih problema koje proživljava u ovoj inkarnaciji. Nisam ja slučajno odlučio krenuti na put kad sam shvatio da moj život više ne teče poput rijeke prema moru. Učinio sam to jer je cijeloj mojoj okolini prijetila stagnacija. A nije slučajno ni to da je i ona osjećala isto. Zato mi Bog mora pomoći i pokazati mi kako da joj kažem istinu. Svaki od putnika iz našeg vagona svakodnevno doživljava novu etapu u svojem životu. Moja urednica sve više voli ljude i sve se manje ima potrebu braniti. Yao, koji trenutačno stoji pored mene, puši cigaretu i gleda prema plesnome podiju, također je sretan što mi je pokazao stvari koje sam već bio zaboravio — a tako se i on podsjetio svega što je u životu naučio. Proveli smo jutro u jednoj sportskoj dvorani koju je uspio pronaći tu u Irkutsku, zajedno smo vježbali aikido i na kraju borbe rekao mi je:

— Moramo biti spremni prihvatiti udarce neprijatelja i gledati smrti u oči kako bi ona osvijetlila naš put.

Ueshiba je napisao mnogo rečenica koje usmjeravaju korake onih koji se posvete Putu Mira. A ipak je Yao izabrao baš onu koja je bila u izravnoj vezi s onime što sam proživio prošle noći: dok je Hilal spavala u mojem naručju, gledao sam njezinu smrt koja mi je osvijetlila put.

Ne znam vlada li Yao nekom tehnikom pomoću koje može uroniti u paralelni svijet i vidjeti što se događa sa mnom. Iako s njim najviše razgovaram (s Hilal sam preživio čudesna iskustva, ali ona govori sve manje), još ga dobro ne poznajem. Mislim da mu nije baš mnogo pomoglo što sam rekao da draga bića ne nestaju, nego samo prelaze u drugu dimenziju. Njegove su misli i dalje usredotočene na njegovu ženu, i preostaje mi još samo preporučiti mu da se obrati jednom izvrsnom mediju koji živi u Londonu. Tamo će pronaći sve odgovore za kojima traga i sve znakove koji potvrđuju ono što sam rekao o beskonačnosti vremena.

Siguran sam da svi imamo neki razlog zašto smo se našli ovdje, u Irkutsku, nakon moje nepromišljene odluke u jednom restoranu u Londonu kako je nužno da proputujem Aziju vlakom. Ovakve stvari događaju se samo među ljudima koji su se već susreli negdje u prošlosti i zajedno putuju prema slobodi.

Hilal pleše s nekim momkom njezinih godina. Malo je popila, ponaša se pretjerano veselo i već mi je nekoliko puta tijekom večeri došla reći da joj je žao što nije sa sobom ponijela violinu. To je stvarno šteta. Ovi ljudi zaista su zaslužili doživjeti dražest i čaroliju prve violine jednog od najprestižnijih ruskih orkestrara.

* * *

Gojazna pjevačica silazi s pozornice, a sastav nastavlja svirati dok publika skače i uzvikuje refren: »Kalašnjikov! Kalašnjikov!« Da glazba Gorana Bregovića nije tako poznata, slučajni prolaznici sigurno bi pomislili da neka grupa terorista nešto slavi s obzirom na to da je to ime automatske puške AK 47, nazvane tako u čast njezinog tvorca, Mihajla Kalašnjikova.

Mladić drži Hilal u zagrljaju, na korak od poljupca. Znam da su moji suputnici zabrinuti zbog toga — jer misle da će me to uznemiriti.

Ali jako mi je drago.

Kada bi se barem to dogodilo, da nađe nekog slobodnog muškarca koji bi je mogao usrećiti, koji ne bi prekinuo njezinu blistavu karijeru, koji bi je zagrlio na zalasku sunca i nikada ne bi zaboravio zapaliti za nju svetu vatru kada bi joj bila potrebna pomoć. Ona to zaslužuje.

— Mogao bih izliječiti ove ožiljke na vašem tijelu — kaže Yao dok gledamo ljude kako plešu. — Kineska medicina poznaje lijekove uz pomoć kojih je to moguće.

Ja znam da nije moguće.

— Nije to tako strašno. Pojavljuju se i nestaju u nepredvidljivim intervalima. Nema lijeka za numularni ekcem.

— U kineskoj kulturi kažemo da oni izlaze samo kod ratnika koji su

zadobili opekotine za vrijeme bitke u nekoj od prethodnih inkarnacija.

Nasmiješim se. Yao me pogleda i uzvrat mi osmijeh. Ne znam shvaća li što govori. Ti će ožiljci zauvijek ostati na mojem tijelu, još od onog jutra u tamnici. Kada sam se vidio u inkarnaciji francuskog pisca iz sredine XIX. stoljeća, primijetio sam na ruci u kojoj sam držao pero isti takav numularni ekcem, čije ime dolazi od oblika oštećenja koja sličje rimskim kovanicama (nummulus).

Ili opekotinama od žeravice.

Glazba prestaje. Trebali bismo otići na večeru. Prilazim Hilal i pozivam njezinog plesnog partnera da nam se pridruži; večeras će on biti jedan od izabраниh čitatelja. Hilal me iznenađeno pogleda.

— Već si pozvao druge.

— Uvijek ima mjesta za još jednoga — kažem.

— Ne uvijek. Nije sve u životu dugačak vlak za koj i svatko može kupiti kartu.

Iako ne razumije točno o čemu se radi, mladić počinje sumnjati da se nešto čudno događa među nama. Kaže kako se dogovorio da će večerati s obitelji. Odlučio sam se malo našaliti.

— Jeste li čitali Majakovskog? — upitam.

— To više nije obavezna literatura u školama. Njegova je poezija bila u službi vlasti.

U pravu je. Usprkos tome, ja sam volio Majakovskog kad sam bio njegovih godina. I znao sam ponešto o njegovu životu.

Moji nam izdavači prilaze, zabrinuti da izazivam svađu jer sam ljubomoran. Kao što to često u životu biva, stvari se uvijek čine upravo onakvima kakve nisu.

— Zaljubio se u jednu balerinu, ženu njegova izdavača — kažem provokativnim tonom. — Ta je strasna ljubav bila odlučujuća za njegovo djelo, koje je izgubilo na političkoj važnosti a dobilo na ljudskoj. Pisao je pjesme i mijenjao imena. Izdavač je znao da piše o njegovoj ženi, ali svejedno je nastavio objavljivati njegove knjige. Ona je voljela muža, ali je

voljela i Majakovskog. Pronašli su rješenje u tome da svi troje žive zajedno i bili su jako sretni.

— I ja volim svojeg muža i volim vas! — šali se žena mojeg izdavača. — Preselite se u Rusiju!

Mladić je shvatio poruku.

— Ona je vaša djevojka? — upita.

— Zaljubljen sam u nju već najmanje petsto godina. Ali odgovor je ne: ona je slobodna kao ptičica. Ima pred sobom briljantnu glazbenu karijeru i još nije pronašla nekoga tko bi joj pružio ljubav i podršku kakvu zaslužuje.

— Kakve to gluposti govoriš? Zar misliš da trebam nekoga tko će mi pronaći muža?

Mladić ponovno kaže da mora ići na obiteljsku večeru, zahvaljuje nam i odlazi. Ostali pozvani čitatelji pridružuju nam se i pješice odlazimo do restorana.

— Dopustite mi da nešto prokomentiram — kaže Yao dok prelazimo ulicu. — Ponijeli ste se nekorektno prema njoj, prema mladiću i prema samome sebi. Prema njoj, jer niste poštovali ljubav koju za vas osjeća. Prema mladiću, koji je vaš čitatelj, a vi ste ga izmanipulirali. A prema sebi, jer vas je motivirala samo oholost i željeli ste pokazati kako ste superiorni. Da ste tako postupili iz ljubomore, to bi bilo oprostivo. Ali niste. Samo ste željeli pokazati svojim prijateljima i meni kako vam nije ni do čega stalo, a to nije istina.

Potvrдно kimam glavom. Duhovni napredak nije uvijek usklađen s ljudskom mudrošću.

— I još da završim — nastavlja Yao. — Majakovski je nekoć bio obavezna literatura u školama i svi znamo da njegov životni stil nije bio baš jako uspješan: ubio se hicem u glavu kad je imao samo trideset sedam godina.

* * *

Nalazimo se već pet vremenskih zona dalje od one iz koje smo krenuli. U

času kada počinjemo večerati u Irkutsku, ljudi u Moskvi tek dovršavaju ručak. Iako grad ima svojih čari, čini se da je atmosfera napetija nego u vlaku. Možda smo se do sada već potpuno navikli na naš mali svijet oko stola, koji putuje ka određenoj točki, i svaka postaja za nas predstavlja skretanje s puta.

Hilal je vrlo neraspoložena nakon onoga što se dogodilo na proslavi. Moj izdavač ne ispušta mobitel iz ruke i žučno se prepire s nekim s druge strane žice — Yao me smiruje i kaže da razgovara o distribuciji knjiga. Tri pozvana čitatelja izgledaju sramežljiviji nego što su vjerojatno inače.

Naručujemo piće. Jedan od čitatelja upozorava nas da budemo oprezni jer pijemo mješavinu mongolske i sibirske votke i sutra ćemo se morati nositi s posljedicama. Ali svima nam treba piće da se malo opustimo. Nazdravljamo jednom čašicom, potom drugom i, prije nego što je došla večera, već naručujemo drugu bocu. Na kraju, onaj čitatelj koji nas je upozorio na razorno djelovanje votke, zaključuje da neće on jedini ostati trijezan i ispije tri čašice za redom, a mi mu svi plješćemo. Obuzima nas veselje — sve osim Hilal, koja se i dalje mršti, iako je popila koliko i svi ostali.

— Ovaj je grad grozno mjesto — kaže čitatelj koji se do prije dvije minute suzdržavao od pića, a sada su mu oči crvene. — Pogledajte ulicu ispred restorana.

Pred nama je niz lijepo izrezbarenih drvenih kućica, što se danas tako rijetko vidi. Povijesni muzej na otvorenom.

— Ne govorim o kućama, govorim o ulici.

Zaista, popločenje nije baš u najboljem stanju. I odnekud se osjeća smrad otvorene kanalizacije.

— Mafija kontrolira ovaj dio grada — nastavlja čitatelj. — Žele sve kupiti i uništiti kako bi tu mogli izgraditi svoje užasne stambene blokove. Budući da ljudi još ne pristaju prodati svoje kuće i zemljišta, mafija ne dopušta urbanizaciju četvrti. Ovaj grad postoji već četiristo godina, raširenih je ruku dočekivao strance koji su poslovali s Kinom, bio je važan za trgovinu dijamantima, zlatom i kožom, ali sada mafija želi preuzeti vlast i uništiti

slobodnu trgovinu, iako se vlada bori protiv...

»Mafija« je univerzalna riječ. Izdavač je zaokupljen svojim beskonačnim telefonskim razgovorom, njegova se žena žali na meni, Hilal se pravi da je na nekom drugom planetu, ali ja i Yao zamjećujemo da skupina muškaraca za susjednim stolom počinje obraćati pozornost na naš razgovor.

Paranoja. Čista paranoja.

Čitatelj i dalje pije i žali se bez prestanka. Njegova se dvojica prijatelja slažu sa svime što kaže. Ogovaraju vladu, stanje na cestama, strašno loše održavanje aerodroma. Ne kažu ništa što i mi ostali ne bismo rekli o svojim gradovima, samo što je u svaki njihov prigovor upletena riječ »mafija«. Pokušavam promijeniti temu i postavljam im pitanje o lokalnim šamanima (Yao se poveseo jer je vidio da nisam zaboravio, iako još nisam ništa potvrdio), a mladići onda nastavljaju govoriti o »šamanskoj mafiji« i »mafiji turističkih vodiča«. Već smo načeli i treću bocu mongolsko-sibirske votke i sada već svi uzbuđeno razgovaraju o politici — na engleskom, kako bih i ja mogao razumjeti, ili kako ljudi za susjednim stolovima ne bi. Izdavač je konačno završio s telefoniranjem i uključio se u razgovor, njegova je žena živnula, a Hilal ispija jednu čašicu za drugom. Jedino je Yao ostao trijezan, naizgled odsutnog pogleda, i pokušava odagnati zabrinutost, ja sam se zaustavio kod treće čašice i nemam namjeru nastaviti piti.

Ono što se činilo kao paranoja, odjednom se pretvara u stvarnost. Jedan od muškaraca za susjednim stolom ustaje i prilazi nam.

Ne kaže ništa. Samo značajno pogleda mladiće koje smo pozvali na večeru i istiga časa razgovor zamre. Svi izgledaju zatečeni njegovori nazočnošću. Moj izdavač, malo uzdrman pićem i protlemima u Moskvi, upita nešto na ruskom.

— Ne, nisam njegov otac — odgovara neznanac. — Ali nisam baš siguran da ima dovoljno godina da može ovako piti. I govoriti stvari koje nisu istina.

Njegov engleski savršen je, s malo neprirodnim naglaskom kakvim govore ljudi koji su studirali na nekome od skupih engleskih koledža. Izgovara riječi vrlo hladnim tonom, ne pokazujući ni najmanju emociju ili

nasrtljivost.

Samo budala prijeti. Samo druga budala nasjeda na prijetnje. Ali kada se stvari izgovore tonom koji smo upravo čuli, one znače opasnost — jer se glagoli, subjekti i predikati, bude li potrebno, mogu lako pretvoriti u djelo.

— Izabrali ste pogrešan restoran — nastavlja. — Hrana je ovdje loša, a possluga još gora. Možda bi bilo bolje da večerate negdje drugdje. Ja ću podmiriti vaš račun.

Zapravo hrana i nije osobito dobra, piće je točno onakvo kakvim ga je moj čitatelj opisao, a possluga teško da može biti gora. Ali u ovom slučaju, naš sugovornik ne brine o našem zdravlju ili o tome kako se osjećamo: nego nas izbacuje iz restorana.

— Hajdemo odavde — reče mladić.

Prije nego što smo se mi ostali uspjeli snaći, on i njegovi prijatelji nestaju sa scene. Čovjek izgleda zadovoljan i okreće se kako bi se vratio za svoj stol. Na djelić sekunde, napetost nestaje.

— E, pa meni se baš jako sviđa hrana i nemam namjeru promijeniti restoran.

Yao je progovorio mirnim glasom, bez ikakve emocije ili prijetnje. Nije to trebao izgovoriti, sukob se već bio završio, problem je bio samo u mladićima — mi smo mogli ostati i dovršiti večeru u miru. Drugi muškarac s njihova stola uzima mobitel i izlazi van. U restoranu je nastupila potpuna tišina.

Yao i neznanac neumoljivo gledaju jedan drugome u oči.

— Ova hrana može biti vrlo otrovna i u času ubiti.

Yao se ne diže sa stolice.

— Gledajući statistiki, u ove tri minute koliko razgovaramo, na svijetu je umrlo 320 ljudi, a još ih se 650 rodilo. To je život, svijet. Ne znam koliko ih je umrlo od trovanja, ali neki sigurno jesu. Drugi su umrli nakon neke teške bolesti, neki su doživjeli nesreću, a zacijelo je neki postotak njih ubijen metkom, dok su neke žene umrle pri porodu pa su i nerođena djeca ušla u porođajnu statistiku. Umiru samo oni koji žive.

Muškarac koji je bio izašao s mobitelom, vraća se u restoran. Naizgled ne pokazuje nikakvu reakciju na ono što vidi za našim stolom. Čini se da prolazi čitava vječnost u potpunoj tišini.

— Jedna minuta — konačno kaže neznanac. — Sigurno je sada umrlo barem još stotinu ljudi, a nekih se dvjestotinjak rodilo.

— Točno tako.

Još dva muškarca dojavljuju se na vratima restorana. Neznanac primjećuje njihov ulazak, učini jedva primjetan pokret glavom i njih dvojica izlaze.

— Iako je hrana izuzetno loša, a posluga ispod svake kategorije, ako je ovo restoran koji ste odabrali, ja tu ne mogu ništa. Dobar tek.

— Hvala. Ali kad ste se već ponudili da ćete podmiriti račun, prihvaćamo vašu ponudu sa zadovoljstvom.

— Ne brinite za to — obraća se neznanac Yaou, kao da mi ostali uopće ne postojimo. Poseže rukom u džep i svi mislimo da će iz njega izvaditi pištolj, ali on vadi samo bezopasnu posjetnicu.

— Ako jednoga dana budete nezaposleni ili ako vam dojadi vaš sadašnji posao, javiti nam se. Naša tvrtka za nekretnine ima veliku podružnicu ovdje u Rusiji i trebamo ljude poput vas. Ljude koji shvaćaju da je smrt samo pitanje statistike.

Pružila Yaou posjetnicu, njih dvojica se rukuju i neznanac se vraća na svoje mjesto. Malo-pomalo, atmosfera u restoranu smiruje se, razgovori oživljavaju, a mi zadivljeno gledamo u Yaoa, vidjevši u njemu junaka koji je pobijedio neprijatelja bez ijednog hica. Hilal je prošla mrzovolja i sada živo sudjeluje u potpuno apsurdnom razgovoru koji odjednom sve jako zanima, o prepariranju ptica i o kvaliteti mongolsko-sibirske voke. Adrenalin izazvan strahom u trenu nas je sve otriježlio.

Trebam iskoristiti ovu priliku. Kasnije ću pitati Yaoa kako je mogao biti tako siguran u sebe.

Dojmila me se religioznost ruskog naroda. Komunizam koji je sedamdeset godina propovijedao da je vjera opijum za narod ništa nije

postigao.

— Marx nije imao pojma o čarima opijuma — kaže urednica.

Svi se nasmiju. Nastavljam:

— Isto se dogodilo i s mojom crkvom. Ubijali smo u ime Boga, mučili ljude u ime Isusa, smatrali žene društvenom prijetnjom i zabranjivali svako iskazivanje talenta kod žena, lihvarili smo, ubijali nevjerne i sklapali ugovore s vragom. Unatoč tome, dvije tisuće godina kasnije, još smo tu.

— Mrzim crkve — kaže Hilal zagrizavši mamac. — Najgori dio ovog putovanja bio mi je kad si me natjerao da uđem u crkvu u Novoibirsku.

— Zamislimo da vjeruješ u prošle živote i da te u nekoj prošloj inkarnaciji inkviziција osudila na smrt i spalila na lomači u ime vjere koju je Vatikan pokušavao nametnuti. Bi li zbog toga još više mrzila crkvu?

Ona odgovara bez imalo razmišljanja.

— Ne. Bilo bi mi svejedno. Yao nije mrzio čovjeka koji nam je došao za stol; odlučio mu se suprotstaviti iz principa.

— Ali što bi bilo da si bila nevina?

Izdavač nas prekine. Možda je izdao i neku knjigu koja se bavi...

— Podsjetili ste ne na Giordana Bruna. Cijenili su ga kao doktora teologije, a onda ga živog spalili u središtu Rima. Za vrijeme suđenja rekao je sucu nešto kao: »Ja se ne bojim lomače. Ali vi se bojite svoje presude.« Danas mu je podignu spomenik na mjestu gdje su ga ubili njegovi »saveznici«. Pobijedio je, jer su ga osudili ljudi, a ne Isus.

— Vi pokušavate opravdati nepravdu i zločin? — kaže urednica.

— Nipošto. Njegovi su ubojice nestali s karte svijeta, ali Giordano Bruno dalje sudjeluje u oblikovanju svijeta svojim idejama. Njegova je hrabrost nagrađena. Život bez cilja život je bez smisla.

Kao da netko usmjerava naš razgovor u smjeru u kojem ja želim.

— Da si ti Giordano Bruno, — sada se direktno obraćam Hilal — bi li mogla oprostiti svojim krvnicima?

— Zašto me to pitaš?

— Ja sam pripadnik religije koja je u prošlosti činila zvjerstva. Zato te pitam, jer, usprkos tomu, i dalje volim Isusa, puno više nego što mrzim one koji se predstavljaju kao njegovi nasljednici. I još uvijek vjerujem u čudo pretvaranja kruha i vina.

— To je tvoj problem. Ja ne želim imati ništa s crkvama, svećenicima i sakramentima. Meni je dovoljna glazba i tiha kontemplacija prirode. Ali, ima li to o čemu sada pričaš neke veze s onime što si vidio kada si... — ona traži prave riječi — ... rekao da ćeš napraviti pokus s vatrenim prstenom?

Nije spomenula da smo bili skupa u krevetu. Unatoč svojem snažnom temperamentu i nesmotrenim riječima shvaćam da me želi zaštititi.

— Ne znam. Kao što sam već rekao u vlaku, sve što se odvijalo u prošlosti i što će se odvijati u budućnosti sadržano je u sadašnjem trenutku. Tko zna, možda ćemo se jednom naći jer sam ja bio tvoj krvnik, a ti moja žrtva, i sada je moj čas da od tebe tražim oprost grijeha.

Svi se nasmiju, i ja skupa s njima.

— Onda budi dobar prema meni. Posveti mi više pozornosti, reci mi tu, pred svima rečenicu od tri riječi koju bih voljela čuti.

Znam da želi čuti »Ja te volim« — Reći ću ti tri rečenice od tri riječi. Prva: Ti si zaštićena. Druga: Ne brini se. Treća: Svidaš mi se.

— I ja tebi želim nešto reći: »Opraštam ti« može reći samo onaj koji je sposoban reći »volim te«.

Svi plješću. Vraćamo se mongolsko-sibirskoj votki, pričamo o ljubavi, o progonima, o zločinima počinjenim u ime istine, o hrani u restoranu. Taj razgovor više nas nikamo neće odvesti i ona nije shvatila o čemu sam govorio — ali napravio sam prvi korak, onaj najteži.

* * *

Na izlazu, pitam Yaoa zašto je odlučio reagirati na prijatnju i sve nas izložiti riziku.

— Je li se nešto dogodilo?

— Nije. Ali moglo se dogoditi. Ljudi poput njega nisu navikli na nedostatak poštovanja.

— Dok sam bio mlađi, nekoliko puta bio sam na sličan način izbačen i obećao sam samome sebi da mi se to, kad odrastem, više nikada neće dogoditi. Ja nisam iskazao nedostatak poštovanja prema njemu, samo sam se suočio s njime na način koji njemu odgovara. Oči ne lažu; i on je znao da ne blefiram.

— Svejedno ste ga izazvali. Nalazimo se u malenome gradu i on je mogao osjetiti da ugrožavate njegovu moć.

— Kada smo odlazili iz Novosibirska, pričali ste o tom vašem Alephu. Tek sam prije nekoliko dana shvatio da i Kinezi imaju ime za to: *chi*. I on i ja nalazili smo se u istome energetskom središtu. Ne trebamo raspravljati o tome što se moglo dogoditi jer svi ljudi naviknuti na opasnost znaju da se u bilo kojem trenutku u životu, mogu naći pred jakim protivnikom. Namjerno kažem pred protivnikom, a ne pred neprijateljem. Kada su protivnici sigurni u vlastitu snagu, kao što je bio slučaj sa mnom i s tim čovjekom, potrebno im je ovakvo suočavanje jer bi inače oslabili svoju snagu time što je nisu iskazali. Znati cijeniti i poštovati protivnike vještina je potpuno nepoznata laskavcima, slabićima i izdajnicima.

— Ali vi ste znali da je on...

— Nije važno što je on, nego je važno kako se koristi svojom moći. Svidio mi se njegov način borbe, i njemu se svidio moj. To je sve.

Zlatna ruža

IMAM UŽASNU glavobolju od mongolsko-sibirske votke, usprkos svim tabletama analgetika i antacida koje sam popio. Vjetar je leden, iako je dan vedar, bez oblačka na nebu. Komadi leda pomiješani su s oblucima na obali, iako je već proljeće. Hladnoća je nepodnošljiva, usprkos svim slojevima odjeće koje imam na sebi.

A u glavi mi je jedna jedina misao: »Bože, ja sam kod kuće!«

Jezero je tako veliko da mu gotovo ne mogu vidjeti suprotnu obalu, voda kristalno prozirna, okružuju ga zasniježene planine, a iz lučice upravo isplovljava ribarska brodica koja bi se trebala vratiti tek predvečer. Želim biti ovdje, potpuno prisutan, jer ne znam hoću li se ikada više ovamo vratiti. Nekoliko puta duboko udahnem, pokušavajući upiti svu tu ljepotu.

— Ovo je jedan od najljepših prizora koji sam ikada u životu vidio.

Yaoa ohrabruje moj komentar i odluči mi podastrijeti još ponešto činjenica. Kaže da Bajkalsko jezero, koje stari kineski tekstovi nazivaju »Sjevernim morem«, sadrži oko dvadeset posto ukupne slatke vode na Zemlji i ima više od dvadeset pet milijuna godina, ali ništa od toga ne zanima me.

— Nemojte me smetati, želio bih cijeli ovaj krajolik upiti u svoju dušu.

— Prevelik je. Zašto ne biste učinili suprotno: uronili u jezero i spojili se s njegovom dušom?

Kako da ne, doživio bih termički šok i smrznut umro u Sibiru. Ali time je konačno uspio privući moju pozornost. Glava mi je teška, vjetar nepodnošljiv, i odlučujemo odmah otići do mjesta na kojem bismo trebali provesti noć.

— Hvala što ste došli. Nećete se pokajati.

Odlazimo do svratišta u mjestišcu sa zemljanim ulicama i kućama sličnim onima koje smo vidjeli u Irkutsku. Pred svratištem je bunar. Pored bunara stoji neka djevojčica i pokušava izvući kantu s vodom. Hilal joj prilazi kako bi joj pomogla, ali umjesto da potone lanac, pridrži djevojčicu koja se opasno približila tlu.

— *I Ching* kaže: »Možete pomaknuti grad, ali ne i bunar.« Hoću reći da možete pomaknuti kantu, ali ne i dijete. Pazite.

Djetetova majka prilazi i nešto raspravlja s Hilal. Ostavljam ih same i odlazim u svoju sobu. Yao nikako nije želio da Hilal dođe s nama. Na mjestu na kojem ćemo se naći sa šamanom nije dopušten pristup ženama. Rekao sam mu da me taj posjet ne zanima osobito. Upoznao sam Tradiciju, koja je proširena na sve stane svijeta i već sam se susreo s mnogim šamanima u mojoj zemlji. Pristao sam posjetiti i ovoga samo zato što mi je Yao pomogao i naučio me mnogim stvarima tijekom naših putovanja.

— Moram provesti svaki mogući trenutak s Hilal — rekao sam mu još u Irkutsku. — Znam što radim. Prišao sam vrlo blizu svojem kraljevstvu. Ali ako mi ona sada ne pomogne, imat ću još samo tri prilike u ovome »životu«.

Iako nije sasvim razumio što san mu želio reći, na kraju je popustio.

Odlazem naprtnjaču u jedan ugao, upalim grijanje na najjače, navlačim zastore, bacam se na krevet, u nadi da će me glavobolja brzo proći. Hilal ubrzo ulazi.

— Ostavio si me da sama razgovaram s tom ženom. Znaš da mrzim strance.

— Mi smo ovdje stranci.

— Mrzim kad me cijelo vrijeme ocjenjuju dok ja skrivam svoj strah, svoje osjećaje, svoje slabosti. Ti me vidiš kao jednu darovitu i hrabru djevojku koju ništa ne može uplašiti. E, pa u krivu si! Mene sve plaši. Izbjegavam poglede, osmijehe, izravne kontakte, samo s tobom pričam. Ili možda to nisi prinjetio?

Bajkalsko jezero, snježne planine, kristalno čista voda, jedno od

najljepših mjesta na Zemlji, a mi usred nekakve glupe diskusije.

— Hajdemo se mi odmoriti. Poslije ćemo izaći prošetati se. Navečer imam zakazan sastanak sa šamanom.

Ona skida naprtnjaču s namjerom da je odloži na pod.

— Ti imaš svoju sobu.

— Ali u vlaku...!

Ne završava rečenicu. Izlazi zalupivši vratima. Gledam u strop i pitam se šta da učinim. Ne smijem dopustiti da me vodi osjećaj krivnje. Ne mogu i ne želim — jer volim drugu ženu koja je trenutačno daleko i puna povjerenja u mene, unatoč tome što me dobro poznaje. Ako su svi dosadašnji pokušaji bili beskorisni, možda je ovo idealno mjesto da to objasnim toj neobičnoj djevojci, tako opsesivnoj i prilagodljivoj, tako čvrstoj i krhkoj.

Nisam kriv za to što se dogodilo. Nije ni Hilal. Život nas je doveo u situaciju i nadam se da je to za naše dobro. Nadam se? Trebao bih biti siguran. Siguran sam. Počnem se moliti i zaspim isti tren.

Čim sam se probudio, dolazim do njezine sobe i čujem zvuk violine. Čekam da završi prije nego što ću pokucati.

— Hajdemo prošetati.

Ona me pogleda, iznenađena i sretna.

— Jesi bolje? Možeš izdržati vjetar i hladnoću?

— Da, puno mi je bolje. Hajdemo van.

Šetamo gradićem koji izgleda kao da je iz bajke. Jednog će dana ovo mjesto otkriti turisti, izgradit će se veliki hoteli, dućani će prodavati majice, upaljače, razglednice, figurice drvenih kućica. Ubrzo nakon toga, izgradit će golema parkirališta za autobuse na kat, iz kojih će izlaziti ljudi s digitalnim fotoaparatom, odlučni u namjeri da strpaju cijelo jezero na jednu chip-karticu. Bunar koji smo vidjeli bit će uništen i na njegovu mjestu gradit će drugi, koji će služiti za to da ukrasi ulicu, ali više neće davati vodu njezinim stanovnicima — zatvorit će ga odlukom gradskih vlasti, kako se koje strano

dijete ne bi naginjalo preko ruba i upalo u njega. Ribarska brodica koju sam jutros vidio, više neće postojati. Vodama jezera plovit će moderne jahte, nudeći izlete do središta jezera — s uključenim ručkom. Profesionalni ribiči i lovci napučit će regiju naoružani službenim dozvolama za lov i ribolov za koje će platiti više nego što lokalni lovci i ribari zarade za godini dana.

Ali za sada to je samo jedan grad izgubljen u Sibiru, gdje jedan muškarac i žena, upola mlađa od njega, hodaju pored rijeke nastale otapanjem leda. Sjedaju na njezinoj obali.

— Sjećaš li se našeg razgovora jučer u restoranu?

— Otprilike. Puno sam popila, sjećam se da se Yao nije dao uplašiti kad je onaj Englez prišao našem stolu.

— Ja sam pričao o prošlosti.

— Da, sjećam se. Dobro sam razumjela to što si govorio jer sam, u onome trenutku kada samo zajedno ušli u Aleph, vidjela tebe s očima punim ljubavi i ravnodušnosti, glave pokrivena kapuljačom. Osjećala sam se izdanom i poniženom. Ali veze iz prošlih života ne zanimaju me. Nalazimo se u sadašnjosti.

— Vidiš li ovu rijeku pred nama? U dnevnoj sobi u mojem stanu visi jedna slika s ružom uronjenom u rijeku sličnu ovoj. Polovica slike bila je natopljena vodom i olujom, tako da su joj rubovi nepravilni; usprkos tome, na njoj se još uvijek vidi dve prekrasne crvene ruže, naslikane na zlatnoj podlozi. Poznajem umjetnicu. Godine 2003. zajedno smo bili u jednoj šumi u Pirinejima, otkrili smo potočić koji je u tom času bio suh i sakrili sliku ispod kamenja koje je pokrivalo njegovo korito.

»Ona je moja žena. U ovome se trenutku fizički nalazi na tisuće kilometara daleko i spava jer u njezinu gradu još nije svanuo dan, iako je ovdje već četiri popodne. Zajedno smo već više od četvrt stoljeća: ali kada sam je upoznao, bio sam potpuno uvjeren da naša veza neće potrajati. Prvih sam nekoliko godina bio stalno spreman na to da će jedno od nas otići. U sljedećih pet godina i dalje sam mislio da smo se samo navikli jedno na drugo, ali da ćemo uskoro postati toga svjesni i svatko će nastaviti svojim putem. Uvjerio sam samog sebe da bi me bilo kakav ozbiljniji kompromis

lišio moje 'slobode' i spriječio me da živim onako kako sam živio.«

Primjećujem da se djevojka pored mene počinje osjećati nelagodno.

— Kakve to ima veze s rijekom i ružom?

— Bilo je ljeto 2002., ja sam već bio poznati pisac, imao sam dosta novca i mislio sam da se moje osnovne vrijednosti nisu promijenile. Ali kako da budem potpuno siguran u to? Testirajući se. Unajmili smo malenu sobu u nekome hotelu s dvije zvjezdice u Francuskoj, gdje smo počeli provoditi pet mjeseci godišnje. U sobi je bio jedan ormar pa smo sveli našu odjeću samo na najnužnije. Lutali smo šumama i planinama, večerali vani, provodili sate i sate razgovarajući, izlazili u kino svake večeri. Takav život uvjerio nas je da su najprofinjnije stvari na svijetu upravo one dostupne svima.

»Oboje obožavamo ono što radimo. Sve što ja trebam za svoj posao jedno je prijenosno računalo. Ali moja žena je... slikarica. A slikarima su potrebni golemi ateljei za slikanje i čuvanje slika.

Nisam nikako želio da ona zbog mene žrtvuje svoj poziv pa sam joj predložio da unajmimo atelje za nju. Ali ona je za to vrijeme gledala oko sebe i vidjela planine, doline, rijeke, jezera, šume, te pomislila: Zašto ne bih čuvala svoja djela ovdje? I zašto ne bih dopustila prirodi da radi sa mnom?«

Hilal ne miče pogled s rijeke.

— Tako je nastala ideja da »čuvamo« slike na otvorenom. Ja bih uzeo svoj laptop i pisao. Ona bi kleknula na travu i slikala. Nakon godinu dana kada smo potražili prva platna, rezultat je bio originalan i veličanstven. Prva slika koju smo pronašli bila je ruža. I dan danas, iako imamo svoju vlastitu kuću u Pirinejima, moja žena i dalje zakapa i otkapa svoje slike po svijetu. Ideja koja se rodila iz nužde, sada je postala način stvaranja. Dok gledam rijeku, sjećam se ruže i osjećam ljubav gotovo dodirljivu, fizičku, kao da je ona ovdje.

Vjetar više ne puše tako jako kad prije pa nas sunce ipak uspijeva malo zagrijati. Svjetlost koja nas okružuje ne može biti savršenija.

— Razumijem te i poštujem što govoriš — reče ona. — Ali u restoranu si rekao jednu rečenicu kada si pričao o prošlosti: ljubav je jača. Ljubav je

veća od osobe koja voli.

— Da. Ali ljubav se sastoji od izbora.

— U Novosibirsku natjerao si me da ti dam oprost i ja sam ti ga dala. Sad ja tebe molim: reci da me voliš.

Primam je za ruku Zajedno promatramo rijeku.

— Nedostatak odgovora također je odgovor — kaže ona.

Zagrlim je i naslonim njezinu glavu na moje rame.

— Volim te. Volim te jer sve su ljubavi svijeta poput rijeka koje teku k istome jezeru, tamo se susreću i pretvaraju u jednu jedinstvenu ljubav koja će postati kiša i blagosloviti zemlju.

»Volim te kao rijeka koja stvara plodno tlo kako bi drveće i cvijeće moglo rasti pored njezina puta. Volim te kao rijeka koja natapa vodom one koji su žedni i ljude nosi onamo kamo žele stići.«

»Volim te kao rijeka koja zna da mora drugačije teći preko slapa i odmoriti se kada stigne u pitomu dolinu. Volim te jer se svi nađemo na istome mjestu, na istome izvoru, koji nas ne prestaje hraniti novom vodom. Zato, kada smo slabi, sve to trebamo učiniti jest malo pričekati. Vratit će se proljeće zimski će se snijeg otopiti i ponovno ćemo se napuniti pravom energijom.«

»Volim te kao rijeka koja izvire u planini usamljena i slabašna i koja, malo-pomalo, raste i teče prema drugim rijekama i ujedinjuje se s njima sve dok, nakon nekog vremena, ne postale tako moćna da može savladati svaku prepreku kako bi stigla onamo kamo želi.«

»Prema tome prihvaćam tvoju ljubav i predajem ti svoju. Nije to ljubav muškarca prema ženi, niti ljubav oca prema kćeri, niti ljubav Boga prema njegovim stvorenjima. Ta je ljubav bez imena, bez objašnjenja, kao rijeka koja ne može objasniti svoj tok, nego samo teče dalje. Ljubav koja ništa ne traži i ništa ne daje, nego se samo pokazuje. Ja nikada neću biti tvoj, niti ćeš ti ikada biti moja, ali svejedno ti mogu reći: volim te, volim te, volim te.«

Možda zbog te večeri, ili zbog te svjetlosti, ali u tome se času činilo da je Univerzumom konačno zavladała harmonija. Nastavili smo sjediti bez imalo

želje da se vratimo u hotel, gdje me Yao već sigurno čeka.

Bajkalski orao

S VAKOGA ČASA past će noć. Šestero nas je pred malenim čamcem privezanim uz obalu: Hilal, Yao, šaman, ja i dvije postarije žene. Svi razgovaraju na ruskom. Šaman niječno odmahuje glavom. Yao inzistira, ali šaman mu okreće leđa i prilazi čamcu.

Sada Yao i Hilal nešto raspravljaju. On izgleda zabrinuto, ali mislim da ga ta situacija zabavlja. Još smo jednom vježbali Put Mira i počeo sam razumijevati govor njegova tijela. Pravi se da je uzrujan, ali zapravo nije.

— O čemu pričate?

— Ne mogu ići — reče ona. — Moram ostati ovdje s ove dvije žene koje nikada u životu nisam vidjela. I provesti cijelu noć tu, na ovoj hladnoći. Nema nikoga da me odvede natrag do hotela.

— Ono što ćemo mi raditi na otoku, doživjet ćete i vi ovdje s njima — objašnjava Yao. — Moramo se pridržavati tradicije. Upozorio sam vas na to već ranije, ali on je inzistirao da vas povede. Moramo ići jer ne smijemo propustiti pravi trenutak: ono što vi zovete Aleph, ja *chi*, a šamani za to sigurno koriste neki drugi naziv. Neće dugo trajati, vratiti ćemo se za dva sata.

— Hajdemo — kažem, primam Yaoa pod ruku i vodim ga do čamca.

Okrećem se prema Hilal s osmijehom na licu:

— Ti i tako ne bi ostala zatvorena u hotelu ni za što na svijetu, znajući da možeš doživjeti neko novo iskustvo. Ne znam je li dobro ili loše, ali svakako je bolje od samotne večere.

— A ti, pretpostavljam, misliš da su lijepe ljubavne riječi dovoljne da

nahrane srce? Potpuno razumijem da voliš svoju ženu, ali ne možeš li me ipak barem nekako nagraditi za sve te univerzume prema kojima ti otvaram vrata?

Okrećem se i ulazim u čamac. Još jedna glupa prepirka.

* * *

Šaman upali motor i primi kormilo. Krećemo prema otočiću koji izgleda kao velika stijena, dvjestotinjak metara udaljena od obale. Procjenjujem da ćemo stići za manje od deset minuta.

— Sada kada se više ne mogu vratiti, recite zašto ste toliko inzistirali da ga upoznam? To je jedino što ste od mene tražili na ovome putovanju, a dali ste mi mnogo toga zauzvrat. Ne govorim samo o treningu aikida. Kad god je bilo potrebno, održavali ste ravnotežu u vlaku, prevodili ste moje riječi kao da su vaše, a jučer ste mi čak pokazali i važnost ulaska u borbu samo zbog poštovanja protivnika.

Yao se osjeća malo nelagodno, pomiče glavu s jedne strane na drugu kao da je odgovoran za stabilnost malenog čamca.

— Mislio sam da bi vam bilo drago upoznati ga, zbog vaših interesa...

— To nije dobar odgovor. Da sam ga želio upoznati, molio bih da mi upriličite susret.

On me konačno pogleda, potvrdno kimajući glavom.

— Pozvao sam vas jer sam obećao da ću se ponovno vratiti ovdje kada budem sljedeći puta prolazio ovim krajem. Mogao sam doći sam, ali potpisao sam ugovor s izdavačkom kućom u kojem stoji da ću cijelo vrijeme biti uz vas. Njima se ne bi svidjelo da sam otišao.

— Ja ne trebam stalno imati nekoga uza se. A oni ne bi imali ništa protiv da sam ostao u Irkutsku.

Noć pada brže nego što sam očekivao. Yao mijenja tijek razgovora.

— Čovjek koji vozi ovaj čamac može razgovarati s mojom ženom. Znam da to nije laž, jer nitko na svijetu ne može znati neke stvari. Osim toga, on je

spasio moju kći. Uspio ju je izliječiti kada joj nijedan od izvrsnih liječnika u bolnicama u Moskvi, Pekingu, Šangaju i Londonu nije mogao pomoći. I nije tražio ništa zauzvrat, osim da ga ponovno posjetim. Dogodilo se da sam ovaj put s vama. Možda ćete vi uspjeti shvatiti stvari koje moj mozak odbija prihvatiti.

Stijena u sredini jezera približava se; stići ćemo za manje od minute.

— To je već pravi odgovor. Hvala vam na vašem povjerenju. Nalazim se na jednom od najljepših mjesta na svijetu, u ovoj divnoj noći, i slušam šum valova koji udaraju o bok čamca. Prema tome, to što sam došao upoznati ovog čovjeka još je jedan od mnogih blagoslova koje sam primio tijekom ovog putovanja.

Osim onoga dana kada je pričao o svojoj boli zbog ženine smrti, Yao nije nikada pokazao svoje osjećaje. Sada me prima za ruku, stavi je na svoje grudi i čvrsto stisne.

Čamac udari u uski pojas šljunka koji povremeno služi kao pristanište.

— Hvala. Puno vam hvala.

* * *

Uspinjemo se do vrha stijene. Još možemo vidjeti crveni horizont. Okružuje nas samo oskudna vegetacija, a na istoku otoka stoje tri ili četiri još neprolistala stabla. Na jednome od njih mogu se vidjeti ostaci prinesenih žrtava i životinjska strvina koja visi s jedne grane. Stari šaman izaziva poštovanje i odiše mudročću; ali ne može mi pokazati ništa novo jer sam već prošao mnogim putovima i znam da se svi sastaju na istome mjestu. Usprkos tome, vidim da su njegove namjere ozbiljne. Dok priprema ritual, u mislima se pokušavam sjetiti svega što sam naučio o ulozi šamana u povijesti civilizacije.

* * *

U drevna vremena, plemena su imala po dva najistaknutija člana. Jedan je bio vođa: najhrabriji od svih, bio je dovoljno snažan da pobijedi bilo koga tko

bi ga izazvao, dovoljno inteligentan da izbjegne urote u vječnoj borbi za moć — koja se ne odvija samo sada, nego je prisutna od početka svijeta. Jednom kada bi učvrstio svoju ulogu, bio je odgovoran za zaštitu i blagostanje svojeg naroda u fizičkome svijetu. Kako je vrijeme prolazilo, ono što je počelo kao prirodan odabir, na kraju se poremetilo, pa je uloga vođe postala nasljedna. To je princip neprekinutog održavanja moći iz kojeg izlaze carevi, kraljevi, diktatori.

Međutim, još važniji od vođe bio je šaman. Još u praskozorje čovječanstva, ljudi su postali svjesni prisutnosti neke više sile, koja daruje život i oduzima ga, iako nitko nije znao odakle ona dolazi. Zajedno s rođenjem ljubavi, javlja se i potreba za objašnjenjem tajne postojanja. Prvi šamani bile su žene, izvor života; budući da nisu bile cijelo vrijeme zauzete lovom i ribolovom, posvetile bi se kontemplaciji i uranjale bi u svete misterije. Tradicija se uvijek prenosila na one najpodobnije, koje su živjele same i u izolaciji, te najčešće bile djevice. Njihov se posao odvijao na jednom drugom nivou, u pokušaju da uravnoteže sile duhovnog s onima fizičkog svijeta.

Proces je gotovo uvijek bio isti: plemenska bi šamanica ušla u trans pomoću glazbe (najčešće bubnjeva), pila bi i dijelila napitke od prirodnih sastojaka, njezina bi duša izašla iz tijela i ušla u paralelni svijet. Tamo bi se susrela s duhovima biljaka, životinja, živih i mrtvih bića — koji svi postoje u jedinstvenom vremenu, koje Yao zove *chi* energija, a ja ga nazivam Alephom. U toj jedinstvenoj točki, ona je nalazila svoje vodiče, balansirala energije, liječila bolesti, zazivala kišu, osiguravala mir, dešifrirala simbole i znakove koje bi poslala priroda, kažnjavala svakog pojedinca koji bi ometao komunikaciju plemena s Cjelinom. U to doba, potraga za hranom iziskivala je stalno putovanje plemena s jednog mjesta na drugo, pa nije bilo moguće graditi hramove ili oltare za štovanje božanstava. Postojala je samo Cjelina, u čijem je trbuhu pleme putovalo.

Kao što se dogodilo i s vođama, i uloga šamana s vremenom se izobličila. Budući da su zdravlje i zaštita grupe ovisili o harmoniji sa šumom, poljima i prirodom, žene zadužene za duhovne kontakte — duše plemena — počele su imati veliku moć, uglavnom čak i veću od vođe. U nekom trenutku, koji

povijest ne može točno odrediti, (iako se vjeruje da vremenski koincidira s prelaskom na poljoprivredu i s krajem nomadskog života), muškarci su zauzeli mjesto žena u duhovnome svijetu. Sila je nadvladala harmoniju. Više se nisu uzimali u obzir talenti i sposobnosti koje su te žene imale; postala je važna jedino moć.

Sljedeći je korak bio organizacija šamanizma — sada muškog — u socijalnu strukturu. Rodile su se prve religije. Društvo se promijenilo i nije više bilo nomadsko, a poštovanje i strah koje su ljudi osjećali prema vođi i šamanu već su bili ukorijenjeni u duše ljudskih bića, u kojima su zauvijek ostali. Svjesni toga, svećenici su se počeli povezivati s vođama kako bi održali narod pokorenim. Ako bi se netko suprotstavio vođama, prijetili bi mu božjim kaznama. U određenom trenutku, žene su počele zahtijevati da im se vrati uloga šamana jer je bez njih svijet krenuo u stalne sukobe. Ali kad god bi se to dogodilo, odmah bi bile udaljene i tretirane kao nevjernice ili prostitutke. Ako bi prijetnja bila zaista jaka, sustav se nije ustručavao kazniti ih lomačom, kamenovanjem ili, u blažim slučajevima, progonstvom. Povijest civilizacije nije ostavila puno tragova ženskih religija; znamo samo da su najstariji sveti predmeti koje su arheolozi ikada pronašli prikazivali boginje.

Ali sve se to izgubilo u naslagama vremena. Baš kao što je i magična moć, korištena samo za ostvarenje zemaljskih ciljeva, na kraju izbljedjela i izgubila snagu. Ostao je samo strah od božje kazne.

Preda mnom stoji muškarac, a ne žena — iako žene koje su ostale na obali s Hilal sigurno imaju iste moći kao i on. Ne propitujem njegovu prisutnost, smatram da oba spola imaju isti dar da urone u kontakt s nepoznatim, ako su otvoreni prema svojoj »ženskoj strani«. Nisam bio osobito zainteresiran za dolazak ovamo jer znam koliko se čovječanstvo udaljilo od korijena, od dodira s Božjim Snom.

Zapalio je vatru u rupi koja bi trebala zaštititi plamen od vjetra, koji ne prestaje puhati, pored sebe je postavio neku vrstu bubnja i otvorio bocu s nekom, meni nepoznatom, tekućinom. Šamani u Sibiru — gdje je ta riječ i nastala — slijede iste obrede kao i *pajei* u prašumama Amazone, čarobnjaci

u Meksiku, svećenici afričkog Candomblea, spiritisti u Francuskoj, vračevi američkih domorodaca i australskih Aboridžina, karizmatici Katoličke crkve i Mormona u Utahu, i tako dalje.

U toj je sličnosti sadržana velika tajna tih različitih tradicija koje su naizgled u vječnome sukobu jedna s drugom. One se susreću u jednom jedinstvenom duhovnom polju i pokazuju se u raznim dijelovima svijeta, iako se nikada nisu susrele na fizičkome planu. Tu se pokazuje Viša Sila koja kaže:

»Katkada moja djeca imaju oči, ali ne vide. Imaju uši, ali ne čuju. Zato ću od nekih od njih tražiti da ne budu gluhi ili slijepi za mene. Čak i ako će za to platiti visoku cijenu, oni će biti odgovorni da održe Tradiciju živom i, jednoga dana, moji će se Blagoslovi vratiti na Zemlju.«

Šaman počinje ritmično svirati na svojem bubnju, polako ubrzavajući ritam. Kaže nešto Yaou, a on mi to odmah prevodi:

— On ne koristi taj izraz, ali *chi* će stići s vjetrom.

Vjetar se pojačava. Iako sam toplo umotan — posebna jakna, rukavice, kapa od gusto ispletene vune i šal koji mi ne pokriva jedino oči — to nije dovoljno. Nos mi potpuno trne, a kristalići leda skupljaju mi se na obrvama i bradi. Yao kleči na prekriženim nogama, u vrlo elegantnom položaju. Pokušavam učiniti isto, ali stalno mijenjam položaje jer su moje hlače od običnog platna kroz koje prolazi vjetar i hladi mi mišiće, što stalno izaziva bolne grčeve.

Plamen divlje pleše, ali ne gasi se. Ritam bubnja ubrzava. Znam da šaman pokušava uskladiti ritam svojeg srca s udarcima ruke po koži instrumenta, čiji je donji dio otvoren kako bi duhovi mogli ući. U afro-brazilskim tradicijama, to je trenutak u kojem medij ili svećenik dopušta da njegova duša izađe kako bi drugo biće — mudrije i iskusnije — moglo zaposjesti njegovo tijelo. Jedina je razlika u tome što u mojoj zemlji ne postoji neki određeni trenutak u kojem se ono što Yao naziva *chi* pokazuje.

Prestajem biti samo običan promatrač i odlučim sudjelovati u transu. I ja pokušavam uskladiti svoje srce s ritmom bubnja, zatvaram oči, praznim svoje misli, ali hladnoća i vjetar ne dopuštaju mi da idem dalje. Ponovno moram

promijeniti položaj, otvaram oči i vidim da u ruci kojom drži bubanj ima i perje — vjerojatno od neke rijetke lokalne ptice. Prema svim svjetskim tradicijama, ptice su glasnici bogova. One pomažu vraču da se vine u visine i razgovara s duhovima.

Yao također ima otvorene oči; samo je šaman u ekstazi. Vjetar se pojačava, meni je sve hladnije, ali šaman to i ne primjećuje. Ritual se nastavlja: on otvara bocu s tekućinom koja mi se čini zelenom, otpije gutljaj i pruža bocu Yaou, koji također pije i predaje mi bocu. Iz poštovanja činim isto: kušam tu slatkastu mješavinu s laganim okusom alkohola i vraćam bocu šamanu.

Ritam bubnja nastavlja se, isprekidan jedino njegovim povremenim šaranjem crteža po tlu. Nikada prije nisam vidio te simbole koji izgledaju poput slova nekog davno izumrlog pisma. Iz njegova grla izlaze neobični zvukovi, koji zvuče kao višestruko pojačani glasovi ptica. Bubanj svira sve brže i sve glasnije, hladnoća mi više ne smeta tako jako i odjednom vjetar prestaje.

Nitko mi ništa ne mora objašnjavati: ono što Yao naziva *chi* upravo se objavilo. Nas trojica gledamo se u nekoj vrsti mira, a čovjek koji je preda mnom nije onaj isti koji je upravljao čamcem i naredio Hilal da ostane na obali: crte njegova lica promijenile su se i sada izgleda mlade i ženstvenije.

Neko vrijeme, kojemu ne mogu odrediti trajanje, on i Yao pričaju na ruskom. Horizont se rasvjetljuje i izlazi mjesec. U njegovu ga novome putovanju nebom prate srebrne zrake koje se odbijaju od površine jezera, odjednom potpuno mirne. S moje lijeve strane, pale se svjetla nekog malenog mjesta. Potpuno miran, pokušavam upiti što više od tog trenutka koji nisam očekivao da ću doživjeti, ali koji se našao na mojem putu — kao i mnogi drugi. Kada bi se barem ono neočekivano uvijek pojavilo tako lijepo i smireno.

Konačno — koristeći Yaoa kao prevoditelja — šaman me pita što ja tražim ovdje.

— Pratim prijatelja koji je obećao da će se ovamo vratiti. Iskazujem poštovanje prema vašem umijeću. Razmišljam o tajnama svemira.

— Čovjek koji se nalazi pored vas ne vjeruje ni u što — kaže šaman, a Yao prevodi njegove riječi. — Nekoliko je puta ovamo dolazio da razgovara sa svojom ženom i, usprkos tome, ne vjeruje. Jadna žena! Umjesto da ide s Bogom dok čeka svoj povratak na Zemlju, svako malo mora se vraćati da utješi ovog nesretnika. Napušta toplinu Božanskog Sunca i susreće se s bijednom sibirskom studeni jer je ljubav ne pušta da ode!

Šaman se nasmije.

— Zašto mu to ne objasnite?

— Već jesam. Ali on, kao ni većina drugih ljudi koje poznajem, ne želi se pomiriti s time što doživljava kao velik gubitak.

— Čisti egoizam.

— Da, to je čisti egoizam. Oni žele da vrijeme stane ili da se vrati unazad. I zbog toga ne dopuštaju dušama da krenu prema naprijed.

Šaman se ponovno nasmije.

— Ubio je Boga u trenutku kada je njegova žena otišla u drugu dimenziju. Vratit će se ovamo još jednom, dvaput, deset puta, i ponovno će pokušati razgovarati s njom. On ne dolazi tražiti pomoć da bolje razumije život. Želi da se sve prilagodi njegovu shvaćanju života i smrti.

On učini stanku. Pogleda oko sebe. Već se potpuno smračilo, scenu osvjetljava samo svjetlost plamena.

— Ne mogu izliječiti očaj kada ljudi u njemu nalaze utjehu.

— S kime razgovarate?

— Vi vjerujete.

Ponavljam pitanje.

— Valentina.

— Žena.

— Čovjek pored mene možda je malo glup na duhovnome planu, ali on je jedna divna osoba, spremna preživjeti gotovo sve, osim onoga što naziva »smrću« svoje žene. Čovjek pored mene dobar je čovjek.

Šaman potvrdno kima glavom.

— I vi ste također. Dopratili ste prijatelja koji je već dugo uz vas. Puno duže nego što traje vaše poznanstvo u ovome životu. Kao što vas i ja već dugo poznajem.

Još se jednom nasmije.

— Nas trojica već smo se sreli, i skupa smo podijelili istu sudbinu, onu koju vaš prijatelj naziva »smrću«, u jednoj bitci. Ne znam u kojoj je to zemlji bilo, ali svi smo pogođeni metkom. Svi ratnici ponovno se susreću. To je dio Božjeg zakona.

On baca neke trave na vatru i objašnjava nam da smo to već radili u prošlome životu, sjedili smo oko vatre i pričali o našim pustolovinama.

— Vaš duh razgovara s bajkalskim orlom. Koji sve vidi i nadzire, napada neprijatelje, a štiti i brani svoje prijatelje.

Kao da želi potvrditi njegove riječi, iz daljine se začuje krik ptice. Osjećaj hladnoće zamijenio je osjećaj ugone. Šaman nam ponovno pruža bocu.

— Fermentirano je piće živo, prvo je mlado, a onda ostari. Kada dosegne zrelost, može uništiti Duh Inhibicije, Duh Nedostatka Ljudskih Odnosa, Duh Straha, Duh Tjeskobe. Međutim, ako ga pijemo previše, ono se pobuni i donosi Duh Poraza i Agresije. Sve se svodi na znanje o tome koja je to točka koju ne smijemo prijeći.

Pijemo i slavimo.

— U ovome je času vaše tijelo na zemlji, ali duh je sa mnom ovdje u visinama i to je sve što vam mogu ponuditi: šetnju bajkalskim nebesima. Niste me došli ništa pitati i zato vam i neću dati ništa osim tog leta. Nadam se da će vas on nadahnuti da nastavite raditi to što radite.

»Budite blagoslovljeni. Kako mijenjate svoj život, tako mijenjate i živote onih koji vas okružuju. Kada tražite, ne zaboravite dati. Kada netko zakuca na vaša vrata, svakako ih otvorite. Kada netko nešto izgubi i zamoli vas za pomoć, učinite sve što možete da biste pronašli to što se izgubilo. Ali, prije toga, molite, kucajte na vrata i pronađite sve ono što ste vi u životu izgubili. Lovac zna što ga čeka: ili će on proždrijeti plijen, ili će plijen proždrijeti

njega.«

Potvrдно kimnem glavom.

— Već ste to doživjeli i još ćete mnogo puta doživjeti — nastavlja šaman. — Jedan prijatelj vaših prijatelja, prijatelj je bajkalskog orla. Ništa se posebno neće dogoditi ove noći; nećete imati vizije, magijska iskustva, niti ući u trans i komunicirati sa živima ili mrtvima. Nećete dobiti nikakve posebne moći. Samo ćete klicati od veselja dok će bajkalski orao pokazivati jezero vašoj duši. Vi ne vidite ništa, ali vaš duh sada uživa u visinama.

Moj duh doista uživa u visinama, a ja ne vidim ništa. Nije ni potrebno: znam da je to što on govori istina. Kada se vratim u tijelo, bit ću mudriji i mirniji nego ikada.

Vrijeme staje jer ga ja više ne mogu mjeriti. Plamen treperi i stvara neobične sjene na šamanovu licu, ali ja više nisam prisutan. Puštam svoj duh da slobodno leti, trebalo mu je to, nakon što me pratio u tolikim naporima i tolikom radu. Više ne osjećam hladnoću. Ne osjećam ništa — slobodan sam i bit ću slobodan sve dok bajkalski orao leti iznad jezera i zasniježenih planina. Šteta što mi moj duh ne može ispričati što je sve vidio; ali, na kraju krajeva, ne moram uvijek znati baš sve što se sa mnom zbiva.

Vjetar ponovno počinje puhati. Šaman se duboko klanja zemlji i nebu. Plamen, koji je bio tako dobro zaštićen, odjednom se gasi. Pogledam mjesec, koji je već visoko na nebu, i vidim sjene raznih ptica koje oblijeću oko nas. Čovjek je ponovno ostario, izgleda umoran i sprema bubanj u veliku izvezenu vreću.

Yao mu prilazi, stavlja ruku u lijevi džep i iz njega izvlači šaku novčanica i kovanica. Ja učinim isto.

— Prosili smo za bajkalskog orla. Ovo je što smo dobili.

On nam se klanja, zahvaljuje na novcu i polako se spuštamo do čamca. Sveti otok šamana ima svoju vlastitu dušu; mračno je i u niti jednom trenutku nismo sigurni jesmo li spustili stopala na pravo mjesto.

Kada smo stigli na obalu, tražimo Hilal, a one dvije žene kažu nam da se već vratila u hotel. Tek tada primjećujem da šaman o njoj nije rekao ni riječi.

Strah od straha

GRIJANJE JE U SOBI uključeno na najjače. Prije nego što sam uopće potražio prekidač za svjetlo, skidam kaput, kapu i šal i odlazim do prozora kako bih ga otvorio i u sobu pustio malo zraka. Kako je hotel smješten na malenom brijegu, s prozora mogu vidjeti kako se svjetla u mjestašcu polako gase. Neko vrijeme stojim pokraj prozora i zamišljam sve te ljepote koje je moj duh doživio. A onda napravim pokret kako bih se okrenuo, kad začujem glas.

— Ne okreći se.

To je Hilal. A ton kojim je izrekla tu rečenicu uplašio me. Govori ozbiljno.

— Naoružana sam.

Ne, to ne može biti. Osim ako one žene...

— Pomakni se malo unazad.

Učinim što je tražila.

— Još malo. Sada odi jedan korak udesno. Tako, ne miči se više.

Više ne mogu misliti — instinkt za preživljavanje preuzeo je nadzor nad svim mojim reakcijama. Moj um u djeliću sekunde razmatra sve mogućnosti koje imam za opstanak: da se bacim na pod, da pokušam uspostaviti razgovor ili da samo čekam njezin sljedeći korak. Ako je zaista odlučila ubiti me, neće dugo oklijevati, ali ako u sljedećoj minuti ne opali, započet će razgovor i imat ću više šanse da preživim.

Začuje se zaglušujuća buka, zatim prasak, i odjednom pokriven sam krhotinama stakla. Luster iznad moje glave eksplodirao je.

— U desnoj ruci imam gudalo, u lijevoj violinu. Ne okreći se.

Ne okrećem se, ali duboko uzdahnem. Nema nikakve čarolije ni specijalnog efekta u onome što se upravo dogodilo: operni pjevači mogu to učiniti glasom — mogu, na primjer, razbiti čaše šampanjca tako što proizvedu glas takve frekvencije da se od njega vrlo krhke stvari mogu razbiti.

Gudalo ponovno dodirne žice, ispuštajući prodoran zvuk.

— Znam što se dogodilo. Vidjela sam. Žene su me onamo odvele bez svjetlosnog prstena.

Vidjela je.

Golem teret pada s mojih leđa prekrivenih krhotinama lusteru. Moj put ovamo i bez Yaova znanja bio je dio mogeg puta povratka mojemu kraljevstvu. Nisam joj morao ništa reći, ona je vidjela.

— Napustio si me kada si mi bio najpotrebniji. Zbog tebe sam umrla i sada sam se vratila da te progonim.

— Ne progoniš me. Ne plašiš me. Oprošteno mi je.

— Iznudio si moj oprost. Oprostila sam ti ne znajući što činim.

Još jedan prodoran i neugodan akord.

— Ako želiš, povuci svoj oprost.

— Ne želim. Oprošteno ti je. I kada bih ti trebala oprostiti nebrojeno mnogo puta, oprostila bih ti. Ali slike mi se zbrkano pojavljuju u glavi. Moraš mi točno ispričati kako se sve dogodilo. Sjećam se samo da sam bila gola, ti si me gledao, ja sam svima govorila da te volim i zbog toga sam osuđena na smrt. Moja me ljubav osudila.

— Mogu li se okrenuti?

— Ne još. Prvo mi ispričaj što se dogodilo. Sve što znam je da sam u jednom prošlom životu zbog tebe umrla. Ne znam je li se to dogodilo ovdje, ili na nekom drugom mjestu na svijetu, ali žrtvovana sam u ime ljubavi, da te spasim.

Moje su se oči već navikle na tamu, ali vrućina je nepodnošljiva.

— Što su žene točno napravile?

— Sjele smo na obalu jezera, a one su zapalile vatru, svirale bubanj, ušle u trans i dale mi da nešto popijem. Kada sam popila, počele su te zbrkane vizije. Trajale su jako kratko. Sjećam se samo onoga što sam ti upravo ispričala. Mislila sam da se radilo samo o noćnoj mori, ali one su mi jamčile da smo bili zajedno u prošlome životu. A ti si mi rekao isto.

— Ne. To se dogodilo u sadašnjosti, događa se sada. U ovome trenutku nalazim se u hotelskoj sobi u Sibiru, u nekom mjestu za koje ne znam ni kako se zove. Također sam u tamnici pored Cordobe, u Španjolskoj. Isto tako sam sa svojom ženom u Brazilu, sa svim ženama s kojima sam bio, a u nekim od tih života i sam sam žena. Sviraj nešto.

Skidam vestu. Ona počinje svirati sonatu koja nije skladana za violinu; moja ju je majka svirala na klaviru dok sam bio dijete.

— U jednom razdoblju čitav je svijet bio kao žena čija je energija bila lijepa, ljudi su vjerovali u čuda, sadašnji je trenutak bio jedino što su imali i zbog toga vrijeme nije postojalo. Grci su imali dvije riječi za vrijeme. Prva je bila *kairos*, Božje vrijeme, vječnost. A onda se odjednom nešto promijenilo. Borba za opstanak, potreba da saznamo gdje trebamo sijati sjeme da bismo mogli pobrati žetvu, i vrijeme kakvo danas poznajemo počelo je biti dijelom naše povijesti. Grci ga zovu *chronos*, a Rimljani *Saturnus*, po bogu poznatom po tome što proždire svoju vlastitu djecu. Postali smo robovi sjećanja. Nastavi svirati i objasnit ću ti bolje.

Ona nastavi svirati. Zaplačem, ali ne prekidam:

— U ovome se trenu nalazim u vrtu jedne vile, sjedim na klupi pred kućom, promatram nebo i pokušavam otkriti što ljudi žele reći kada se koriste izrazom »graditi kule u zraku«, koji sam čuo prije nepunih sat vremena. Imam sedam godina. Pokušavam sagraditi dvorac od zlata, ali teško mi se skoncentrirati. Moji prijatelji večeraju u svojim kućama, moja majka svira istu melodiju koju ti sviraš sada, samo na klaviru. Da nemam potrebu sada sve ti ispričati, bio bih u potpunosti tamo. Miris ljeta, cvrčci cvrče u krošnjama drveća, a ja razmišljam o djevojčici u koju sam zaljubljen.

Ne nalazim se u prošlosti, nego u sadašnjosti. Ja sam sada taj dječak koji sam bio. Uvijek ću biti taj dječak, svi ćemo biti djeca, odrasli, starci koji

smo bili i koji ćemo ponovno biti. Ja se sjećam. Ja ponovno živim to vrijeme.

Ne mogu nastaviti. Zaklanjam lice rukama i plačem, dok ona svira sve izražajnije, sve savršenije, prenoseći me u mnoge mene koji jesam u ovome životu. Ne plačem za majkom koja je otišla, jer ona je sada ovdje, i svira za mene. Ne plačem za djetetom koje, zbunjeno tim kompliciranim izrazom, pokušava izgraditi svoj zlatni dvorac koji svake sekunde nestaje. I to je dijete ovdje i sluša Chopina, zna kako je lijepa ta glazba, mnogo ju je puta već slušalo i željelo bi je slušati još mnogo puta! Plačem jer nema drugog načina da izrazim to što osjećam: ŽIV SAM. U svakoj pori, u svakoj stanici mojeg tijela, ja sam živ, nikad se nisam rodio i nikada nisam umro.

Katkada doživim trenutke tuge i zbrkanih misli, ali nada mnom stoji veliko Ja, koje sve razumije i smije se mojim mukama. Plačem zbog prolaznosti i zbog vječnosti jer znam da su riječi same puno siromašnije od glazbe i da nikada neću moći opisati taj trenutak. Puštam da me Chopin, Beethoven i Wagner odvedu u prošlost koja je sada — njihove su skladbe moćnije od svih zlatnih prstenova koje poznajem.

Plačem dok Hilal svira. A ona je svirala sve dok se nisam umorio od plakanja.

* * *

Ona odlazi do prekidača. Žarulja razbijenog lusteru eksplodira u kratkom spoju. Soba je i dalje mračna; ona prilazi noćnom ormariću i pali stolnu svjetiljku.

— Sada se možeš okrenuti.

Kada su mi se oči priviknule na svjetlost, ugledao sam je potpuno голу, raširenih ruku, s violinom i gudalom u rukama.

— Danas si mi rekao da me voliš poput rijeke. Ja ti sada želim reći da te volim poput Chopinove glazbe. Koja je jednostavna i duboka, plava poput jezera, koja može...

— ... glazba govori sama za sebe. Ne moraš reći ništa.

— Bojim se. Jako se bojim. Što sam točno vidjela?

Detaljno joj opisujem sve što se dogodilo u tammici, moj kukavičluk i djevojku koja je bila ista kao ona sada, samo ruku vezanih konopcima koji nisu bili ni gudalo ni violina. Ona me sluša u tišini, raširenih ruku, upijajući svaku moju riječ. Oboje stojimo u sredini sobe, njezino je tijelo bijelo poput tijela petnaestogodišnje djevojke koju odvede na lomaču zapaljenu u blizini Cordobe. Neću je moći spasiti, znam da će nestati u plamenu zajedno sa svojim prijateljicama. To se već jednom dogodilo, i dalje se događa i nastavit će se događati dok bude svijeta i vijeka. Kažem da je ta djevojka imala busen stidnih dlačica, a ova preda mnom svoje je obrijala — smatram to užasnim, kao da svi muškarci zapravo traže djevojčice za spolne odnose. Molim je da to više ne radi i ona mi obećava da se više nikada neće tako obrijati.

Pokazujem joj svoje kožne ekceme, koji su vidljiviji i upaljeniji nego ikada i objašnjavam joj da su oni pečati tog istog mjesta i iste prošlosti. Pitam je sjeća li se što mi je rekla, ili što su mi njezine prijateljice rekle dok su ih vodili na lomaču. Ona niječno zanjše glavom.

— Želiš li me?

— Jako. Sami smo ovdje, na ovom jedinstvenom mjestu na svijetu, a ti stojiš preda mnom gola. Jako te želim.

— Bojim se svojeg straha. Tražim oprost od sebe same, ne zato što sam ovdje, nego zato što sam uvijek bila sebična u svojoj boli. Umjesto da oprostim, tražila sam osvetu. Ne zato što sam bila jača od drugih, nego zato što sam se uvijek osjećala slabijom. Dok sam povređivala druge, još jače povređivala sam sebe. Ponižavala sam da bih bila ponižena, napadala da bih se osjećala zlostavljanom zbog svojih vlastitih osjećaja.

»Znam da nisam jedina koja je prošla kroz zlostavljanje koje sam opisala za stolom u veleposlanstvu, na najtrivijalniji mogući način: zlostavljao me susjed koji je bio obiteljski prijatelj. Te sam večeri rekla da to nije tako rijetko i sigurna sam da je barem jedna od tada prisutnih žena u djetinjstvu bila na sličan način iskorištavana. Međutim, ne ponašaju se sve one tako kako se ja ponašam. Ne mogu biti u miru sama sa sobom.«

Duboko uzdahne, tražeći riječi, a onda nastavlja:

— Ne mogu prevladati ono što svi uspiju prevladati. Ti si u potrazi za svojim blagom, a ja sam dio njega. Usprkos tome, osjećam se kao stranac u vlastitoj koži. Postoji samo jedan razlog zašto se sada ne želim baciti u tvoj zagrljaj i voditi ljubav s tobom: jer nemam hrabrosti, bojim se da ću te izgubiti. Ali dok si ti tragao za svojim kraljevstvom, ja sam pronalazila samu sebe, sve dok u jednom trenutku na ovome putovanju nisam prestala napredovati. Tada sam postala svadljiva. Osjećam se odbačeno i beskorisno i ti mi ne možeš reći ništa što bi promijenilo te osjećaje.

Sjednem na jedini stolac u sobi i molim je da mi sjedne u krilo. Njezino je tijelo vlažno od znoja zbog vrućine u sobi. Ona i dalje u rukama drži violinu i gudalo.

— I ja se bojim mnogo toga — kažem. — I dalje ću se bojati. Ne želim ti ništa objašnjavati. Ali postoji nešto što ovaj čas možeš napraviti.

— Ne želim si nastaviti govoriti da će sve ovo jednog dana proći. Neće. Moram naučiti živjeti sa svojim demonima!

— Čekaj. Nisam krenuo na ovo putovanje kako bih spasio cijeli svijet, niti kako bih spasio tebe. Ali Tradicija magije kaže da je moguće premjestiti bol. Ona ne nestaje odmah, ali polako se smanjuje ako je uspijemo prebaciti na drugo mjesto. Ti to nesvjesno radiš cijeli život. Sada ti predlažem da to činiš svjesno.

— Zar ne želiš voditi ljubav sa mnom?

— Jako to želim. Usprkos toplini u ovoj sobi, osjećam još veću toplinu u svojim nogama, na mjestu gdje sjediš i dodiruješ me. Ja nisam nikakav superjunak. Zato te molim da premjestiš svoju bol i moju želju.

»Molim te da ustaneš, odeš u svoju sobu i sviraš do iznemoglosti. Sami smo u ovom hotelu, nikom neće smetati buka. Uloži sve svoje osjećaje u glazbu i sutra napravi isto. I uvijek kada sviraš, sjeti se da se ono što te tako povrijedilo pretvorilo u dar. Suprotno onome što kažeš, drugi ljudi nikada ne prevladaju traume, samo ih sakriju na neko mjesto koje nikada ne posjećuju. Ali, u tvom slučaju, Bog ti je pokazao put. Izvor obnove i ozdravljenja u tvojim je rukama.«

— Volim te kao Chopina. Uvijek sam željela biti pijanistica, ali moji su

mi roditelji mogli priuštiti samo violinu.

— Ja tebe volim kao rijeku.

Ona ustaje i počinje svirati. Nebo sluša njezinu glazbu, anđeli silaze da zajedno sa mnom slušaju tu голу ženu, koja povremeno zastaje, a povremeno njiše tijelo u ritmu glazbe. Želio sam je i vodio sam ljubav s njom, bez ijednog dodira i bez orgazma. Ne zato što sam ja najvjerniji muškarac na svijetu, nego zato što je to bio jedini pravi način da se naša tijela susretnu — uz prisutnost anđela.

Treći puta te noći — kada je moja duša letjela s bajkalskim orlom, kada sam začuo melodiju iz djetinjstva i sada — vrijeme je stalo. Bio sam potpuno uronjen u taj trenutak, bez prošlosti i budućnosti, proživljavajući glazbu zajedno s njom u neočekivanoj molitvi, zahvalan što sam pošao u potragu za svojim kraljevstvom. Legao sam u krevet, a ona je nastavila svirati. Zaspao sam uz zvuke njezine violine.

Probudio sam se s prvim zrakama sunca, otišao do njezine sobe i ugledao njezino lice — prvi put izgledala je kao da zaista ima samo dvadeset jednu godinu. Nježno sam je probudio i zamolio je da se obuče, jer nas Yao već čeka na doručku. Moramo se odmah vratiti u Irkutsk, jer vlak kreće za nekoliko sati.

Sišli smo, pojeli mariniranu ribu (jedini izbor u to doba) i začuli brujanje automobila koji je došao po nas. Vozač nam je zaželio dobro jutro, uzeo naše naprtnjače i stavio ih u prtljažnik.

Izašli smo na sunce, nebo je čisto, nema ni daška vjetra; snježne planine u daljini vidljive su kao na dlanu. Zastajem oprostiti se od jezera jer znam da se vjerojatno više nikada u životu neću vratiti ovamo. Yao i Hilal ulaze u automobil, a vozač pali motor.

Ali ja se ne mogu pomaknuti.

— Hajdemo. Imamo sat vremena do polaska, ali može se nešto dogoditi na cesti. Ne želim riskirati da zakasnimo.

Jezero me zove.

Yao izlazi iz automobila i prilazi mi.

— Možda ste očekivali više od susreta sa šamanom. Ali meni je to bilo važno.

Ne, nisam, očekivao sam manje. Kasnije ću mu ispričati što se dogodilo s Hilal. Sada gledam kako se jezero budi zajedno sa suncem, dok njegova površina odražava svaku zraku. Moj ga je duh posjetio u letu s bajkalskim orlom, ali ja ga želim još bolje upoznati.

— Katkada stvari ne ispadnu onako kako smo očekivali — nastavlja Yao. — Ali svejedno vam zahvaljujem što ste došli.

— Je li moguće skrenuti s puta koji nam je Bog zacrtao? Moguće je, ali je uvijek pogrešno. Je li moguće izbjeći bol? Jest, ali tako ništa ne možemo naučiti. Je li moguće nešto zaista upoznati, a da to ne preživimo? Moguće je, ali ono tako nikada neće zaista postati dio nas.

S tim riječima na usnama koračam prema vodama koje me zovu. Prvo polako i oklijevajući, jer nisam siguran da ću do njih stići.

Malo-pomalo osjećam da me razum počinje vući nazad i zato koračam sve brže, počinjem trčati skidajući sa sebe svoju zimsku odjeću. Stižem do obale samo u gaćama. Na trenutak, samo na djelić sekunde, oklijevam. Ali moja sumnja nije dovoljno jaka da me zaustavi. Ledena voda dodiruje mi stopala, zatim gležnjeve, dno je puno kamenja i teško održavam ravnotežu, ali svejedno ulazim sve dublje, dok dubina nije dovoljna da mogu:

ZARONITI!

Moje tijelo uranja u ledenu vodu, osjećam kako mi se tisuće iglica zabija u kožu, izdržavam koliko mogu, možda nekoliko sekunda i odmah izlazim na površinu.

Ljeto! Toplina!

Kasnije ću saznati da svi koji izađu iz nekog ekstremno hladnog na neko toplije mjesto, oćute isti doživljaj. Stojim tu, bez košulje, do koljena uronjen u vodu Bajkalskog jezera, sretan poput malog djeteta jer sam bio umotan u svu tu energiju koja će od sada biti dio mene.

Yao i Hilal slijedili su me i gledaju me s obale. U nevjerici.

— Dođite! Dođite!

Njih dvoje skidaju odjeću. Hilal ne nosi donje rublje i ponovno je potpuno gola, ali kakve to veze ima? Neki se ljudi okupljaju na doku i promatraju nas. Ali koga briga za to? Jezero je naše. Svijet je naš.

Yao ulazi prvi, ali ne primjećuje neravno dno i pada. Ustaje, ulazi još nekoliko metara i zaranja. Hilal kao da lebdi ponad kamenja, ulazi u trku, dublje od svih nas i, nakon dugog zarona izranja, širi ruke prema nebu i smije se, smije se kao luda.

Od trenutka kada sam počeo trčati prema jezeru do trenutka kada smo izašli nije prošlo više od pet minuta. Naš zabrinuti vozač također je dotrčao s nekoliko ručnika koje je na brzinu pokupio u hotelu. Nas troje skačemo od veselja, grlimo se, pjevamo i uzvikujemo: »Kako je vani toplo!« Poput djece koja nikada u životu nećemo prestati biti.

Grad

NAMJEŠTAM SAT, posljednji put na ovome putovanju: točno je pet sati ujutro, 30. svibnja 2006. U Moskvi, koja za nama »kasni« sedam sati, još je 29. i ljudi završavaju večeru.

Svi putnici našeg vagona ustali su jako rano ili nisu ni uspjeli spavati. Ne zbog drmanja vlaka na koje smo svi već navikli, nego zato što uskoro stižemo u Vladivostok, našu posljednju postaju. Proveli smo zadnja dva dana u vagonu, uglavnom okupljeni oko stola u salonu, koji je naizgled cijelu vječnost bio središte našeg svemira. Jeli smo, pričali jedni drugima priče, a ja sam opisao naše kupanje u Bajkalskom jezeru, iako je sve puno više zanimao susret sa šamanom.

Moji su izdavači imali odličnu ideju: najavljivali su naš dolazak u svakome gradu u kojem je vlak stajao. Bio dan ili noć, ja bih izlazio iz vagona, ljudi bi me čekali na peronu, pružali mi svoje knjige na potpis, zahvaljivali mi, a ja bih im uzvrćao zahvale. Katkada bismo stajali samo pet minuta, katkada punih dvadeset. Blagoslivljali bi me, a ja sam prihvaćao sve blagoslove, kako od starijih gospoda u dugačkim kaputima, čizmama i maramama omotanim oko glave, tako i od mladića koji su dolazili s posla ili se vraćali kući, uglavnom obučeni samo u lagane jakne, kao da svima žele reći: »Ja sam jači od studeni.«

Predzadnji dan odlučio sam prošetati cijelim vlakom. Želio sam to još od početka putovanja, ali uvijek bih to odgodio za drugi dan, misleći kako je pred nama dug put. Sve dok nisam shvatio da gotovo stižemo na cilj.

Zamolio sam Yaoa da ide sa mnom. Otvorili smo i zatvorili bezbroj vrata, nemoguće ih je bilo izbrojiti. Tek sam tada shvatio da se uopće ne nalazim u

vlak, nego u pravome gradu, državi, u cijelom Svemiru. Trebao sam to ranije učiniti — putovanje bi bilo kudikamo bogatije, mogao sam upoznati nevjerojatno zanimljive ljude, čuti njihove priče koje sam mogao pretočiti u knjige.

Proveo sam cijelo poslijepodne šetajući tim gradom na tračnicama, a silazio sam samo kako bih se susreo s čitateljima na postajama na kojima su me čekali. Hodao sam tim velikim gradom kao i tolikim drugima na ovome svijetu i nazočio istim scenama: neki čovjek razgovara na mobitel, mladić koji trči pokupiti nešto što je zaboravio u vagon-restoranu, majka s bebom u krilu, dvoje mladih koji se ljube u uskome hodniku pored kupea, ne obraćajući pozornost na krajolik koji kraj njih prolazi s druge strane prozora, radio pojačan do kraja, znakovi koje ne mogu odgonetnuti, ljudi koji nešto nude ili mole, čovjek sa zlatnim zubom koji se smije sa svojim drugovima, žena s maramom na glavi koja plače gledajući u prazno. Popušio sam nekoliko cigareta s jednom grupom ljudi u malenom odjeljku prije nego što ću proći kroz uska vrata koja vode u drugi vagon i potajno sam promatrao neke zamišljene, elegantno odjevene ljude, koji kao da nose svijet na svojim leđima.

Hodao sam tim gradom koji se proteže poput kakve čelične rijeke koja nikada ne staje, čiji jezik ne govorim, ali to mi ni najmanje ne smeta. Već sam se naslušao raznih jezika i glasova i primijetio sam da, kao i u drugim velikim gradovima, većina ljudi uopće ne razgovara ni s kime — putnici su uronjeni u svoje probleme i svoje snove, prinuđeni dijeliti kupe s još troje stranaca s kojima se nikada više neće sresti i koji su zaokupljeni svojim vlastitim problemima i snovima. Koliko god bili nesretni ili usamljeni, koliko god im bilo potrebno s nekime podijeliti radost nekog uspjeha ili tugu koja ih guši, radije biraju sigurnost šutnje.

Odlučio sam prići jednoj ženi otprilike mojih godina. Pitao sam je kako se zove mjesto kroz koje prolazimo. Yao je počeo prevoditi moje riječi, ali zamolio sam ga da mi ne pomaže jer sam želio vidjeti kako bi bilo da putujem sam: bih li uspio stići do kraja? Žena mi znakovima glavom pokazuje da nije razumjela što sam rekao, buka kotača bila je zaglušujuća. Ponovio sam pitanje i ovaj je put čula moje riječi, ali nije ništa razumjela.

Valjda je mislila da sam neki luđak i brzo se odmaknula od mene.

Pokušao sam se obratiti drugoj, pa trećoj osobi. Promijenio sam pitanje jer sam želio znati kamo putuju i što rade u tom vlaku. Nitko nije razumio što želim i to mi je na neki način bilo drago, jer moje je pitanje zaista bilo smiješno, ta svi znaju što rade i kamo idu — čak i ja, iako katkada ne stignem tamo kamo sam želio stići. Netko tko se provlačio između nas kroz hodnik čuo je kako pričam engleski, stao i pitao mirnim glasom:

— Mogu li vam pomoći? Jeste li izgubljeni?

— Ne, nisam izgubljen. Gdje smo sada?

— Sada smo na granici s Kinom, uskoro ćemo skrenuti udesno prema Vladivostoku.

Zahvalio sam i pošao dalje. Uspio sam uspostaviti dijalog, mogao bih putovati sam, nikada se neću izgubiti, sve dok postoje toliki ljudi koji su mi spremni pomoći.

Prošetao sam tim gradom koji se činio beskrajnim i vratio se na mjesto s kojeg sam krenuo, donijevši sa sobom osmijehe, poglede, poljupce, glazbu, riječi tolikih različitih jezika, šumu mimo koje smo prošli i koju sigurno više nikada u životu neću vidjeti i zato će ostati zauvijek sa mnom, utisnuta u mojoj mrežnici i u mojem srcu.

Vratio sam se za stol koji je bio središte našeg svemira, napisao nekoliko rečenica i zalijepio ih na mjesto na koje je Yao svaki dan lijepio svoje dnevne citate.

* * *

Čitam što sam zapisao jučer nakon šetnje kroz vlak.

»Nisam stranac jer se nisam molio za povratak u sigurnost, nisam gubio vrijeme razmišljajući o svojoj kući, svojem stolu, svojoj strani kreveta. Nisam stranac jer svi putujemo, postavljamo ista pitanja, nosimo isti umor, iste strahove, isti egoizam i istu velikodušnost. Nisam stranac jer kad sam molio, dobio sam. Kada sam zakucao, vrata su se otvorila. Kada sam tražio, našao sam što sam želio.«

Sjetio sam se da su to bile šamanove riječi. Uskoro će se ovaj vagon vratiti na točku s koje je krenuo. Taj će papir nestati čim spremačica uđe počistiti ga. Ali ja nikada neću zaboraviti što sam napisao: jer nisam i nikada neću biti stranac.

* * *

Hilal je većinu vremena provela u svojoj kabini, očajnički svirajući violinu. Katkada bih osjetio da priča s anđelima, a katkada je samo vježbala da održi tehniku. Na povratku u Irkutsk bio sam siguran da u svojoj nebeskoj šetnji s bajkalskim orlom nisam bio sam. Naše su duše zajedno doživjele iste divote.

Prethodne sam je noći opet zamolio da spavamo zajedno. Pokušao sam sam izvesti pokus sa svjetlosnim prstenom, ali nisam uspio ništa drugo doli posjetiti — a da to nisam želio — francuskog pisca koji sam bio u 19. stoljeću. On (ili ja) upravo je dovršavao jedan odlomak:

»Trenuci koji prethode snu nalikuju na sliku smrti. Obuzme nas obamrlost i postaje nemoguće odrediti kada 'JA' počne postojati u drugome obliku. Naši snovi naš su drugi život: nikada ne mogu prijeći kapiju koja vodi u nevidljivi svijet a da ne osjetim trnce.«

Te je noći legla pored mene, naslonio sam glavu na njezine grudi i ležali smo tako u tišini — kao da se naše duše već odavno poznaju i više nema potrebe za riječima, samo za blagim fizičkim dodirom. Konačno sam uspio da me zlatni prsten odnese točno onamo gdje sam želio biti: u gradić pokraj Cordobe.

Presuda je izrečena javno, nasred trga, kao da smo na velikoj narodnoj fešti. Osam je djevojaka obučenno u bijele halje do gležnjeva, drhte od hladnoće, ali uskoro će osjetiti toplinu Paklenog ognja — koji su ljudi zapalili misleći da to rade u ime Nebesa. Zamolio sam svojeg poglavara da me oslobodi obveze da budem prisutan među pripadnicima Crkve. Nisam ga trebao puno moliti, vjerujem da je bio toliko bijesan zbog mojeg kukavičluka

da me rado pustio da idem kamo želim. Sakrio sam se među gomilom, posramljen, glave stalno zaklonjene kapuljačom moje dominikanske halje.

Cijeloga su dana iz susjednih gradova pristizali znatiželjnici koji su se još prije večeri rasporedili po trgu. Plemići su došli u svojim najraskošnijim odorama i sjeli u prvi red na stolce postavljene za tu prigodu. Žene su imale dovoljno vremena da se našminkaju i naprave komplicirane frizure, kako bi im se svi divili jer to se smatralo iskazom ljepote. U pogledima prisutnih ima još nečega osim znatiželje; čini se kao da je svima zajednički osjećaj osvete. Ne radi se o olakšanju što će krivci biti kažnjeni, nego o odmazdi zbog njihove ljepote, mladosti, senzualnosti i bogatog nasljeđa. Zaslužile su biti kažnjene zbog onoga što je velika većina tih ljudi zauvijek ostavila za sobom, ili nikada nije ni uspjela doseći. Osvetimo se zato ljepoti. Osvetimo se radosti, smijehu i nadi. U našem svijetu nema mjesta osjećajima koji naglašavaju naš jad i bijedu, naše frustracije i nemoć.

Inkvizitor vodi misu na latinskom. U određenom trenutku, za vrijeme propovijedi u kojoj opominje ljude na strašne kazne koje očekuju heretike, začuju se krikovi. To su roditelji djevojaka koje će spaliti na lomači, koje su do tada sprječavali da uđu na trg, ali koji su uspjeli probiti prepreke i ući.

Inkvizitor prekida propovijed, gomila ih izviždava, stražari ih okružuju i uspjevaju izgurati s trga.

Stižu kola koja vuku volovi. Djevojke su stavile ruke iza leđa da bi ih oni mogli vezati, a dominikanci im pomažu da se uspnu na kola. Stražari formiraju sigurnosni pojas oko vozila, gomila se povlači napraviti im prolaz i bikovi sa svojim mrtvačkim teretom kreću prema lomači, koja će biti zapaljena na obližnjoj livadi.

Djevojke stoje pognutih glava, a s mjesta na kojem stojim nemoguće je vidjeti je li im to u očima strah ili su suze. Jednu od njih tako su zvjerski mučili da ne može stajati na nogama bez pomoći drugih. Vojnici uz puno muke pokušavaju obuzdati gomilu koja se smije, vrijeđa ih, gađa koječime. Vidim da će kola proći blizu mene i pokušavam pobjeći, ali prekasno je. Kompaktna masa muškaraca, žena i djece iza mene ne dopušta mi da se pomaknem.

Kako se približavaju, vidim da su njihove bijele halje sada zamrljane jajima, pivom, vinom, komadićima ljuske od krumpira. Bože, smiluj se. Nadam se da će, prije nego li zapale vatru, one ponovno moliti za oprost svojih grijeha — grijeha za koje nitko od prisutnih ne može ni zamisliti da će jednom biti proglašeni vrlinama. Ako mole za odrješenje, jedan će svećenik ponovno poslušati njihove ispovijedi, predat će njihove duše Bogu, i zadavit će ih uže tom omotanim oko njihovih vratova i vezanim za kolac iza njih. Tako će samo njihova tijela biti spaljena.

Ako ustraju u svojoj nevinosti, spalit će ih žive.

Već sam nazočio pogubljenjima poput ovog večeras. Usrdno se nadam da su roditelji djevojaka potkupili krvnike; tako će oni pomiješati malo ulja s drvetom i vatra će se rasplamsati tako brzo da će ih dim otrovati prije nego što plamen počne gutati prvo njihove kose, zatim stopala, ruke, lica i konačno trup. Ako nije bilo prilike da ih potkupe, bit će spaljene polako, u mukama koje nije moguće opisati.

Kola su stigla preda me. Spuštam glavu, ali jedna od njih prepoznaje me. Sve se okreću prema meni i ja se pripremam za uvrede i napade koje zaslužujem, jer ja sam kriv više od bilo koga drugoga, onaj sam koji je oprao ruke kada je jedna moja riječ mogla sve promijeniti.

Zazivaju me. Ljudi oko mene iznenađeno me gledaju — zar ja poznajem te vještice? Da nisam obučen u dominikansku halju, možda bi me zatukli na licu mjesta. Nakon nekoliko trenutaka, netko od ljudi koji me okružuju zaključuje da sam ja zacijelo jedan od onih koji su ih osudili. Netko me sudionički potapša po leđima, a neka žena kaže: »Čestitam vam na vašoj vjeri.«

One me i dalje zovu. A ja, već potpuno izmoren vlastitim kukavičlukom, konačno odlučim podići glavu i pogledati ih.

U tome se trenutku slika zamrzne i ne vidim više ništa.

Pomislio sam odvesti je u Aleph, koji nam je tako blizu, ali je li to zaista smisao mog putovanja? Iskoristiti osobu koja me voli samo kako bih dobio

odgovor na pitanje koje me muči: hoću li tako zaista opet postati kralj svojega kraljevstva? Ako sada ne uspijem, uspjeh ću kasnije — ostale tri žene zacijelo me čekaju na mojem putu, ako ću imati hrabrosti slijediti ga do kraja. Gotovo sigurno neću otići iz ove inkarnacije bez odgovora.

* * *

Svanuo je dan, a veliki se grad pojavljuje na bočnim prozorima. Ljudi se dižu sa sjedala ne pokazujući nimalo entuzijazma ili sreće zbog dolaska. Možda naše putovanje zapravo tek počinje.

Brzina se smanjuje i čelični se grad polako zaustavlja, ovaj put konačno. Obraćam se Hilal i kažem:

— Izadi pored mene.

Ona silazi sa mnom. Vani nas čeka mnoštvo ljudi. Neka djevojka krupnih očiju u rukama drži veliki plakat s brazilskom zastavom i riječima napisanima na portugalskom. Prilaze nam novinari, ja zahvaljujem svim Rusima na srdačnosti koju su mi iskazivali tijekom mog putovanja golemim azijskim kontinentom. Pružaju mi cvijeće, a fotografi me mole da poziram pred velikim brončanim stupom s dvoglavim orlom na vrhu, na čijem je postolju ugravirano:

9288.

Nije potrebno dodati oznaku »km«. Svi koji su dotle stigli dobro znaju što taj broj označava.

Telefonski poziv

BROD POLAKO plovi Tihim oceanom, a sunce počinje zalaziti za brežuljke na kojima se smjestio grad. Umjesto tuge koju sam zamišljao da će, kada stignemo, obuzeti moje suputnike iz vlaka, na njihovim licima vidim neizmjernu euforiju. Svi se ponašamo kao da nikada prije nismo vidjeli more i nitko od nas ne želi razmišljati o tome da ćemo si uskoro reći »zbogom«, uz obećanja da ćemo se ubrzo opet vidjeti, uvjereni da to obećanje služi samo tome da učini rastanak lakšim.

Naše je putovanje završilo, došli smo do kraja pustolovine i za tri dana svi ćemo već biti u svojim domovima i grliti članove svoje obitelji, vidjet ćemo svoju djecu, pregledavati poštu koja se nagomilala, pokazivat ćemo stotine fotografija koje smo snimili, pričati priče o vlaku, o gradovima kroz koje smo prošli, o ljudima koje smo susreli na našem putu.

A sve zato da uvjerimo sami sebe da nam se to zaista dogodilo. Za tri dana, kada se vratimo u svakidašnjicu, imat ćemo osjećaj da nikada nismo otišli na tako dalek put. Naravno, imat ćemo fotografije, karte, suvenire koje smo usput kupili, ali vrijeme — taj jedini, apsolutni, vječni gospodar naših života — govorit će nam: oduvijek si tu u ovoj kući, u ovoj sobi, za ovim računalom.

Dva tjedna? Što je to u usporedbi s cijelim životom? Ništa se nije promijenilo u ovoj ulici, tvoji susjedi i dalje komentiraju iste stvari, novine koje ćeš ujutro kupiti donose potpuno iste vijesti: o Svjetskom nogometnom prvenstvu koje uskoro počinje u Njemačkoj, o atomskoj bombi koju navodno rade u Iranu, o izraelskopalestinskim sukobima, o skandalima u koje su uključeni slavni, o neispunjenim obećanjima stranke na vlasti.

Ništa, baš ništa nije se promijenilo. Samo mi — koji smo putovali u potrazi za našim kraljevstvom i otkrili zemlje kojima nikada prije nismo kročili — mi znamo da više nismo isti. Ali što više to objašnjavamo, postajemo sve uvjereniji da i ovo putovanje, kao i sva prethodna, postoji samo u našem sjećanju. Možda ih možemo ispričati našim unucima ili eventualno o njima napisati knjigu, ali što zapravo možemo reći?

Ništa. Možda možemo opisati što se dogodilo izvana, ali nikada što se promijenilo u nama.

Možda se više nikada nećemo vidjeti. A jedina osoba čiji je pogled u ovome trenutku priljubljen uz horizont jest Hilal. Sigurno razmišlja kako riješiti taj problem. Ne, za nju Transsibirska željeznica ovdje ne završava. Usprkos tome, ne pokazuje što osjeća i, kada joj se netko obrati, odgovara mirno i pristojno. Nešto što nije činila tijekom cijelog putovanja.

* * *

Yao nastoji biti uz nju. Već joj se nekoliko puta približio, ali ona se uvijek odmakne od njega nakon što izmijene nekoliko rečenica. On odustaje i prilazi meni.

— Što mogu učiniti?

— Poštovati njezinu šutnju, mislim.

— I ja tako mislim. Ali znate da...

— Da, znam. Ali, zašto se ne pobrinete za sebe? Sjetite se šamanovih riječi: vi ste ubili Boga. Ako ga sada ne uskrsnete, ovo putovanje za vas nije imalo smisla. Poznajem mnoge ljude koji pokušavaju pomoći drugima samo zato da se udalje od vlastitih problema.

Yao me potapša po ramenu kao da kaže »Razumijem«, i ostavlja me samog s pogledom na more.

Sada, kada sam došao do najdalje točke svojeg putovanja, ćutim svoju ženu pored sebe. Proveo sam dan na književnoj večeri i susreo se sa čitateljima, nakon toga smo, kao i uvijek, imali malu proslavu, posjetio sam gradonačelnika i prvi put u životu u rukama držao pravi kalašnjikov, koji

stoji u njegovu uredu. Na izlazu primijetio sam novine na njegovu stolu. Nije potrebno razumjeti ruski, fotografije su govorile više od riječi: nogomet.

Svjetsko prvenstvo počinje za nekoliko dana! Ona me čeka u Munchenu, gdje ćemo se uskoro naći, reći ću joj koliko mi je nedostajala i potanko ću joj ispričati sve što se dogodilo između mene i Hilal.

Odgovorit će mi: »Tu sam priču čula već četiri puta.« I izaći ćemo zajedno na piće u neku njemačku pivnicu.

Ovo putovanje nije služilo tome da otkrijem riječi koje mi nedostaju u životu, nego da ponovno postanem kralj svojeg kraljevstva. Ono je sada ovdje, i ja sam ponovno povezan sa sobom i s magičnim svijetom koji me okružuje.

Istina, mogao sam doći do istih zaključaka i ne napuštajući Brazil, ali, kao što je već rekao Santiago u jednoj od mojih knjiga, potrebno je otići daleko da bismo razumjeli ono što je blizu. Kada se kiša vraća na zemlju, donosi nam ono što je u zraku. Magično i čudesno uvijek je sa mnom i sa svim bićima u Svemiru, ali povremeno na njih zaboravljamo i trebamo se podsjetiti, pa čak i ako je zato potrebno prijeći najveći svjetski kontinent s jednog kraja na drugi. Vraćamo se natovareni blagom, koje ponovno može završiti zakopano pod zemljom, pa ćemo ponovno morati krenuti u potragu za njime. To je ono što čini život bogatim i zanimljivim: vjerovati u blaga i čuda.

— Hajdemo slaviti. Ima li votke na brodu?

Na brodu nema votke, a Hilal me bijesno strijelja pogledom.

— Što bi ti slavio? To što ću sada ovdje ostati sama, ukrcati se na taj isti vlak da se vratim kući i provesti beskonačno mnogo dana i noći razmišljajući o svemu što smo zajedno prošli?

— Ne. Želim proslaviti sve što sam proživio, nazdraviti samome sebi. A ti trebaš nazdraviti svojoj hrabrosti. Otišla si u potragu za pustolovinom i našla si je. Nakon kratkog perioda tuge, netko će zapaliti vatru na susjednoj planini.

»Vidjet ćeš svjetlost, poći ćeš za njom i pronaći čovjeka kojega si cijeli

život tražila. Ti si još mlada, a prošle noći primijetio sam da nisu tvoje ruke svirale violinu, nego su to bile Božje ruke. Dopusti da se i Bog koristi tvojim rukama. Jednog ćeš dana biti sretna, iako znam da si sada očajna.«

— Ti nemaš pojma što ja sada osjećam. Ti si običan egoist koji misli da mu cijeli svijet nešto duguje. Potpuno sam ti se predala, a ti si me još jednom ostavio na pola puta.

Nema smisla nastaviti ovu diskusiju, ali znam da će biti onako kako sam rekao. Ja imam pedeset devet, a ona tek dvadeset jednu godinu.

* * *

Vraćamo se do mjesta u kojem smo smješteni. Ovaj put to nije hotel, već golema kuća sagrađena 1974., za potrebe samita o razoružanju između tada generalnog sekretara Komunističke partije Rusije Leonida Brežnjeva i američkog predsjednika Geralda Forda. Kuća je sva od bijelog mramora, s golemim predvorjem u sredini, a u njezinu nizu soba u prošlosti su boravili politički delegati, dok se one danas koriste samo za posebne uzvanike.

Namjeravamo se istuširati, presvući i odmah izaći u grad na večeru, daleko od tog hladnog ambijenta. Ali točno u sredini golemog predvorja stoji neki čovjek i čeka nas. Moji mu izdavači prilaze. Yao i ja ih čekamo na pristojnoj udaljenosti.

Čovjek uzima mobitel i bira neki broj. Moj izdavač govori s punim poštovanjem, a oči mu sjaje od radosti. Urednica se smiješi. Njegov glas odjekuje o mramorne zidove.

— Razumijete li što govori? — pitam.

— Da, razumijem — kaže Yao. — I vi ćete razumjeti za minutu.

Moj urednik završava razgovor i prilazi mi s radosnim osmijehom na licu.

— Sutra se vraćamo u Moskvu — kaže. — Moramo biti tamo u pet sati poslijepodne.

— Zar nećemo ostati ovdje još dva dana? Uopće nisam imao prilike upoznati grad. Osim toga, to je devet sati leta. Kako možemo stići do pet popodne?

— Dobivamo sedam sati na vremenskoj razlici. Ako poletimo u podne, stići ćemo u dva sata popodne. To je više nego dovoljno vremena. Otkazat ću večeru u restoranu i zamoliti da nam ovdje nešto serviraju: moram sve dobro isplanirati.

— Ali otkud sad takva hitnja? Moj avion za Njemačku polazi...

On me prekida u pola rečenice.

— Čini se da je predsjednik Vladimir Putin pročitao sve o vašem putovanju. I volio bi vas osobno upoznati.

Duša iz Turske

A JA? — Izdavač se okreće k Hilal. — Vi ste došli jer ste to željeli. I vratit ćete se kada i kako želite. Mi s tim nemamo ništa.

Muškarac s mobitelom već je negdje nestao. Moji izdavači izlaze, a Yao pođe s njima. Ostali smo samo nas dvoje usred toga golemog, zagušljivog, bijelog predvorja.

Sve se odigralo jako brzo i još se nismo sasvim oporavili od šoka. Nisam imao pojma da Putin zna za moje putovanje. Hilal nije vjerovala u tako grub rasplet, tako iznenadan, bez još jedne prilike da mi priča o ljubavi i o tome kako je sve to jako važno za naše živote i da trebamo nastaviti dalje, usprkos tome što sam ja oženjen. Ili barem ja zamišljam da se tako nešto odvija u njezinoj glavi.

— NE MOŽEŠ MI TO UČINITI; NE MOŽEŠ ME SAMO TAKO OSTAVITI OVDJE! VEĆ SI ME JEDNOM UBIO JER NISI IMAO HRABROSTI RECI »NE«, A SADA ĆEŠ ME PONOVRNO UBITI!

Ona potrči prema svojoj sobi i ja se bojim najgoreg. Ako misli ozbiljno, sada se može bilo što dogoditi. Želim nazvati izdavača i moliti ga da kupi kartu i za nju — inače će se dogoditi tragedija i neće više biti sastanka s Putinom, neće više biti kraljevstva, iskupljenja ni pobjede, naša će velika pustolovina završiti tragičnim samoubojstvom. Pojurim prema njezinoj sobi, na drugome katu kuće, ali ona je već otvorila prozor.

— Stani! Nećeš umrijeti ako padneš s ove visine. Možeš jedino ostati osakaćena do kraja života!

Ona me ne sluša. Moram se smiriti i preuzeti kontrolu nad situacijom.

Sada je na meni red da pokažem istu moć koju je ona pokazala na Bajkalskom jezeru, kada mi je naredila da se ne okrećem da je ne vidim golu. Tisuće mi stvari u tom času prolazi glavom. I ja posežem za najjednostavnijom.

— Volim te. Nikada te neću samu ostaviti ovdje.

Ona zna da to nije istina, ali ljubavne riječi imaju trenutani učinak.

— Voliš me kao rijeku. Ali ja tebe volim kao ženu.

Hilal ne želi umrijeti. Da želi, ne bi ništa rekla. Ali njezin glas, osim izgovorenih riječi, govori još i: »Ti si dio mene, najvažniji dio, koji ostaje iza mene. Nikada više neću biti ista.« U krivu je, ali ovo nije čas da joj objašnjavam nešto što i tako neće razumjeti.

— Volim te kao ženu. Kako sam te volio prije i kako ću te voljeti do kraja svijeta i vijeka. Već sam ti više puta objašnjavao; vrijeme ne prolazi. Želiš li da ti objasnim ponovno?

Ona se okreće prema meni.

— To je laž. Život je san, iz kojeg se budimo tek kada susretnemo smrt. Vrijeme prolazi dokle god smo živi. Ja sam glazbenica, vrijeme određuje moje note. Da nema vremena, ne bi bilo glazbe.

Govori suvislo. Volim je. Ne kao ženu, ali je volim.

— Glazba nije samo slijed nota. Ona je konstantni prijelaz tona između zvuka i tišine. Znaš to — objašnjavam.

— Što ti znaš o glazbi? Čak i da je tako, kakve to sad ima veze? Ako si ti zatočenik vlastite prošlosti, znaj da sam i ja zatočenica te iste prošlosti! Ako sam te voljela u jednome životu, voljet ću te zauvijek!

»Više nemam ni srce, ni tijelo, ni dušu, ništa! Imam samo ljubav. Ti misliš da ja postojim, ali to je samo optička varka. Ono što vidiš Ljubav je u svojem izvornom obliku, koja se želi otkriti, ali ne postoje ni prostor ni vrijeme u kojima bi se ona mogla ostvariti.«

Udalji se od prozora i počne hodati s jednog kraja sobe na drugi. Uopće se nije namjeravala baciti s prozora. Osim njezinih koraka na drvenom podu, sve što čujem pakleno je kucanje sata koji mi dokazuje da sam u krivu, da

vrijeme postoji i da nas u tom trenutku proždire. Da je Yao ovdje, mogao bi mi pomoći da je smirim, on se uvijek osjeća dobro kada može nešto učiniti za druge. Taj siroti čovjek, u čijoj duši još uvijek puše crni vjetar samoće.

— Vrati se svojoj ženi! Vrati se k njoj koja je uvijek bila uz tebe i u lakšim i u težim trenucima! Ona je velikodušna, blaga, tolerantna, a ja sam sve ono što ti mrziš: komplicirana, nasilna, opsesivna, spremna na sve!

— Ne govori tako o mojoj ženi...

Ponovno gubim kontrolu nad situacijom.

— Govorim što želim! Ti nikada nisi nada mnom imao kontrolu, niti ćeš je ikad imati!

Smiri se. Nastavi govoriti i ona će se smiriti. Ali nikada nisam vidio nekoga u takvome stanju.

— Budi sretna što nitko nema kontrolu nad tobom. Budi ponosna što si imala hrabrosti ugroziti svoju karijeru, otputiti se u potragu za pustolovinom i pronaći je. Sjeti se što sam ti rekao na brodu: netko će za tebe zapaliti svetu vatru. To više nisu samo tvoje ruke kojima sviraš violinu, anđeli ti pomažu. Dopusti Bogu da se koristi tvojim rukama. Gorčina će proći prije ili kasnije, a netko koga je sudbina postavila na tvoj put konačno će se pojaviti s buketom radosti u rukama i sve će biti dobro. Vjeruj mi, bit će tako iako se trenutačno osjećaš očajno i misliš da lažem.

Prekasno.

Izgovorio sam pogrešne rečenice, koje bi se mogle sažeti u jednu jedinu: »Odrasti, djevojko.« Od svih žena koje sam upoznao, nijedna ne bi prihvatila tako glupu priču.

Hilal zgrabi tešku metalnu stolnu svjetiljku, iščupa je iz utičnice i baci je prema meni. Uspio sam je uhvatiti prije nego što me pogodila u lice, ali sada me ona udara bijesno i iz sve snage. Bacim svjetiljku na sigurnu udaljenost i pokušavam joj zadržati ruke, ali ne mogu. Jedan me udarac pogađa u nos i krv potekne na sve strane.

Oboje smo prekriveni mojom krvlju.

Jedna duša iz Turske predat će vašem mužu svu ljubav koju posjeduje.

Ali prolit će njegovu krv prije nego li otkrije za čime traga.

— Dođi!

Ton mojega glasa potpuno se promijenio. Ona me prestane udarati. Primam je za ruku i počnem je vući van.

— Dođi sa mnom!

Nemam joj sad vremena išta objašnjavati. Silazim niz stube u trku, s Hilal koja je više uplašena negoli bijesna. Srce će mi iskočiti iz grudi. Izlazimo iz zgrade. Pred njom stoji automobil koji nas je trebao odvesti na večeru.

— Na željezničku postaju!

Vozač me zbunjeno gleda. Otvaram vrata, gurnem je unutra i uđem za njom.

— Reci mu da nas ovaj čas vozi na željezničku postaju!

Ona ponavlja moju rečenicu na ruskom i vozač krene.

— Reci mu da ne poštuje nikakva ograničenja brzine. Kasnije ću ti objasniti. Moramo stići tamo odmah!

Čini se da se vozaču to svidjelo. Pojurio je kao lud, gume su škripale na svakome zavoj, a svi ostali kočili bi čim bi vidjeli službene tablice. Na moje iznenađenje, u automobilu je imao i sirenu, koju je postavio na krov. Moji su prsti čvrsto stegnuti oko Hilalinih ruku. — Zgnječit ćeš me!

Popuštam pritisak, molim se, preklinjem Boga da mi pomogne da stignem na vrijeme, da sve još bude na svojem mjestu.

Hilal razgovara sa mnom, moli me da se smirim, da nije trebala reagirati kako je reagirala, da se nije stvarno namjeravala ubiti, nego je samo željela napraviti scenu. Onaj koji voli nikada ne uništava, niti se daje uništiti; ona me nikada ne bi natjerala da proživim još jednu inkarnaciju mučeći se i okrivljujući za ono što se dogodilo — jednom je bilo dovoljno, a to se već davno zbilo. Volio bih da joj mogu odgovoriti, ali nisam u stanju baš dobro pratiti njezine riječi.

Deset minuta kasnije, automobil se zaustavlja ispred kolodvora.

Otvaram vrata, izvlačim Hilal iz automobila i ulazimo u postaju.

Zaustavljaju nas na kontroli karata. Želim ići dalje pod svaku cijenu, ali pojavljuju se dva golema čuvara. Hilal me ostavlja samog i, po prvi put na cijelom putovanju, osjećam se izgubljen i ne znam kako da nastavim dalje. Trebam je da bude uz mene. Bez nje ništa, baš ništa, neće biti moguće. Sjednem na pod. Ljudi gledaju moje lice i odjeću umrljane krvlju, prilaze mi, rukom mi pokazuju da ustanem i počnu mi postavljati pitanja. Pokušavam im objasniti da ne govorim ruski, ali oni postaju sve agresivniji. Drugi ljudi prilaze nam da vide što se događa.

Hilal se ponovno pojavljuje s našim vozačem. On se obraća čuvarima vrlo mirnim glasom, a oni istog trena mijenjaju izraz i pozdravljaju me, ali ja nemam vremena za gubljenje. Moram dalje. Oni odguruju u stranu ljude koji su se okupili oko nas. Put mi je slobodan, primam je za ruku, ulazimo na peron, trčimo do njegova kraja, sve je mračno, ali mogu prepoznati zadnji vagon.

Dobro je, još je tu!

Grlim Hilal dok pokušavam doći do daha. Srce mi tuče kao ludo zbog fizičkog napora i adrenalina koji mi struji tijelom. Osjetim slabost, popodne gotovo ništa nisam pojeo, ali ne smijem se sada onesvijestiti. Duša iz Turske pokazat će mi ono što trebam. Hilal me pomiluje kao da sam njezin sin, moleći me da se smirim, ona je uz mene i ništa mi se strašno ne može dogoditi.

Duboko udahnem i srce mi se polako smiruje.

— Dođi, dođi sa mnom.

Vrata su otvorena — nitko se ne bi usudio ukrcati na vlak u Rusiji da bi nešto ukrao. Ulazimo u odjeljak, naslanjam je na stijenku predvorja vagona, kao što sam to učinio i ranije, na početku toga putovanja koje nikada neće završiti. Naša su lica jako blizu jedno drugoga, kao da će se u sljedećem trenu naći u poljupcu. U njezinim se očima odražava svjetlost možda jedine svjetiljke upaljene na drugome peronu.

Ali usprkos potpunome mraku, nas dvoje sasvim dobro vidimo. Tamo je Aleph, vrijeme mijenja frekvenciju, ulazimo u mračni tunel nevjerojatnom brzinom — ona već poznaje priču i neće se preplašiti.

— Idemo zajedno, primi me za ruku i zajedno ćemo otići u drugi svijet.
SAD!

Pojavljaju se deve i pustinje, kiše i vjetrovi, fontana u jednom selu u Pirinejima i slap u samostanu na rijeci Piedri, obale Irske, ulična pjesma u Londonu, žene na konjima, prorok pred svetom planinom, katedrala u Santiagu de Composteli, prostitutke koje očekuju klijente u Ženevi, čarobnice koje gole plešu oko vatre, muškarac koji se sprema isprazniti pištolj u ženu i njezina ljubavnika, stepe u jednoj azijskoj zemlji gdje neka žena tka divne ćilime dok čeka povratak svojeg čovjeka, luđaci u sanatorijima, plime prepune riba i Svemir sa svim zvijezdama. Glasovi djece koja se rađaju, staraca koji umiru, automobila koji koče, žena koje pjevaju, muškaraca koji psuju i vrata, vrata i još vrata.

Odlazim u sve živote koje sam živio, koje ću živjeti i koje živim. Ja sam taj koji sam sada u vlaku s jednom ženom, ja sam pisac koji je živio u Francuskoj krajem 19. stoljeća, ja sam mnogi koji sam bio i koji ću tek biti. Prolazimo kroz vrata na koja sam želio ući. Držao sam je za ruku, koja sada nestaje.

Okružen sam gomilom koja smrdi po pivu i vinu, koja ismijava, vrijeđa i više.

Ženski me glasovi dozivaju. Posramljen sam, ne želim ih vidjeti, ali one ne posustaju. Ljudi oko mene čestitaju mi: znači ja sam za sve to zaslužan! Spasio sam grad od hereze i grijeha! Glasovi ne prestaju dozivati moje ime.

A ja sam već pokazao dovoljno kukavičluka za taj dan i za ostatak svojeg života. Polako podižem glavu.

Kola koja vuku volovi već su gotovo prošla pored mene i uskoro više neću čuti ništa. Ali ja ih gledam. Usprkos svim poniženjima kroz koja su prošle, izgledaju spokojne, kao da su sazrele, odrasle, udale se, imale djecu i sada prirodno odlaze u smrt, koja je sudbina svih ljudskih bića. Borile su se dokle su god mogle, ali u jednome su trenu shvatile da je to njihova sudbina, zapisana još prije njihova rođenja. Samo nam dvije stvari mogu otkriti velike

životne tajne: patnja i ljubav. A one su doživjele oboje.

I to je ono što vidim u njihovim očima: ljubav. Zajedno smo se igrali, sanjali o plemićima i princezama, kovali planove za budućnost, kao što to čine sva djeca. Život se pobrinuo da nas rastavi. Ja sam odlučio služiti Bogu, a one su nastavile slijediti drugačiji put.

Imam devetnaest godina. Tek sam malo stariji od tih djevojaka koje me sada gledaju zahvalno jer sam konačno podigao glavu. Ali zapravo moja duša nosi puno teži teret, teret proturječja i krivnje što nikada nisam smogao hrabrosti kazati »ne«, i sve to u ime nekakve apsurdne poslušnosti, za koju želim vjerovati da je bila istinska i logična.

One me gledaju i ta sekunda traje čitavu vječnost. Jedna od njih ponovno me zove po imenu. Promrmljam usnama, tako da me samo one mogu razumjeti:

— Oprostite mi.

— Nije potrebno — odgovara jedna od njih. — Da, razgovarale smo s duhovima. Oni su nam otkrili što će se dogoditi, vrijeme straha je prošlo, ostaje nam samo vrijeme nade. Jesmo li krive? Jednog će dana svijet presuditi u našu korist i nećemo mi biti one koje će se tada sramiti.

»Ponovno ćemo se sresti u budućnosti, kada cijeli tvoj život i tvoj rad budu posvećeni onima koji su danas neshvaćeni. Tvoj će glas biti snažan i mnogi će ga čuti.«

Kola se udaljuju i počinjem trčati za njima, iako me stražari odguruju.

— Ljubav će pobijediti mržnju — nastavlja druga, govoreći mirno, kao da smo i dalje u šumama i na livadama našeg djetinjstva. — One koje danas spaljuju, bit će veličane kada za to dođe vrijeme. Čarobnjaci i alkemičari vratit će se, Boginja će biti prihvaćena, čarobnice slavljene. I sve to u ime Božje slave. Primi taj naš blagoslov i budi njime blagoslovljen do kraja svijeta i vijeka.

Jedan od stražara udara me u trbuh i ja se nagnjem prema naprijed bez daha, ali ponovno podižem glavu. Kola se udaljuju, više im se neću moći približiti.

Odgurujem Hilal u stranu. Ponovno smo u vlaku.

— Nisam dobro vidjela — kaže. — Kao da sam bila usred gomile koja više, bio je tamo i neki čovjek s kapuljačom. Mislím da si to bio ti, ali nisam sigurna.

— Ne brini.

— Jesi li dobio odgovor koji si trebao?

Želio bih joj reći: »Da, konačno sam shvatio svoju sudbinu«, ali glas mi je zastao u grlu.

— Nećeš me ostaviti samu u ovome gradu, zar ne? Grlim je.

— Nipošto.

Moskva 1. Lipnja 2006.

KADA SMO SE TE noći vratili u hotel, Yao ju je već čekao s kartom za Moskvu. Letjeli smo u istome avionu, u različitim klasama. Moji izdavači ne mogu ići sa mnom na prijem kod predsjednika Vladimira Putina, ali jedan moj prijatelj novinar dobio je dopuštenje da bude prisutan.

Kada je avion sletio, ona i ja silazimo kroz različita vrata. Odvode me u posebnu dvoranu, gdje me očekuju moj prijatelj i još dvojica muškaraca. Zamolim ih da odemo do terminala gdje se iskrcavaju ostali putnici jer se moram oprostiti od jedne prijateljice i mojih izdavača. Jedan od muškaraca objašnjava da nemamo vremena za to, ali moj prijatelj odgovara da su tek dva sata popodne a naš je sastanak zakazan za pet i stići ćemo za manje od pedeset minuta, čak i ako me predsjednik očekuje u kući izvan Moskve, gdje obično provodi ovo doba godine.

— Osim toga, vi imate još i sirene na automobilima... — kaže šaljivim tonom.

Odlazimo do drugog terminala. Putem smo prošli pored cvjećarnice i kupio sam tucet ruža. Stigli smo pred vrata za iskrcaj gdje je mnoštvo ljudi čekalo svoje drage koji dolaze izdaleka.

— Razumije li netko od vas engleski? — upitam vrlo glasno.

Ljudi me gledaju uplašeno. U mojoj su pratnji trojica snažnih muškaraca.

— Tko od vas govori engleski?

Podiže se nekoliko ruku. Pokazujem svoj buket ruža.

— Uskoro će stići jedna djevojka koju jako volim. Trebam jedanaest dobrovoljaca da mi pomognu predati joj ove ruže. Jedanaest dobrovoljaca

odmah se stvori pored mene. Stali smo u red. Hilal izlazi kroz glavna vrata, vidi me, nasmiješi se i krene prema meni. Jedan po jedan, ljudi joj prilaze i pružaju joj ruže. Čini se istodobno zbunjenom i sretnom. Kada stiže preda me, pružam joj dvanaestu ružu i grlim je naj nježnije na svijetu.

— Nećeš mi reći da me voliš? — pita, pokušavajući zadržati kontrolu nad situacijom.

— Hoću. Volim te kao rijeku. Zbogom.

— Zbogom? — nasmije se. — Nećeš se ti mene tako lako riješiti. Dvojica muškaraca, koji me čekaju da me odvedu do predsjednika, komentiraju nešto na ruskom. Moj se prijatelj nasmije. Pitam ga o čemu se radi, ali sama Hilal prevede.

— Kažu da nikada nisu vidjeli tako romantičnu scenu u ovoj zračnoj luci.

Jurjevo, 2010.

Bilješka pisca

PONOVO SAM se susreo s Hilal već u rujnu 2006, kada sam je pozvao da sudjeluje na jednom sastanku u Manastiru Melk, u Austriji. Otamo smo otputovali u Barcelonu, a zatim u Pamplonu i Burgos. U jednome od tih gradova obavijestila me da je napustila muzičku akademiju i da se više ne namjerava posvetiti violini. Pokušao sam je odgovoriti od te ideje, ali duboko u sebi shvatio sam da je i ona ponovno postala kraljica svojeg kraljevstva i da sada treba njime upravljati.

Još dok sam pisao ovu knjigu, Hilal mi je napisala dva e-maila u kojima kaže da je sanjala kako ja pričam našu priču. Zamolio sam je za strpljenje, i poslao sam joj priču tek kada je bila gotova. Nije se jako začudila.

Pitam se jesam li bio u pravu kada sam mislio da ću, ako propustim priliku s Hilal, ipak imati još tri druge prilike (na kraju krajeva, bilo je osam djevojaka koje su pogubljene toga dana, a ja sam se već susreo s njih pet). Sada sam sve skloniji misliti da nikada ne bih našao odgovor: od osam osuđenica, samo me je ta jedna, čije ime nikada neću saznati, zaista voljela.

Iako više ne radimo zajedno, zahvaljujem Leni, Juriju Smirnovu i izdavačkoj kući Soha za jedinstveno iskustvo prelaska Rusije vlakom.

Molitvu koju je Hilal izgovorila kada mi je davala oprost u Novosibirsku već su koristili i drugi. Kada u knjizi spominjem da sam je već čuo u Brazilu, mislim na duh dječaka Andrea Luiza.

Na kraju, želio bih upozoriti na opasnosti pokusa sa svjetlosnim prstenom. Kao što sam već i prije spomenuo, svaki povratak u prošlost bez osnovnih spoznaja o tom procesu može imati dramatične i pogubne posljedice.

1 Biblija, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991.

2 Jorge Luis Borges, Aleph, Zagrebačka naklada, Zagreb, 1999.;
prijevod: Milivoj Telećan.